Cele mai frumoase reportaje
Viorel Ilişoi
Editura GRI
Bucureşti, Str. Partizanilor 4, Sector 6, 060927
Tel.: 0770.376.997
E-mail: gri. press@yahoo.com
Copertă & DTP: Cosmin Constantin
Foto coperte I şi IV: Elena Iluţă
Corectură: Mirela Anca Gavriloaie, Daniela Rusu
Redactare: Ana-Maria Lavric-Paraschi, Denise Idel
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ILIŞOI, VIOREL
Cele mai frumoase reportaje / Viorel Ilişoi; pref.:
dr. Maria Barna.
— Bucureşti: Editura GRI, 2017
ISBN 978 – 606 – 94151 – 2 – 2
I. Barna, Maria (pref.)
821.135.1

Cele mai frumoase reportaje

Prefaţă[1]

Puţini mai sunt astăzi jurnaliştii care au curajul să scrie reportaj. De ani buni, în presa din România reportajul a devenit, cantitativ şi calitativ, o „cenuşăreasă”, genul care nu mai reuşeşte să imprime pe retina cititorului ceea ce reporterul a văzut, ceea ce reporterul a simţit, a trăit. De asemenea, reporterul, care ar trebui să stea în spatele reportajului, pare să-şi fi uitat menirea de a crea o scriitură „unde se întretaie funcţiunea lucidă a cercetătorului de actualităţi pregnante cu calitatea scriitorului, ce ştie să rafineze această funcţiune” [2], cum cerea F. Brunea-Fox. Analiza presei contemporane relevă faptul că puţine publicaţii şi puţini ziarişti caută subiecte de reportaj; iar atunci când reportajul îşi face loc, timid, în pagini tipărite sau pe website-uri, se prezintă în forme şi formule standardizate, ce nu reuşesc să redea prin mijloace specifice literaturii plinătatea vieţii. În acest peisaj arid al

reportajului contemporan s-a remarcat şi se remarcă, prin tematică şi stil, un adevărat reporter: Viorel

Ilişoi, considerat de colegii de breaslă „cel mai bun ziarist de reportaj din România" sau „Domnul Reportaj" 3.

1 Prezenta Prefaţă are la bază subcapitolul Viorel Ilişoi sau o excepţie de la regulă şi Argument, apărute în volumul „Reportaj şi literatură. Disocieri şi interferenţe în literatura română".

Editura ALTIP, Alba Iulia, 2015

2 Geo Bogza, Cu d. Brunea-Fox de vorbă despre reportaj, în

„Vremea", 17 iunie 1934, p. 8

3 Tiberiu Lovin, Viorel Ilişoi a plecat de la Cotidianul, 9 septembrie

2009,

http://www.reportervirtual.ro/2009/09/viorel-ilisoiademisionat.html cele mai frumoase report ale

Despre profesia sa, Viorel Ilişoi vorbeşte rar, extrem de rar în reportaje. În Gustul amar al mărului românesc, compară munca sa cu cea a unui culegător de mere:

„Asta e tot: iei merele de ici şi le muţi dincolo. Abia acum înţeleg, pe pielea mea, ce înseamnă munca repetitivă şi de ce ziaristul, făcând ceea ce face, trebuie considerat totuşi autor. Aici faci acelaşi lucru de dimineaţă până seara: unu, doi, trei; mare, mijlociu, mic; calitate, industrie. Şi nu găsesc nicio satisfacţie în mutatul merelor". Dar găseşte plăcere, fără îndoială, în meseria de reporter, în căutarea şi documentarea următorului subiect, în scrierea unui alt reportaj. Spre deosebire de alţi jurnalişti, Viorel Ilişoi nu se mulţumeşte cu două-trei ore sau două-trei zile de documentare, ci de multe ori alege să trăiască în mijlocul celor despre care scrie. Aşa procedează în cazul gunoierilor din Bucureşti, al culegătorilor de mere, al obezilor sau al controlorilor de la RATB. Uneori e profund marcat de ceea ce vede şi, într-o adresare directă către cititor, dar şi către el însuşi, scrie: „Tu crezi că toate chipurile urâte ale străzii sunt aşezate definitiv în urâţenia lor. Tu crezi că tot ce e urât la tine devine cel puţin acceptabil atâta timp cât există toţi aceşti oameni insuportabili. Ai nevoie de ei ca să-ţi depozitezi într-înşii, ca în nişte tomberoane, iluziile tale de om normal". Poate şi acesta este unul dintre motivele pentru care reportajele sale, realizate pentru „Cotidianul" (2007 – 2009), „Jurnalul naţional".

(2009 – 2014) şi „Viaţa liberă" (2015), publicate apoi şi pe

website-ul personal (www.viorelilisoi.ro), iar acum reunite parţial în volum, se citesc cu sufletul la gură, precum cele ale marilor reporteri ai României: F. Brunea-Fox şi

Geo Bogza.



În presa românească de după 1989, „reportajele”.

din piaţa de legume, cele „senzaţionale” şi cele dedicate vedetelor au făcut carieră. Goana după informaţie rapidă, după vizualizări pe Internet şi după încasări mai mari şi-a pus amprenta pe alegerea tematicii. În permanenta competiţie cu timpul şi cu elementul financiar, pentru conducătorii şi finanţatorii instituţiilor media e tot mai greu de înţeles de ce un reporter „ar pierde” câteva zile sau chiar câteva săptămâni cu documentarea şi scrierea unui material de 21.000 de caractere! Viorel Ilişoi a reuşit însă performanţa de a „fura” timpul necesar documentării şi scrierii reportajelor sale. E drept că pentru o scurtă perioadă, căci din 2014 până în prezent nu s-a mai găsit redacţia care să îi preţuiască la adevărata valoare nici talentul, nici dedicarea. Remarcabil e însă faptul că în cei zece ani (2004 – 2014) în care a publicat cele mai izbutite reportaje ale sale, a reuşit să creeze modele viabile pentru reporterul şi reportajul contemporan. Patru elemente sunt esenţiale în acest sens: subiectul, pe care jurnalistul ştie să îl găsească; dorinţa şi capacitatea de a „intra” în poveste; acutul simţ al observaţiei; stilul bine lucrat prin reportaje şi, deopotrivă, prin proza şi poeziile sale.

Viorel Ilişoi ştie să vadă reportajul în tematici extrem de variate, de la personaje de legendă (radioamatorul

Neculaie Covrig, cizmarii din Vicovu de Sus, nomazii din

Băneasa) – la ipostaze inedite, demne de Robert Capa (se internează la Institutul Naţional de Endocrinologie „C.

I. Parhon” – Secţia Obezi, se amestecă printre gunoierii sau controlorii de bilete din Bucureşti şi lucrează cot la cot cu ei). Concomitent abordează teme şi situaţii 

adeseori dezvoltate în presa locală sau naţională (viaţa pacienţilor de la Secţia de Oncologie, întâlniri de 60 de ani de la terminarea liceului, sărăcia în care se zbat elevi eminenţi, sala de operaţii), dar reporterul reuşeşte să îşi individualizeze scriitura prin

capacitatea jurnalistică de a reda fidel ceea ce el însuşi trăieşte, prin talentul literar de a alege cuvântul potrivit.

Plină de sensibilitate se dovedeşte a fi scriitura sa în reportajul îngerii chilugi de la Oncologie, unde ziaristul lasă să se vadă sufletul omului Viorel Ilişoi mai mult decât oriunde altundeva. Şi atunci scriitura capătă respiraţia sacadată a celui care păşeşte pentru prima dată, siderat, în Secţia de Oncopediatrie: „Un copil de 5 – 6 ani, fără păr pe cap, poate fetiţă, poate băiat, bate holul de la un capăt la altul ca un somnambul. Se sprijină cu o mână de perete. Face câţiva paşi, se opreşte să-şi tragă sufletul, apoi mai merge o bucată, şontâc-şontâc, strângând din dinţi. Altul, cu capul bandajat, apare pentru o clipă, fantomatic, în cadrul uşii. Zâmbetul lui mare, ciobit de lipsa unui dinte din faţă, luminează o secundă coridorul umbros”. În final, autorul mărturiseşte: „Aproape am alergat spre casă. În loc să mă apuc de scris imediat, la cald, cum se spune, am încuiat notiţele într-un sertar şi am început să-mi sun fraţii, surorile, prietenii de departe:

„Ce mai faceţi? Sunteţi bine? Sănătate vă doresc!” După un an şi jumătate, timp în care povestea copiilor chilugi s-a tot spus în inima şi în mintea lui, a decis să scrie „cu toată neînţelegerea de care sunt în stare” despre ceva ce nu poate fi înţeles. Aşa a reuşit să publice unul dintre textele ce merită să se regăsească în orice manual de reportaj.

Şi tot într-un manual de jurnalism ar trebui aşezat

Vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi, remarcabil prin sinceritatea autorului şi prin curajul de a-şi recunoaşte limitele şi slăbiciunile umane: „Nu mai pot nici să-mi leg singur şireturile. Cu toată jena, mă rog de fiică-mea să mă încalţe. Nu spunea şi Creangă, adică taică-su, că de-aia e bine să facem copii: ca să aibă cine să ne tragă ciubotele?

Sau să ne lege şireturile, după caz, că a mai evoluat lumea.

Eu când am făcut copilul nu m-am gândit la asta, dar uite că acum îmi prinde bine (...) Se întâmplă să nu văd faţă de om şi câte o lună-două, să nu vorbesc cu nimeni. Doar pe Net şi foarte puţin la telefon. Urăsc telefonul. Mereu sună inoportun. N-o să vă vină să credeţi, am început să articulez greu cuvintele, mă exprim cu dificultate. De nevorbit ce sunt, dar şi de la îmbâcseala creierului. Că la obezi nu e suficient oxigenat. Până-mi vine cuvântul pe limbă, se plictiseşte omul la telefon”.

În reportajul Gustul amar al mărului românesc, autorul optează

pentru un început direct, abrupt chiar, în acord cu existenţa austeră a culegătorilor de mere, existenţă condusă prin directive simple şi reci: „Mi s-a făcut o copie după buletin şi mi s-a pus în braţe o găleată, cu indicaţia severă să am grijă de ea şi în somn, ca soldatul de puşcă: acestea au fost toate formalităţile pentru a deveni zilier. Fără să ştie cineva că sunt ziarist. Un sfert de oră mai târziu, începeam, buimac, o săptămână de lucru la cules mere în livezile din jurul Fălticeniului: un oraş plin de şomeri, unde însă proprietarii de livezi nu găsesc mână de lucru la cules”. Acuitatea cu care vede, miroase, aude, gustă şi pipăie este exemplară; la fel şi modul în care reporterul reuşeşte să redea fidel trăirile

10

acumulate în propoziţii şi fraze scurte, nervoase, ce pun în funcţiune toate cele cinci simţuri: „Mizeria din jur ar trebui să-mi taie pofta de mâncare, ba să mă facă să-mi ţin şi respiraţia; dar când îi văd pe toţi înfulecând ca-n târgul lui Cremene, de le pocnesc măselele, mi se cam face foame. Vecinul meu de pat, un băiat roşcovan şi cu puf galben pe faţă, ca o piersică uriaşă, cu ochi, îmi întinde un coltuc de pâine, rupe şi o bucată de salam din felia lui groasă, fără să spună ceva. Doar gestul. Iau mâncarea şi încep să molfăi stânjenit. Dormitorul, atât de murdar, e un loc în care mâncatul ar trebui interzis. Dar şi salamul ar trebui oprit de la consum. E un fel de burete din care, când muşti, ţâşneşte şi îţi umple gura o zeamă cleioasă cu gust de piele de găină. Reuşesc să înghit produsul cu multă pâine, pe nemestecate. Mai mult de ruşinea băiatului, să nu-l refuz”. Viaţa culegătorilor de mere face parte din categoria evenimentelor aşa-zis banale, cărora jurnaliştii contemporani nu le-ar acorda atenţie. Viorel Ilişoi o face însă, transformând banalul în realitate profundă, în mijlocul căreia simţi că trăieşti nu doar în cele 20 – 30 de minute cât ar dura citirea reportajului, ci cel puţin pe parcursul unei zile întregi, răstimp în care gândurile revin mereu la culegătorii de mere din Fălticeni.

La fel se întâmplă şi în cazul reportajului Biletul la control! pentru care autorul se angajează incognito, pentru o săptămână, controlor de bilete la RATB. La baza acestui demers reportericesc stă, ca în cazul marilor reportaje, trăirea umană: „N-am mers niciodată pe blat, nici măcar o staţie. Am tăiat Bucureştiul în două, pe jos, când n-am avut bani de bilet. Nu dintr-un preaplin al conştiinţei, ci din teama de penibil, de ruşine. Teama de acel moment: totală, paralizantă. Şi tocmai

asta mi se întâmplase. Pe nedrept, cu abonamentul în portofel. Am rămas înlemnit pe trotuar. Nu-mi reveneam. Un tânăr care asistase la scenă i-a înjurat, în semn de solidaritate cu mine; a spus tare, să-l audă toţi din staţie, că ăştia au ajuns controlori pentru că nu-s în stare să facă nimic altceva şi nimeni nu-i vrea nicăieri în altă parte. Toţi din staţie l-au aprobat. Şi eu".

Din aglomeraţia urbană, reporterul călătoreşte spre piscurile montane, unde pustietatea şi solitudinea omului sunt elemente definitorii. Cu uşurinţa-i bine-cunoscută, jurnalistul se integrează în comunitatea din Piscu

Reghiului, „un sat ce se pregăteşte să moară", despărţit de civilizaţia contemporană de „un hău de secole". Din elemente extrem de diverse (unităţi de măsură, aşteptări zadarnice, întâmplări, vorbe de duh) se construiesc dimensiunile reale şi mentale ale acestui hău: drumul de şapte kilometri către şcoală şi alţi şapte kilometri înapoi, parcurs de ultimii doi copii din sat; ordinul de cătănie pe care Moş Fănică l-a tot aşteptat în zadar, căci „nu s-a obosit nimeni să-l caute prin sălbăticia asta"; generatorul ce a refuzat să funcţioneze, lăsând oamenii cu amintirea celor „câteva clipe de lumină, pentru prima oară în istoria satului", şi concluzia mătuşii Stanca: „Şi, de altfel, la ce bun să ştie ea ce se întâmplă? Fiindcă, a observat dumneaei, întotdeauna totul se întâmplă în altă parte şi niciodată nu atinge în vreun fel traiul în Piscu. Nu conducătorii, ci Dumnezeu are grijă de sat".

Purtând credinţa în suflet, şi-a îndurat destinul

Gheorghe Bârligea. Titlul pe care reporterul l-a ales cele mai frumoase report ale

12

pentru a-i spune povestea – Omul care i-a făcut pe criminali să plângă – e înşelător, căci reportajul nu are senzaţionalul la care mulţi cititori s-ar aştepta, ci este mai degrabă un reportaj-portret, o lecţie despre viaţă şi credinţă, oferită de un om simplu, care „crede în ceva. Nestrămutat, în mijlocul unor oameni care încep să nu mai creadă în nimic".

Fără dramatisme inutile, Viorel Ilişoi ştie să transforme dialogul cu Gheorghe Bârligea într-un reportaj;

reporterul nu a asistat la niciuna din scenele descrise, nu a văzut, nu a simţit ceea ce le istoriseşte cititorilor, dar într-un consens deplin cu interlocutorul său, el devine parte din poveste,

transformându-se într-un narator omniscient: „De la Văcăreşti, a ajuns la Jilava. În Fortul

13, în aceeaşi celulă unde fusese închis şi mareşalul Ion

Antonescu. Era ţinut printre „politici”. Nu exista oficial categoria deţinuţilor pe motive religioase, de conştiinţă.

«Aici ai să putrezeşti!», i-au strigat gardienii zvârlindu-l ca pe un sac în celulă, pe podeaua de piatră udă”;

„Comandantul lagărului era Tiberiu Lazăr. Un evreu care-şi pierduse soţia şi două fiice la Auschwitz. Parcă-i smulseseră, cu asta, sufletul din el. Nu mai era om. Nimic nu-l impresiona, nu-l atingea nimic. «Aici ai să lucrezi şi sâmbăta!», i-a strigat el lui Bârligea, aflând pentru ce era închis” etc. Statutul de narator omniscient şi ubicuu, dar invizibil, şi-l păstrează autorul pe tot parcursul reportajului şi abia în final reporterul îşi declină prezenţa, invocând respectul de care domnul Bârligea se bucură printre vecini şi printre toţi cei care îl cunosc.

Cu mult curaj, reporterul poposeşte printre oligofrenii internaţi la ospiciul din Găneşti, în mijlocul prefaţă

13

„Clanului din Casa Poporului” sau al căldărarilor nomazi care şi-au aşezat tabăra în Băneasa, judeţul Galaţi; cu receptivitate, cu realism şi cu dorinţa de a scrie ceea ce trăieşte, Viorel Ilişoi ne introduce în lumea clanului

Stănescu; îi cunoaştem, rând pe rând, pe Caizăr, pe

Neculai, pe Baba Mariţa, pe Liuba, pe Marius – toţi personaje cheie în „descifrarea” pentru cititori a ce înseamnă, de fapt, viaţa nomazilor. De la început până la final, reporterul îşi păstrează vocea obiectivă, ferindu-se de prejudecăţi şi şabloane.

În schimb, în Cine a ucis-o pe Granesa Szomna?

reporterul indică de la început faptul că, de această dată, mecanismele şi legile gaborilor nu sunt la fel de uşor de înţeles nici pentru el, nici pentru cititori. Autorul alege de data aceasta să suprapună povestea Szomnei Granesa peste cea a înmormântării ei; reporterul ştie să vadă dincolo de rochia scumpă, de mireasă, cu care tânăra moartă e îmbrăcată, ştie să audă dincolo de cuvintele părinţilor, iar vocea lui este tranşantă în demersul de a explica gestul sinucigaş al fetei: „O mie de oameni au plâns în urma Szomnei, ţigăncuşa de 17 ani care s-a spânzurat fiindcă părinţii nu au mai lăsat-o la şcoală. Au plâns

şi L-au rugat pe Dumnezeu s-o ierte că şi-a luat zilele. Şi s-o primească în mare împărăţia Lui, unde nici cărţi, nici caiete nu sunt”; „Şi cum numai şcoala o putea scăpa din strânsoarea seculară a fustelor înflorate, fata s-a spânzurat când nu a mai fost lăsată să înveţe”; „Szomna nu s-a sinchisit de ei. Era o rebelă. Ieşea adesea din cuvântul părinţilor”. Ce reuşeşte Viorel Ilişoi prin această scriere?

Să se detaşeze de corpul comun al jurnaliştilor din presa scrisă şi audio-vizuală care relatează despre sinucideri.





În urmă cu 120 de ani, I.L. Caragiale publica momentele

Groaznica sinucidere din strada Fidelităţii şi înfiorătoarea şi groaznica şi oribila dramă din strada Uranus, ambele menite să parodieze aşa-zisul reportaj „senzaţional” din epocă. După mai bine de un secol, momentele-parodie de odinioară par să surprindă realităţi reportericeşti de astăzi – şi tocmai de aceea Cine a ucis-o pe Granesa

Szomna? ar trebui citit şi studiat ca un reportaj bine scris şi o mostră de scriitură în care „senzaţionalul” face loc semnificaţiei umane.

Scrierea care îl identifică plenar pe Viorel Ilişoi ca autor de reportaje este Oameni şi gunoaie din Bucureşti.

Reportajul a fost realizat printre gunoierii din Bucureşti, alături de care autorul a trăit şi a muncit timp de o săptămână, în încercarea de a ne descoperi umanitatea unei categorii socio-profesionale marginalizate. Motivaţia unui astfel de demers rezidă în prejudecăţile cu care aceşti oameni sunt priviţi de obicei, în stereotipurile prin care însuşi autorul îi privea înainte de această experienţă reportericească şi umană: „Am muncit o săptămână cot la cot cu gunoierii din Bucureşti, am mâncat cu ei hamsii şi parizer pe ziar, am fost cu ei la cârciumă, i-am vizitat acasă, le-am cotrobăit discret în suflet, în portofel, le-am desluşit amărăciunea şi aşteptările. Am simţit la un loc cu ei dispreţul bucureştenilor cărora le luam gunoiul de sub nas şi, în final, lecuit eu însumi de prejudecăţi, am rămas cu respectul pentru nişte oameni care fac un lucru absolut necesar, ceva ce eu nu aş fi în stare să fac”. Reporterul se plimbă dintr-o echipă de lucru în alta, face portretele colegilor de muncă, îndură priviri batjocoritoare şi controale discriminatorii în magazine prefaţă

doar pentru că purta uniformă de gunoier. Concomitent, privirea înregistrează mirată o măturătoare cu unghii curate, cu părul vopsit, cu urme de ruj, sau umilinţa la care gunoierii sunt supuşi zilnic. La fel ca Brunea-Fox la Lărgeanca, Viorel Ilişoi încearcă să ne descopere umanitatea unor oameni adeseori desconsideraţi: „Mai încolo, o maşină parcată fix în calea noastră spre gunoi.

Dau cu piciorul în cauciuc ca să pornească alarma, să audă proprietarul şi să ne elibereze drumul. Iese unul la geam, opreşte alarma de la distanţă, dar nu coboară să mute maşina. Încă nu s-a luminat bine de ziuă, oamenii se trezesc nervoşi din somn, ies la geam şi încep să ne înjure că nu-i lăsăm să doarmă. Să venim, strigă, să luăm gunoiul când sunt ei la serviciu. Ne bagă şi ne scot, ne trag, ne fac. Ei nu văd Bucureştiul ca pe un animal uriaş căruia cineva trebuie să îi rânească bălegarul de sub coadă şi nu ştiu că treaba asta e o industrie care duduie zi şi noapte. Aproape zece mii de oameni sunt angajaţi în salubritate, de la măturător la director. Cele şase firme de salubritate scot din oraş în fiecare zi cinci mii de tone de gunoi într-un proces planificat la minut şi la metru pătrat. «Bă, dacă nu vă luăm gunoiul câteva zile, muriţi!», spune nea Marin printre dinţi”.

Impresionantă nu doar prin dimensiuni, ci mai ales prin ştiinţa reporterului de a dezvălui umanitatea, este şi seria de reportaje Salvezi un om, salvezi o lume. Titluri precum Libertatea ca un abur de mâncare, şi pâinea l-a făcut liber, Cimitirul de pe perete, Un continent de speranţă – sunt ilustrative pentru spiritul literar ce guvernează scriitura lui Viorel Ilişoi, dar pot fi citite şi ca adevărate metafore ale poveştilor istorisite. Cele 19 episoade ale seriei sunt cele mai frumoase report ale

16

poveştile de viaţă ale fraţilor Botoşan, aruncaţi în jungla străzii şi a cerşetoriei încă din copilărie, ale lui Nicolae

Vintilă, Narcis Nica, Marcel Răducanu Lixandru, Mircea

Păsărică, Florin Ovidiu Ganea, Constantin Stupu – toţi oameni pe care reporterul îi cunoaşte la Fundaţia

Umanitară Concordia, ce le acordă sprijin temporar.

Din punct de vedere al construcţiei jurnalistice, acest serial merită o atenţie deosebită, căci înglobează unele dintre puţinele reportaje în care jurnalistul îşi depăşeşte rolul de narator, devenind actant. El este cel care îl aşteaptă pe Constantin Stupu la eliberarea din

închisoare, el este cel care îl însoţeşte în scurta vizită acasă la mama sa, el este cel care anunţă Fundaţia Concordia că tânărul Stupu „a evadat din libertate, e în drum spre puşcărie, înapoi”. În final, după ce el însuşi a aflat de biletul gratuit pentru ziua de mâine pe care

Fundaţia Concordia îl dă oamenilor străzii, Viorel Ilişoi concluzionează: „Nu ştim câte lumi sunt de salvat. E

greu să cuprinzi cu înţelegerea o lume. E ceva abstract, întotdeauna departe. Dar oamenii sunt aici, aproape. Ei, unul câte unul, sunt mai uşor de înţeles. Trebuie doar să-i vezi şi să le întinzi mâna”. Aceasta este lecţia sub care reporterul Viorel Ilişoi şi-ar putea aşeza mai toate reportajele cuprinse în acest volum, iar exemplele ar putea continua cu multe alte titluri din şirul celor pe care jurnalistul nu le-a selectat încă pentru prelungirea vieţii în paginile unei cărţi. Acţiunea la care reporterul îndeamnă se înscrie pe linia afirmată şi reafirmată odinioară de Geo Bogza: „Reportajul nu e numai menit să fie cel mai sensibil seismograf al vieţii de azi, el e menit să devină prefaţă

17

unul din instrumentele temute care vor ajuta la viitoarele mari prefaceri ale pământului”[4]; „Scriitorii trebuie să fie martori ai epocii lor, dar martori lucizi, şi în aceeaşi măsură activi, cum sunt marinarii unei corăbii în largul mării… Scriitorii nu pot fi pasageri. Nu e suficient să observi doar realitatea, ci e necesar să observi că ea se transformă şi s-o ajutaţi prin scrisul vostru să se transforme”[5].

Prezent la primul zbor al unei românce cu un avion

MIG, Viorel Ilişoi îşi construieşte reportajul Primul MIG

românesc care a îmbrăţişat o femeie (neinclus în volum)

pe baza observaţiei directe şi a descrierilor, completând textul cu câteva informaţii tehnice. Reţin însă atenţia acutul simţ al observaţiei („Sublocotenentul Simona

Maierean, după primul zbor al unei femei cu MIG-ul în armata română, întârzie cu echiparea fix trei secunde faţă de căpitanul-comandor Ion David. Trei secunde. Exact atât îi ia să-şi tragă părul negru de sub combinezonul de zbor şi să şi-l lege în coadă la spate, apoi să-şi pună boneta”) şi uşurinţa cu care utilizează figurile de stil

(„Avionul se urneşte cu un zgomot insuportabil, făcând să-i tremure la coadă aerul încins, şi alunecă lin până la linia de start. Urmează o explozie la gura de ieşire a gazelor, MIG-ul ţâşneşte de pe

loc şi dispare după perdeaua joasă de buruieni uscate care înconjoară aerodromul. Reapare tocmai la capătul pistei şi se înfige în nori zvârlind în urmă un bubuit gigantic. Asta a fost

4 Geo Bogza, Anii împotrivirii, Bucureşti, Editura Tineretului. 1953, p. 19

5 Perpessicius, Menţiuni critice, Bucureşti, Editura Albatros. 1976, p. 185

cele mai frumoase report ale



tot. De la distanţă, văzând cu câtă eleganţă se ridică pe cer maşinăria de şase tone, încă făcând şi un balans şmecheresc din aripi, pe deasupra cazărmii, ai zice că e cel mai simplu lucru din lume să zbori cu un supersonic:

te urci, bagi cheia, aprinzi focul la coadă, rulezi uşor şi hopa-n cer!”).

Similar procedează şi în Temuţii hackeri olteni fură o gogoaşă, un reportaj care se remarcă mai ales prin desele schimbări de perspectivă auctorială, Viorel Ilişoi jonglând uşor cu planul narativ şi cel descriptiv, cu observaţiile proprii şi cu dialogul: „E un bloc cu trei etaje în care miroase a varză murată şi a cartofi fierţi. Se vede la avizier că părinţii scammerului n-au mai plătit întreţinerea de aproape doi ani. Uşa nu o deschid decât după ce se conving că nu au de-a face cu vreun bătăuş din mafia escrocilor. Valentina şi Ştefan Popescu trăiesc într-un apartament cât un cavou, cu mobilă de 40 de ani, de la nunta lor. Stau cu perdelele trase. Bătrâna are mâna dreaptă în ghips. El e slab-slab, cu ochii înfundaţi în cap, unde se învârt ca mărgica în fluier. Doar o carpetă cu «Răpirea din serai» şi portretele lor colorate manual înviorează interiorul. «Mihai al meu fuse bolnav de mic, îşi începe bătrânul jelania. Făcu opt clase. După care, seralul...»”.

M-aş putea opri la multe alte exemple, căci toate reportajele adunate în acest volum, ca şi cele care se mai găsesc doar în pagini de ziar, respiră jurnalism adevărat şi literatură intrinsecă. Poate şi de aceea Viorel

Ilişoi se recomandă pe pagina sa de Internet ca „ziarist pe stil vechi”. Cum ar trebui înţeleasă afirmaţia sa? Cheia de decodare stă, cred, în seriozitatea cu care reporterul prefaţă



Îşi face meseria, în literaritatea textelor, pe care le duce de pe

tărâmul jurnalismului pe cel al literaturii. Unde se găsește literaritatea în reportaje, texte ce refuză convenția fictivizării, caracteristică literaturii? În mijloacele arhitecturale înglobate, în ușurința cu care se jonglează cu stiluri, cu rolurile pe care el, reporterul, le joacă în calitate de personaj și narator, ilustrând astfel afirmația lui

Silvian Iosifescu: „Literatura e prezentă prin mijloace arhitectonice în reportajul care nu acceptă intervenția ficțiunii" 6.

O discuție despre reportaj și reportaj literar, despre teoretizări și opinii, nu își are locul aici, dar își are locul o afirmație: reportajele semnate de Viorel Ilișoi oferă chei de lectură a reportajului ca gen proteic, care și-a asigurat vitalitatea și cameleonismul prin împrumuturile din literatură. Iar astfel de reportaje sunt rare, tot mai rare în presa contemporană. Tocmai de aceea demersul reporterului Viorel Ilișoi de a strânge într-o carte cele mai bune reportaje ale sale este esențial. Cu modestie, dar și cu multă exigență profesională, autorul a optat să includă doar 19 scrieri în volumul Cele mai frumoase reportaje. Pentru studiul a ceea ce înseamnă reportajul de după anul 2000, antologia devine una esențială, căci unele texte (precum Un sat se pregătește să moară, îngerii chilugi de la Oncologie, Allah în cer) nu mai sunt disponibile pe web-site-urile ziarelor unde au fost publicate inițial, iar altele sunt ilustrative pentru transformările la care reportajul este supus pe drumul de la pagina de ziar la pagina de carte. Asemenea înaintașilor săi Geo Bogza

6 Silvian Iosifescu, Literatura de frontieră, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 338



și F. Brunea-Fox, a optat pentru modificări în structura scrierilor, înlăturând elemente care le marcau pregnant temporalitatea și introducând, pe baza notițelor păstrate ani de zile, elemente noi, ce n-au încăput atunci în paginile ziarelor. A rescris reportajele în viziunea lor inițială, așa cum le-a vrut de prima dată, dacă n-ar fi fost limitele și rigorile gazetei. Astfel, Viorel Ilișoi a reușit, fără îndoială, să scrie una dintre paginile importante, dacă nu cea mai marcantă, a Reportajului românesc de după anul 2000.

Dr. Maria Barna

Domnul Ilișoi este un om fericit. E atât de pasionat de ce face, încât suportul (dacă nu beneficiul) material al activității profesionale a

devenit irelevant. Un adevărat jurnalist nu scrie pentru bani; pentru avantaje materiale; pentru resurse şi putere.

Un jurnalist scrie pentru că nu poate face altfel. Viorel Ilişoi e atât de înrobit meseriei lui, încât şi-a modelat viaţa cu ea. Ziaristul român – el este.

Daniel Cristea-Enache

Viorel Ilişoi a devenit unul dintre cei mai mari autori români de reportaje. Un povestitor cu har de la Doamne-Doamne şi din propriile forţe. Un F. Brunea-Fox al ultimelor două decenii, om cu căutatură adâncă, unul care reuşeşte să decupeze realitatea cu bisturiul şi să o readucă la viaţă cu suflul scriiturii. Şi unul care o face ca şi cum nu ar putea să fi făcut altceva în ultimele zece vieţi.

Alex. Savitescu

Capacitatea lui Viorel Ilişoi de a observa detaliul relevant, de a scoate din banalul cotidian poveşti zguduitoare şi de a le spune celorlalţi, cu har de povestitor moldovean (şi e moldovean, de la

Botoşani) şi întotdeauna cu grija de a lăsa o portiţă de fugă prin umor, autoironia şi sensibilitatea îl fac deosebit. Nu are faima de care se bucură „analiştii” politici, nici trecerea unor experţi-înoricela-tv, dar are farmecul rar al reporterului pursânge în care zace întotdeauna un scriitor.

Claudiu Târziu

Ani de zile, Viorel Ilişoi, poate cel mai bun autor de reportaje din presa scrisă de la noi, a practicat o formă de rezistenţă rară: s-a încăpăţânat să facă reportaj clasic, de anvergură, cu predocumentare, mers pe teren, verificări şi scriitură cvasiliterară

— O specie marginalizată de mulţi directori de publicaţii din cauza costurilor mari de „producţie”.

Mihnea Măruţă

23

Vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

Bună! Mă numesc Viorel Ilişoi şi sunt obez de gradul trei. Am aproape şaizeci de kile în plus. E faza morbidă.

Acum visul meu e să devin supraponderal. Sunt unul dintre cei vreo şase milioane de români prea graşi.

Cam treizeci la sută. Atâţia spune Organizaţia Mondială a Sănătăţii că suntem. Şi cică peste vreo douăzeci de ani vom fi de două ori mai mulţi. O ţară de grăsuni şi de grăsuţe. Ar trebui să ne speriem.

Dar statisticile astea planează peste noi mute ca nişte avioane de hârtie şi nici nu le băgăm în seamă.

Eu am devenit atent la cifrele grăsimii abia când s-a răstit cântarul la mine. Şi când am rupt bicicleta. Da, pedalam liniştit pe stradă şi deodată am rămas cu ghidonul în mâini. Norocul meu că nu aveam viteză şi am putut frâna cu umărul într-un gard de beton. Nu mai zic, mai rău, că altă dată, la un hop, a trecut tija prin şa, era să mă trag singur în ţeapă. Frumos mi-ar mai fi şezut! Pe urmă am rupt scaunul, acasă. Stăteam la calculator – adică nu mă fâţâiam sau nu ştiu ce-şi odată a făcut scaunul creamp!

şi s-a rupt. Eu, cu zgaibele-n sus. Tot norocul a făcut să nu dau cu capul de podea.

Mi-a fost clar că obezitatea poate să ucidă în multe feluri. Când n-am mai încăput în scaun, în avion, şi au început ăia din stânga şi din dreapta mea să cârâie, de-a trebuit să mă mute stewardesa la business class, mi-am zis:

bă, să ştii că sunt obez! E urât tare cuvântul ăsta. Are în cele mai frumoase report ale

24

el venin şi grăsime. Greu îţi vine să-l spui, greu îl accepţi.

Nu mai pot nici să-mi leg singur şireturile. Cu toată jena, mă rog de fiică-mea să mă încalţe. Nu spunea oare şi Creangă, adică taică-su, că de-aia e bine să facem copii:

ca să aibă cine să ne tragă ciubotele? Sau să ne lege şireturile, după caz, că a mai evoluat lumea. Eu când am făcut copilul, nu m-am gândit la asta, dar uite că acum îmi prinde bine.

Arăţi ca mâncarea ta

Nu ştiţi cum e să simţi că ai mâinile prea scurte. Vă spun fără niciun fel de jenă că şi ştersul sau spălatul la fund au devenit o problemă. N-ajung cu mâinile pe unde trebuie. Şi sunt şi alte zone ale corpului la care nu mai am acces nici măcar vizual. Mi-e dor de ele. Bolnavii nu se sfiesc să vorbească despre aceste intimităţi, aşa că vă spun tot. Ca la doctor.

Deci nu ajung cu mâna ca să mă spăl peste tot. Nu pot să descriu ce contorsionism fac sub duş. Şi ce scule mi-am luat, perii cu coadă lungă, eşarfe aspre, chiar şi o funie. Evident, nu pot să le car cu mine peste tot pe unde mă duc: în delegaţii, în vizită, la redacţie… Că nu ştii pe unde te apucă nevoile şi trebuie să te speli. Stai mereu cu grijă:

aoleu, ce mă fac? Stres permanent. Din cauza asta adesea miros urât. De la spălatul incomplet. Şi de asta stau mai mult în casă. Aşa evit penibilul. Lasă că mi-e şi greu să mă mişc, fiecare pas mă stoarce de vlagă.

Se întâmplă să nu văd faţă de om şi câte o lună, două, să nu vorbesc cu nimeni. Doar pe net şi foarte puţin la telefon. Urăsc telefonul. E mereu inoportun. N-o să vă vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

25

vină să credeţi, am început să articulez greu cuvintele, mă exprim cu dificultate. De nevorbit ce sunt, dar şi de la îmbâcseala creierului. Că la obezi nu e suficient oxigenat.

Până-mi vine cuvântul pe limbă, se plictiseşte omul la telefon. Asta se cheamă bradilalie. Aşa mi-a scris doctoriţa Cristiana Stoian, de la Institutul „C. I. Parhon”, pe foaia clinică de observaţie. Tot ea mi-a dat şi alte veşti triste despre cum au lucrat mişeleşte împotriva mea toate bunătăţile din care m-am înfruptat. Mi-a plăcut să fac asta, recunosc. Am făcut chiar eforturi, mai ales financiare. Acum îmi ies toate pe ochi.

Doctoriţa mi-a explicat ce se întâmplă cu un trup inundat de grăsime. Mi-a tras o sperietură soră cu moartea.

De frică, am hotărât să îmi schimb stilul de viaţă. Nu să ţin o dietă, pentru că, am aflat, nu există diete pentru obezi. Curele de slăbire sunt pentru domnii şi doamnele cu fizic normal care la un Crăciun sau într-un concediu bagă degetul mai adânc în frişcă şi pun pe ei două-trei kile. După care ţin o cură şi se scutură de surplus. Dar la graşii-graşi nu e aşa. Când ţii o dietă, slăbeşti. Iar când nu o mai ţii, te îngraşi la loc, ba mai şi adaugi ceva. Arăţi ca mâncarea ta. Aşadar, după faza asta am terminat-o cu dietele şi mi-am schimbat modul de viaţă. Însă mă tem că e prea târziu.

Doctorul şi plicul

La Institutul Naţional de Endocrinologie „C. I.
Parhon” m-am internat în secţia profesorului Constantin
Dumitrache. Cu generoasa şi stricta lui complicitate.

Aranjamentul mi l-a făcut colegul Florin Condurăţeanu, cele mai frumoase report ale

26

acest Attila-Hunul al metaforelor. Pe cât de crud se poartă cu

figurile de stil, pe atât de blând e cu oamenii. Şi săritor. Toţi din redacţie, că-i doare o măsea, că şi-au rupt o mână scriind ori că au nevoie de o operaţie pe creier, la el apelează. Că omul e prieten cu cei mai tari medici.

Eu l-am rugat de o internare, dacă se poate, pentru un reportaj, şi mi-a aranjat imediat.

Numai profesorul Dumitrache a ştiut că sunt ziarist şi că mă internez doar formal, ca să mă documentez; însă când m-a văzut, aproape a strigat râzând: „Vai, dar ce consistenţă ai! Şi tu eşti de-al nostru!” Păi da! De aia am şi ales să scriu despre obezi. Că dacă mă băgam printre fotomodele, se prindeau alea că nu-s de-al lor.

Am putut vorbi cu pacienţii ca de la obez la obez.

Direct, deschis, frăţeşte. Am aflat multe despre ei, deci şi despre mine. Adevăruri cu care nu mă mândresc.

Mi-am făcut şi nişte analize ca să nu bată la ochi prezenţa mea acolo. Am intrat pe banda de producţie, cum se spune. Sora-şefă mi-a luat sirop din venă. De mai multe ori. Mi-a montat la venă un fel de canea, ca la butoaie, ca să nu mă tot înţepe de câte ori recolta. Că ea era asistentă medicală, nu croitoreasă. Şi m-ar fi durut şi pe mine. Doar şi obezii sunt oameni, au şi ei simţuri.

Cei de la spital îi ziceau dispozitivului „branulă”.

N-am găsit cuvântul ăsta în DEX. O fi venind de la Bran.

Iar la spitalele de slabi s-o fi chemând „stanulă”. Deci asistenta deschidea caneaua din jumătate în jumătate de oră şi îmi tot lua sânge. Mi-a mai lăsat şi mie. Cât să trăiesc sau să mor. Sângele nostru, al obezilor, e otravă curată.

Dacă ai peste 110 de kilograme, nici nu eşti acceptat vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

27

ca donator. Poate ca detonator! De-aş avea şi eu măcar

110!

Pe urmă o asistentă m-a dus de mânuţă la ecografie.

A venit o doctoriţă şi cu mânuţa ei mititică s-a jucat cu un mouse drăguţ pe muntele burţii mele. Un fel de alpinism în jurul craterului Buric, destul de dificil, că nu-i ieşea bine şi o tot lua de la capăt. La sfârşit mi-a dat rezultatul într-un plic. Asta a lovit puternic în prejudecata mea, anume că doctorii doar iau plicuri.

Prea târziu

Domnul profesor Dumitrache mi-a spus când a văzut ecografia:

— Ai un ficat foarte frumos. Gras ca la raţele îndopate.

E bun de făcut pateu.

Râzând mi-a spus. Aşa trebuie să râdă doctorii când dau veşti proaste. Hă-hă-hă! Şi a început să înşire un cârnat de boli provocate de obezitatea mea.

Grăsimea strică totul în tine, te face varză. Nu mă durea nimic, în afară de şale şi articulaţii, sub apăsarea greutăţii. Păream sănătos. Dar uite că, de fapt, eram cu un picior în groapă. Bine măcar că la mine ţesutul adipos e repartizat uniform şi nu arăt ca un sac cu varză. Aşa scrie în foaia de observaţie: „Repartizare uniformă". Mă consolez cu asta. Semăn cu graşii ăia perfecţi din planşa didactică atârnată în anticamera şefului de secţie printre reproduceri după Gustav Klimt şi Salvador Dalí. Frumoase.

Rubens ar fi fost deprimant.

N-am luat obezitatea în serios fiindcă nu durea. Şi cele mai frumoase report ale



fiindcă nu m-a învăţat nimeni că e o boală. Nu mi-a spus nimeni, nici la şcoală, nici mai târziu, cum să mănânc.

De toate m-au învăţat, dar nu şi asta. Şi nici copiii de azi nu învaţă aşa ceva la şcoală. Bine măcar că fac educaţie sexuală încă din clasele primare. Tot e ceva.

Acasă mi s-a spus mereu că două bătăi strică, nu două mâncări. Aşa era o vorbă pe la noi. Şi că, oricât aş fi mâncat, tot mai mergea o cană de lapte. Hai, mai ia!

În sat la mine femeia ideală era albă, grasă şi frumoasă.

Cu principiile astea am crescut. Şi am tot crescut!

Despre obezitate am auzit vorbindu-se serios abia în ultimii trei-patru ani. Tocmai când eram în plină expansiune.

Nici nu mi-am dat seama când a devenit subiect la ordinea zilei. Peste tot se discută acum despre obezitate.

Mai mult sau mai puţin competent. Nu înţeleg de ce n-a fost mereu o chestiune de interes, că doar graşi au existat de când lumea. Bine, nu chiar în proporţia de azi. Când mi-a sunat alarma în cap, era deja prea târziu.

Ce bărbat eram odată…

Prietenii au început să mă ocolească sau eu am început să-i

ocolesc pe ei. Şi cum să nu-i ocolesc, dacă nu-mi spun decât: „Vai, ce te-ai îngrăşat!”? Parcă nimic altceva nu ar mai fi semnificativ, remarcabil în viaţa mea! Parcă eu n-aş mai însemna decât grăsimea de pe mine! Sau numi spun, dar asta e şi mai rău. Se uită pe lângă mine, se fac că nu observă cât de tare m-am îngrăşat în ultimul timp. Jena mea şi jena lor dau mână cu mână şi fac între noi un lanţ ca la „Ţară, ţară, vrem ostaşi!” Şi nu-i nimeni vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

29

să-l rupă…

Sunt tot mai izolat. Ca o insulă. Mă ajută şi dimensiunile.

Femeile mă evită ca pe un lepros. Toate. Găsesc tot felul de pretexte să scape de mine. Unele mă îmbălează cu falsa lor compasiune: „Bietul de tine… Lasă, important e că ai suflet bun. Ce contează că eşti gras?

Tu să te simţi tu bine!” – apoi îşi amintesc brusc de o urgenţă şi pleacă. Ceva legat de birou, de oala cu mâncare lăsată pe foc sau de soţ. Altele fac glume pe seama mea, dacă nu mă biciuiesc de-a dreptul: „Hai, rostogol de-aici!” Nu ştiţi cât doare asta. E umilinţă în stare pură, în concentraţie maximă.

Ştiu, cruzimea unora are un motiv ascuns: mă invidiază că am ţâţele mai mari decât ale lor. Altele se cred spirituale dacă fac mişto de un gras. Dar celor mai multe pur şi simplu nu le plac obezii. Au şi de ce. Pentru că – să fim sinceri acum: cui îi plac graşii? Voi puteţi să nu recunoaşteţi asta şi să vă prefaceţi în continuare. Dar noi, graşii, n-avem cum să ne ascundem după deget. Nici mie nu îmi plac oamenii graşi, în general. Şi în special femeile grase.

Femeile, mai ales ele sunt o oglindă nemiloasă. Ele îmi scot la lumină toate complexele. Mă arată cum sunt, ba şi mai mult, deformat până la monstruos. Adevărul e că acum şi eu fug de ele. Obezitatea e inamicul numărul unu al potenţei. Dorinţa, chemarea, satisfacţia sexuală îşi iau frumuşel tălpăşiţa, alungate de grăsime. În locul lor se încuibează complexele de tot felul, blazarea, dispreţul faţă de tine însuţi, depresiile cele mai negre. Şi bolile – care nu lasă nimic neatins de la neuron până la tălpi. Vin toate nenorocirile astea şi nu se mai dau duse.

cele mai frumoase report ale

30

Până şi fosta mea nevastă s-a scârbit. Pe undeva, o înţeleg. Cum

se simţea ea, ca femeie, ştiind că s-a măritat cu cineva, şi în fiecare seară era în pat cu altcineva? Căci eram altul de la zi la zi, tot mai gras. S-a dus şi ea la unul mai stabil anatomic. Urât ca dracul, dar măcar ştia că ăla e. Încerc şi eu să mă pun în pielea ei, dar nu încap. Am prins-o şi căsnicia mea s-a dus dracului. Asta a durut rău.

M-a făcut scrum pe dinăuntru. Pe dinafară, cine să vadă?

— Tot mare şi rumen, un butoi de fericire.

După divorţ, mi-am zis: „Gata, nu se mai poate, trebuie să dau burta jos!” Şi am dat-o. Acum a ajuns aproape la genunchi. De-abia o mai duc. Am reuşit asta aşa, de unul singur. Nu mi-a luat decât trei ani.

Bazar aseptic

A fost neaşteptat de bine la „Parhon”, la obezi. E

totuşi institut naţional. Dacă nimeream într-un spital jegos, îmi ieşea un reportaj mai bun, că aveam ce critica.

Dar nu-mi pare rău. Era cald, curat, apă caldă non-stop, mâncare bună. Nu trebuia decât să o dibuieşti în farfurie.

Dacă ţi-ai adus farfurie de acasă. Eu n-am ştiut, am venit cu mâinile în buzunare, ca la spital. Credeam că numai medicamentele trebuie să ţi le aduci de acasă. Norocul meu că, la primul prânz, în sala de mese mă aştepta o doamnă care vindea castroane de plastic. Am luat două.

Mi-a făcut o reducere. N-am mai fost internat de când eram copil, pe vremea lui Ceauşescu, nu ştiam că a pătruns microbul capitalismul şi în spitalele de stat.

De orice ai nevoie la spital, se găseşte cineva să-ţi vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

31

vândă. Tu stai frumos în pat şi încerci să dormi, cum ţi-a recomandat medicul, şi-ţi bate la uşă un mic întreprinzător.

Întâi a intrat o doamnă, cică dacă vreau un tensiometru. Ce să fac cu el? Sunt la spital, doamnă, au ăştia tensiometre aici! Sau n-au? A doua zi a venit alta, cu aparate de măsurat glicemia. Fugi de-aici, cum să măsori infinitul? Alta, cu şosete. Pe urmă, una cu chiloţi din ăia cât sacul lui Moş Crăciun, pentru obezi. În altă zi, un domn mi-a trântit în pat un braţ de cărţi. Să-mi aleg. Numai romane siropoase. Coperţi din alea cu trandafiri, cu îmbrăţişări, cu ochi înlăcrimaţi… La glicemia mea, exact dulcegării din alea îmi mai trebuiau! Alţii vindeau integrame, pixuri, clame de păr, săpun, cuţitaşe, brichete, hârtie igienică, lanterne.

De toate.

Ce să zic, era bună agitaţia aia comercială. Mai spărgea monotonia albă şi aseptică a spitalului. Îi dădea un aer mai viu. Erau şi preţuri îmbietoare. Ca la Dragonul

Roşu. Aduceau oamenii marfa în saloane, la clienţi, că obezilor le venea greu să se ducă la chioşc. De aia li se dădea voie în saloane. Totul în ajutorul neajutoraţilor pacienţi!

Am scăpat fără şpagă

Nu cunosc pe nimeni care să fi stat în spital şi să nu fi dat bani la doctori, la asistente, la infirmiere… Pe bune, ei din ce trăiesc? Din salariul de la stat? Să fim serioşi!

Dacă erau aş de bine plătiţi, nu mai plecau cu zecile de mii în străinătate. Eram conştient că trebuie să particip cumva la remunerarea lor. Să dau o mână de ajutor sta cele mai frumoase report ale

32

tului. Dacă tot făceam şi un tratament acolo, nu doar documentare, de ce să nu cotizez? Dar n-am făcut-o. La şeful de secţie aveam pile, deci nu era cazul, asistentelor îmi era jenă să le bag banii în buzunar. Puteau să creadă că încerc să le pipăi. Niciun obez nu ar face aşa ceva: să pipăie o femeie. Ei sunt complexaţi şi timizi, dar nu poţi să ştii ce îi poate trece prin cap unui bugetar prost plătit, ce poate să i se pară. Aşa că m-am abţinut.

Am păstrat toată săptămâna o bancnotă pe noptieră.

De 10 lei, că sunt ziarist, nu-mi permit mai mult. Lumea nu ştie, dar ziariştii simpli, nu ştăbăraia, sunt plătiţi, la patron, chiar mai prost decât medicii şi profesorii la stat.

Bancnota era la vedere. Când cu Grigorescu în sus, când cu ţărăncuţa. Am zis că poate mă ajută vreo asistentă şi o ia. Dar n-a întins nimeni mâna. Nici nu s-au autoservit, nici nu mi-au cerut. La un moment dat, parcă s-a uitat o infirmieră la mine cu subînţeles, dar n-a fost ceva clar, putea să fie doar o privire perversă. Fiindcă există şi asemenea excepţii dezgustătoare, tipe cărora le place slănina vie. Şi unde să se angajeze mai nimerit, dacă nu la spitalul de obezi?

Au stat banii acolo, pe noptieră, ca pungile cu galbeni la răscruci pe vremea lui Ţepeş. O, tempora! Poate n-am pus destui?

M-am dus la profesorul Dumitrache în audienţă, stând la coadă ca un pacient obişnuit, şi m-am plâns că nu vrea nimeni şpagă. Chestia

asta mă sperie, i-am zis. Mă face să mă tem că nu voi fi bine tratat ori că mi se ascunde ceva, Doamne fereşte! Cine ştie ce boli voi fi având! Profesorul m-a liniştit, cică aşa e în secţia lui:

nu-ţi spune nimeni că, dacă nu-i dai bani, nu-ţi face tra vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

33

tamentul sau nu-ţi schimbă lenjeria. A, dacă vrei tu să le oferi o atenţie, atunci nu bagă mâna în foc că angajaţii lui n-ar accepta. Dar nu condiţionează. Ar zbura imediat din spital ca un obez prins cu mâncare de-acasă ascunsă sub saltea.

Domnul profesor e sever şi cu angajaţii, şi cu pacienţii. Nu iartă. Ordinele lui sunt ca poruncile de la

Dumnezeu. Toată lumea îi ştie de frică. Angajaţii tremură ca varga. Pacienţii, cât sunt ei de mari, se fac mici ca iepuraşii sub pături când vine el în vizită. Iar vânzătorii ambulanţi se împrăştie ca potârnichile. Cred că şi şoarecii, dacă ar exista, ar încremeni în găurile lor. În anticamera şefului se vorbeşte numai în şoaptă, ca la priveghi.

Aşa şi trebuie, că doar e spital, nu cârciumă. Să fie linişte şi disciplină. Mie mi-a plăcut acolo din acest punct de vedere. Zău că m-aş mai duce.

Greaua moştenire istorică

În saloane nu erau televizoare. Chestie cu schepsis, psihologică. Poate nu ştiţi: televizorul îngraşă! Te uiţi la telenovele şi tot bagi în tine alune sau alte prostii, în loc să te plimbi prin parc, dacă tot n-ai ce face. Bine, noi nu prea mai avem parcuri în Bucureşti, dar asta e altă poveste.

Îmi vine să strig: „Cu televizorul aţi îngrăşat poporul!”

Şi cu calculatorul!

Numai eu ştiu câţi ani am stat lipit de calculator chiar şi când nu aveam nimic de scris.

Dimineaţa nu mă spăl întâi pe faţă, ca omul, nu apăs cele mai frumoase report ale

34

pe butonul de la cafetieră, nimic altceva, întâi şi-ntâi deschid calculatorul. E ca un drog. Te ţine lipit de scaun zi şi noapte. Îţi aduce lumea întreagă în casă, printr-o sârmă, nici nu mai e nevoie să ieşi. Până şi cumpărături poţi face de pe scaun. Un clic, atât, şi ţi le aduce un băiat la uşă.

Când stai pe loc, în retortele invizibile din carne se distilează grăsimea. Dacă vrei să te îngraşi, nu trebuie să faci efort, că nu reuşeşti.

Domnul profesor Dumitrache mi-a spus că supraalimentaţia şi sedentarismul au devenit un mod de viaţă în toată lumea. Ca efect al globalizării, alimentaţia se uniformizează. Toată lumea mănâncă produse concentrate şi procesate. Asta se numeşte „globezitate”: obezitatea ca epidemie cronică şi globală. Nu există absolut nicio şansă să fie eradicată.

Drept să spun, m-a speriat rău de tot. A spus chiar că însăşi specia umană, aşa cum arată acum, e în pericol.

Nu-i de glumă! Fiecare om trebuie făcut să înţeleagă cât de rău e binele de care se bucură mâncând ce, cât şi cum nu trebuie.

Pe noi, românii, turcii ne-au învăţat prost. Mama lor de turci! Ne luau vitele şi oile, ne lăsau porcii. În sute de ani, ne-am învăţat cu mâncarea grasă. Bagi slană la reactor, ai energie şi ca să fugi pe poteci de munte, din calea cotropitorului, şi ca să tragi, în vreme de pace, toată ziua la coasă – iar când termini treaba, arzi totul, că iar dau turcii. N-aveam noi timp să mâncăm pe îndelete şi câte puţin din toate ca mediteraneenii! Aşa e istoria, ce să-i faci? Asta e veşnica greaua noastră moştenire. Se vede la cântar cât e de grea.

vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

35

Abdomenul lui Mircea Badea

La coadă la ecografie am stat de vorbă cu Sorin

Teşcu, din Mioveni. Ce coincidenţă! Şi el a fost ziarist câţiva ani după Revoluţie. Meseria asta nu e deloc sănătoasă.

Îngraşă! Am stat în picioare fiindcă împreună am fi rupt banca de lemn de pe hol. El era mai înalt şi mult mai gras decât mine, bătea binişor spre două sute. Am simţit că se curbează timpul şi spaţiul în jurul lui ca în teoria lui Einstein. Gâfâia când vorbea, parcă ridica haltere la fiecare cuvânt. Avea depozite de grăsime pe braţe ca nişte castane îndesate pe sub piele. Îmi era tare antipatic.

Şi eu lui la fel. Dar ne era şi milă unuia de celălalt.

Trebuie să fii obez în faza morbidă ca să poţi topi într-un singur simţământ scârba şi mila.

El mi-a spus că nu-i pare rău că n-are televizor în cameră. Şi acasă a renunţat la blestematul de televizor.

Nu face decât să te îndemne să mănânci orice şi cât mai mult.

Stai pe canapea şi te îndopi. De multe ori nu vezi decât mâncarea din filme, dar nu-ţi dai seama de asta.

Aştepţi o nouă scenă culinară cu încordarea adolescentului care caută momentele de sex într-un film. Armate de specialişti complotează în laboratoarele publicităţii ca să te smintească de cap. S-a dezvoltat o ştiinţă, se alocă fonduri uriaşe, ca pentru înarmare, numai şi numai ca să-i determine pe oameni să consume mai mult, din ce în ce mai mult. Până unde?

Sorin n-a mai suportat să-i vadă pe copiii ăia din reclame ronţăind chipsuri şi batoane de ciocolată cu alune şi caramel – ah, senzaţionalele batoane cu caramel! Ţopăie de bucurie, mai dau şi ochii peste cap de plăcere, parcă cele mai frumoase report ale

36

s-ar droga! Într-o zi şi-a zis: „Ia stai aşa, păi eu fac la fel!” Din ziua aceea s-a hotărât să înceapă o viaţă de om activ şi alimentat raţional. Întâi şi-ntâi s-a debarasat de televizor. S-a enervat rău şi l-a aruncat de la etaj. Ăsta e alt mod în care obezitatea poate ucide. Putea să-i cadă televizorul în cap cuiva.

Obezii sunt adesea capabili de asemenea răbufniri surprinzătoare: iau decizii bruşte, de multe ori şi necugetate, când li se umple paharul. Rabdă cât rabdă şi odată fac poc! – se rupe molecula de glicerină în ei ca la dinamită.

Există o legătură între grăsime şi deviaţiile comportamentale.

Creierul începe să se înece în untură.

De la televizor, mi-a spus Sorin, nu-l regretă decât pe

Mircea Badea. Chiar dacă face la emisiunea lui un mişto nemilos de graşi, lui Sorin îi place de el, e modelul lui.

Dar nu la celebritatea lui Mircea Badea râvneşte fostul ziarist. Nici la verva, la talentele sau la dantura lui impecabilă.

Ci la acea formidabilă musculatură abdominală, pe care poate s-o onduleze cum vrea el.

— A făcut valuri cu abdominalii la televizor, în direct.

A văzut toată ţara. Deci se poate! a încheiat uriaşul bătându-se optimist pe burtă. Şi m-a îndemnat şi pe mine să slăbesc.

Fantezii de băieţi graşi

Şi Tudor Tudosă s-a hotărât să slăbească. Un puşti de doisprezece ani şi o sută şi ceva de kilograme. Părea făcut de sus şi până jos numai din fălcuţe. Era un obezel roz şi simpatic. Îţi venea să te

joci cu el cum te joci cu vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

37

un urs mare de pluş. Greu te puteai abţine să nu-l tragi de fălci când treceai pe lângă dânsul. Şi nimeni nu se abţinea. Era din Suceava. La „Parhon” se internează mai ales bolnavi din provincie. Bucureştenii vin, îşi fac analize şi pleacă acasă – dacă nu e ceva grav. Obezitatea e o boală atât de răspândită în România, dar sunt puţine centre unde poate fi tratată.

Urcam în fiecare zi, cu greu, până în salonul lui

Tudor, ca să mă cântăresc. În secţie erau câteva cântare electronice speciale, cum nu găseşti în comerţ. Din alea de ţin 350 de kilograme. Când intram în salon, întâi îl trăgeam un pic de fălcuţe pe Tudorică. Era ca un fel de salut. Puştiul stătea cu ochii pe cântarul meu. Ziceai că mănâncă cifre. Se bucura la fiecare scădere. Parcă slăbea el, nu altul.

Mi-a povestit că, de când s-a internat, în fiecare noapte visează cotlete cu cartofi prăjiţi şi gogoşi-ineluş tăvălite prin zahăr-pudră. Şi Cola. Şiruri lungi de sticle de Cola, toate ca nişte omuleţi care îl strâng în braţe şi-l pupă cu dopul pe obraji.

— E semn că îţi iubeşti mult alimentaţia, i-am spus eu. Sau că ea te iubeşte şi nu vrea să-ţi mai dea drumul.

Era ceva erotic în visul lui. Dar cum să-i fi spus asta unui băieţel, chiar dacă era cât mine de mare? Un copil închis într-un adult. Un pui de caşalot eşuat pe o plajă de zahăr tos.

Eu, la schimb, i-am mărturisit că am fantezii cu pui fripţi. Din ăia pârpăliţi la rotisor, de la hipermarket. Mâncam câte unul la o masă. Tare buni şi fragezi mai erau!

Cred că, mâncând, aveam expresia aia de drogat pe care

Sorin din Mioveni o văzuse la copiii din reclame. Uneori cele mai frumoase report ale

38

nici nu mai aveam răbdare să ajung cu puiul acasă. Îl haleam pe loc, la hipermarket. Şi după ce-mi făceam plinul, stăteam şi mă uitam vrăjit la sicriul de sticlă în care puii, înşiraţi pe o bară de metal, se rumeneau rotindu-se încet. Culoarea devenea din ce în ce mai frumoasă – de la alb-vineţiu la auriu, apoi la zahăr ars. Şi cum mai picura grăsimea din ei! Era acolo un spectacol care răscolea în mine ceva inuman, un neastâmpăr animalic, profund.

Prin comparaţie, porţiile de la spital erau nişte păduchi de pe puii ăia. Pe lângă castron, trebuia să-mi fi adus de acasă şi o lupă. Ca să văd ce mănânc.

Când se anunţa masa, ne duceam toţi la cantină cu castroanele în mâini. Stăteam la coadă. Un polonic ieşea din perete şi vărsa într-un castron supa, în celălalt felul doi. Era ceva cinic în acel ritual. Fiindcă se folosea polonic în loc de pipetă. O disproporţie care, la un film mut, m-ar fi făcut să râd. Dar acolo nu era film, era realitatea.

M-a apucat plânsul. Din două înghiţituri, am dat gata prânzul. Din mers, până la salon.

Mănâncă, băiatul mamei!

Acolo am învăţat că stomacul e un animal docil. Trebuie doar să-l iei un pic tare la început. Şi după aia se învaţă. Acceptă, n-are ce face. Cum a putut să înghită câte un pui, se învaţă şi cu o mânuţă de mazăre.

După câteva mese la spital, ciup-ciup-ciup, m-am obişnuit cu porţiile alea microscopice. Mâncam moleculele alea şi nu-mi mai era foame. Şi atunci s-a întâmplat ceva frumos. N-am mai visat pui fripţi şi alte mortăciuni.



Nu. Atunci, pentru prima oară după mult timp, am început să visez din nou femei. Eram pe calea cea bună. Dar

Tudor, pufosul rozaliu… bietul de el! Eu m-am externat, el a rămas. Cu aceleaşi fantezii nocturne. Sau coşmaruri.

La el lucrurile erau mai complicate.

Mama lui se internase cu el. A recunoscut că ea era vinovată de starea băiatului. L-a tot îndopat cu de toate.

În fiecare zi îi dădea bani să-şi cumpere tot ce poftea.

Toate chioşcurile din cartier erau ale lui; frigiderul, mereu plin. Îl şi îndemna: „Mănâncă, băiatul mamii!” Era o formă de a-i arăta că-l iubeşte. Cel mai uşor era să-l înconjoare cu bunătăţi. Se bucura să-l vadă mâncând.

Zicea că e semn de sănătate. Şi acum, poftim, plesnea băiatul de atâta sănătate. Visa cotlete şi se cântărea din oră-n oră. Era obsedat. Nu voia decât să redevină copil.

Cât mai repede. Numai el ştia câte îndura la şcoală. Era pernuţa în care ceilalţi înfigeau ace. Nici nu ştiţi cât de răi pot fi uneori copiii cu

alţi copii. Pot ajunge chiar să se omoare. Ca în „Împăratul muştelor", de William Golding.

Tudor a simţit asta pe pielea lui.

Şcoala din spital

Mama lui Tudor n-a ştiut un amănunt important. La copii, obezitatea survine prin creşterea numărului de celule adipoase. E ca un cancer. Ai, să zicem, un catraliard de celule grase, că ai lins borcanul de Nutella, ai vrut să devii supererou cu Snickers, ca-n reclame. Mai bagi nişte

Cola, nişte Mc-Chestii, şi gata! te faci cu două catraliarde.

Sporeşti.

cele mai frumoase report ale

40

La adulţi nu e aşa. Adultul, când se îngraşă, catraliardele lui de celule nu se înmulţesc, ci îşi măresc volumul.

Sunt ca nişte pungi în care suflă cineva.

Aşadar, când Tudor va ajunge adult, va avea mai multe celule adipoase decât mine, care în perioada de creştere am fost un copil normal, am făcut şi sport, la mine nu s-au format celule adipoase noi. Şi când acele celule multiplicate în copilărie se vor umfla, Tudor ar putea deveni planetă. Să aibă gravitaţie proprie.

Parcă eu ştiam toate astea? Cine să-mi fi spus? Nimeni nu considera că e important să le ştiu. Abia în spital am aflat. Mi s-a deschis apetitul, m-am pus pe citit. Graşii sunt cei mai informaţi oameni despre ce ar trebui să nu facă un gras. Bine, nu toţi. Numai cei care aud clopoţelul infarctului. Deodată încep să citească febril, parcă s-ar hrăni cu informaţii.

Doamna Tudosă n-a ştiut nici că obezitatea întârzie maturizarea sexuală a băiatului ei. La fetiţe e invers, o grăbeşte. Iar la adulţi, cum am mai spus, pur şi simplu le ia bucuria asta. Ca pe un dar pe care n-au ştiut să îl preţuiască.

Obezitatea instaurează anarhia hormonilor la fete.

Cresc estrogenii şi se poate ajunge la cancer de sân, de col uterin. Ori creşte testosteronul şi le vezi că încep să se bărbierească, să aibă vocea ca Amanda Lear, nu neapărat şi talentul ei. Iar infertilitatea îi pândeşte pe toţi deopotrivă, bărbaţi şi femei. Cine s-ar fi gândit că mănânci prăjituri şi după aia ţi se taie un sân sau rămâi fără urmaşi? Nici doamna Tudosă nu ştia asta, nici eu. Ne-a spus domnul profesor. E

foarte important să ştim ce ni se întâmplă. Asta ne poate face mai atenţi la noi. Pe lângă atâtea altele, şi ignoranţa îngraşă.

vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

41

Un organ în plus

Am început să mă îngraş după ce m-am lăsat de fumat.

Aşa am crezut până am ajuns pe mâna domnului profesor Dumitrache. Mi-a explicat de ce e asta o mare prostie. Nu lipsa nicotinei îngraşă, ci mâncarea în exces.

Simplu! El însuşi nu mai fumează de cinşpe ani şi n-a luat nici măcar un kil în greutate. Ba a mai şi dat jos. Bun, el a făcut medicină, ştia asta. Dar eu? După ce m-am lăsat de fumat, am înlocuit ţigările cu bomboane.

Aşa mi-a spus o prietenă de pe net. Pe urmă i-am dat cu napolitane. Ronţăiam tot timpul ceva ca să nu fumez. Şi fără să-mi dau seama că fac asta. De ce nu m-oi fi întrebat atunci cum de au început napolitanele să-mi placă aşa de tare? Şi de ce îmi trebuiau din ce în ce mai multe să-mi potolesc pofta? Nici n-am băgat de seamă când m-am făcut cât Rusia şi am început să mă stric de pe picioare. Îmi stă inima în loc numai când mă uit la ce diagnostic stufos am. Cazierul infracţiunilor mele contra mea.

La spital am aflat şi că ţesutul adipos este considerat un organ endocrin. Este implicat în sinteza peptidelor, a componentelor nonpeptidice şi a altor factori. Eliberează trigliceride, retinoizi şi colesterol. Interacţionează cu alte organe. Mi s-a făcut părul măciucă. Va să zică am un organ în plus!!! Nu m-am născut cu el. Dacă-mi creştea încă un picior? Şi organul ăsta dobândit are vreo şaizeci de kile! Am senzaţia că locuieşte încă o persoană în pielea mea. Una străină. Eu îi dau să mănânce, iar ea îşi aruncă gunoiul în mine. Poate capătă şi sentimente, mai ştii? Să se îndrăgostească de altcineva şi să plece de la mine.

Ar fi prea simplu.

cele mai frumoase report ale

42

Tătucul obezilor

Nouăzeci la sută dintre obezi sunt aşa pentru că au mâncat mai mult decât avea nevoie organismul lor. Fomiştii. Mâncăii. Hapsânii. Nesătuii. Inhaliţii.

Halimenţii. Căpcăunii. Organismul ăsta al nostru are apucături de hârciog. Când prinde mai multă haleală, ce e în plus adună în fălci. Uite-aşa se umflă! îşi face rezerve.

Mai ales dacă ţii cure de slăbire, dacă te înfometezi.

Când nu-i dai destulă mâncare, hârciogul din noi intră în alertă. Şi când începi să mănânci, el îşi zice în mintea lui: „Aoleu! Dacă îmi mai face şefu' o figură ca asta şi mă ţine flămând? Ia să-mi pun eu ceva deoparte, că nu se ştie!" Şi extrage din alimente mai mult decât de obicei.

Strânge punguţe cu grăsime. Rezerve. Pe urmă ţine cu dinţii de ele.

— Aşa e programat corpul uman. Pentru supravieţuire.

Soluţia e simplă: două linguri mai puţin şi doi paşi mai mult, mi-a zis domnul profesor.

Mă gândesc acum cu drag la el. Era tătucul nostru, al obezilor. Ne explica tot ce se întâmplă cu trupurile şi cu minţile noastre. Dacă ne prindea că mâncăm pe ascuns, ne dădea afară din spital. Că la spitalizările astea e ca în dragoste, trebuie să fim sinceri şi să participăm împreună. Ne ţinea la dietă nu ca să slăbim cât stăteam în spital, că nu ne-am dus acolo la înfrumuseţare, ci ca să reînvăţăm să mâncăm normal. Care voia. Care nu, pa!

Doctorul e de părere – şi ne spunea asta când ne prescria medicamente – că statul n-ar trebui să asigure servicii medicale pentru bolile pe care omul şi le face cu mâna lui. Cum ar fi obezitatea. Mai puţin alea zece ia vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi



sută cazuri de obezitate provocată de nişte boli. Doamne fereşte de aşa ceva! E dur doctorul. Un tată sever, dar grijuliu. Ne ajută cu ştiinţa lui să ne recăpătăm dimensiunea umană – pe asta luaţi-o cum vreţi. Ne spune clar că nu există medicamente şi diete miraculoase. Dar noi, obezii din spital, tot visam că domnul profesor vine tiptil pe la spate şi ne înţeapă cu un ac magic. Şi pfffsss! ne dezumflăm încet, ca nişte baloane. Şi gata!

Ce bine e să visezi că eşti slab! Ai câteva secunde de fericire când te trezeşti, până îţi simţi valurile de grăsime revărsându-se din pat. Apoi plângi.

Platoşa de ciocolată

Pe doamna Aurica am întâlnit-o într-o zi pe hol. Nu puteam

trece de ea. Reuşea să blocheze cu fundul holul acela larg, de spital. Stătea sprijinită cu coatele pe calorifer, cu portbagajul în calea noastră, şi se uita pe geam cum nişte ţigani râneau zăpada din faţa porţilor, peste drum. Câştigau şi ei un un ban cinstit. Şi ardeau calorii.

Toţi arătau bine. Scoteau aburi pe nas şi pe gură ca nişte samovare. Erau plini de viaţă.

Calculată în fripturi, doamna Aurica însemna câteva microferme. Chiar aşa zicea ea însăşi despre sine. Era glumeaţă. Ca toţi graşii, de altfel.

În legătură cu asta, domnişoara Alexandra Şiru, psihoterapeută, mi-a spus câteva lucruri pline de miez.

Am băgat la cap.

— Jovialitatea proverbială a grasului tipic este de fapt o încercare exagerată de a se face plăcut. Îi este teamă că cele mai frumoase report ale

44

nu va fi plăcut şi acceptat, că va fi abandonat. Obezul poate deveni extrem de exuberant, afectuos, condescendent, îşi oferă în mod excesiv ajutorul pentru a se face util, necesar.

Astfel vrea să se asigure că este căutat.

— Deci noi, obezii, purtăm un fel de platoşă de ciocolată?

Ne protejăm de ceilalţi şi totodată ne facem plăcuţi.

— Se poate spune şi aşa. Dar portretul unui obez nu e totuşi desenat cu ciocolată. Nu există un portret psihologic general valabil al obezului, dar putem vorbi de câteva aspecte ale personalităţii des întâlnite la persoanele care suferă de obezitate. Este vorba despre sentimente şi gânduri autodistructive: proasta imagine de sine asociată cu lipsa respectului de sine, lipsa siguranţei şi a satisfacţiei de sine, sentimentul de neajutorare, lipsa de speranţă, toate acestea orientând atenţia spre un tablou de tip depresiv.

Se creează un cerc vicios: cei cu tendinţe depresive sunt mai vulnerabili la obezitate, iar apoi obezitatea întreţine sau chiar accentuează starea depresivă deoarece împiedică şi mai mult capacitatea de socializare. Efectele fizice ale obezităţii – mişcare greoaie, transpiraţie abundentă, mirosuri corporale, respiraţie dificilă, sforăit, comorbidităţi etc. – au o foarte mare influenţă şi asupra psihicului, în sensul că întreţin imaginea proastă despre sine, dar o şi accentuează cu fiecare kilogram în plus şi cu fiecare activitate sau

întâlnire la care obezul nu poate participa.

Sau cu fiecare persoană care poate manifesta dezgust la vederea unui obez. O persoană obeză, în general, suferă o accentuare a emoţionalităţii: fie este extrem de sensibilă şi impresionabilă, cu multe sentimente de teamă ce duc la comportamente evitante, fie este irascibilă, impulsivă, conducând la comportamente de tip agresiv.

vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

45

Armata bolnavilor rumeni

Parcă vrând să confirme ce aflasem de la psihoterapeută, doamna Aurica a încercat să se facă plăcută cât am stat lângă ea la uşa cabinetului de cardiologie.

Întâi şi-a turtit fundul de perete cât de tare a putut, ca să am loc să trec pe lângă ea. Şi-a ţinut respiraţia, încercând să-şi strângă burta, până s-a învineţit. Câţi alţii ar face un asemenea efort pentru un necunoscut?

Apoi mi-a spus o pildă licenţioasă, făcându-mi cu ochiul.

Cică un tip s-a aşezat din greşeală pe scaun cu fundul pe propriile testicule. Îl durea de-i săreau ochii din cap, urla, dar nu se ridica.

— De ce?

— Că n-avea voinţă.

Aşa şi cu obezii. Suferă, ştiu că le face rău surplusul de mâncare, dar nu au tăria să renunţe. Ca fumătorii, ca alcoolicii, ca drogaţii.

Femeia se consola că există totuşi unele mai grase decât ea. Cum ar fi tânăra aceea din Craiova, de 240 de kile. Au scos-o cu pompierii din locuinţă ca s-o ducă la maternitate să nască. Zicea doamna Aurica:

— Eu nu pot să pricep cum Doamne iartă-mă a rămas fata aia gravidă. Tehnic vorbind. A fost ori Terente, ori

Sfântul Duh!

Şi şi-a făcut o cruce mare pe piept, de pe un deal pe altul, să fie iertată.

Tovarăşa mea de suferinţă mi-a mai spus că presa greşeşte. Nu ştia că sunt ziarist. Am primit drept în ficat reproşul. Presa prezintă numai excepţiile, extremele:

elefanta din Craiova, mamutul de 350 de kilograme din cele mai frumoase report ale

46

Bucureşti, colosul din Paşcani, ăla care se îngraşă ca o balenă mâncând ca o păsărică (după ce m-am externat, s-a dat la ştiri că a murit; l-au scos cu macaraua pe geam).

Şi în felul ăsta este ignorată marea masă a obezilor. Cei mulţi. Cei care pot schimba în timp specia umană. Cei care pot prăbuşi economii, sisteme de sănătate. Armata bolnavilor rumeni. Adevărata problemă.

Frumoasă pe jumătate

Cea mai frumoasă pacientă de la obezi era o fată de vreo douăzeci şi ceva de ani. Rar am văzut femei atât de frumoase. Nu ştiu cum să zic, strălucea de frumuseţe.

Parcă trecea lumina prin pielea ei ca printr-o petală. Aşa era de suav şi de luminos chipul ei! Dar frumoasă era numai până la mijloc. Cum se termina talia subţire, delicată, izbucneau şoldurile şi coapsele într-o uriaşă explozie de grăsime. Semăna cu un bibelou fragil aşezat pe soclul lui Lenin din Piaţa Presei. Nu ştiu de ce, la ea se depunea grăsimea numai de la brâu în jos. Mergea legănat, ca raţa.

Îşi arunca picioarele într-o parte şi-n alta, apoi se ducea cumva după ele. Când ne întâlneam pe hol, mă uitam numai la faţa ei. Nu-mi coboram privirea, nu suportam monstruoasa ei diformitate. Mila şi revolta mă umpleau.

Ea contrazicea teoria platoşei de ciocolată. Să-i zicem aşa. Era o fată tristă, tristă. Parcă se închega aerul în jurul ei de atâta tristeţe. Ni se înfundau plămânii când trecea pe lângă noi. Superba bijuterie umană înşurubată în acel şasiu de grăsime se târa pe coridoare doborând totul în cale ca un tanc moale. Ne feream, lipindu-ne de pereţi, sufocaţi, muţi, năuciţi.



N-am putut să intru în vorbă cu ea. Cu toţi ceilalţi pacienţi înnodam uşor discuţii. Chiar şi cu „normaliştii”, aia cu greutate în limite, dar internaţi pentru cine ştie ce boli endocrine. Eram toţi ca o familie. Ne mărturiseam cele mai intime secrete. Nu doar legate de boală, ci de viaţa noastră, în general. Râzând. Dar despre fata aceea nimeni nu ştia nimic.

„Şunca mea e un roman”.

Într-o zi, nu ştiu cum, s-a aflat totuşi ceva. O infirmieră a iscat zvonul. Cică frumoasa noastră a început să se îngraşe după ce i-a murit

mama. Şi a ajuns în halul ăla. A început să mănânce inconştient, de supărare. Compulsiv, cum ar zice domnişoara Alexandra, psihoterapeuta, în limbajul ei atât de scorţos. Da, aşa de mult poate suferi un om. Până la autodistrugere. Dar nu doar marile drame sunt vulcani de grăsime. Obezitatea pândeşte în orişice întâmplare din viaţa noastră. Se ascunde ca diavolul în amănunte. Dacă nu eşti atent, îşi strecoară un tentacul în tine, ca în filmele cu invadatori extratereştri, şi începe să pompeze. Până ajungi să îţi trebuiască un bulevard numai pentru tine.

De la un timp, după ce s-a îngrăşat într-o măsură, fata a vrut să slăbească repede. A început o cură promovată într-o revistă şi lăudată de multă lume. Inclusiv vedete.

A slăbit. Dar pe urmă s-a îngrăşat şi mai tare. A

urmat altă cură, din altă revistă, şi iar a slăbit puţin, iar a pus la loc mai mult. Toate prietenele ei s-au simţit datoare să-i dea câte un sfat. Că toate se pricepeau. Ea, disperată, le-a ascultat pe toate. Şi s-a îngrăşat tot mai mult.



Până a ajuns cum am văzut-o la spital. O zână cocoţată pe un morman de slănină. Atunci a părăsit-o şi iubitul, logodnicul, ce-o fi fost.

— Pentru că nici nu mai putea face dragoste cu ea, de aia! – zicea infirmiera. De grasă ce era. Pur şi simplu n-avea cum, bietul băiat!

La spital, fiecare colăcel de grăsime de pe burta cuiva ascunde o dramă. Oricine poate spune acolo: „Şunca mea e un roman”. Coperţi vesele, poveşti triste.

Bob cu bob

Exact aşa am făcut şi eu în prostia mea. M-am luat după alţii. Slăbire după ureche, cum s-ar spune, nu sub observaţia medicului. Nu merge aşa. Oricine se poate îngrăşa fără prea multă ştiinţă, dar de slăbit nu poţi slăbi legat la ochi.

Am citit undeva despre nişte pastile miraculoase cu ulei de in Cică îţi scădeau pofta de mâncare. La început, într-adevăr, parcă nu mai mâncam aşa de mult. Dar pe urmă au început să-mi placă tare pastilele alea. Am devenit natură aproape moartă în ulei, cu ramă de napolitane.

Pe urmă am trecut la pastile pe bază de crom ca să nu mi se mai

facă poftă de dulciuri. Dar ce nu luam? Cum auzeam de ceva, hap! Şi peste tot găseam reţete de slăbit.

Înghiţeam cărbune. Mâncam numai varză fiartă până mă lua leşinul. Beam ceaiuri de slăbit. Foarte scumpe. Însă erau doar nişte buruieni oarecare cu arome şi coloranţi sintetici. Mâncam disociat. O lună numai verdeţuri, ca boul. Pe urmă numai carne, până mi se apleca. Asta era şi ideea: să ţi se facă scârbă de mâncare şi, ca efect, să o laşi vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

49

mai moale cu mâncatul. Vomam bucăţi de pui. Chiar am vrut atunci să mă mut mai aproape de Protan. Acolo se neutralizează deşeurile de origine animală. Era şi chiria mai mică în zonă. Deci rămâneau mai mulţi bani pentru diete.

O prietenă care slăbise spectaculos mi-a dezvăluit secretul ei. Trebuia să înghit dimineaţa, pe nemâncate, un bob de orez. A doua zi, două boabe. A treia zi, trei.

Şi tot aşa până la zece zile, zece boabe. După care să o iau invers, descrescător. Disperat cum eram, am încercat şi asta, dar n-a ţinut. Fie m-am zăpăcit şi am încurcat numărătoarea, fie puii întregi pe care-i mâncam imediat ciuguleau boabele din stomac. Prietena mea s-a îngrăşat şi ea la loc. O fi pierdut şi ea socoteala sau o fi înlocuit bobul de orez cu bolul de orez.

Dar ce n-am făcut! N-a rămas dietă din marea industrie a dietelor pe care să n-o fi încercat. Numai la doctor nu m-am dus, că aveam prieteni binevoitori peste tot. Şi în realitate, şi pe Internet. Mă ajutau ei. Nu mai spun de colegii de la ziar. Îmi băgau sub nas tot ce găseau în materie de slăbit. Probabil se temeau că nu vor mai avea loc de mine în redacţie.

„Am fost un dobitoc!”

Obezii din România nu prea se duc la medic pentru obezitate. O ţin aşa, ca mine, cu leacuri băbeşti primite îndeosebi de la domnişoare. Că ele sunt mai preocupate de slăbit. Obezii noştri se duc la spital fiindcă le crapă inima sau ficatul din cauza obezităţii, şi nu pentru obezitate, când încă se mai poate face ceva. Dacă nu mă durea cele mai frumoase report ale

50

nimic, nici eu nu m-am dus…

Se duc la medic mai ales femeile. Ele sunt mai atente la cum

arată. Dar obezitatea nu e doar o problemă de estetică. E boală perfidă şi grea. Statul zice că suntem sluţi, nu bolnavi. Nu recunoaşte obezitatea ca boală. Şi când murim, nouă, obezilor, nu ni se scrie în actul de deces că am murit de obezitate. Ci de boala provocată de obezitate. Nefiind crescut cu ideea că obezitatea e o boală, i-am evitat pe medici, le-am frecventat pe sfintele preotese ale cultului Slăbirii. Credeam că sunt un obez sănătos. Înseamnă că am fost ultimul. Am primit asigurări de la medici că nu mai există niciunul. Omul gras şi frumos e mărul roşu, viermănos. N-o să vedeţi obezi bătrâni. Mor devreme.

M-am gândit cu multă compasiune, în spital, la fata aceea. Şi la păţaniile mele. M-am înţeles cu câţiva obezi din spital să facem ceva, să nu mai stăm cu mâinile noastre durdulii în sân. Să ne mobilizăm. Cât mai mulţi rotofei de-ai noştri. Deja ne revendicăm ca o categorie aparte.

Parcă am fi altfel de oameni, o specie nouă. Al treilea sau al patrulea sex. Să ne mobilizăm pentru un proiect de lege. Să fim recunoscuţi de stat ca bolnavi şi ajutaţi.

Cu drepturi egale. Şi să fie pedepsiţi cei care recomandă neautorizat regimuri alimentare, cure de slăbire, metode, substanţe. Exact cum sunt pedepsiţi cei care practică medicina clandestin. Iar obezii să-şi dea unul altuia câte un pumn în cap pentru cât de deştepţi au fost să apeleze la aşa ceva. Eu îmi dau singur nişte pumni, până să apară legea, zicând ca sinistrul Tudor Postelnicu, fostul şef al

Securităţii, la procesul CPEx: „Am fost un dobitoc!"

vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

51

Crede şi nu cerceta!

Într-o zi am fost la slujbă. În curtea institutului e o bisericuţă unde vin şi se roagă bolnavii. Vin şi câţiva medici. Sunt creştini medicii, dar nu ascultă de porunca de a crede şi a nu cerceta. Ba chiar se încăpăţânează să cerceteze. Asta e treaba lor la Institutul Naţional de

Endocrinologie. Încă mai există cercetare acolo. Un pic.

Nu de alta, dar endocrinologia e o ştiinţă românească.

Păcat ar fi fost de ea să dispară de tot, ca atâtea alte domenii.

Primul tratat de endocrinologie din lume l-a publicat

C. I. Parhon în 1909. Prima catedră de endocrinologie s-a înfiinţat la Bucureşti în 1933. Primul congres internaţional de

endocrinologie tot la Bucureşti s-a ţinut.

În 1939. Chiar Institutul „Parhon” este primul de acest fel din lume. Paulescu a descoperit insulina. Gr. T. Popa a descoperit şi a demonstrat strălucit legătura dintre creier şi activitatea endocrină. Până prin anii ’70, publicaţiile de endocrinologie din Europa erau scrise pe jumătate de specialiştii români.

Şi iată că în ţara endocrinologiei avem şase milioane de supraponderali şi obezi! Iar unii vor să slăbească rapid cu un bob de orez pe stomacul gol. Alţii se duc şi la biserică. Se roagă la icoane să slăbească. Din picioare, neputând să se aplece. Dacă s-ar apuca de bătut mătănii, ar trebui să vină SMURD-ul cu macaraua să-i ridice în picioare. Bagă şi bani la cutia milei. Tot pentru slăbire.

Şi dorm sub cap cu rugăciuni de slăbire scrise pe bileţele sfinţite. Unde se termină competenţa doctorului, intră preotul cu busuiocul.



Părintele Gheorghe Oprea m-a miruit şi pe mine în rând cu bolnavii veniţi la slujbă. După slujbă am stat puţin de vorbă. I-am mărturisit că nu prea cred în puterea aghesmei în tratamentul obezităţii. Iar el mi-a povestit cum o femeie tânără s-a îngrăşat rapid cu 35 de kile. Nu slăbea nicicum. Doctorii nu îi găseau pricina, erau în mare încurcătură. Stătea în spital fără diagnostic.

Părintele i-a citit Sfântul Maslu, ce i-a mai citit, s-au rugat împreună. Şi, minune, femeia a slăbit. S-au mirat şi doctorii. Aveau faptul în faţă. Ei, ce să mai zici de asta?

Păcatul naţional

Spăsit, am recunoscut în faţa părintelui Gheorghe că nu sunt un bun creştin. Fiindcă dacă o iei după sfânta învăţătură creştină, nici n-ar trebui să existe graşi pe lumea asta.

— Nu mi-am înfrânat poftele trupeşti, părinte, şi priviţi în ce hal am ajuns! N-am fost deloc cumpătat. Nu, am stârpit tot mai mulţi pui. Am devenit acţionar anonim la fabrica de napolitane. Salvatorul cofetăriilor. Îmi făceam tort şi singur, acasă. Să ies mai ieftin. Ştiţi, plăcerile burţii… Recunosc, n-am ţinut niciodată post…

— Postul nu e o cură de slăbire! – mi-a tăiat-o preotul.

Dar aşa, ca efect secundar, poate că…

E clar că am păcătuit. Şi preotul m-a dojenit pentru asta. Cu

blândeţe. E un psiholog bun părintele. Mi-a citit din carte: „Trupul e o slugă bună, dar un stăpân hain”.

Trupul e un templu în care sălăşluieşte sufletul, care e de la Dumnezeu. Datoria mea de bun creştin era să mă vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi

53

Îngrijesc de acest templu. M-am scuzat ca un laş. Am zis că 85 la sută dintre români se declară ortodocşi, dar 30

la sută sunt obezi. Şi numărul lor tot creşte. Vor încăpea tot mai puţini în biserici. Atunci unde e credinţa? Ca să nu mai spun câţi călugări obezi am văzut! Părintele a replicat că la ei e din cauză că mănâncă prost. Numai paste făinoase şi la ore nepotrivite.

Happy-end

De două săptămâni am ieşit din spital. Am slăbit

10 kilograme. Ţin cu stricteţe dieta prescrisă de domnul profesor Dumitrache. Ceva ca în vremea „alimentaţiei ştiinţifice” de pe timpul lui Ceauşescu. Nu erau tâmpiţi ăia care au elaborat conceptul ăsta – mi-a zis domnul profesor. Numai că totul a fost politizat. Aşa m-am întors eu la comunism. Cu deosebirea că acum găsesc toate alimentele din listă. Mănânc de toate: carne, unt, ouă, legume, fructe, pâine, lapte, brânză, chiar şi câte o pătrăţică de ciocolată. Grija mea e doar să nu abuzez. Creştineşte.

Îmi măsor mâncarea cu un cântar de bucătărie electronic. E foarte precis. Că ochiul e parşiv, te înşală.

Chiar s-a demonstrat asta experimental. O sută de subiecţi au fost puşi să mănânce aceeaşi mâncare, în aceeaşi cantitate. Cincizeci erau legaţi la ochi, au mâncat orbeşte. Când s-au săturat, au lăsat lingurile jos. La toţi mai rămăsese în farfurie. Pe când cei care au văzut ce mănâncă au ras tot. Asta înseamnă că stomacul trimite un SMS la creier: „Mi-ajunge!” Dar dacă mai e mâncare, ochiul blochează SMS-ul şi creierul te îndeamnă să cele mai frumoase report ale

54

razi tot din aria de acoperire, că nu-i frumos să laşi în farfurie. Aşa că îmi cântăresc frumos mâncărica, o pap, atâta câtă e, apoi strâng din dinţi de foame. Vreo 10 – 20 de minute. Şi după aia senzaţia de foame dispare. Că e doar senzaţie, adică o păcăleală a creierului, nu foame. Adică nu o nevoie reală.

E incredibil cât de puţin îi trebuie organismului nostru.

Şi noi îi dăm, îi dăm în duşmănie. Parcă am răzbuna, cu fiecare celulă, foamea istorică a speciei noastre.

Dieta nu o dau la nimeni, aşa cum mi-au dat alţii mie reţete de slăbit, care în final îngraşă. Nici măcar ca să mă răzbun. Sunt şapte miliarde de oameni pe Pământ şi nu găseşti doi la fel. Medicul trebuie să prescrie o dietă pentru fiecare caz în parte. Parafrazându-l pe Tolstoi, toţi oamenii sănătoşi sunt sănătoşi la fel, dar fiecare bolnav e bolnav în felul lui. Fiecare gras e gras altfel.

De fapt, asta nu e o dietă. Aşa voi mânca toată viaţa de acum înainte. Trebuie! Şi mişcare în fiecare zi. Sunt hotărât. Tot ce-am suferit din cauza grăsimii şi sperietura de la spital, din infernul celulei adipoase, sunt cea mai bună motivaţie. Nu vreau să mă sinucid cu furculiţa. Şi nu mai suport să fiu obez. Nu mai am familie. Nu mai am prieteni. Cine se crede prietenul unui obez să se gândească bine când l-a întâlnit ultima oară. Nici pe mine nu mă mai am! Mi-am provocat singur câteva boli care m-ar putea ucide înainte de a pune punct acestei mărturii. Dar, luptând cu mine, s-ar putea să mai trăiesc încă mulţi ani.

Voi reuşi!

Oricine poate reuşi!

(Jurnalul naţional, 2010)

55

Oameni şi gunoaie din

Bucureşti

Am muncit o săptămână cot la cot cu gunoierii din

Bucureşti, am mâncat cu ei hamsii şi parizer pe ziar, am fost cu ei la cârciumă, i-am vizitat acasă, le-am cotrobăit discret în suflet, în portofel, le-am desluşit amărăciunea şi aşteptările. Am simţit la un loc cu ei dispreţul bucureştenilor cărora le luam gunoiul de sub nas şi, în final, lecuit eu însumi de prejudecăţi, am rămas cu respectul pentru nişte oameni care fac zilnic ceva ce eu nu sunt în stare să fac, dar fără de care nu aş putea să trăiesc.

Îmbrac uniforma de gunoier de la REBU – verde, cu dungi reflectorizante – pe ascuns, într-un veceu de la sediul firmei de salubritate, şi ies de acolo gata de muncă. Străzile mă aşteaptă, măturile dau voioase din coadă. Însă, în loc să mă gândesc la ce am de făcut mai departe, sunt preocupat de un singur lucru: dacă mă va vedea vreun cunoscut în haine de gunoier? Cum îi voi spune cât mai

clar că nu sunt gunoier de-adevăratelea, ci numai de formă şi doar pentru o săptămână? Pentru un reportaj.

Mă simt în uniforma verde ca prinţul în pielea de broască. Ştiu că e un sentiment stupid, desfirat dintr-un ghem de prejudecăţi pe care nu mi le-am recunoscut niciodată, însă nu-l pot reprima. Dar nu am timp să mă mustru, să-mi limpezesc gândurile şi trăirile: doar am ajuns într-o lume guvernată de regula lui „Noi muncim, cele mai frumoase report ale

56

nu gândim". Cum ies din closet, tehnicianul Nicolae Hodovanschi mă şi ia de o halipă şi mă dă în primire unui echipaj. A primit ordin de sus, de la consilierul George

Nicolau, prietenul meu, cel care mi-a şi aranjat incursiunea incognito printre gunoieri: „Îl pui urgent pe acest ins pe o gunoieră şi ai grijă să execute exact acelaşi program ca oamenii noştri!" Fără alte explicaţii.

Cei cu care lucram cot la cot aveau să afle abia mai târziu că sunt reporter, lucru imposibil de ascuns când nu ai mâinile bătătorite, faţa de muşama şi muşchii ca odgonul. Când mă dădeam de gol, Hodovanschi mă muta a doua zi la alt echipaj. Gunoierii se simt între ei într-un mod pe cât de misterios, pe atât de precis, ca albinele una pe alta în stup; aşa că numai două zile am rezistat cel mai mult într-o echipă.

Prima oară nimeresc în echipa lui Ion Stan. Este şef peste doi gunoieri încărcători, un ţigan şi un turc, alături de care mă înghesui şi eu în cabină. Sunt obişnuiţi să le vină colegi noi, ar trebui să nu aibă vreo suspiciune.

Dar ei, strângându-se unul lângă altul ca să-mi facă loc, se uită cam lung la mine. Se pare că nu intru în tiparul gunoierului. Nu ştiu ce mă face suspect: pielea îngrijită, mâinile albe, tunsoarea, privirea, călcătura… Aveam să aflu la sfârşit că toate acestea. Şi că din prima clipă m-au privit ca pe o iscoadă pusă de şefi să raporteze ce face echipajul pe teren. Dar asta nu i-a deranjat prea tare fiindcă nu aveau nimic de ascuns.

Am nimerit (sau am fost trimis intenţionat?) în echipajul de aur al salubrităţii, gunoieri cu vechime între 16

şi 35 de ani, fără nicio sancţiune şi fără nicio absenţă ne oameni şi gunoaie din Bucureşti

57

motivată. Nu e timp de politeţuri, de formalităţi. Şeful porneşte imediat motorul înfigând cheia în gâtul gros al volanului și răsucind-o cu vârful degetelor, finuţ, cum iau doamnele micii cu scobitoarea. Gunoiera mare cât un vapor pătrunde în şuvoiul de maşini de pe şosea și ne îndreptăm, în geana dimineţii, spre cartierul Berceni.

De sus, din cabina camionului, ne uităm în jos la şoferii care se târăsc pe lângă noi urlând isteric din claxoane, dar simt că de fapt ei ne privesc pe noi de sus, toţi se simt îndreptățiți să ne ia fața, contrar regulilor rutiere.

Gunoierii sunt, oriunde s-ar afla, cei de jos. Confirmarea aveam să o capăt după-amiază. Iată cum a fost.

Ieşisem din tură şi, în drum spre casă, m-am oprit la hipermarketul Cora să-mi cumpăr ceva de mâncare.

Ca de fiecare dată, mi-am lăsat bicicleta afară, la rastel, căci şi la REBU tot cu bicicleta m-am dus, și am intrat la rafturi cu rucsacul în spate. Ca orice biciclist, port mereu cu mine pompa, camera de rezervă, cheile. Mereu am intrat în magazin aşa. Dar atunci, pentru prima oară după ani de zile de când făceam asta, unul dintre acei paznici cu sârmă în ureche, care supraveghează ieşirile, filând clienţii, m-a tras deoparte şi, foarte politicos, ce-i drept, m-a rugat să îi arăt ce am în rucsac. Nu ascunsesem nimic în rucsac, să fi ţiuit vreo alarmă, nu arătam ca

Roberto Benigni în „Monstrul", cu pardesiul umflat de marfă dosită şi mergând crăcănat de greutate, și totuși m-a luat la control. El, cerberul, n-a vrut să recunoască motivul real; a spus că se mai fac asemenea controale prin sondaj, chiar dacă nu au țipat alarmele, însă mi-a fost clar că salopeta mea de gunoier i-a trezit suspiciunea că aş fi ascuns ceva în rucsac. Nu i-am reproşat nimic, cele mai frumoase report ale

58

fiindcă eu însumi am crezut, până să mă conving de contrariu, că la măturat străzile şi la cărat gunoiul ajung, pe lângă oamenii cei mai necăjiţi, hoţi, debili mintal, rataţi, marginali de tot felul. Eu însumi gândeam ca paznicul şi, discriminat astfel fiind, nu m-am simţit ofensat. Eram în hainele de gunoier şi intrasem cumva, fără să-mi dau seama, chiar în pielea unuia, eram ceea ce credeam eu că este un gunoier. Mi s-a părut firesc să fiu extras din mulţime şi percheziţionat. În alte circumstanţe, aş fi leşinat de ruşine.

Mergem spre Berceni. Curând ajungem pe Strada

Panselelor și ne apucăm de treabă. Nu e nevoie de alt instructaj în afară de cel de protecția muncii făcut la bază, unde am și semnat o hârtie, o formalitate. Treaba e simplă: iei gunoiul de la ghenă și-l încarci în mașină.

Nimic mai mult. Nu trebuie vreun antrenament special.

Asta îmi amintește de un distih din armată dedicat CLC-iștilor, cei care pe câmpul de luptă clasic cară în spate niște bobine de cablu telefonic:

Minte multă nu se cere.

Prost să fii, să ai putere.

Turcul Jair Amet îmi arată cum se face, îndemnându-mă din ochi să-l imit: înșfacă o pubelă din țarcul de după bloc și o împinge pe rotile, frumos, ca pe un coș de cumpărături, până la gunoieră; acolo, un braț hidraulic o agață de guler, o trage în sus și o răstoarnă în burta leviatanului.

Fac și eu ca el. Ce mare lucru?

Duc pubela fluierând. Rotilele preiau toată greutatea, nici mirosul nu e așa de rău cum mă așteptam, mașina face aproape toată treaba. Mi se pare atât de ușoară oameni și gunoaie din București



munca asta a gunoierilor! Parcă ar fi niște mămici cu landourile prin parc. Dar, cum stăm la spatele mașinii, din pubela ridicată cu fundul în sus țâșnește deodată o zeamă groasă și îl împroașcă pe Jair drept în față. Însă el nici nu se sinchisește. E obișnuit. Doar se șterge cu dosul mănușii.

„Să vezi când e sezonul de pepeni cum curge zoaia pe noi, de comandă ne face!", spune turcul. Mai spune că lăturile astea curg mereu din pubelele sparte, fac dâră de la țarcuri până la mașină, iar oamenii îi înjură tot pe ei, pe gunoieri că lasă mizerie. Parcă ei le-ar sparge!

De înjurături au parte tot timpul. Cu sau fără motiv.

Pe gunoierul umil poți să-ți verși nervii puhoi. Cele două fete care așteaptă într-un Matiz plecarea gunoierei, ca să poată trece și ele, nu înjură, dar claxonează întruna și ne zoresc cu gesturi de haimanale, ceea ce tot ca o înjurătură ar fi. Grafi Simion, un țigan fără bărbie și cu țâțici de puberă, care din 32 de ani, câți are, 16 i-a muncit la gunoi, jumătate de viață, îmi spune să mă prefac că nu le văd.

„Dă-le dracului! Dacă răspunzi când te înjură un nervos de ăsta, apare altul, mai zice şi ăla ceva, mai strigă cineva de la etaj, apare şi-un levier, un cataroi, nici nu ştii la ce se poate ajunge. Cel mai bine e să îţi vezi de treaba ta", mă sfătuieşte el. „Aşa voi face!"

Treaba cea mai grea o are şoferul, nea Ion Stan. Şeful echipajului. Printre ceilalţi lucrători, el măcar are un permis de conducere, a trecut printr-o şcoală de şoferi, orişicât. Siguranţa şi succesul echipei de gunoieri stau în mâna lui. În precizia cu care el strecoară matahala de gunoieră pe aleile înguste din spatele blocurilor, printre maşinile parcate alandala şi de multe ori chiar în bătaie de joc: exact în dreptul pubelelor.

cele mai frumoase report ale

60

Nea Ion e şofer pe gunoieră din 1975. De atunci n-a lipsit o zi de la muncă, n-a luat nicio amendă de circulaţie şi nu a zgâriat nicio maşină parcată. Par recorduri mărunte, dar, dacă stai să te gândeşti mai bine, îţi dai seama că nu ai putea numi pe nimeni, în cele mai largi cercuri de cunoscuţi, care să se poată lăuda cu aşa ceva.

Nu întâmplător a fost ales să fie el acela care, pe vremuri, lua gunoiul de la vila lui Ceauşescu, din Primăverii, dar şi de la Ilie Verdeţ, de la Dăscălescu sau de la

Niculescu-Mizil, că stăteau toţi acolo, grupaţi în acea colonie de semizei. În capul străzii era un colonel de Securitate, unul Arsenie, care controla gunoiera pe dedesubt cu o oglindă, îl percheziţiona şi pe el, pe tovarăşul Stan, când venea să debaraseze. Nu era membru de partid, dar aşa i se zicea: tovarăşul Stan. Chiar şi fără carnet, partidul îi acorda această încredere, chiar cinstea de a-i strânge gunoiul lui Ceauşescu. Era, cum se zicea atunci, „un element bun".

Nea Ion a învăţat încă din primii ani de meserie să citească omul din gunoiul pe care îl produce. Zice: „Nu trebuie să-l vezi la faţă ori să-i citeşti caracterizarea de la dosar ca să ştii cu cine ai de a face. Poate să mintă în declaraţii, poate să se poarte fals, te păcăleşte. Omul adevărat se vede din gunoi, exact aşa cum este. Te face din privire, din vorbe, din ce vrea el, cum vrea el, dar din gunoi n-are cum să te facă".

Ştiind să citească în gunoi, umilul şofer Ion Stan a putut afla teribilul secret al preşedintelui, păzit cu străşnicie de armata propagandei: cel mai iubit fiu al poporului, omul în care se ţinea soarta unui naţiuni întregi, prezentat peste tot în culori sănătoase şi zâmbind

mereu, suferea cu ficatul. „Mie-n sută că avea ceva la ficat şi că mult nu putea s-o mai ducă fiindcă – povesteşte nea

Ion – eu când luam coşul de tablă de la poarta lui, găseam în fiecare zi coji de portocale şi de lămâi şi ambalaje de medicamente hepato. Securitatea lăsa să se vadă de la el numai ce trebuia să se vadă, alegeau informaţiile, dar gunoiul nu s-a gândit nimeni să i-l sorteze. Şi aşa puteam eu să-mi dau seama ce trai pe vătrai era acolo şi ce jale în partea astălaltă, ce minciună gogonată era comunismul.

Ştiam, dar ţineam numai pentru mine”.

Acum nea Ion se chinuieşte de câteva minute să bage maşina în spatele unui bloc. Alei înguste, maşini parcate câş, îngustând şi mai mult limba subţire de asfalt pe care trebuie să se mişte mastodontul. Nu e un bloc oarecare acesta, ci blocul unde stă nimeni altul decât şoferul manelistului

Copilul de Aur. Băieţii îmi spun asta cu un soi de mândrie, ridicând un deget în sus, atenţie! – adică iată de la cine cară ei gunoiul: de la şoferul Copilului de

Aur! Microbuzul cu poza uriaşă a cântăreţului, lipită pe toată caroseria, e parcat cât să nu treacă pe alături decât pisicile. Nea Ion suceşte de volan, dă când înainte, când înapoi câte zece centimetri, hâţa-fâţa, cârmeşte şi cu roţile din spate, el ştie cum face şi până la urmă trece fix la un deget de microbuz şi se duce apoi până în capătul aleii fără să atingă vreo maşină. O face dezinvolt, stând tolănit ca la cinema în scaunul lui confortabil, doar trăgând cu coada ochiului în oglinzile retrovizoare. Maşina pufăie, scurmă cu cauciucurile în asfaltul moale, face ca un cal nărăvaş.

Fără îndoială, nea Ion este un maestru al volanului.

Îi spun asta, iar el, modest, zice că toţi şoferii de la cele mai frumoase report ale



REBU sunt meseriaşi. „Altfel, ar fi război civil în Capitală, îţi dai seama? Ia zgârie maşinile astea de pe alee, de la un capăt la altul, şi vezi ce se întâmplă”. „Bun, şi dacă eşti aşa meseriaş, nea Ioane, de ce stai de 35 de ani în mizeria asta? De ce nu te-ai dus şofer pe un camion, să calci acceleraţia la drum întins, să vezi ţara, frumos, să faci un ban ca lumea, nu mărunţiş ca aici?” Priveşte la butoanele de pe bordul

maşinii, mângâie volanul şi spune: „Na, ne-am obişnuit aici...”

Nu vorbeşte de el, ci de toţi şoferii gunoieri.

Acelaşi răspuns avea să mi-l dea, în altă zi, Ion Ardeleanu

— Încă şi mai exact: „Ne-am cam complăcut pe aici – a spus privind tot aşa, în altă parte. Nu ştim sau nu putem să vrem mai mult. Aici e locul nostru pe viaţă”.

Munca de gunoier începe să mi se pară cu adevărat grea, neplăcută, când ridic o pubelă şi de sub ea o zbugheşte o armată de gândaci de bucătărie. O găleată de gândaci graşi, lucioşi, neverosimil de curaţi în dezgustătorul lor habitat. Mai încolo e un şobolan mort cotropit de muşte şi viermi.

Văd pe jos o seringă subţire cu o aţă de sânge în ea.

Cineva, la blocul ăsta, se droghează. Uite: două, trei seringi.

I le arăt lui Grafi Simion, el se uită la ele de parcă i-aş fi arătat scobitori şi zice că nu trebuie să mă mire, doar suntem în Berceni. I s-a întâmplat să-i şi vadă pe băieţi:

lăţiţi pe scări, cu seringa în venă. Şi ce să le facă? El strânge gunoiul şi atât. Trece frumos pe lângă ei, păşind peste picioarele moarte şi peste seringile aruncate, şi ia gunoiul. Adună cu mâna de pe jos sticle, pachete de ţigări, pungi. Asta e treaba lui. Nu-l interesează ce vor să facă oamenii cu vieţile lor. Grafi are viaţa lui.

În această viaţă a lui, pe care şi-o conduce cu grijă oameni şi gunoaie din Bucureşti

63

pe lângă vieţile celorlalţi, aşa cum nea Ion îşi strecoară gunoiera prin parcări, se întâmplă şi lucruri frumoase.

Ca acum, când Grafi a găsit un casetofon într-o pubelă.

Îl şterge cu mâneca, suflă, începe să butoneze. Şi merge, al dracului, e bun-bunuţ. Are şi casetă cu manele în el.

Ce mai vrei? Doar toarta e ruptă, dar nu contează.

Acum ştie că în blocul ăsta cineva şi-a cumpărat calculator sau combină muzicală bengoasă şi a renunţat la naşparliul de casetofon. Merge economia, merge. Uite, oamenii se ţin la zi cu tehnologia.

Teoria i se confirmă câteva minute mai târziu, când

Grafi găseşte ambalajul combinei muzicale. Mai găseşte şi o pereche de adidaşi mişto, zici că nici n-au fost încălţaţi, îi ia şi pe ăia. Tot se alege cu ceva din inspecţia sumară a coşurilor de gunoi. În mod normal, aşa cum prevede procedura de lucru, n-ar trebui să

cotrobăiască prin tomberoane, dar nu-i ia nimeni capul dacă aruncă o privire. Şi uite că de multe ori e cu folos. „Nici nu-ţi poţi imagina ce pot să arunce oamenii la gunoi. Orice, de la coji de pepene până la avortoni”, zice tânărul.

Unele obiecte nu-i strică nici lui şi le ia acasă. Le păstrează sau le vinde, mai face şi cadouri. Nu le caută, dar, dacă îi sar în ochi, nu le lasă. Măcar cu atât să se aleagă şi el.

Odată, povesteşte Grafi, a găsit un vibrator. Cică era în ambalajul lui original, sigilat. Obiectele ajung la gunoi cu tot cu poveştile lor, trebuie doar să le descopere cineva. A încercat el să-şi imagineze cum a ajuns acolo acel obiect ciudat şi toată ziua a râs cu băieţii de feluritele ipoteze. Că-i umblă mintea. L-a luat aşa, de curiozitate, de hai-cu-mine, fără un scop precis. Când l-a 
văzut nevastă-sa, i-a dat cu „dildoiul” în cap până i-au sărit bateriile, că ce-i aduce ei în casă aşa scârboşenii? Şi l-a aruncat iar la gunoi. Probabil că tot aşa va fi ajuns şi în spatele blocului din Berceni, în urma unui refuz violent.

„La noi, la ţigani, nu merge cu de-astea, e respect de femeie”, zice Grafi. Şi, când vorbeşte de nevastă-sa, privirea i se aprinde. Zice că i se face dor de ea. Şi de fetiţă.

Îmi arată pe telefonul mobil poza lor, pupă ecranul şi spune înduioşat: „Pentru ele mă omor eu aici, în mizeria asta, mânca-ţi-aş!”

Cu Grafi Simion, ţâţosul, mă reîntâlnesc după două zile în echipajul lui nea Marin Lăţan. Că echipele astea nu-s fixe, se formează după nevoi, în jurul şoferului, la planificarea de dimineaţă. Vine şeful Hodovanschi şi îi repartizează: tu acolo, tu acolo, tu dincolo, în sectorul cutare.

Tânărul îi urăşte pe drogaţi, pe ăia care parchează maşinile aiurea, pe locatarii care pun moloz în pubelele pentru gunoi menajer, pe aurolacii care scormonesc prin tomberoane şi împrăştie gunoiul ca să aibă el ce mătura în urma lor, pe bucureştenii care nu pun gunoiul unde trebuie. Are dreptate. Mă enervez şi eu când îmi vine rândul să adun cu mătura şi cu făraşul gunoiul zvârlit pe lângă tomberoane. Asta ne ţine pe loc; şi nu plecăm acasă până nu ducem la groapa de gunoi de la Vidra două gunoiere pline. Asta e norma minimă pe zi. În cartierele aglomerate, la sărbători, când oamenii cumpără în neştire şi aruncă mult gunoi, poţi face şi trei maşini.

Dar cel mai mult şi mai mult îi urăşte Grafi pe ăia care fură roţile de la pubele. Un gunoier încarcă zilnic aproximativ zece tone de gunoi şi treaba asta nu îi rupe oameni şi gunoaie din Bucureşti

65

oasele fiindcă nu ridică tomberoanele în braţe, ci le împinge frumos, ca pe geamantane în aeroport. Dar când vine cineva şi fură o roată de la o pubelă de un metru cub, cu sute de kile de gunoi, apoi pe aia trebuie să o târască pe asfalt, ca sania pe uscat, şi îi ies ochii până o mişcă un metru. Roţile, zice Grafi, le fură ţiganii, ca să le pună la cărucioarele cu care îşi cară fierul vechi, sau adolescenţii beţi, care se distrează rupând câte ceva, spărgând ceva.

E cool. E o distracţie. Şi, cel mai adesea, le fură gunoierii de la firmele-pirat. Vor să-şi slăbească astfel concurenţa.

În doi, împingem cu greu o pubelă şchioapă, vreo

20 de metri, până la maşină. Şoferul, nea Marin, se uită nervos la ceas.

Pe la Progresu dăm şi de o maşină parcată fix la poarta ţarcului cu pubele. N-avem cum scoate gunoiul.

Îl căutăm pe administrator, poate ştie a cui e maşina. Nu e maşina cuiva din bloc, zice administratorul; nu o ştie.

Ce poţi să faci în situaţia asta? Să laşi gunoiul? Doamne fereşte! Ne punem mănuşile de piele întoarsă, ca de sudori, şi ne apucăm bărbăteşte de treabă. Săltăm pubelele una câte una peste gard. Programul e de la şase dimineaţa până la două după-amiază, pe hârtie, dar se prelungeşte cât e nevoie, până ducem la rampa de gunoi cele două maşini obligatorii.

Într-o singură zi s-a întâmplat să scăpăm mai repede. În rest, muncă peste program. Dacă oamenii ar pune gunoiul la locul lui, dacă n-ar mai fura roţile de la pubele, dacă n-ar mai bloca aleile, gunoierii şi-ar termina treaba la timp, oraşul ar fi mai curat.

„Suntem tare înjosiţi!”, spune nea Marin Lăţan cu obidă.

cele mai frumoase report ale

66

O simt pe pielea mea când, aplecându-mă să adun de pe jos nişte cartoane, ating cu fundul o maşină. Alarma începe să urle. E a nu ştiu câta maşină cu alarma setată să se declanşeze şi când se aşază un ţânţar. Ies câţiva la geamuri şi încep să ne înjure. Oamenii din Bucureşti înjură la orice mică supărare; mecanismul furiei lor e fin,

una-două îi sare siguranţa. Se înjură între ei în draci, cu multă inventivitate, fastuos, cu o monstruoasă splendoare a urii; dar când au de înjurat un gunoier, ăla mic şi murdar de jos, care adună ca un acarian resturile vieţii lor îndestulate, atunci bucureştenii se dezlănţuie cu forţă cosmică.

S-au pornit, de sus, înjurăturile. Dacă fiecare ar fi un grăuncior de nisip, am muri îngropaţi sub un munte.

Mai încolo, o maşină parcată fix în calea noastră spre gunoi. Dau cu piciorul în cauciuc ca să pornească alarma, să audă proprietarul şi să ne elibereze drumul.

Iese unul la geam, gâtuie alarma de la distanţă, dar nu coboară să mute maşina. Pe el zgomotul îl deranjează, nu gunoiul. Odată ce l-a scos din casă, nu mai e al lui, ne aparţine; treaba noastră cum îl luăm de acolo.

Încă nu s-a luminat bine de ziuă, oamenii se ridică nervoşi din pat, ies la geam şi încep să ne înjure că nu-i lăsăm să doarmă. Să venim, strigă, să luăm gunoiul când sunt ei la serviciu. Ne bagă şi ne scot, ne trag, ne fac. Ei nu văd Bucureştiul ca pe un animal uriaş, căruia cineva trebuie să îi rânească bălegarul de sub coadă, şi nu ştiu că treaba asta e o industrie care duduie zi şi noapte.

Aproape 10.000 de oameni sunt angajaţi în salubritate, de la măturător la director. Cele şase firme de salubritate scot din oraş în fiecare zi 5.000 de tone de gunoi într-un proces vast, planificat la minut şi la metru pătrat. „Bă, oameni şi gunoaie din Bucureşti



dacă nu vă luăm gunoiul câteva zile, muriţi!”, mârâie nea Marin printre dinţi. Numai noi îl auzim.

Cu Ion Costache lucrez într-o duminică. Şi cu Jair Amet, din nou.

Ion nu aşteaptă respect de la bucureşteni. Nu mai există aşa ceva. Doar bătrânii mai ştiu ce înseamnă. Ion îmi şi arată. Pe o stradă din Berceni ne aşteaptă la poartă, exact aşa cum mi se spusese dinainte, o bătrână cu două pungi de gunoi în mână. Îi dă şoferului nostru o hârtie de un leu şi trei ţigări. Aşa face de ani de zile, duminica şi miercurea, când trece gunoiera pe-acolo.

Ion Costache este un ţăran din satul Corbii Mari, din Dâmboviţa. Tatăl său a fost tot gunoier, s-a pensionat de la REBU. Nişte unchi şi nişte veri de-ai lui sunt tot gunoieri.

Şi nevastă-sa, la fel. Vreo 50 de săteni din Corbii

Mari sunt gunoieri în Bucureşti, numai la REBU, fac naveta

60 de kilometri cu un autobuz de la firmă, nu-i costă nimic. „Ia interesează-te de unde e femeia care mătură scările la tine în bloc, îmi spune Ion. Bag mâna-n foc că e tot de la mine din sat. Noi suntem, de fapt, ţărani. Avem pământ, dar degeaba, că nu avem cu ce îl lucra. De unde bani? Guvernanţii ăştia de după Revoluţie şi-au bătut joc de agricultură. Şi noi, ţăranii, am ajuns să măturăm străzile prin Bucureşti”.

La Revoluţie avea 16 ani. Atunci s-a desfiinţat şcoala profesională de la el din comună; ai lui n-au avut bani să-l trimită la şcoală mai departe, la Târgovişte. S-a făcut gunoier. Se scoală la 4 dimineaţa, vine cu autobuzul la

Bucureşti, munceşte cel puţin opt ore. Ajunge acasă pe la 5 – 6 seara. Vara mai face câte ceva prin grădină, iarna apucă o coadă de telenovelă, lacrimile finale, apoi se cul cele mai frumoase report ale

68

că devreme ca să o ia de la capăt a doua zi. Îl întreb ce vrea să se facă băiatul lui, care acum e în clasa a noua:

tot gunoier? „Nu ştiu, încă n-am avut când să discut asta cu băiatul, o să îl întreb chiar deseară, promite Ion. Nu-s prea mulţumit de el, a cam luat-o pe căi greşite, nu se ţine de şcoală. Că dacă sunt mai mult plecat, cine să-l ţină din scurt? Când ajung acasă, dacă mă mai cunoaşte câinele, încă e bine”.

Jair Amet, turcul cel sfios şi cu mult bun-simţ, mă invită după-amiază la el acasă. E Şeker Bayram, sărbătoare mare la turci. Găsesc uşor adresa, o căsoaie cât o gară pe

Şoseaua Giurgiului, şubredă şi mucegăită, în care stau opt familii de turci. Toţi petrec în curte, la o masă lungă, mănâncă agira et soté (o friptură de vită cu cel mai iute sos de pe lume), sarmale, peynirli berec (o prăjitură cu brânză). Şi multe grătare de porc, fiindcă, zice Jair, turcii aceştia – săraci şi fără şcoală – nu se mai ţin decât cu vorba de tradiţii şi de credinţă. Nici muzica lor nu e turcească, e maneaua lumpenilor autohtoni. Difuzoarele date la maximum scutură tencuiala de pe pereţi.

Jair are 42 de ani. La 37 a devenit bunic, iar acum are încă o nepoţică. O ţine în braţe şi o drăgăleşte în limba lor, să i se obişnuiască urechea. Le-a dat copiilor nume turceşti – Şenol, Ainur, Elvinas, Ghiulcean –, dar turceşte n-a putut să-i înveţe. El lucrează din

adolescenţă la gunoi: se trezeşte la cinci dimineaţa şi vine acasă abia seara. Până adoarme din nou, se uită cu nevastă-sa, Leman, la seriale turceşti pe Kanal D. Asta e toată viaţa lui.

Jumătate din ce câştigă dă la bancă, fiindcă şi-a făcut casa ca nouă pe dinăuntru, pe credit. Iar cealaltă jumătate de salariu o fumează. Ca turcul, câte două pachete pe zi. Şi oameni şi gunoaie din Bucureşti



trăieşte din pensia de boală a nevestei.

Lumea vorbeşte că gunoierii au un spor de ruşine care le-ar duce salariile la nivel de profesor universitar, dar nu e adevărat. Un gunoier are un salariu brut de 600

de lei şi sporuri de 50 la sută. Cu tot cu ore suplimentare, poate să ia cel mult 700 – 800 de lei în mână. Şoferii ajung până la 1.200 de lei. „Îi iei, nu-i dai", spune şoferul Ion

Ardeleanu. Nevasta lui e pensionată de boală. Pentru banii ăştia el, chinuie volanul toată ziua, că are fată studentă la ASE, a împrumutat nişte bani pentru ea şi trebuie să îi dea înapoi la bancă. Viaţa lui, dincolo de programul de lucru, e una obişnuită, la fel ca a atâtor bucureşteni.

Doar că el e gunoier.

În ultima zi de muncă la REBU, făcând un bilanţ cu directorul Gabriel Radu, tragem concluzia că am avut despre gunoieri o imagine cu totul falsă când m-am strecurat printre ei. Nu-s nici milionari, nici idioţi, că ştiu toţi măcar să citească, fiindcă umblă cu bonurile pe care trebuie să le semneze clienţii de la care iau gunoiul.

Nu-s nici infractori, fiindcă de multe ori trebuie să intre în curţile oamenilor; odată cu gunoiul, ar lua şi ce le-ar mai pica la mână. Mulţi oameni au încredere gunoieri, le lasă pe mână cheile de la porţi, de la blocuri. Nu-s nici escroci. Gunoierii aceia care bat pe la uşi şi cer bani pentru gunoi sunt nişte cerşetori deghizaţi. O salopetă verde îşi poate procura oricine. Nu-s nici murdari. Fac duş când pleacă acasă. Eu nu m-am ras câteva zile înainte de a intra printre gunoieri, mi s-a părut că aşa aş fi mai de-al lor, chiar mă bucuram că scap de enervantul ritual cosmetic de dimineaţă, dar am observat că toţi vin ca nişte domni, bărbieriţi, parfumaţi, şi pleacă acasă tot aşa.

Iar la măturătoarele de străzi cu care am mâncat parizer şi hamsii pe iarbă am observat unghii curate, păr vopsit, urme de ruj. „Cine-i murdar e murdar şi aici, şi acasă, şi peste tot, spune Zâna Rusu. Eu sunt femeie, mă îngrijesc ca o femeie. Mătur străzile, deci lucrez toată ziua printre oameni, se uită toţi la mine”.

Zâna Rusu mătură în fiecare zi Bulevardul Regina Maria, de la Primăria Sectorului 4 până în Piaţa Unirii.

A plecat dintr-un sat din Vaslui după ce Dumnezeu i-a dat un semn crunt că nu o iubeşte, că n-are loc pe lume şi pentru ea. Cei trei copii ai săi au ars de vii în casă. N-a mai putut vedea locul ăla. Zguduită de amintirea nenorocirii, a stat un an de zile la Socola, printre oameni care se credeau păsări, visând în fiecare noapte că toarnă apă peste copiii ei cuprinşi de flăcări. Când şi-a mai revenit, soră-sa mai mare a chemat-o în Bucureşti şi i-a găsit de muncă la REBU, măturătoare. Bărbatul ei s-a angajat măturător la nişte blocuri. Împreună câştigă 1.300 de lei pe lună. Stau în Băneasa, judeţul Giurgiu, o comună din care zilnic vin în Bucureşti, la muncă, 50 – 60 de gunoieri.

Au închiriat un grajd din curtea unei văduve, l-au amenajat cum au putut şi ei şi se poate spune acum că e o casă de oameni. În loc de bani, Zâna îşi plăteşte chiria muncind în gospodăria proprietăresei. Creşte acolo un porc şi nişte păsări. Banii ei se duc pe medicamente. „E pentru fondul psihic”, zice ea arătându-mi două pastile.

Le ia zilnic, ca să nu ajungă iar la nebuni. Nu-şi mai doreşte nimic de la viaţă, vrea doar ca strada, strada ei, să rămână curată în urmă. Şi pe-o parte, şi pe alta.

(Cotidianul, 2009)

71

Gustul amar al mărului românesc

Mi s-a făcut o copie după buletin şi mi s-a pus în braţe o găleată, cu indicaţia severă să am grijă de ea şi în somn, ca soldatul de puşcă: acestea au fost toate formalităţile pentru a deveni zilier. Fără să ştie cineva că sunt ziarist. Un sfert de oră mai târziu începeam, buimac, o săptămână de lucru la cules mere în livezile din jurul Fălticeniului. Un oraş plin de şomeri, unde însă proprietarii de livezi nu găsesc mână de lucru la cules.

Nici nu s-a luminat bine de ziuă, luni, pe la şase şi ceva dimineaţa, când ajung la poarta Staţiunii de Cercetare şi Dezvoltare pentru Pomicultură din Fălticeni, cu rucsacul în spate, ca să mă

tocmesc zilier la cules de mere. Cu o zi înainte dădusem o raită pe la particulari, dar nu m-a angajat niciunul. Ei plătesc la negru şi se feresc de figurile noi, mai ales de când s-a auzit că guvernul vrea să ia impozit şi de la zilieri. Se tem să nu-i toarne cineva la fisc. Particularii lucrează an de an cam cu aceiaşi oameni; greu intri la ei dacă nu te ştiu sau dacă nu eşti adus de unul de-al lor.

La plecarea din Bucureşti îmi ziceam că e o muncă atât de frumoasă, plină de parfum şi de romantism…

dar când ajung la fermă plouă şi bate vântul, glodul se umflă, cerul stă lipit pe livadă ca o cârpă udă, mi-e frig.

Poftim de mai visează!

cele mai frumoase report ale

72

În ghereta portarului mai sunt doi inşi. Aşteaptă să capete ceva de lucru. Curând va veni cineva să îi pună la treabă. Amândoi sunt foşti angajaţi ai staţiunii pomicole şi au venit şi la câştig, „cât o fi, cât o ieşi", dar şi pentru că încă se mai simt legaţi cumva de ferma asta şi nu i-a răbdat sufletul, ca pe atâţia alţi şomeri din Fălticeni, să stea acasă şi să roadă liniştiţi ciolănelul ajutorului de şomaj, când s-a anunţat la televizor că directorul

Gheorghe Iacobuţă nu găseşte în oraş mână de lucru şi e nevoit să aducă zilieri de prin cele mai sărace sate din judeţul Botoşani şi chiar din Basarabia. Banii n-ar fi ei mulţi, cel mult 35 – 40 de lei pe zi, trei mese şi un sac de mere la sfârşitul campaniei de cules.

— Dar ce să faci? E mai bine să stai acasă şi să nu faci nimic pe sărăcia şi pe criza asta? Măcar ai mâncarea asigurată o lună de zile şi mai pleci şi cu un ban în buzunar.

Acum fiecare bănuţ e bun! – spune unul, ca să justifice de ce el, mecanizator priceput, acceptă munca asta necalificată, manuală, de culegător de mere.

Le spun povestea însăilată în cap, de la hotel până la fermă: că sunt din Bucureşti, controlor tehnic de calitate la o fabrică de ţigări; că, fiind în şomaj tehnic o vreme, am venit pe la un prieten din Suceava; şi că, până voi reîncepe lucrul la fabrică, mai culeg şi mere, na, ce să fac altceva? Să pierd timpul, când pot să câştig ceva acolo?

Că şi la Bucureşti sunt facturi de plătit.

Port nişte haine mai vechi, dar încă bune. Mi-am reactivat rapid şi natural accentul moldovenesc, că doar mă trag de prin părţile

locului, şi asta îi face să mă accepte mai uşor alături de ei, mă primesc în discuţia lor şi încep şi eu să înjur guvernul cu ei şi să mă plâng că nimic nu merge în ţara asta, jos ăla, jos ălălaltul, hoţii!



Se crapă de ziuă şi încep să se zărească vârfurile livezilor.

Puţin câte puţin, valurile verzi cresc din întuneric, acoperă toate dealurile dimprejur, cât vezi cu ochii.

Mă taie un fior până în degetele de la picioare: aici e de muncă, dom'le, nu e o plimbare zglobie din pom în pom, cu un coşuleţ pe braţ şi cu o floricică între dinţi. Brusc mă potopesc amintiri urâte din anii de şcoală, când mergeam încolonaţi la practica agricolă, la cules mere, iar tehnicienii urlau întruna la noi să umblăm cu merele „ca eu ouăle", să nu le lovim.

Intră în gheretă o femeie strălucind de udeală în pelerina ei albastră. Inginera Aguriţa Aftudor-Manolache.

Apariţia ei mă scoate din vârtejul amintirilor negre. Pe cei doi din Fălticeni, foşti angajaţi ai fermei, îi trimite undeva la muncă. Pe mine, după ce îi spun povestea: cetecist, ţigarete, şomaj tehnic, prieten, nevoia te obligă şi aşa mai departe, mă lipeşte la o echipă de zilieri adunaţi de prin sate din Botoşani şi Suceava. Îmi cere buletinul ca să îi facă o copie.

Nu o miră că vine cineva din Bucureşti la cules mere.

Parcă n-au mai fost? Şi alţii din Mangalia, din Alba, din

Arad… Dar de unde nu vin? Că există o adevărată clasă de zilieri, umblă tot anul de colo-colo, numai cu o geantă la ei, unii cu toată familia, şi muncesc pe unde apucă.

Din asta trăiesc. Iarna curăţă pomi la Voineşti, primăvara taie la vie în Iaşi, marcotează la Panciu, vara culeg cireşe, spicuiesc porumbul prin Banat, culeg piersici la Tortomanu, apoi struguri la Murfatlar, acum vin la mere la

Fălticeni, pe urmă se duc la desfăcat păpuşoi în Vaslui…

şi tot aşa: mereu este câte ceva de făcut în agricultură.

Doar două-trei luni, iarna, se retrag pe la casele lor şi cele mai frumoase report ale



trăiesc din ce au adunat peste vară. Trai pe sponci, ajutat şi cu câştigul mărunt din munca pe tocmeală prin sat:

la tăiat lemne, la cărat nutreţ, la îngrijit animale. Zilierii n-au concediu de odihnă.

În drum spre dormitor, unde trebuie să-mi las bagajul, inginera mă ţine agăţat tot timpul în colţul privirii şi îşi tot cere scuze, încurcată, că nu-s prea bune condiţiile de cazare; poate eu sunt învăţat altfel, la Bucureşti… După ce am stat atâţia ani în dormitoare comune la casa de copii, la internat, în armată, sunt obişnuit – îi spun. Şi, la urma urmei, n-am venit la hotel, nu? Nu poate să mă sperie un dormitor de fermă agricolă. Tot oameni sunt şi acolo.

Însă, când fac un pas în dormitor, rămân încremenit.

Vreo zece oameni, bărbaţi şi femei, înfofoliţi şi somnoroşi, se desprind ca nişte fantome din paturile de fier, ruginite şi răsucite, puse unul peste altul, şi se zgâiesc la mine ca la femeia cu cap de bou din bâlci. Chiar nu se aşteptau să le mai vină un coleg, mai ales pe o vreme ca asta. Nu se prea bat oamenii să prindă un loc la cules de mere. Cu două zile înainte mai veniseră câţiva, au stat o zi şi, când au dat de greu, şi-au pus coada pe spinare şi au plecat lăsând colb în urma lor. În rest, sunt doar ei, cam aceiaşi mereu. Un străin e întotdeauna o curiozitate.

Întâi mă izbeşte mirosul de funingine; intră ca un băţ în plămâni.

— Scuzaţi mizeria, murmură inginera.

— Lăsaţi… Ce să-i faci?…

Mizeria? Jegul din dormitor e atât de gros, că abia mai încap şi paturile şi oamenii. Totul e vechi şi murdar, ruginit, sărăcia lucie rânjeşte de peste tot.



Doamna ingineră îmi găseşte un pat liber. Obligatoriu locul de jos, fiindcă aş putea, burduhos cum sunt, să cad de la etaj cu pat cu tot, să-mi rup gâtul şi să mai omor pe vreunul de sub mine. Salteaua de câlţi, numai cocoloaşe, nu e mai groasă decât o turtă şi miroase a sudoare de cal şi a coceni. Cearşaf nu am. Pătura găurită e întinsă direct pe saltea.

Mă aşez pe marginea patului şi mă uit cam speriat în jur. Veteranii nici nu mă bagă în seamă. Încep să scoată de pe sub perne, de pe sub pat, din pungi, dărăburi de pâine şi înfulecă, fiecare la patul lui. Pâine şi salam.

Inginera îmi spune că eu voi intra în porţie de la prânz.

Mizeria din jur ar trebui să-mi taie pofta de mâncare, ba să mă facă să-mi ţin şi respiraţia, dar când îi văd pe toţi înfulecând ca-n târgul lui Cremene, de le pocnesc măselele, mi se cam face foame. Vecinul meu de pat, un băiat roşcovan şi cu puf galben pe faţă, ca o piersică uriaşă, cu ochi, îmi întinde un coltuc de pâine, rupe şi o bucată de salam din felia lui groasă, fără să spună ceva. Doar gestul.

Iau mâncarea şi încep să molfăi stânjenit.

Dormitorul, atât de murdar, e un loc în care mâncatul ar trebui interzis. Dar şi salamul ar trebui oprit de la consum. E un fel de burete molcuţ din care, când muşti, ţâşneşte şi îţi umple gura o zeamă cleioasă cu gust de piele de găină. Reuşesc să înghit produsul cu multă pâine, pe nemestecate. Mai mult de ruşinea băiatului, să nu-l refuz.

Inginera îmi aduce o găleată, mi-o pune în braţe şi îmi dă de grijă să n-o pierd, să o port cu mine peste tot pe unde mă duc. Pun găleata sub pat şi mă întind ca un fachir pe salteaua numai noduri, prin care răzbate grila cele mai frumoase report ale

76

jul de dedesubt, cu gândul să dorm, fiindcă afară plouă şi nimeni nu culege mere pe ploaie – atâta lucru ştiu şi eu din copilăria mea la ţară. Într-adevăr, azi nu ieşim la cules, ne anunţă inginera. Mergem în depozit la sortat mere. Până să pricep despre ce e vorba, mă trezesc prins în grupul noilor mei colegi, mă îndrept odată cu ei către depozit, mâncând toţi din mers. Cocârjaţi, uzi, murdari, muţi, clefăind şi tuşind.

Un domn în vârstă, în anticamera pensiei, ne ia în primire. Ţipă tare. Asta pare să fie însuşirea care îi asigură postul de băgător de seamă. Toată ziua nu pune mâna să ridice un măr de jos, numai se plimbă printre noi şi, din când în când, mai ţipă, nu ştiu de ce.

Ne conduce într-o hală imensă, cu pereţi de beton, în care leşia luminii se scurge prin câteva ferestruici înguste.

În mijlocul halei, câteva containere de lemn pline cu mere.

Treaba e simplă, ne spune şeful: trebuie să le sortăm pe trei categorii. Ne şi explică, mai ales mie, novicele, ce înseamnă asta: merele sunt mari, mijlocii şi mici. Exact cum bănuiam şi eu. Explicaţia merge şi mai adânc: merele mari sunt de calitatea întâi, cele mijlocii – de calitatea a doua, iar cele mici – de calitatea a treia. Ultimele, mai spune supraveghetorul, merg la industrializare: la suc, la rachiu, la gem, la marmeladă. Ca să pricep şi mai bine, el ia două mere şi mi le

bagă în ochi:

— Acesta este un măr mare, care vasăzică de calitatea întâia. Iată, acesta este un măr mic, este industrie. Deci:

acesta e calitate, acesta e industrie. Pui calitatea la calitate și industria la industrie.



Avem chiar şi o măsură la îndemână, un placaj cu găuri: mare, mijlocie, mică, pentru fiecare categorie în parte. Ca pentru ouă. La început ţin etalonul cu stânga, iar cu dreapta iau câte un măr din grămadă şi-l tot încerc la găuri până se potriveşte: ăsta la industrie – nu „acesta”, cum tot zice supraveghetorul, deşi toate celelalte cuvinte le pronunţă moldoveneşte –, ăsta la calitate. Ceilalţi se uită chiorâş la mine cum tot descânt merele. Aşa că mă iau şi eu după ei. Alegem fructele la ochiometru, le simţim la mână. Doar când oboseşte ochiul sau când se apropie Acesta facem o corecţie cu şablonul.

Asta e toată munca: iei merele de ici şi le muţi dincolo.

Abia acum înţeleg, pe pielea mea, ce înseamnă muncă repetitivă şi de ce ziaristul, făcând ceea ce face, trebuie considerat totuşi autor. Aici faci acelaşi lucru de dimineaţă până seara: unu, doi, trei; mare, mijlociu, mic; calitate, industrie. Şi nu găsesc nicio satisfacţie în mutatul merelor.

Până la amiază car cam o sută de găleţi de la un container la altul, dar nu asta e cel mai greu. Insuportabil la asemenea muncă e că nu ştiu ce să fac cu gândurile. Mă uit la mâinile mele cum se mişcă tot mai precis, cumva cu detaşare, mecanic, parcă n-ar mai fi ale mele. Ochiul fotografiază automat dimensiunea merelor, mâinile le repartizează la locul potrivit, totul se întâmplă reflex, fără o minimă implicare a minţii, poate cel mult un mugure de cerebel să stea treaz, pe jumătate atent la această rutină iritantă. Nu e nevoie de mare atenţie. Chiar dacă greşeşti, din cauza oboselii sau fiindcă pur şi simplu ţi se încurcă mâinile, nu e sfârşitul lumii că un măr a ajuns unde nu trebuie, că s-a rătăcit o „calitate” la „industrie”.



sau invers. Şi atunci năvălesc gândurile în capul tău, iar tu, obişnuit să lucrezi cu maximă atenţie la scris ori la documentare, să gândești cât de cât, te trezești dezarmat în faţa roiului de gânduri şi

fugi cât poţi din calea lui, te refugiezi în lucruri mărunte, în conversaţii plate cu zilierii, când au şi ei chef de taclale, pentru că habar n-ai cum să-ţi gestionezi fluxul minţii, ore în şir, fără computer în faţă, fără o hârtie şi un pix. Sau fără o carte, fără

Facebook, fără telefon, fără nimic din toate aceste dotări care îţi umplu momentele aride în autobuz, în tren, în aşteptări la cozi sau în anticamere... Totul ţi se pare de o inutilitate criminală, o pierdere de timp, un act de tortură. Încet-încet, nervii se inflamează, cedezi. Vrei să se termine dracului mai repede munca asta stupidă, de furnică, şi să revii cât mai repede în lumea ta, printre prietenii tăi, în rutina dulce a vieţii tale de orăşean.

Timpul se târăşte anemic, e cel mai greu de îndurat.

Se dilată, se contorsionează. Când cred că e amiaza, de fapt e abia nouă şi ceva. Pe ceas. Încep să număr merele.

Mă plictisesc. Încerc să intru în vorbă cu ceilalţi, dar toţi îşi văd de treabă fără o vorbă, în afară de unul care ascultă manele la telefonul mobil, cântă odată cu manelistul şi din când în când laudă melodia: „Ia! Ce tare-i asta! Te rupe la inimă!”

Când cred că am terminat, motostivuitoristul (Amotostivuitoriţei?)

aduce alte şi alte containere din depozitul în care ar încăpea toţi şomerii din Fălticeni şi din împrejurimi, vreo cinci mii. El cară, noi sortăm. Mă aşteptam să fie o maşină care sortează merele automat, după mărime, cum am văzut demult într-o carte de agricultură;

chiar aşa se cheamă: selector – dar nu există gustul amar al mărului românesc

79

aşa ceva aici. E imposibil de stabilit vreo legătură între tehnica modernă şi această Staţiune de Cercetare şi Dezvoltare.

Denumirea, scrisă cu litere uriaşe pe un panou, la intrare, mi-a creat unele aşteptări. Nu ceva chiar ca în

„Star Trek”, fiindcă suntem totuşi în România, unde cercetarea e întoarsă an de an pe deget de fiecare ministru care preia manivela, dar să fie măcar ca în laboratorul de fizică şi chimie din anii mei de şcoală generală, undeva într-o comună oarecare din judeţul Botoşani. Însă nici atât nu e. Peste tot nu văd decât obiecte antice, hârburi, igrasie, rugină. E de mirare că un utilaj atât de vechi precum motostivuitorul mai merge. Scoate fum ca o varniţă şi ne surzeşte pe toţi cu huruiala

lui. Când ridică un container cu mere, se îndoaie de la jumătate şi te aştepţi să se rupă în două ca o surcea, în urletul infernal al motorului care scuipă agonic ulei pe la toate prezoanele.

Curând îmi obosesc mâinile. Scap mere. Nimeresc alături. Şalele îmi ard, înţepenesc. E şi frig, şi umezeală în depozit. Aşa şi trebuie să fie temperatura: la 5 grade Celsius se păstrează merele cel mai bine; umezeala e totuşi cam mare. Instalaţia de climatizare nu mai funcţionează de ani de zile.

Ceilalţi par să nu simtă nici frigul, nici oboseala.

Mâinile li se mişcă necontenit, cu viteză, şi apucă merele precis, după mărime. Unul dintre ei îi tot îndeamnă:

— Haide bă, să silim, să terminăm mai repede şi să mergem să i-o tragem lu' Maria!

Maria e sătulă de glumele astea, nici nu se mai sinchiseşte de ele. Îşi vede de treaba ei. De altfel, glumele groase, sexuale, sunt tot ce se poate auzi din gura bărba cele mai frumoase report ale

80

ţilor, toată ziua.

Maria e o femeie de peste 40 de ani. Singură, divorţată nici ea nu ştie a câta oară. Adică despărţită, că măritată cu acte n-a prea fost. S-a tot lipit şi ea de unul, de altul, ca să-i fie bine. Şi numai bine nu i-a fost. Fiindcă nu a venit cu un bărbat la muncă, toate glumele birjăreşti o ţintesc numai pe ea. N-are cine s-o apere.

Seara voi vedea că Maria doarme în acelaşi dormitor unde am fost şi eu repartizat, în patul de lângă sobă. Femei şi bărbaţi, tineri şi bătrâni, toţi dorm la grămadă, în aceeaşi încăpere; acolo se schimbă, se spală, mănâncă şi fac şi alte cele.

Carmen, o femeie tânără, din acelaşi altoi cu Maria, soră de trist destin, doarme tot acolo, în dormitorul comun;

Însă, pentru că momentan este cuplată cu Florin

Bostan, nu se leagă nimeni de ea. Florin şi Carmen au prins loc în colţul dinspre geam, pe patul de la parter;

au agăţat un cearşaf de marginea patului de sus şi în felul acesta şi-au tăiat un spaţiu de oarecare intimitate. În fiecare seară, după ce toţi se liniştesc în paturi, Carmen se spală pe picioare la jgheabul din spatele dormitorului, lucru pe care ceilalţi nu-l fac decât arareori, apoi mai pierde jumătate de ceas în colţul ei, la oglindă, într-un monoton şi aproape fără efect exerciţiu cosmetic. Numai după asta se culcă – şi

cearşaful despărţitor dansează o vreme în ritmul scârţâitului metalic al patului. Ceilalţi nu mai văd, nu mai aud. Răpuşi de oboseala zilei, dorm adânc, întretăindu-şi sforăielile.

— Hai, Maria, să ţi-o pun/ Rezemată de un prun! – se aude strigătura unuia.

Râdem şi sortăm mere.



— Hai, hai, daţi-i cu silă!

Cel care ne tot îndeamnă vrea să spună că trebuie să ne dăm silinţa. Ne-o dăm. „Dăm totul pe teren”. Şi aşa, tot zorind cu sortatul, în dorul unei orgii cu Maria, la care eu nu vreau să mă fac părtaş nici în glumă, dăm gata vreo şapte tone de mere până la prânz. Şi, în sfârşit, mergem la masă. Momentul mult aşteptat.

Dar nu mâncarea e importantă, îmi dau curând seama, ci dusul la masă: schimbarea, întreruperea acestei munci monotone, de robot.

La ieşirea din depozit văd în dreapta un rând de cisterne uriaşe, din fibră de sticlă. În spate, alte cisterne.

Turnuri înalte, murdare, aliniate sub cerul zoios. Toate au vanele sigilate.

— Sunt pline cu ţuică – îmi spune un băiat. Ah, dacă ne-ar da un gât şi nouă! Trecem în fiecare zi pe lângă atâta ţuicărime, că inunzi un sat, şi nu putem pune măcar limba, să zici că lingem o picătură acolo, de poftă... Şi după ce te fâţâi toată ziua pe lângă ţuică şi nu bei, seara te culci lângă Maria şi nu-i faci nimic. Asta-i viaţa zilierului, tată!

Sigiliile sunt puse de fisc. În cisterne sunt 650.000 de litri de rachiu de mere. Când aud cifra, o răsfir în minte, şirag de zerouri, şi mă cutremur: chiar inunzi un sat cu atâta ţuică. Poţi să-l inunzi şi să-i dai foc, că e rachiu tare, de 40 – 50 de grade. Marfă prima-ntâia. Aşa ceva se vinde la piaţă cu cel puţin 30 de lei litrul, iar în hipermarketuri ajunge şi la 100. În cisternele astea e o avere! Şi totul în jurul acestei averi stă să se dărâme, tractoarele se rup în bucăţi, de mulţi ani nu s-a mai achiziţionat măcar o eprubetă, angajaţii nu şi-au mai luat salariile de astă cele mai frumoase report ale



primăvară... Fiscul, adică statul, a pus sechestru pe rachiu fiindcă staţiunea pomicolă, a statului, are datorii la stat, din accize şi asigurări sociale neplătite. Statul s-a executat singur, încercând să-şi

extragă nişte bani din buzunarul drept ca să-i pună în stângul. Şi a rămas cu banii blocaţi undeva între buzunare, fără folos.

Rachiul care mă înconjoară şi care umple curtea cu aromă de măr, marfă pentru consumatori rafinaţi, valorează, matematic, peste patru milioane de euro, calculat la valoarea cea mai mică. Însă în realitate sutele de mii de litri de rachiu nu fac nici cât un şip de apă chioară. Pentru că nu cumpără nimeni. De doi ani, Fiscul tot scoate rachiul la licitaţie, dar nu apare niciun cumpărător. Ce să facă respectivul cu un ocean de rachiu bun? N-ar reuşi să-l vândă mai departe cu litrul sau cu suta de grame.

Fiindcă e marfă de calitate, deci şi scumpă, iar poporul însetat preferă poşirca de un leu suta – mitilicul, scandilicul, molotoavele produse pe furiş într-un şopron, fără taxe, fără accize, fără impozite.

Statul nu poate să vândă rachiul pe care şi l-a confiscat sieşi fiindcă tot el, statul, a decis că acest rachiu trebuie încărcat cu 70% accize. Şi tot statul a cerut, prin lege, ca producătorii, deci şi ferma de stat din Fălticeni, să plătească accizele la stat în momentul când a produs băutura, când o are în stoc, nu după ce o vinde. Iaca dilemă!

De unde bani de accize?

Printre cisternele de rachiu se vede distileria staţiunii.

A fost inaugurată în 1985, cu dotări de ultimă oră, atunci, competitive şi acum, fiindcă tehnologia nu s-a schimbat. Dar nu mai lucrează de ani buni. Cu cât produce mai mult, cu atât paguba e mai mare. Merele scofil gustul amar al mărului românesc

83

câte sau cele lovite, refuzate de angrosişti, dar şi merele bune, „calitate”, rămase nevândute – fiindcă se întâmplă să nu le vrea unii nici pe degeaba –, toate se strică şi sunt aruncate într-o râpă, în loc să fie trase prin alambic şi urcate la cinstea rachiului.

Dacă s-ar reapuca acum să distileze, staţiunea ar ieşi în pagubă fiindcă, din clipa când ar începe să curgă rachiu pe o ţeavă, tot atunci ar trebui să curgă pe altă ţeavă accize din contul staţiunii în contul statului. Nici să închirieze distileria nu e o soluţie. E prea mare pentru orice producător din zonă. Poate produce 20 de kilolitri pe zi.

Cine ar veni cu un tren de borhot să facă rachiu aici?

Zilierii ştiu toate lucrurile astea. Mi le explică băbeşte. Se uită cu poftă la cisterne, dau cu nasul în vânt să prindă un damf de rachiu, că de-o duşcă nici nu poate fi vorba, deşi n-ar strica pe frigul ăsta şi

înainte de masă.

Şi zic:

— Da' prostalău e statul aista, îşi fură singur căciula!

Să vândă dracului rachiul şi pe urmă să-şi plătească taxe, să ne deie şi nouă bani pe munca noastră, nu aşa, în bătaie de joc...

În drum spre dormitor ne facem griji că s-ar putea.

Doamne fereşte, să muncim ca proştii şi la sfârşit să nu vedem niciun ban, să plecăm acasă cu câte o sacoşă de mere şi cu o strângere de mână, sinceră, energică, din partea directorului.

Există o cantină la fermă, însă noi mâncăm tot în dormitor, la marginea patului sau la nişte mese tocmite grosolan din scânduri negeluite. Staţiunea de cercetare, de bine ce a fost gospodărită, e înglodată în datorii, a ajuns cu totul pe mâna fiscului. Ce e mai bun pe-aici cele mai frumoase report ale

84

e sub sigiliu. Cantina e închiriată pentru cumetrii, mai aduce un ban, că şi-aşa angajaţii nu şi-au mai luat salariile din martie – şi suntem la sfârşitul lui septembrie. Fiecare tăiere de moţ în familiile înstărite, care-şi permit să închirieze cantina, e o speranţă pentru angajaţii fermei.

Când încep să se audă manelele, sună a salariu. „Capitalismul de cumetrie" al lui Ion Iliescu capătă un sens propriu la Fălticeni.

În principiu, la cât de mizerabil e dormitorul, aici nu se poate mânca, însă imediat mi se arată că nu trebuie să mă bazez pe principii şi pe prejudecăţi urbane.

O femeie, şi ea zilieră, apare cu două bidoane de aluminiu pline cu mâncare, îşi pune un şorţ, în principiu alb, şi se apucă să împartă mâncarea cu un polonic cât capul meu. Muncitorii trec unul câte unul prin faţa femeii, cu castronul de aluminiu în mâini, şi ea le pune porţia. Primesc şi eu un castron – „craston" pronunţă bucătăreasa –, cu sfatul să am grijă de el, ca şi de găleată, ca şi de lingură. Voi dormi cu castronul şi cu lingura sub cap, învelite într-o bucată de celofan. Iar în zilele când mâncăm în livadă trebuie să iau lingura la mine.

De fapt, o port tot mereu la curea, legată cu o sfoară, ca să n-o pierd. Cineva a avut grijă să-i dea cândva o gaură în vârful cozii tocmai ca să poată fi legată cu sfoară. Asta îmi aminteşte de linguriţele găurite de la cofetăriile din

Botoşani, din anii de liceu, în comunism. Cupa lingurii era

găurită – finuţ, cu bormaşina – ca măsură împotriva furtului. Iată că după mai mult de 20 de ani, gaura a migrat dinspre cupă spre coadă şi, cine ştie, poate că peste alţi 20 de ani va dispărea de tot.



Femeia îmi trânteşte în braţe o pâine întreagă. Una rotundă, de jumătate de chil. Întreb dacă e pâinea pentru toată săptămâna sau dacă trebuie să o împart cu cineva – şi dacă da, cu cine anume. Mi se spune că e pâinea mea şi numai a mea, ba, mai mult, că e pâinea doar pentru masa de prânz, fiindcă la cină voi primi alta, tot întreagă şi tot numai pentru mine. Auzisem de multe ori poante cu moldovenii care mănâncă multă pâine, dar nu ştiam că în glumele astea e mai mult adevăr decât băşcălie.

Mai primesc şi un ditamai polonicul de cartofi fierţi, cubuleţe de cartofi fără nimic altceva, nici măcar o vinişoară de mărar sau nişte pistrui de piper. Zdrang! polonicul.

Deloc rea la gust fiertura, probabil dreasă cu unele din acele condimente concentrate care pot da gust şi surcelelor. Pline de E-uri, chestii care-ţi forţează papilele gustative să se deschidă la maximum şi să capteze tot gustul, să-l exacerbeze, substanţe care ţi se duc la creier şi-l fac să creadă că lăturile sunt delicioase.

Felul doi – fasole, tot fără nimic. Nici legume, nici carne, nimic. Fasolea fiartă, albă, simplă, zuruie în castron ca zarurile la jocul de table. Nu există niciun pericol ca atunci când ne spălăm vesela, doar cu apă rece, la jgheabul de afară, să rămână cumva vreo urmă de grăsime.

Doamne-fereşte!

Exact aceeaşi mâncare de la amiază – supă de cartofi fierţi şi, felul doi, fasole fiartă – primim şi la cină, plus nelipsita pâine.

Pentru a economisi gazul, bucătăreasa găteşte doar o dată pe zi; face mai multă mâncare odată, iar seara doar încălzeşte ce a rămas de la amiază. Seara ni se dă şi micul dejun de a doua zi: salam şi pâine, invariabil. Ca să 
nu mai vină bucătăreasa de la cinci dimineaţa, să nu mai ardă gazul şi pentru o omletă sau pentru ceai. Primim hrana pentru dimineaţă, dormim cu salamul sub cap.

A doua zi e exact aceeaşi mâncare, numai că inversată:

de data asta, felul întâi e supă de fasole, iar felul doi, mâncărică

de cartofi fierţi. A treia zi iar se întoarce meniul.

Abia în a patra zi se strecoară în alimentaţie un fel de pilaf subţire, să-l sugi cu paiul, o gelatină cu mici insuliţe de orez transparent.

Îmi iau pâinea, castronul cu mâncare şi mă aşez la o masă, printre paturi, alături de alţi trei-patru muncitori.

Ceilalţi mănâncă stând pe marginea patului, cu castronul aşezat pe găleata întoarsă cu fundul în sus. Aceeaşi găleată care serveşte la cărat mere, la spălat pe picioare, chiar şi pe faţă, este şi scaun, şi pernă (în pauza de prânz, în zilele când mâncăm în livadă), unii şi urinează în ea, noaptea, ca să nu mai orbecăiască pe întuneric până la veceul aflat afară, la vreo cincizeci de metri. De altfel, nimeni nu ajunge până acolo noaptea.

— Da' ce, acasă cine se duce până în fundul grădinii?

Bărbaţii ies în faţa uşii, pe terasă, şi rezolvă problema sonor şi cu boltă, iar femeile, asta-i situaţia, se folosesc de generoasele tufe de liliac din faţa dormitorului.

Sau de găleată, dacă afară plouă. Ies pe hol, se aşază deasupra căldării şi şuşşşşşş... Se aude tot!

Acum înţeleg de ce am fost sfătuit să am grijă de acest obiect multifuncţional. Nu doar ca să nu mi se fure.

Înghit cam fără poftă cartofii. Colegii mei, care au deja două săptămâni de când muncesc zi-lumină la cules mere, înfulecă de le pocnesc fălcile, parcă acum ar mânca prima oară anul ăsta; şi nu cartofi fierţi, ci vreo bunătate de înaltă artă culinară.



Lângă mine stă Ionuţ Andriesei, un vlăjgan de 18
ani, vânjos ca un tăuraş. Cărăbăneşte în el cu furie. Mă uit cu ochii cât cepele cum se duce pâinea pe gâtul lui. Ca aerul pe goarnă. Din câteva îmbucături termină pâinea şi începe să se uite în jur după încă o bucată. Îi mai dau şi jumătate din pâinea mea; o fagocitează rapid şi pe aceea şi mai cere încă o porţie de borş, apoi şi una de mâncărică

— Tot nu înţeleg care e diferenţa –, iar la urmă, ca să pună capac, mai îndeasă în stomac o felie de pâine cu untură de porc adusă de acasă – „Că dacă nu-i dai şi cu oleacă de unsoare, ţi se acresc maţele de atâtea cartoafe şi fasole" – şi abia după toate astea se lasă mulţumit

pe spate, lin, să nu se spargă, şi se bate uşor pe burtă.

Băiatul îmi zice să nu râd de el. La cât munceşte el, trebuie şi mâncare pe măsură. Şi măcar să fie multă, dacă nu şi bună. Hrana unui zilier costă şapte lei şi ceva pe zi, trei mese, şi se vede că mare lucru nu putem primi de banii ăştia.

— Dar e bine şi aşa, spune Ionuţ, fiindcă, dacă vreţi să ştiţi, noi mâncăm aici mai bine decât acasă.

Câteva femei mai în vârstă îl aud şi aprobă din cap.

Păi ce credem noi, ăştia din Capitală? În agricultură, pălmaşul munceşte ca un cal şi uneori mănâncă numai mămăligă cu ceapă. Seara, când vine de la câmp, nu-l aşteaptă nimeni cu masa întinsă, nici nu găseşte o baie caldă şi un rând de haine curate.

Există la munca de jos, pe la sate, oameni atât de săraci, încât se bucură să vină aici, la Fălticeni, să doarmă în aşternuturi mizerabile şi să mănânce totuşi de trei ori pe zi ceva ce seamănă, orişicât, a mâncare. Sunt aici şi români, şi ţigani, toţi în aceeaşi egală sărăcie, care trăiesc de la o zi la alta muncind pe brânci. Ei ştiu ţipătul şi tor cele mai frumoase report ale

88

tura stomacului, de foame, când n-au ce să-i dea. Părerea aceea atât de răspândită încă de pe vremea comunismului, că la ţară nu moare nimeni de foame, că tot omul are un cartof în grădină, o pătlăgică, se dovedeşte falsă de multe ori. Fiindcă nu tot omul are, la ţară, o grădină, o casă. Şi nu toţi au bani şi unelte să ţină o grădină de legume.

Zilierii sunt cei mai săraci dintre săracii României.

Cea care îmi spune acestea e o femeie de vreo şaizeci de ani. Are o figură blajină, de măicuţă de la mănăstire.

Acum, la bătrâneţe, îşi rupe mâinile prin copaci pentru trei mese pe zi, de doi lei şi ceva fiecare, şi pentru maximum

— Altă! – 36 de lei, din care pe jumătate i-i fumează bărbat-su. Mă uit la gura ei cum se rotunjeşte ca să pronunţe „foame”, „nevoie”, „sărăcie”, cuvinte pe care le-a folosit atât de des, încât până la urmă le-a dat o pronunţie aparte, solemnă, aşa cum spune poate şi rugăciunile, cum vorbeşte despre lucrurile sfinte. Privind-o, îmi vine în memorie o femeie cam de aceeaşi vârstă, în hipermarket, la Bucureşti: ia câte un măr din grămadă, îl suceşte pe toate părţile, îl pipăie, îl miroase şi la urmă îl aruncă nemulţumită, în sictir, printre celelalte.

Merele sunt toate unul şi unul, dar ceva nu-i convine doamnei şi asta o irită. Poate printre cele mari şi frumoase s-a strecurat unul mai mic: cineva ca aceşti oameni cu care sortez mere toată ziua, obosit, a scăpat un măr închircit printre cele de calitatea întâi. Doamna cu unghiile îngrijite, cu piele ca mătasea pe mâini, nu ştie câtă muncă e în fiecare măr, poate şi suferinţă. Nu să-l cumpere, dacă nu-i place, dar măcar să nu-l mai arunce cu atâta dispreţ, cu mânie…

Orăşenii cred greşit că merele cresc în pomi, că adică lucrul ăsta s-ar întâmpla de la sine, prin forţa naturii, când gustul amar al mărului românesc

89

adevărul e că oamenii fac asta. Ei fac merele să crească.

Şi mai ales să ajungă la oraş.

Nici nu termin de mâncat, că şeful de echipă ne şi zoreşte înapoi la muncă, în depozit. Adică nu e un pic de pauză la amiază? Să aţipim oleacă? Să ni se hodinească mâncarea… Nu, nici vorbă! Fasolea şi cartofii n-au nevoie de odihnă. Apoi, ca şi în marele capitalism, şi aici timpul înseamnă bani. În agricultură se munceşte contra cronometru. Cum ar fi, de pildă, să te prindă zăpada cu merele în copaci?

Şef de echipă e unul dintre noi, un tip solid, cam la

45 de ani. Îl cheamă Radu Matei. L-am citit de la prima ochire că el e şeful. Spre deosebire de ceilalţi, îmbrăcaţi cu gioarse, el se poartă la pantof cu cioc, la pantalon cu dungă şi geacă de piele. Treaba lui, ca şef, e să ne trezească dimineaţa, să ne conducă la locul de muncă, să stea cu gura pe noi când i se pare că ne lăsăm pe tânjală.

Exerciţiul funcţiei lui necesită doar câteva cuvinte:

scularea, haida, gata, hai la mâncare, hai la cules, să o aşa şi pe dincolo pe Maria. Atât. Când nu pronunţă aceste cuvinte, stă călare pe un container şi se uită când la noi, când la cer, când la telefonul mobil. Nu sună, că nu prea are credit, doar butonează, se joacă. Nici măcar nu trece la răboj câte găleţi de mere culege fiecare. Fiindcă totul se pune la grămadă şi ce culegem într-o zi se împarte egal la toţi. Acord global. În prima zi de cules, 19 oameni ducem în depozit 40 de containere de mere, vreo 12 tone.

Cam două containere de om. Aritmetic. Înmulţit cu 12 lei containerul, reiese că partea fiecăruia e, în această zi, 24

de lei. Fumătorilor nici nu le ajung banii ăştia de ţigări.

Am şi nimerit într-o zonă cu mere şi puţine, şi mici, nu cele mai

frumoase report ale

90

avem niciun spor. În alte sectoare, cu fructe mai mari, cu producţie bună, se câştigă ceva mai mult.

Radu e şef nu pentru că l-ar recomanda cine ştie ce calităţi de lider, ci pentru că, din toată ceata lui, doar el are telefon mobil cu cartelă încărcată constant şi poate astfel să ţină legătura cu şefii fermelor de prin ţară. El află primul când începe culesul. Atunci îşi adună oamenii şi îi aduce la Fălticeni.

Echipa lui e din Balta Arsă, un sat de romi din comuna

Corni, Botoşani. Pe lângă oamenii lui Radu mai suntem alipiţi aşa: eu din Bucureşti, doi băieţi din Botoşani, chiar din oraş, un puştan din Suceava, tot din oraş, şi trei din Fălticeni, care vin dimineaţa şi pleacă seara.

Radu e şeful tuturor. Pentru trebuşoara asta, un fel de recrutare a forţei de muncă, plus uitatul la cer, butonat şi hai s-o frigem pe Maria, Radu nu ia comision, ci e plătit ca oricare zilier, însă fără ca el să se obosească să deranjeze un măr de pe crenguţa lui. Observ că peste tot este câte un şef care nu pune osul la treabă, doar ne păzeşte pe noi – aşa era şi când munceam cu ziua în vacanţele de vară. Ţara asta are o remarcabilă capacitate de a genera şefi în orice situaţie, în număr nelimitat.

Altfel, Radu se poartă frumos cu noi, nu e unul dintre acei şefi care vrea cu tot dinadinsul să-i simţi prezenţa în coaste şi superioritatea. Mă rog, el e şi mai şcolit faţă de ceilalţi din echipă. A făcut un liceu de construcţii pe vremea lui Ceauşescu. Apoi a muncit la combinatul siderurgic din Reşiţa. Avea apartament acolo, familie, fierul curgea din furnal şi el o ducea bine. Erau vremuri frumoase.

Până când combinatul şi-a dat duhul, tot trecând de la unul la altul, într-o serie de privatizări fără niciun gustul amar al mărului românesc

91

folos pentru stat. Atunci, după 18 ani de muncă, şi-a vândut apartamentul din Reşiţa şi s-a întors în Balta Arsă, în

Botoşani. La pământ. Aici nu mai era ca la furnal, unde muncea şase ore, după aceea ieşea în oraş la bere, pus la cravată şi cu ceas la mână. La pământ, taică, munceşti până intri-n el! Asta nu i-a plăcut nevestei lui. Era învăţată cu binele, nu suporta regimul de ţărancă.

Într-o noapte de toamnă, în plină campanie agricolă, a luat-o tiptil prin păpuşoi şi s-a întors în Reşiţa, la trai pe vătrai, unde s-a luat cu altul. Iar Radu a rămas singur, şi-a ruinat toată gospodăria bând de necaz. Când n-a mai avut ce vinde de pe lângă casă, s-a lăsat de băut, că era un viciu de lux, nu-şi permitea. Şi s-a apucat de lucrat cu ziua pe la alţii.

Întâi prin sat, apoi mai departe. Şi a ajuns şef.

El e şi trompetist în fanfara satului, dar nu poate trăi din muzică fiindcă pe acolo, prin Botoşani, lumea a sărăcit de tot, nu se mai fac nunţi cu fanfară, ca altă dată.

— Acum vine unul cu un calculator în braţe, pune muzică pe CD şi gata. Calculatorul ne-a omorât pe noi, muzicanţii! zice Radu.

Şi mai zice că este o victimă a societăţii. Lucrurile au mers în aşa fel în această lume tehuie, încât l-au împins până jos de tot şi nu a mai putut să se ridice decât până la genunchiul broaştei, ca şef peste o mână de zilieri pribegi.

Dacă Radu Matei se crede victimă a căderii industriei, nea Aurel Bracău, un bătrânel de 60 şi ceva de ani, spune că el e o victimă a căderii agriculturii. Repetă des o vorbă auzită de la Vadim: „În România aviaţia e la pământ, agricultura e în aer”.

Douăzeci şi cinci de ani a fost mecanizator la cea cele mai frumoase report ale

92

peu în comuna Curteşti, judeţul Botoşani. Era un om la locul lui, lumea îl respecta în sat. Când s-a desfiinţat colectivul, după Revoluţie, s-a trezit că nu mai este salariat cu banul în mână la avans şi la lichidare, ci proprietarul unei bucăţi de pământ, jumătate de hectar, de pe care nu scotea nici mămăliga pentru câine. Copiii s-au dus pe la casele lor, toţi cinci, cu necazurile lor, şi el a rămas cu nevastă-sa, Aurelia, să se spetească muncind pe unde apucau pentru te miri ce plată.

— Aoleu, astă-vară – oftează bătrânul – am fost la sădit puieţi în Albeşti. Era cu cinci sute de mii pe zi şi cu mâncare. Asta da plată. Dar am fost şi la prăşit cu ziua, ne plătea în bătaie de joc. Cel mai tare şi mai tare mă durea sufletul când eu prăşeam cu sapa şi trecea pe lângă mine vreun tractor… Mă uitam după el ca după tata când l-am dus la groapă. Rămâneam aşa cu sapa în sus, ascultam bătăile motorului şi ştiam pe loc dacă e uns cum trebuie, dacă e turat în draci sau lăsat prea moale, dacă-s uzate vitezele… Motorul îţi spune totul despre el şi despre

tractorist, dacă ştii să-l asculţi. Şi când ştii motorul ca pe poezie şi ajungi la sapă, atunci e durere mare… mare durere, oameni buni!

Acum, nea Aurel şi cu tanti Valeria sunt amândoi la cules mere, au dat sapa pe găleată. Nu au găsit nimic de lucru în satul lor fiindcă a fost un an prost, n-a dat

Dumnezeu ploaie, nu s-a făcut mai nimic la câmp. Şi-au pus câteva boarfe într-un sac, au încuiat uşile şi şi-au luat lumea în cap. Casa lor stă mai tot anul pustie.

— Şi dacă-ţi fură, boşorogule, din casă? – se bagă şeful de echipă. („Boşorog" îi zice cumva cu drag…)

— N-are nimeni ce fura, zice bătrânul, amuzat de gustul amar al mărului românesc

93

apelativul necuviincios. Un televizor hârbuit şi-atât. Şi praful de pe sobă.

— „De pe tobă" se spune! îl corectează Radu.

— De pe tobă o fi la tine, că tu eşti muzicant… o întoarce repede nea Bracău, prins cu greşeala pe buze. Praful de pe tobă şi stuchitul din trompetă, na! Eu am sobă.

Nevasta culege din pomi, el lucrează pe tractor. A

ajuns din nou pe meserie, cum se spune, după crunta decădere la coada sapei. Staţiunea, zisă de de cercetare şi dezvoltare, nu mai are decât un singur mecanizator la şase tractoare, aşa că un tractorist calificat, ca Aurel Bracău, e binevenit.

Toate tractoarele sunt vechi, de pe la Tezele din aprilie.

Peste 40 de ani. Şi n-au stat în garaj, au tras prin livadă până li s-au slăbit şi legăturile atomice. Uşile sunt legate cu sârmă, geamuri laterale nu mai au, nici faruri, nici aripi, sunt doar nişte schelete metalice care se mişcă în chip miraculos pe nişte cauciucuri roase până la plasă.

Mai bine zis patinează. Niciun tractor nu are pornire.

Nea Aurel trebuie să aibă grijă, seara, să parcheze în pantă, încât dimineaţa să poată porni lăsând tractorul liber la vale. Gravitaţia salvează cercetarea. După ce a pornit cum-necum un tractor, acela îl trage pe următorul până porneşte şi aşa se trag toate unul pe altul, ca nişte ologi care se ajută la mers. Şi oamenii aşa fac treabă cu ele, suflându-le mereu în bujii şi-n furtunuri, resuscitare gură la gură, oblojindu-le, peticindu-le, venind uneori şi cu câte o sticlă de motorină

de-acasă.

La fel se întâmplă când moare motorul la vreo rablă din asta: stă degeaba până vine altul și-l pornește. Odată pornit, motorul nu mai trebuie oprit până seara. Toată 

ziua arde motorină și duduie ca un godin, încălzind aerul din livadă, fiindcă nu se găsesc bani pentru reparații și pentru baterii – de tractoare noi nici nu poate fi vorba.

Așa că, până la urmă, săracul plătește mai mult.

La celălalt capăt al vieții, Alin Luca și Gabriel Miron, din orașul Botoșani, amândoi abia trecuți de 20 de ani, spun că lor nu li s-a dat nicio șansă. Lor și generației lor.

— Noi am fost învinși înainte de a începe bătălia…

Au terminat școala profesională și n-au găsit un loc de muncă – așa ceva e o raritate acum în Botoșani, oraș căruia i-a fost smulsă cu brutalitate inima din piept, adică industria, motorul care-l ținea în viață. Praful s-a ales de toată zona industrială. În fostele fabrici de textile, cu mii de muncitori, acum crește mucegaiul său, în cel mai bun caz, s-a deschis vreun magazin străin care, zice Alin, scurge banii din amărâtul ăla de oraș și îi varsă în țări străine.

— N-ai unde munci, bre! N-ai! Ăia de la forțele de muncă bagă pe Internet un post liber pe la patru dimineața;

te duci acolo cu o oră înainte de deschidere, jobul ăla e deja luat. E bătaie mare pe fiecare post. Mai fac ei cursuri de calificare, de recalificare, dar tot degeaba. Ești recalificat și șomer.

Când au terminat școala, Alin și Gabriel s-au pomenit fără niciun rost, parașutați din catalog direct în registrele șomajului, și câteva luni au trăit din acel ajutor.

Dar mai departe? S-au apucat de vândut bilete la bingo pe stradă, înghețată, ziare, fel de fel de mărunțișuri, au încărcat camioane cu marfă, au dat la lopată prin siloz.

Nicio muncă nu era de lepădat pentru ei.

De ferma de la Fălticeni și de criza mâinii de lucru gustul amar al mărului românesc



au aflat de pe Internet. Cică se plângea primarul că stau livezile din jurul orașului neculese fiindcă nu vin oamenii la treabă, deși orașul e plin de șomeri, iar în satele din împrejurimi stau atâția cu mâinile

întinse la ajutorul social, dar unul nu s-ar obosi să ia o găleată şi să se ducă la cules.

Şi într-adevăr aşa stau lucrurile. Înainte de a porni spre Bucureşti, la capătul unei săptămâni de lucru în livadă, dau o raită prin oraş, pe la autorităţi, să-mi fac o idee despre asta.

Constantin Balauseac, şeful biroului local al Forţelor de Muncă, spune că forţa de muncă e numeroasă, dar n-are nicio forţă. În Fălticeni şi în comunele arondate sunt

4.659 de şomeri – în plată sau ieşiţi din plată în ultimele

6 luni, dar care nu s-au mai angajat. La aceştia ar trebui adăugaţi, dacă ar şti cineva câţi sunt, şomerii cu vechime de peste şase luni, care nu mai apar în evidenţele statului.

Viceprimarul Gheorghe Aldea spune că Primăria

Fălticeni plăteşte ajutoare sociale la 2.324 de locuitori. În municipiul cu 30.110 locuitori, numai 4.510 sunt angajaţi, cei mai mulţi la stat. Şi din atâta lume care oficial nu are niciun venit, la cules mere au venit numai trei pensionari.

„Cred că oamenii mai au încă rezerve, mai au alte surse de venit, încă nu a ajuns criza la maxim", este de părere viceprimarul.

Alin şi Gabriel n-au mai stat pe gânduri după ce au văzut asta pe Internet. Haida! Şi iată-i pe amândoi, prieteni buni, foşti colegi de şcoală, tovarăşi de discoteci şi distracţii, alipiţi acestui grup de zilieri.

Mama lui Alin munceşte în Italia, îngrijeşte bătrâni, dar el nu vrea să stea la mila ei. Oricum nu i-ar ajunge cât reuşeşte maică-sa să-i trimită. E tânăr, îi place viaţa, cele mai frumoase report ale

96

vrea să mai iasă la o bere, să se plimbe, să se distreze. Are şi o prietenă pe care trebuie din când în când să o mai scoată în oraş, la o terasă, şi consideră că e ruşinos pentru un băiat, fie el şi unul cu metale înfipte în sprânceană, adică lipsit de prejudecăţi, să nu aibă în buzunar bani măcar pentru asta. Iar celălalt, Gabi, e mulţumit că aici, la fermă, îşi scoate măcar banii de ţigări, are un loc unde să pună capul şi un blid cu mâncare, lucruri greu de obţinut în jungla Botoşanilor.

Încă şi mai tânăr decât ei este Iliuţă Miron, vecinul meu de pat, un băiat de 17 ani, subţirel şi ruşinos ca o fată mare. Se pune şi el în rând cu Gabi şi cu Alin, adică printre cei cărora nu li s-a dat nicio şansă, numai că el nu se consideră un învins. E orfan de ambii părinţi. A fugit de la casa de copii în clasa a treia fiindcă, spune el, nu învăţa decât rele

acolo: să fumeze – fumează şi acum –, să fure, să înjure. Nu-i plăcea deloc la cămin. Din clasa a treia şi până acum, a muncit mereu pe unde a găsit, s-a întreţinut singur. Îl văd zi de zi cum dă din mâini la cules, se aburca prin rămuriş, se târăşte ca şarpele prin buruieni ca să adune merele căzute pe jos, cară găleţi, nu stă cum nu stă apa la vale.

Abia în ultima zi aflu de ce se sileşte Iliuţă atât: acasă, casa rămasă de la părinţi, în Suceava, are o soră de nouă ani. Pentru ea se zbate atât. El şi cu fratele lui, Remus, mai mare cu un an, muncesc cu ziua şi îşi cresc sora mai mică, o ţin în şcoală. Nici în ruptul capului nu admit să ajungă şi ea la orfelinat. Toată vara băieţii au muncit în construcţii, iar acum – la cules de mere. Cu banii câştigaţi îşi plătesc în primul rând facturile la apartament.

Ştiu bine că, dacă ar face datorii, le-ar sări administraţia

În cap, s-ar afla despre ei la primărie, pe urmă ar da năvală cei de la Asistenţă Socială şi hingherii umani de la

Protecţia Copilului ca s-o ia pe cea mică la orfelinat.

Puşcărie, nu alta! După facturi urmează haine, rechizite, abonamente, tot ce-i trebuie fetei pentru şcoală. Astea sunt deja rezolvate. Iar cu banii de la fermă vor cumpăra pe iarnă fasole, varză, cartofi. Vor mai căpăta la final şi doi saci de mere, câte unul de căciulă.

— O să ne prindă tare bine, zice Iliuţă, că e sănătate curată să mănânci iarna câte un măr.

— Om te faci!

— Vitamine, bre!

Zilierii laudă cu aprindere virtuţile nutritive ale merelor, şi pe cele terapeutice, spun chiar că ar vindeca şi cancerul. Entuziasmul lor nemărginit faţă de miraculosul măr nu e, poate, decât o formă de a-şi înnobila munca manuală, prost plătită. Adică vedeţi voi, noi, ăştia săraci, murdari, umiliţi, avem pe mână ceva de mare valoare, mai mult decât un aliment, un panaceu, un dar de la

Dumnezeu – ei fiind aleşii, cei prin care ni se transmite darul. Când îi expun teoria asta a mea lui Iliuţă, el se luminează la faţă şi zice:

— Fix la asta m-am gândit şi eu. Noi facem o treabă deosebită aici, asigurăm mere pentru populaţie…

Remus, fratele lui mai mare, a răcit şi acum e acasă, la pat; va reveni peste două-trei zile, când se va înzdrăveni.

Fraţii vorbesc la telefon, întreabă unul de altul, îşi trimit veşti. Iliuţă e bucuros că doamna Aguriţa, inginera, tocmai i-a adus o cartelă de telefon şi că poate suna. Dar nu are timp chiar acum. Şefu' Radu strigă să înfulecăm mai repede şi să ne întoarcem în depozit la sortat.

cele mai frumoase report ale

98

Iar sortăm mere, repriza a doua. Staţiunea pierde mulţi bani dacă nu ne facem bine treaba, dacă punem mere frumoase printre alea mici, calitate la industrie.

Cele de calitatea întâi pleacă din staţiune la un preţ de cel mult 1, 5 lei. Ajung în magazine de trei-patru ori mai scumpe. Iar merele mici, pentru industrie, se vând cu 30

de bani chilul, chiar şi mai puţin. Cât jumătate de ţigară

— Capătul fără filtru. Apoi le regăseşti în magazin, 15 lei borcănelul, ca şi cum ar intra 50 de kilograme de mere în

400 de grame de gem. Sunt preţuri în bătaie de joc, dar asta e piaţa. Merele din Fălticeni ajung pe tarabe sau în supermagazin la concurenţă cu merele din import, puternic subvenţionate. Şi nu fac faţă.

Acum plouă, iar noi sortăm mere până seara. În magazie e frig şi întuneric, neonul chior ne ajută numai să nu ne băgăm degetele în ochi. Mă apucă o tristeţe iremediabilă, cum ar zice poetul, îmi vine să las totul baltă şi să fug acasă, la căldură, să mă scald în lumina tuturor becurilor şi să mă spăl cu toate gelurile de duş.

— Hai, siliţi! strigă Florin Bostan.

Şi iar pomeneşte de Maria. Carmen a lui nu zice nimic. Înţelege că e doar o glumă. Maria, ofilită şi murdară, dă din mâini ca robotul, se preface că nu aude.

Seara, aceeaşi mâncare de la amiază: supă de cartofi şi fasole. Ling farfuria. Totul pare şi mai gustos decât la amiază. Primesc şi salamul acela cleios pentru dimineaţă şi-l pun frumos sub cap, să nu mi-l ia guzanii. Îi auzi noaptea cum se fugăresc pe sub paturi.

Mă dor toate oasele, parcă m-a bătut cineva de-a mărunţelul cu ciocanul de şniţele. Stau sprijinit cu coatele pe marginea patului de sus, cu fruntea pe fierul rece, ca gustul amar al mărului românesc

99

să-mi revin. O văd printre genele grele pe Maria cum se întoarce cu faţa la perete, cu spatele la noi, leapădă hainele de lucru şi pune pe

ea altele, oarecum curate. Liniştită, ca şi cum ar fi singură în camera ei. Pentru câteva clipe rămâne aproape goală, doar cu chiloţii atârnându-i trist pe şoldurile ciolănoase, cu sânii scurşi, numai piele, dar nimeni n-o bagă în seamă. Maria doar se schimbă de haine, nu se şi spală înainte de culcare. Nu există apă caldă.

Mă întind şi eu în pat, aşa îmbrăcat cum sunt. Mi-e jenă să mă schimb de faţă cu femeile astea care se tot fâţâie printre paturi, chiar şi de bărbaţi mi-e jenă pentru că mi-am pierdut de mult impudoarea, mai bine zis indiferenţa din anii de cămin, de cazarmă, de internat, când făceam baie în grup şi nici nu ne vedeam unii pe alţii… În plus, sunt atât de obosit, încât nici nu mai sunt în stare să scot hainele murdare de pe mine. Mâinile atârnă fără vlagă pe lângă corp. Adorm instantaneu, înainte chiar de a închide ochii. Şi toată noaptea tremur de frig şi visez că sunt în redacţie, la căldurică, că joc table cu Victor

Ciutacu şi mănânc salam de Sibiu dintr-o farfuriuţă cu motive florale.

Dimineaţa mă trezesc cu teama că peste noapte se va fi descoperit în ce piele de împrumut umblu printre zilieri. Dacă mi-o fi căutat vreun curios în rucsac şi a dat peste legitimaţia de ziarist, pitită într-un buzunăraş?

Celelalte acte mi le-am pus pe toate într-o borsetă, am dormit cu ea la brâu. Geanta cu sculele foto am lăsat-o la amicul meu din oraş, urmând să apar cu ea în ultima zi, spre surpriza colegilor mei, cu legitimaţia la gât şi îmbrăcat frumos, curat – dar nu chiar cu cravată, ca Radu când termina tura la furnal şi ieşea la o bere în oraş, în cele mai frumoase report ale

100

Reşiţa, cu nevasta la braţ… Ce vremuri!

Îmi fac griji degeaba, fiindcă pe aici nimeni nu cotrobăieşte prin sarsanalele altuia. De două săptămâni, de când a început culesul la mere, nimeni nu s-a plâns că i-ar fi dispărut măcar un capăt de aţă. Ori nu au ce fura unii de la alţii, ori pur şi simplu colegii mei de robotă nu se fură între ei. Presupun că nici de la alţii, în alte circumstanţe, fiindcă niciunul nu are cazier, nici măcar mărunte atingeri contravenţionale cu poliţia, de care se feresc cu un amestec de respect şi de teamă. O amendă cât de mică i-ar nenoroci. Fug de aşa ceva ca dracul de tămâie. Când întreb, provocator, cum putem vinde şi noi nişte mere peste gard ca să facem un ban în plus, toţi se uită la mine speriaţi. Fac repede o

glumă proastă despre

Maria ca să şterg efectul de oişte-n gard. Stratagema spontană merge de minune.

Dar când cred că totul e în regulă cu acoperirea mea, e cât pe ce să mă dau singur de gol. Dând să scot prosopul din rucsac, îmi cade dintre haine cartea lui Paul

Goma, „Jurnal 2004”. Planul meu bine ticluit nu prevăzuse şi această vulnerabilitate: cartea. Ar fi trebuit să o las la prietenul meu. Oricum nu pot citi aici. Gabi Miron, de la trei paturi distanţă, vede volumul şi se uită nu ştiu cum la mine, surprins, dar imediat îşi astupă zâmbetul încurcat cu un dărăb de pâine şi cu salam. Luăm micul dejun la pat, ca boierii, înainte de a începe o nouă zi de muncă pe plantaţie.

Într-adevăr, o carte ar putea face o spărtură mortală în armura mea falsă. Întâi, pentru că nu este un obiect obişnuit pentru tovarăşii mei de suferinţă. Jumătate sunt semianalfabeţi, ceilalţi – şcolarizaţi superficial. Nici ba gustul amar al mărului românesc

101

calaureatul Radu Matei nu e mai breaz. Nu-mi pot imagina cum a luat bacul. La seral, deschizând uşa cu capul?

Când e de citit sau de scris ceva la telefon, mesaje scurte, se uită la aparat ca la un duşman. Zice că n-a mai pus mâna pe o carte din liceu. Şi numai pentru că a trebuit să copieze la o lucrare de control. Ortacii mei sunt oameni care nu citesc niciodată cărţi.

În al doilea rând, „Jurnalul” lui Goma e tipărit

(fatalmente!) pe hârtie şi aici hârtia, tipărită sau nu, e la fel de preţioasă ca ţigările, rachiul sau cartela de telefon.

Am observat din prima zi că în dormitor nu se găseşte nicio bucăţică de hârtie, de orice fel – cred că şi un bilet de tramvai ar face vâlvă –, şi acum, când îndes cartea la loc în rucsac, îmi dau seama că tovarăşii mei s-ar putea şterge cu ea la fund, gest ce i-ar plasa în rândul criticilor şi istoricilor literari care au scris despre ea fără s-o citească

— Sau n-au scris deloc, că n-au primit ordin. Pentru mai multă siguranţă, pun cartea la spate, sub curea, şi aşa o port zi şi noapte. Ţine şi cald la şale.

Din fericire, numai Gabi Miron mă vede. Iar el, băiat crescut la oraş, are o raportare mai civilizată la cărţi, chiar dacă nu le citeşte.

Mă cuprinde o jenă teribilă câteva ore mai târziu, în livadă, când îmi dau seama că fasolea şi cartofii, în combinaţie cu merele, asigură

un trafic intestinal de mare viteză, întrecând net iaurturile cu Bifidus Essensis, atât de lăudate în reclamele de la televizor. Ar fi prea mult să cer să existe un veceu mobil, ecologic, la o unitate de cercetare ştiinţifică din România. Ceilalţi, atunci când îi apasă nevoia, se duc mai încolo, nu neapărat foarte departe, şi se întorc după câteva minute veseli şi luminaţi la faţă.

cele mai frumoase report ale

102

Mi-e jenă să fac la fel. Chiar dacă m-aş plasa strategic în peisaj, beneficiind de complicitatea buruienilor necosite, ce m-ar ascunde complet, faptul că îi ştiu pe aceşti străini aproape, că le aud vocile, îmi blochează scârbavnica fiziologie.

Ca să nu mai spun că de aici, din vârful dealului, se vede în vale, la despicătura dintre două dâmburi, Dumbrava

Minunată, chiar acel loc magic unde s-au rătăcit

Lizuca şi căţelul ei, Patrocle. Nu e ceva convenţional, nu e o invenţie de marketing. „Împărăţia minunilor”, cum o numea Sadoveanu, e chiar aici, în mijlocul acestei livezi!

Împărăţie fără tron! Trebuie să cobori până la pragul sărăciei şi al umilinţei, de unde simţi că nimic din fiinţa ta omenească nu mai respiră, ca să te agăţi cu disperare de o referinţă culturală ca de un colac de salvare, atât de strâns încât să-ţi fie ruşine în modul cel mai profund să-ţi faci nevoile în apropiere, să pângăreşti locul.

Suntem în livadă, departe de veceul de la dormitoare

— Şi acela un infern olfactiv. Am fost aduşi cu tractorul aici. Până la amiază, când vom merge la masă, mai este o oră. Tot ce pot face e să respir adânc şi să mă abţin, ceea ce îmi încetineşte ritmul de lucru şi îl determină harnicul

Ionuţ Andriesei să bombănească întruna că din cauza mea echipa culege mai puţin, deci câştigă mai puţin.

Încerc să-i explic din câteva cuvinte ce legătură subtilă există, la omul modern, între igienă şi productivitatea muncii, între cultură şi fiziologie.

De două săptămâni, de când a început culesul, nimeni nu a făcut o baie ca lumea. Ferma are o baie uriaşă, modernă, are şi centrală proprie, dar nici pentru asta nu sunt bani, aşa că ne spălăm doar pe mâini, cu apă rece, iar cei mai curajoşi – până la jumătate, la un jgheab cu mai gustul amar al mărului românesc

103

multe ţuţuroaie, afară. Odată l-am văzut pe unul chiar spălându-se pe picioare, lucru neobişnuit la bărbaţi; femeile fac asta aproape în fiecare seară. Mai ales Carmen.

Orăşeanul Gabriel Miron îşi spală şosetele în găleată. Nimeni nu pare deranjat de lipsa băii, a apei calde.

— Parcă acasă avem baie? – zice nenea Aurel Bracău, tractoristul. La noi aşa este: numa' vreo doi au baie în tot satul, oameni care-au fost pe la străini şi s-au întors cu un ban. Au prins de la străini obiceiul să se băiască. Că-mi zicea mie unul de la noi din sat, care a lucrat ani mulţi la Italia… unul de-a lui Cosor… zicea că dacă începi să te băieşti ca lumea, te înveţi cu asta şi nu mai poţi ca să trăieşti fără. Pe urmă începi să vrei şi săpun mai bun, şi spumă, prosoape nu ştiu de care, ajungi chiar să te dai şi cu parfum! Dar noi, na, trăim aici, nu în Italia. Ţăranul nostru pune curul în lighean, se spală cu cârpa udă şi gata. Aşa facem. Şi n-a murit nimeni din asta.

O fi având dreptate nea Aurel ăsta. Probabil că aşa se întâmplă cu milioane de români de la ţară. Dar asta nu mă face să mă simt mai curat sau mai împăcat cu mizeria.

După o zi de sortat şi încă una de cules mere, m-am obişnuit cu efortul fizic, cu mâncarea, cu manelele, cu glumele birjăreşti, cu patul de tortură, însă nu mă pot împăca deloc cu propriul miros, cu mâncărimea de piele, cu chiloţii neschimbaţi. Marţi seara pretextez că voi înnopta la amicul meu din Suceava şi mă duc glonţ la hotel. Până la miezul nopţiifac baie de trei ori. Blochez canalul conştiinţei mele ecologice şi deschid robinetele la maximum, las apa să curgă în neştire. „De toţi banii", cum spunea un şofer de la redacţie, care la plecarea din hotel lăsa apa curgând, becurile aprinse, geamul deschis, fiindcă i se părea factura cam grasă şi trebuia să consume cele mai frumoase report ale

104

cumva cam de cât a plătit, să nu se simtă tras pe sfoară.

Miercuri dimineaţă revin la fermă spălat, bărbierit, cu haine curate pe mine, mirosind ca o mireasă. Aduc şi câteva săpunuri turceşti, ieftine, şi le împart zilierilor.

Toţi le primesc cu bucurie, zic bogdaproste. Maria aproape mi-l smulge din mână, îl ascunde în sân şi chiar mă pupă pe obraz. Poate şi de asta, când rămân în urmă cu culesul, se găseşte mereu cineva care

să mă ajute să țin pasul.

Culegem de pe niște rânduri de meri pitici, puși pe sârmă ca via. Te înalți un pic și ajungi până în vârf. Merele sunt mici, greu umplem un container. Ne facem calculul și vedem că azi nu vom scoate mai mult de 25 de lei de căciulă. Un pachet de țigări și o gogoașă. Ca să meargă mai repede, recurgem la o metodă interzisă: scuturăm pomii și adunăm merele de pe jos. Tocmai în acest moment apare ca din pământ directorul stațiunii, Gheorghe
Iacobuță, precedat de un nas excedentar, amenințător.

— Domnilor, strigă el, v-am mai spus: luați mărul și puneți-l cu grijă în găleată. Mărul este un corp viu. Dacă îl lovim, e ca și cum ne-am rupe noi o mână. Vă rog, domnilor, să culegeți frumos!

Directorul este doctor în pomicultură. Un doctorat luat pe vremuri, când pentru așa ceva se învăța pe rupte, nu ca acum, când cumperi doctorate la pungă, ca pe mere. Ne explică pe înțelesul nostru cum mărul, când este lovit, concentrează substanțe nutritive în acel loc, tot așa cum corpul nostru trimite anticorpi în focarul unei răni ca să o cicatrizeze.

— Îl doare, înțelegeți? El se luptă cu rana provocată de lovire și așa apare o zonă… ăăă… care zicem noi că mărul e stricat…



Are și de ce să-și facă griji pentru fiecare fruct. Anul ăsta se estimează o producție slabă, cel mult 1.700 de tone. Din care mai mult de jumătate sunt mere pentru industrializare, 30 de bani chilul. Îi dai puțin pomului, puțin îți dă și el.

Stațiunea de cercetare și producție trebuia să încununeze o tradiție pomicolă de sute de ani, negustorii de fructe din zona Fălticeni apărând în actele domnești încă din primii ani ai statului moldovean. Alexandru cel
Bun i-a scutit de „dijma din livezi și pomete” în 1437, dar miniștrii de după Revoluție au fost de altă părere, i-au strivit cu accize. În 1908, Vasile Lovinescu-Rădășeni
(învățătorul, nu „monarhul ascuns” al esoterismului)
pune bazele pomiculturii moderne înființând o pepinieră.

Ministerul Agriculturii și Domeniilor preia pepiniera în 1939 și fondează Stațiunea Experimentală Pomicolă
Fălticeni. De atunci stațiunea a tot urcat, în ultimii ani de

comunism ajunsese cea mai mare din ţară. Producea mai mult de jumătate de kilogram de mere pentru fiecare locuitor al României.

— Iar cercetătorii noştri produceau soiuri din ce în ce mai performante şi asigurau puieţi de calitate superioară pentru pomicultura din toată zona – completează directorul, în ultima zi, când vin la el în birou, ca ziarist de data asta, cu legitimaţia la gât.

Vitrinele din clădirea administraţiei sunt pline cu trofee de la târguri agricole naţionale şi internaţionale, cu distincţii înalte din partea statului român.

— Stat comunist, dar făcea mere! – pufneşte Iacobuţă.

Acum, după Revoluţie, totul s-a prăbuşit la Fălticeni, cum s-a prăbuşit agricultura şi, mai ales, cercetarea agricolă românească, lucru pe care de câteva zile îl con cele mai frumoase report ale

106

stat şi eu pe pielea mea, concret. Dacă te uiţi pe graficul cu realizări, din hol, ai zice că în 1990 cineva a tras o linie şi a zis: gata, de aici încolo ducem toate liniile în jos.

Până le băgăm în pământ.

N-a dispărut brusc priceperea merarilor din Fălticeni, nu s-au uscat pomii peste noapte, ci totul a venit cu încetişorul de sus, de la guvernele de după Revoluţie, de la ginecologii şi depanatorii radio-tv cocoţaţi la Ministerul

Agriculturii. Statul, proprietarul staţiunilor de cercetare şi dezvoltare din ţară, nu a mai investit niciun leu. Le-a lăsat să se descurce singure. Să fi planificat distrugerea, n-ar fi ieşit mai bine.

Astăzi, la Fălticeni mai sunt doi cercetători, din 63:

directorul Gheorghe Iacobuţă, doctor, şi inginera doctorandă

Aguriţa Aftudor-Manolache. De la Revoluţie încoace nu au mai văzut o eprubetă nouă, nimic, nimic.

Pentru cercetarea propriu-zisă nu a mai venit niciun leu

— Şi asta în sensul strict al sintagmei: nici măcar un leu.

Aşa a dispărut banca de gene, pentru că n-a mai putut fi întreţinută, o plantaţie specială cu 500 de soiuri, de o valoare inestimabilă. Un soi îmbătrâneşte la 30 – 40 de ani, devine vulnerabil la boli, la dăunători, la climă, îi scade productivitatea. Trebuie mereu îmbunătăţit sau chiar înlocuit cu soiuri noi. Asta nu se face nici cu forcepsul, nici cu şurubelniţa. Cât am stat noi pe loc cu cercetarea, în străinătate s-au produs soiuri tot mai performante, care au acaparat cu

uşurinţă piaţa românească.

Din 870 de hectare de livadă au mai rămas 180. S-au tot retrocedat. Din 270 de angajaţi, doar 27 mai sunt.

— De-cimaţi! Da, ne-au de-ci-mat la propriu! – strigustul amar al mărului românesc

107

gă directorul, revoltat, bătând la fiecare silabă cu degetul în masă. Degetele lui sunt negre şi aspre ea ale zilierilor.

Puţinii angajaţi rămaşi sunt plătiţi doar câteva luni pe an. Acum guvernul le-a mai şi tăiat un sfert din salariu, odată cu tăierile generale, deşi ei nu sunt bugetari, ci îşi iau salariile din veniturile proprii, din ce produc.

Vasile Mandache este singurul mecanizator din staţiune.

Are pe mână şase tractoare – dar cu greu s-ar mai putea numi aşa acele bizarerii mecanice. Salariul lui e de 480 de lei pe lună, dar nu i-a primit nici pe ăştia. „Se aşteaptă". „Se speră". „Se aude că..." Un zilier cu şalele tari şi ager de mâini câştigă mai mult. Aşa se face că salariaţii de la SCDP Fălticeni îşi iau concediu fără plată cu rândul şi se duc să lucreze ca zilieri în livezile private, unde sunt plătiţi mai bine. Nu doar muncitorii, ci şi tehnicienii, inginerii, câţi mai sunt. Unii dau o fugă şi în

Spania, la cules căpşuni; trăiesc apoi în ţară câteva luni cu ce câştigă acolo într-o lună. Se amestecă în mulţimea căpşunarilor cu discreţie umilă, nu spun nimănui că sunt agronomi pricepuţi, poate şi cu doctorat.

Gheorghe Iacobuţă este director abia de la începutul anului. Între 1939 şi 2010, până la el, staţiunea a avut doar patru directori. Iacobuţă a rămas pe baricade, nu s-a dus cu ziua la pomicultorii privaţi. Însă pentru asta a trebuit să-şi sacrifice familia. Ca el să poată rămâne la staţiune, la cercetare, soţia lui a trebuit să lucreze în ultimii cinci ani în Italia. Să-l întreţină pe el, nevolnicul cercetător ştiinţific, creatorul unor soiuri performante, angajat al statului român. Iar cele două fete ale lui muncesc în Anglia. Fiindcă un doctor în pomicultură, cercetător ştiinţific principal, de gradul doi, inginer, director al unei cele mai frumoase report ale

108

staţiuni pomicole de cercetare, nu este plătit cât să trăiască decent într-un apartament modest dintr-un orăşel de provincie, ba se poate spune că nu este plătit chiar deloc şi încă i se mai taie un sfert şi

din ce ar putea eventual primi cândva.

— Eu îi consider nişte eroi pe oamenii ăştia care au rămas aici, chiar în condiţiile astea, oamenii cu care încerc acum să repun pe picioare staţiunea, spune directorul, animat de un optimism înduioşător.

După ce pleacă directorul dintre noi, din livadă, începem iar să culegem cu frenezie. Sunt mere mici, scofâlcite, care merg la gem, la sucuri, la rachiu, nu merită migală.

Numai directorul le vede pe toate mai mari decât în realitate, iar când dă de câte unul cu adevărat mare şi frumos se entuziasmează ca un copil şi strigă: „Doamne, ce măr! Poftim, ce măr!” parcă nu a mai văzut mere la viaţa lui – aşa ai zice. Iacobuţă nu pierde vremea, s-a dus şi el la cules, câteva parcele mai încolo. Staţiunea este invitată să ţină un stand la o mare expoziţie de produse agricole româneşti, la Suceava. Aici, când e vorba de arătat forţa economică a judeţului, dar mai ales loialitatea conducătorilor locali faţă de şefii din Capitală, se scriu lozinci pe dealuri cu turme de oi, se desenează hărţi cu lădiţe de fructe, se schiţează sigla partidului de guvernământ din cârnaţi. Vine ordin de sus şi toţi şefii instituţiilor de stat trebuie să contribuie. Cum Iacobuţă nu are niciun angajat disponibil, culege el însuşi merele pentru expoziţie, cele mai frumoase, ajutat de trei eleve de la liceul agricol, şi ele frumoase, venite la practică. La Suceava nu trebuie să se vadă nimic din dezastrul staţiunii. Totul e doar un spectacol ca pe vremea lui Ceauşescu.



Iacobuţă nu are oameni nici pentru pază. L-a ales dintre noi pe moş Vasile Matei, un zilier de profesie, tocmai întors dintr-un lung turneu de salahorie agrară prin

Botoşani, Iaşi, Tulcea şi Constanţa, l-a înarmat cu o bâtă strâmbă şi l-a pus să păzească roată-mprejur aproape 200

de hectare de livadă.

Paznicul e un moş cam ţăcănit, bufonul grupului de zilieri. Seara, când intră cineva în dormitor, el sare din pat şi îi prezintă onorul cu bâta, milităreşte: „Să trăiţi!”, după care face câteva mânuiri de armă, perfecte, pentru că şi armata tot cu o puşcă de lemn a făcut-o, la diribau.

Ziua poartă ciomagul pe umăr ca pe o armă şi umblă în pas de

defilare prin livadă. Tocmai a prins un hoţ şi vine la noi să se laude. Cică stătea hoţomanul cu un picior agăţat în gard, atârna ca un iepure în laţ: el pe din afară, sacul în livadă; aşa că i-a luat sacul şi l-a descâlcit pe hoţ din ghearele de sârmă, i-a dat drumul.

— De ce nu l-ai dat pe mâna poliţiei? Ăştia fură ce e mai frumos pe crengi, pe alese, şi noi rămânem numai cu ciurucurile…

— Să bag omul la puşcărie pentru un sac de mere?

Suntem creştini, bre! zice el.

Fără paznici, sau cu paznici miloşi ca moş Vasile, din fermă se fură între 30 şi 50 de tone de mere. Dar se fură şi pomi cu totul. Noaptea se aude urletul drujbei, dimineaţa se vede locul gol, numai cioate. Gardul e căzut ca la casele părăsite, în alte părţi a fost luat cu totul, intră cine vrea în livadă. E ca-n poezia lui Beniuc. Odată muncitorii au prins doi bărbaţi veniţi la furat. Doi amărâţi, curgeau hainele de pe ei. I-au dus pe sus la directorul Iacobuţă.

Ce era să le facă el? I-a dojenit un pic, părinteşte, cele mai frumoase report ale

110

Iar la sfârşit i-a implorat să vină la muncă:

— Măi oameni buni, de ce furaţi, măi? Veniţi aici la cules şi vă dau mere, vă dau şi bani!

Şi le-a dat drumul. Că şi el e creştin. S-au dus împuşcaţi, mulţumind din fugă, dar nu s-a întors niciunul la cules. Se plăteşte atât de prost, că mai bine rişti furând un sac, decât să vii cu ziua.

— Munca e grea, te ţine ocupat, comentează filosofic moş Vasile amintindu-şi de acest episod. Şi îşi mai aprinde un chiştoc.

Bătrânul fumează numai chiştoace de la ceilalţi – fumătorii de ţigări întregi. Stă cu ochii pe ei când îi vede că-şi aprind ţigările. Iar ei, din respect pentru vârsta lui, nu aruncă mucurile pe jos, ca să se aplece moşul, ci i le dau direct în mână, politicos. Că el n-are bani de ţigări, săracul. Ca paznic e plătit încă şi mai puţin decât un zilier din producţie, dar el e mulţumit şi aşa. Fiindcă e bătrân şi la cules n-ar face faţă. De fapt, recunoaşte moşul, banii ăia puţini pe care-i primeşte sunt pomană curată.

Nu face nimic concret pentru ei.

Nu are pe nimeni. Nu ştie ce va face când, adunând încă un an-doi, nu va mai putea duce nici ciomagul pe umeri, nici să defileze prin livadă, şi în visele lui urâte se vede stingându-se de foame şi de

frig sub un copac din grădina casei. Nu în casă, căci e o dărăpănătură părăsită, în care nici aburul mămăligii nu s-a mai simţit de multă vreme, nu mai rezistă până atunci, se face una cu pământul.

Ai zice că moş Vasile nici nu munceşte, umblând de colo-colo prin ţară, ci fuge de-acasă. Şi bagă în el tutun cât poate, mai bine zis cât găseşte pe jos, bagă şi alcool când prinde, ca să nu se mai gândească la ce-l aşteaptă.



Face giumbuşlucuri ca să nu i se vadă teama.

Ceilalţi fumează din pachet, nu arestează chiştoace.

Dar tot pe datorie. Că până vine plata… Doamna ingineră

Aguriţa – care în faza asta de dezintegrare a staţiunii de cercetare îndeplineşte cu devotament toate funcţiile, de la portar la director adjunct – le cumpără pe banii ei ţigări ieftine din bazar, de contrabandă: Plugarul. Ceva tutun amestecat cu nu se ştie ce, nici nu contează, fum să iasă. De fapt, pentru că nu a mai fost plătită din martie, inginera împrumută bani de pe unde poate, le cumpără ţigări zilierilor, iar când aceştia îşi vor primi plata, o dată pe lună, îi vor da banii înapoi; ea le va închide circuitul returnându-i soţului sau de pe unde îi mai împrumută.

Dintre toţi fumătorii, numai Alin Luca nu arde Plugarul.

Nu le suportă. El e băiat finuţ, de la oraş, fumează

Kent. Tot pe datorie. Un pachet înseamnă jumătate din cât câştigă el într-o zi. Şi cum norma lui e de două pachete, practic munceşte aici doar pentru ţigări. Scrumul se alege de toată munca lui. Ba ar putea ieşi chiar în pierdere, să rămână dator, dacă ne mai ţine inginera la cules în sectorul ăsta cu mere mici, pe bani puţini.

— De unde mere mai mari? se întreabă ea, parcă cerându-şi iertare, dacă nu am avut bani să facem decât şase stropiri, din douăşpe, câte erau necesare? Şi acelea pe datorie!

Se simte vinovată cumva de situaţia lui Alin, care derivă din situaţia staţiunii de cercetare. Şi atunci, din toată sărăcia ei de inginer şi cercetător ştiinţific, doctorand, doamna Aguriţa îi dă lui Alin un pachet de Kent gratis.

Mai mult nu poate face pentru el. Va vedea ea cum îşi va acoperi cheltuiala asta… Dacă Alin n-are tutun, devine cele mai frumoase report ale

agitat, în jurul lui începe să fiarbă tot grupul – şi asta nu e bine.

Cu ţigări încerc şi eu să-i îmbunez pe zilieri în ultima zi, când apar printre ei cu legitimaţia de ziarist la gât şi cu aparatul foto pe umăr.

Cu o seară înainte le-am spus că plec iar la prietenul meu.

— Ne laşi nouă salamul?

— Pâinea!

— Mai mi-aduci şi mia un pliculeţ de piper?

— Luaţi pâinea, biscuiţii, tot. Salamul nu vi l-aş lăsa, că-mi sunteţi prieteni, ţin la voi…

Au râs. Râzând, au împărţit salamul frăţeşte. Trei băieţi: Gabi, Alin, Iliuţă. Atât de tineri…

Am părăsit dormitorul cu senzaţia că evadez dintr-o gaură de şobolan, dintr-o storcătorie de obiele. Aerul curat de afară, filtrat prin frunzişul livezii, mi-a năvălit în plămâni, mi-a aprins sângele. Mi-au crescut aripi!

Ţevile de la hotel s-au îndoit iar sub presiunea apei, nivelul lacului de alimentare a scăzut din nou când am intrat la baie. Dezmierdarea cearşafului fin, mirosind a lavandă, m-a înfiorat aproape erotic. Am adormit repede şi am visat că tot Fălticeniul se ridică la cer într-un balon de săpun.

Când s-au trezit băieţii, puţin înaintea soarelui, eu eram deja în uşa dormitorului, ferchezuit ca un mire, cu aparatul în mâini. Se uitau la mine prin crăpătura tulbure a pleoapelor, nu înţelegeau ce caut acolo, proţăpit în uşă, cu o peltea de zâmbet tuflită pe faţă. Le-am spus totul.

Scurt. Şi că le-aş fi recunoscător dacă m-ar mai primi o zi printre ei să culeg nişte imagini cu obiectivul foto.


— Fugi, bre, de-aici-şa!

Nu le-a venit a crede. Unul a venit şi s-a chiorât în legitimaţia mea.

— Da, bă, e de la ziar.

— Ne dai la PRO TV?

S-au adunat toţi în jurul meu.

Acum îi îmbunez pe toţi cu Plugarul, câte un pachet de căciulă.

Cel mai ieftin tutun, de contrabandă, luat de cu seară din piaţă. Şi un Kent pentru risipitorul Alin (zilierul cel mai fin).

— Sincer, şefu’, zice Alin, mi s-a părut mie în neregulă ceva… Am crezut că te-a băgat Iacobuţă printre noi să ne dai în gât dacă vindem mere peste gard…

— Ioi Doamne!

— Eu am ştiut că nu eşti zilier, zice Gabi, botoşăneanul meu. Te-am văzut că aveai o carte la tine. Cine dintre noi umblă cu cărţi? Matale, nea Bracău?

— Poate ca să zvârl după guzani!

— Mi-a mirosit ceva, dar nu eram sigur, reia băiatul.

Ştii când m-am prins? Când a plecat sulică ăla de

Iliuţă în oraş să ne aducă băutură şi tu i-ai dat bani să-ţi ia apă minerală şi hârtie igienică. Atunci mi-a picat fisa:

băi, care dracu’ face aroganţe de astea, să stea cu ditamai cărţoiul la brâu şi să dea banii pe hârtie igienică?

* * *

Am plecat pe la amiază din fermă, după o ultimă porţie de fiertură de cartofi, limpede ca cristalul şi din polonic frumos curgătoare. Zilierii mi-au făcut o listă lungă cu lucruri pe care să le spun despre ei la ziar.



Probleme personale. Unul, că e purtat cu vorba de ani de zile şi nu-şi primeşte jumătatea de hectar; altul, că l-a tăiat primarul de la ajutorul social; altul, să-i declar pierdută diploma de opt clase; Maria, că vrea un anunţ matrimonial…

Numai nea Bracău a vrut altceva:

— Să se facă, domnule, tractoare în ţara asta! a strigat el după mine.

Directorul m-a aşteptat la poartă. N-am vrut niciun fel de plată, dar el a insistat să-mi dea un sac de mere.

Alese unul şi unul, 30 de kilograme.

Merele i le-am dat amicului din Fălticeni la care îmi lăsasem bagajele. Cum să mă fi cărat cu sacul în spate prin oraş, apoi până la Bucureşti? Ronţăisem mere toată săptămâna. Am păstrat doar unul, cel mai frumos, ca să am la drum. După o vizită scurtă la primărie, unde am lăsat nişte întrebări scrise, am alergat spre autogară. Voiam să plec

cât mai repede, să fi zburat, de-aş fi putut, din cimitirul iluziilor mele despre viaţa frumoasă de pomicultor.

În drum spre Bucureşti, în autobuz, am scos mărul să-l mănânc. Nu ştiu ce avea şi cum de îl nimerisem tocmai pe acela, era amar.

(Jurnalul naţional, 2010)

115

Biletul la control!

E unu fără zece. Traversez depoul de tramvaie din spatele Palatului Victoria. La Palat se fac lucrări de întreţinere: două teuri de macara se văd rotindu-se peste gard şi se aude o betonieră huruind fără încetare. Asta o fi auzit Tăriceanu de i se părea că duduie economia. La fără cinci trebuie să mă prezint la biroul controlorilor. La unu fix încep munca. Schimbul doi, de la unu la amiază până la nouă seara. Mi-am lăsat burta să se reverse peste curea, mi-am agăţat în faţă o borsetă şi mi-am ridicat ochelarii de soare deasupra frunţii. Cred că arăt ca un controlor. Aşa îi vede lumea. Cel puţin pe Internet, aşa sunt creionaţi pe forumuri, unde toată lumea virtuală îi înjură cumplit de real de la rădăcină până în vârful arborelui genealogic. N-am altă imagine despre ei. Dacă am fost mereu un călător corect şi nu prea mi-am împletit cărările cu dânşii, n-am de unde să-i cunosc.

Sub tricou, direct pe piele, am legitimaţia de ziarist.

Nimeni de-aici nu ştie asta. Tremur de emoţie.

În ce-am intrat? Cum de-am ajuns aici?

M-a prins o dată controlorul. M-a prins cum se prinde:

fără bilet şi ţinându-mă de mână să nu fug. Şi cu dojeneală, apoi cu bălăcăreli groase. Se poate să circul fără bilet? Arăt a om serios! E cumva autobuzul meu, de la tata? E frumos aşa? Dacă ar face toată lumea la fel... Celălalt blocase uşa cu burta. Toată lumea din autobuz se uita la mine. Mi-au dat lacrimile de ruşine, parcă eram un ţânc prins la furat din poşeta învăţătoarei. De ruşine şi de revoltă. Pentru că aveam abonament, chiar în dimineaţa cele mai frumoase report ale

116

aceea îl prelungisem. Dar nu-l găseam în momentul ăla.

Degeaba am cotrobăit buzunarele fără număr ale rucsacului.

Să-l fi pierdut? Şi dacă îl pierdusem, călătoria fusese achitată, banii erau la RATB (Regia Autonomă de

Transport în Comun Bucureşti). Trebuia doar să verifice cumva. De ce să facă circul ăla mizerabil?

A văzut că sunt mai slab de înger şi m-a tras jos din autobuz, în staţie, să-mi taie amendă. Ce era să fac? I-am întins buletinul. Să-mi dea amendă – şi o voi anula eu după aia… Dar nu, mi-a zis să-i dau o sută de mii şi mă lasă în pace. Eu să rămân cu ruşinea, el cu banii. Dar bani chiar nu aveam, ştiam asta. Totuşi, am căutat cu speranţă prin toate buzunarele, poate s-o fi rătăcit vreo bancnotă.

Şi, căutând, am dat de abonament. Se lipise de cardul de salariu. Aveam şi chitanţa. Proaspătă. Şpăgarul a mormăit ceva, un fel de scuză, şi a zbughit-o cu burtosul în alt autobuz, să mai strice ziua cuiva. Eu am rămas în stradă cu un cer de ruşine pe cap.

Îi uram atunci. Pe amândoi şi pe toţi controlorii de bilete din Bucureşti, la grămadă. N-am mers niciodată pe blat, nici măcar o staţie. Am tăiat Bucureştiul în două, pe jos, când n-am avut bani de bilet. Nu dintr-un preaplin al conştiinţei, ci din teama de penibil, de ruşine. Teama de acel moment: totală, paralizantă. Şi tocmai asta mi se întâmplase. Pe nedrept, cu abonamentul în portofel.

Am rămas înlemnit pe trotuar. Nu-mi reveneam. Un tânăr care asistase la scenă i-a înjurat, în semn de solidaritate cu mine, a spus tare, să-l audă toţi din staţie, că ăştia au ajuns controlori pentru că nu-s în stare să facă nimic altceva şi nimeni nu-i vrea nicăieri în altă parte. Toţi din staţie l-au aprobat. Şi eu.



Ca să mă răzbun, în ziua aceea am cutreierat

Bucureştiul cu autobuze, tramvaie, troleibuze luate la întâmplare. Voiam să vină iar controlul şi să nu arăt abonamentul decât în ultima clipă, când nesuferiţii ăia ar fi terminat de scris procesul-verbal. Să-i chinuiesc şi eu.

Dar n-a mai apărut niciunul.

A doua zi am ieşit iar la vânătoare de controlori, de data asta înarmat cu o cameră ascunsă. Să-i fac de râs pe Youtube. Încă mă mai ardea umilinţa din ziua trecută.

Simţeam că acesta va fi de-atunci încolo scopul vieţii mele: să-i ard pe controlori! Însă iar n-am avut noroc.

„Ai dracului nespălaţi, apar decât când n-ai bilet", mi-a spus un vecin de scaun, căruia îi împărtăşisem nerăbdarea mea de a fi controlat.

După alte două zile de hoinăreală cu autobuzele prin Bucureşti,

în neştire, descoperind din viteză locuri nemaivăzute, niciun controlor nu mi-a apărut în cătare.

Plimbarea aceea m-a mai calmat (Bucureştiul e un oraş care, când îl vezi cu de-amănuntul, te face să-ţi treacă de toate); dar nu de tot.

Atunci mi-a venit o idee. Mi-am zis că dacă nu vin ei la mine, atunci să mă duc eu la ei, la mama lor, în vizuina lor. Nu să mă răzbun, că îmi trecuse deja, ci să îi văd mai de aproape. În locul supărării apăruse această curiozitate:

cine sunt oamenii ăştia? cum ajung aici? ce îi împinge spre meseria asta? ce îi ţine? cum au ajuns să fie atât de antipatici? Şi câte alte întrebări îmi veneau atunci!

După câteva zile de căutări şi aranjamente, cu nişte pile puse de o cunoştinţă, iată-mă controlor practicant la RATB, cu legitimaţie în piept, luându-i la puricat pe bucureşteni prin autobuze, cot la cot cu nesuferiţii contro cele mai frumoase report ale

118

lori pe care îi vânasem cu înverşunare, dar fără izbândă.

La unu fără cinci intru în biroul controlorilor, o cămăruţă ocupată pe jumătate cu baxuri de apă minerală puse grămadă. Câţiva inşi stau în lungul unei mese, trec o condică din mână în mână şi semnează.

Mă prezint celui ce pare să fie şeful, un tip negricios, singur la o masă, cu un calculator în faţă. Sunt nou, mi s-a zis să fiu aici la ora unu. Da, ştie, a fost anunţat că o să-i vină unul nou pe tură, zice Marian Petcan. Aşa îl cheamă. Ceilalţi îi zic Şefu'.

Se uită la mine de sus în jos. Strâmbă din nas. Cine m-a angajat nu mi-a spus că trebuie să vin la serviciu cu pantaloni negri, la dungă, şi cu cămaşă albă sau bleu, cu mânecă scurtă?

Hm… Vasăzică nu e ca în forumuri, am dat-o în bară, îmi spun. Ba mi s-a spus, încerc eu să dreg busuiocul.

Dar, vedeţi, eu sunt cam gras, vara asta m-am îngrăşat şi mai mult, ceva de neînchipuit, credeţi-mă, pe fond de stres, toţi pantalonii mi-au rămas mici. Mâine dimineaţă o să duc o pereche la lărgit şi voi veni echipat regulamentar.

Adevărul e că nici nu am ţinută de controlor, de ani de zile nu port decât blugi şi tricouri. Am tras de timp.

Mâine dimineaţă o să-mi cumpăr o pereche de pantaloni de

controlor. Dacă acesta e preţul, ei bine, sunt dispus să-mi iau chiar două perechi, de-ar fi să fac şi chetă pe

Facebook.

Azi, fiind prima zi, Şefu' mă tolerează îmbrăcat cum sunt: cu blugi şi tricou. Şi să-mi dau jos ochelarii de pe cap, mai zice el pe un ton milităresc. Cum, nu se mai poartă? Nu, nu e voie cu ochelarii pe frunte, nici pe ochi. Nu e voie cu ochelari de soare în timpul serviciului.

Oamenii trebuie să-ţi vadă faţa. Suntem controlori, nu biletul la control!

119

agenţi secreţi! Şi suntem în Bucureşti, nu pe litoral!

Bag ochelarii în borsetă.

Protecţia muncii am făcut-o? Sigur, am semnat la sediul RATB. N-am semnat nimic, dar el nu ştie asta. Şi dacă mă verifică, am spatele acoperit.

Şcoala de controlori am făcut-o? Nu. Dar sunt înscris şi voi începe cursurile când se vor aduna mai mulţi cursanţi, să se completeze o grupă. Până atunci, asta e, voi lucra ca necalificat.

Nu ştiam că există o şcoală de controlori până nu am început manevrele pentru intrarea în rândul lor, la depoul

Victoria. Credeam că pentru a fi controlor nu-ţi trebuie şcoală de specialitate, ba chiar niciun fel de şcoală, nefiind nevoie de vreo mare ştiinţă ca să ceri biletul la control, să scrii o amendă – doar şi miliţienii puteau să facă asta! – şi să mănânci seminţe stând pe un gărduţ de fier la capăt de linie, în aşteptarea autobuzului. Aveam să aflu mai târziu că toţi controlorii au liceul făcut, iar unii chiar facultate. Plus cursul de specialitate de la RATB.

Învaţă noţiuni de psihologie, reguli de comportament în societate, ca să ştie cum să interacţioneze cu călătorii, legislaţie, gestiune primară şi altele, lucruri nu tare complicate, dar care mă fac să înţeleg că doar pantalonii negri şi cămaşa bleu nu fac pe loc un controlor dintr-un om oarecare.

Şefu' îmi cere buletinul şi scrie datele în calculator.

Calcă stângaci cu degetele pe tastatură, ceea ce denotă o relaţie timidă cu tehnologia. Buletinul îi ia ceva timp.

Nu mă mai întreabă nimic altceva. E obişnuit ca oamenii să vină şi să plece din postul ăsta. Nu pare o slujbă în care să vrei să rămâi, zic. Da' de unde, sar controlorii cu cele mai frumoase report ale

120

vorba. Eu sunt aici de zece ani, spune unul. De cinşpe!

plusează altul. Douăzeci! ridică mâna o femeie din colţ, ca la licitaţie. Cel mai vechi e controlor din 1975. De 36

de ani!

Înseamnă că iar m-am înşelat. Oamenii nu vin aici doar cât să-şi umple spaţiul între două slujbe ca lumea.

RATB-ul este un uriaş cu picioare de fier şi de cauciuc, un imperiu întins pe 1.196 km de trasee. O armată de peste

11.000 de oameni pune zilnic Bucureştiul în mişcare.

Batalionul controlorilor are un efectiv de 234 de trupeţi.

Din ianuarie până în iulie, anul ăsta, s-au liberat 18 şi s-au înrolat 13. Deci nu e un trafic de speriat. Îmi impun să nu mai trag concluzii pripite.

După câteva minute, Marian Petcan îmi dă o legitimaţie pe care scrie „Controlor practicant". Semnez de primire şi mă oblig în scris să o predau seara, la ieşirea din tură. Toţi controlorii îşi predau legitimaţiile la sfârşitul programului. În felul ăsta nu pot ieşi de capul lor la control prin tramvaie, să facă un ban în timpul liber. Dar nu numai de asta, îmi explică Petcan, rar, profesoral. Legitimaţiile controlorilor sunt, de fapt, nişte carduri magnetice în care se înmagazinează toată activitatea lor din timpul serviciului: la ce oră şi în ce punct de pe traseu au urcat într-un autobuz, troleibuz, tramvai, troleu, ce-o fi acela, ora şi locul coborârii, câte legitimaţii de călătorie au verificat, câte amenzi au dat. Toate astea se imprimă pe cardurile lor în momentul când se autentifică la validator, cititorul ăla de carduri din maşini, şi sunt descărcate seara în calculator, la birou. Validatorul trimite toate datele şi în serverul RATB, în timp real, încât se poate verifica în orice moment, de la sediu, unde biletul la control!

121

se află un controlor şi dacă îşi vede de treabă sau freacă menta prin oraş. Deci n-ai cum, cu tehnica asta modernă, să tragi RATB-ul în piept, concluzionează Şefu', îndrumătorul meu pe căile întortocheate ale controlului de bilete.

Decât dacă îi dai cardul colegului şi ţi-l validează în timp ce tu faci piaţa. Cum fac şi parlamentarii cu cartela de vot.

Pe spatele legitimaţiei mele scrie, întărit cu o ştampilă, că am dreptul să solicit legitimaţiile de călătorie la control, ceea ce şi am de

gând să fac. Ard de nerăbdare să rostesc formula magică: „Biletul la control!”

În calitate de controlor practicant nu pot să dau amenzi.

Nu am gestiune, nu am la mine carduri de suprataxă – cartonaşele alea roşii pe care le primeşti în loc de chitanţă când plăteşti amenda pe loc şi cu care, după aceea, poţi să circuli toată ziua cu RATB –, nu am carnet de procese verbale. Când prind vreun nefericit fără bilet trebuie să-i anunţ pe colegii mei, controlori plini, să-l amendeze ei. Da, da, fiţi sigur că asta o să fac! Bineînţeles că nu voi anunţa pe nimeni, doar n-o să mă coalizez cu controlorii împotriva alor mei, călători ca şi mine. Poate dacă dau peste unul mai nesimţit sau mai…

Nu am timp să-mi fac planuri. Petcan îmi dă un formular cu multe rubrici. Trebuie să scriu de fiecare dată la ce oră şi din ce staţie urc într-o maşină, numărul de inventar al maşinii controlate, numărul foii de parcurs, pe care trebuie să-l cer de la şofer, ora şi staţia unde cobor, numărul de călători verificaţi, câţi călători fără bilet am găsit, observaţii, adică tot ce se înregistrează automat pe cardurile controlorilor-plini. E destul de multă birocraţie şi aici. Controlorul, ca şi poliţistul, scrie mai mult de cele mai frumoase report ale

122

cât un ziarist. Scris mult şi multă gimnastică: asta cere meseria. Fiindcă trebuie să scriu totul stând în picioare, în autobuz sau în staţie, şi ţinând formularul în palmă:

„Buletin de activitate Nr. 331668 al controlorului de bilete

Ilişoi Viorel, repartizat pe tronsonul Calea Moşilor – Vasile Pârvan”. Şefu’ îmi dă hârtia, mă lipeşte de o echipă de controlori experimentaţi şi mă trimite în vâltoarea oraşului fără nicio altă pregătire în plus, doar cu sfatul să casc bine ochii la ce fac colegii mei mai experimentaţi şi să învăţ meserie, fiindcă, o să văd, nu e chiar aşa uşor să controlezi bilete, cum pare din afară. Şi dacă nu învăţ meserie, o să rămân toată viaţa „tilicar” – începător, adică.

Încep munca de controlor alături de Mihai Gheorghe şi de Iulia Raicea.

Mihai e un tip cam la treizeci de ani. La RATB e de zece ani, de când a terminat liceul. Negricios, atletic, nu prea îţi vine să-i spui că nu vrei să plăteşti amenda.

Seamănă izbitor cu fotbalistul Ilie Dumitrescu. De altfel, nu

vorbeşte decât despre fotbal. Şi miroase frumos. Tocmai şi-a luat un parfum de firmă. Un controlor trebuie să miroasă frumos – începe Mihai să mă iniţieze în tainele hulitei lui meserii. Să fie îmbrăcat ca de nuntă. Bărbierit fără milă, dacă e bărbat, deşi am văzut şi controloare umbrite de ignorarea acestei reguli. Să aibă unghiile tăiate, pielea curată, părul aranjat. Însă şi dacă l-ai coborî dintr-o revistă de modă, călătorul – în special cel prins fără bilet – tot îi va găsi un cusur. De asta e grea meseria:

orice ai face, tot nu ieşi bine. Aşa e când lucrezi cu omul.

Iulia bate spre 50 de ani. Pe vremea lui Ceauşescu a fost bucătăreasă la grădiniţa de la Uzinele „23 August".

biletul la control!

123

Având mâncarea pe mână, n-a suferit de foame, comunismul n-a durut-o – abia acum o doare, când o încearcă nostalgiile. Dar după Revoluţie colosul industrial s-a prăbuşit, s-a pus definitiv capacul şi peste oalele ei de inox. A ajuns la o fabrică de cabluri, s-a calificat la locul de muncă. Dar n-a durat mult şi, gata, a păpat cineva şi fabrica aia (şi nu i-au rămas cablurile între dinţi). A dat femeia din colţ în colţ, disperată: unde să se angajeze?

Nu mai găsea nimic, nicăieri. Nu mai era nici foarte tânără, nici vreo meserie nouă, căutată, nu ştia. Atunci s-a făcut controloare. A dat concurs, că era bătaie mare pe post, mai ceva ca la admiterea la medicină. Pe vremea aia controlorul avea încă putere, ca un miliţian, începea omul să tremure când încrunta el sprânceana.

Aflu toate astea din mers, de la depou până în Piaţa

Victoriei. Vorbim, facem cunoştinţă.

Pentru ei, eu sunt – aşa cum m-am prezentat în faţa şefului, la birou – un învăţător sătul de putregaiul din învăţământ, obosit, scârbit şi, mai ales, plătit în bătaie de joc. Am şi eu rate de plătit, ca tot omul, întreţinere, copil de ţinut în facultate. Din ce? Din 800 de lei, după tăieri, cât iau ca învăţător? La RATB, de bine de rău, încep de la 900 de lei, bani în mână. Şi, dacă dovedesc aptitudini pentru meseria asta şi îmi dau silinţa, pot ajunge să iau aproape 1.400 de lei net, ca Iulia. Hă-hă-hă, dar dacă mă întâlnesc în autobuz cu foştii mei elevi? – mă întreabă

Iulia. Nu-i nimic. Cum i-am controlat la teme, îi voi controla şi la bilete. De altfel, elevii sunt obişnuiţi să-şi vadă foştii profesori vânzând

cartofi, telefoane mobile, asigurări, culegând căpşuni sau spălând la cur nişte bătrânei neputincioşi, dar cu pensie viguroasă. O să te descurci, cele mai frumoase report ale

124

Îmi zice Mihai, încrezător, le ai cu limba română, ştii să vorbeşti cu oamenii.

Deocamdată nu vorbesc. Doar mă uit la ei cum îşi fac treaba, învăţ. Mă ţin ca un căţel după dânşii, alerg cu limba scoasă pe trotuar, cobor dintr-o maşină, urc în alta, mi se taie răsuflarea. Ce fugiţi aşa, fraţilor? Aveţi normă la amenzi? Nu, n-au, nu scrie nicăieri. Oficial li se cere doar să controleze cât mai mulţi călători. Dar dacă se întorc la bază fără amenzi, li se cam dă de înţeles că ar trebui să plece. Asta nu mi se pare în regulă. Foarte bine că nu se dau amenzi, înseamnă că oamenii îşi iau bilet.

Simpla prezenţă a controlorilor în autobuze e destul de eficientă, îi face pe mai mulţi să-şi cumpere bilet, tot aşa cum se întâmplă şi în traficul rutier când şoferii văd un agent şi, cum se spune la televizor, calcă mai cu grijă pedala de acceleraţie. Totuşi, amenda e încoronarea muncii de controlor. Trăirea supremă. Tu zici că eu sunt un împuţit, deşi miros ca un crin, un refuzat, crezi că nu-s în stare de nimic, mă iei cu „Băi Opt-clase!”, deşi am cel puţin liceul, poate şi facultatea, la Spiru, dar facultate, mă faci ţigan împuţit, jegos, nesimţit, javră, mă spurci cum îţi vine la gură, dar, uite, eu îţi dau amendă! Cine-i mai tare acum? Eşti la mâna mea, fraiere! Te-am ars!

Pentru Mihai cel puţin, amenda e o victorie, un meci câştigat. E o bătălie a nervilor, acum, între el şi femeile din faţa lui, mamă şi fiică. Ele se ţin de mână, se apără împreună. Dar el e mai tare. Nu contează niciun argument desprins din lege, niciun principiu moral, ceva ce te-ar opri să furi – fiindcă a merge fără bilet e totuşi o hoţie –, scuzele nu cântăresc nimic, nu contează decât nervii. Cine e mai slab de înger cedează. Acum a învins biletul la control!

125

Mihai. Femeia e din Zimnicea – văd asta pe buletin. Caută o şcoală în Bucureşti pentru fata ei de şaişpe ani. Şi-au cumpărat amândouă un card cu mai multe călătorii, însă nu l-au validat decât pentru o singură persoană. Nu au ştiut cum se face. Neştiinţa nu e o scuză, le spune Mihai vinovatelor, şi nu poţi spune că nu are dreptate; apoi le explică pe îndelete că trebuiau să pună o dată cardul pe cititor,

pentru o persoană, apoi să apese pe tasta 2 şi să mai lipească o dată cardul, ca să li se tragă de pe card banii pentru încă o călătorie. De unde să ştie ele manevrele astea? Nu scrie nicăieri cum se face. Fata plânge. Lumea din staţie se uită la ea. Se lipeşte de maică-sa, se topeşte.

Maică-sa scoate banii din portofel. Un portofel nou, cu căptuşeală lucioasă. Sărăcie lucie. Mihai, în limbajul lui de microbist, le-a executat cu sânge rece, a marcat prima amendă pe ziua de azi.

Câteva minute mai târziu, colegul meu pierde ruşinos. Şi-a dorit destul de mult victoria, dar nu s-a concentrat suficient, n-a dat totul pe teren.

Mihai a prins o femeie. Mare cât un dulap, cu un cap mai înaltă decât el. I-a cerut buletinul, ea i l-a dat. Maria

Tăbănescu. Au coborât pe trotuar şi a început meciul.

Se joacă frumos acum, pe asfalt, cu pase scurte. Femeia are pe lângă ea trei copii între şapte şi zece ani; îi duce la plimbare în Cişmigiu. Întâi, doamna Tăbănescu îi propune lui Mihai o înţelegere: mă ierţi cu o sută? Nu.

Apoi începe cu scuzele: că să vezi, că să aia, aglomeraţie, căldură, eram atentă la copii şi am uitat… Vorbeşte, vorbeşte, vorbeşte, e toată numai miere, îl năclăieşte pe

Mihai din cap până-n picioare. Deodată îi apucă buletinul cu amândouă mâinile şi trage cu toată forţa ei de cele mai frumoase report ale

126

Ceahlău al sexului frumos. I-l smulge şi o ia la goană spre Cişmigiu, cu copiii, bine antrenaţi, după ea. Le-a dat o lecţie pe viu: cum să vă descurcaţi cu controlorii când veţi fi mari.

Controlorul rămâne în staţie cu buzele tremurând.

L-a făcut. Vezi cât tupeu? Cât de nesimţiţi sunt unii călători?

Îmi vine să fug după ea, să-i zic vreo două. Dar nu-mi pun mintea cu toţi nesimţiţii.

Până seara dăm nouă amenzi. E un bilanţ excelent pentru opt ore de călărit autobuzele.

M-am documentat dinainte, ştiu că anul trecut cei

234 de controlori din Bucureşti au dat 181.589 de amenzi.

Scot telefonul, socotesc. Vine o medie de 2, 12 amenzi de căciulă, pe zi. Păi, Iulia, Mihai, vă anunţ că aţi făcut de două ori pe-atât, sunteţi nişte adevăraţi stahanovişti ai

RATB-ului!

Recordul lui Mihai Gheorghe este de paişpe amenzi într-o zi, dar asta a fost demult, când controlorii aveau putere. Acum ei nu pot decât să te roage să plăteşti amenda.

Dacă vrei, o plăteşti; dacă nu, nu. N-au ce să-ţi facă.

După lege, ar trebui să cheme poliţia când un blatist refuză să se legitimeze, dar poliţia are treburi serioase, nu aleargă după autobuze prin oraş. Peştişorul cade sigur în plasă numai când se fac razii împreună cu jandarmii, atunci nu mai e loc de întors. Vine echipajul, aşteaptă autobuzul în staţie, blochează uşile şi controlează tot, din om în om. Numai aşa poţi să-i legitimezi. Să-l iei pe blatist de mână şi să-l duci la secţie, nu poţi. N-ai voie să pui mâna pe el. Nici să-l ţii pe loc până vine garda. Cum îl ţii? Dacă te-ai apuca să-l ţii cu forţa, zice Mihai, ajungem la care pe care, ca-n Vestul Sălbatic, că ăla se opune.

biletul la control!

127

Controlorii acţionează în baza Hotărârii Consiliului

General al Municipiului Bucureşti nr. 156/2001. E afişată în biroul Şefului, Marian Petcan, îţi sare zilnic în ochi.

Acolo zice că „în cazul în care contravenientul refuză să se legitimeze, agentul constatator poate apela la ofiţeri şi subofiţeri de poliţie ori la cele mai apropiate secţii de poliţie”. Deci la alea mai îndepărtate, nu. Trebuie să te hotărăşti repede la ce apelezi: ori la ofiţeri şi subofiţeri, ori la secţie. Vai de logica făcătorilor de legi! Nici cum se apelează la poliţie, efectiv, nu scrie. Cu telefonul, zic.

Mihai nici nu-şi mai aduce aminte când a sunat ultima oară la 112; o spune într-un fel încâlcit şi ezitant, ambiguu, înţeleg mai degrabă că de fapt n-a sunat niciodată.

Zice că nici nu-şi imaginează maşina de intervenţie gonind după autobuz cu girofarul şi cu sirena pornite ca să prindă o tanti periculoasă, mare infractoare care a mers o staţie fără bilet.

Bun. Legal nu poţi nici să blochezi uşile autobuzului, cum mi-au făcut mie, să-l duci la cap de linie pe blatist şi să-l jumuleşti. Te dă în judecată pentru sechestrare, pentru reţinere. Deşi, să fim corecţi, nu poate fi vorba de sechestrare, că nu l-am luat de pe stradă şi nu l-am urcat cu forţa în autobuz. S-a urcat singur pe proprietatea

RATB-ului şi a comis o contravenţie. În taxi de ce nu se urcă fără să plătească? Sau în avion?

Iulia se întreabă cum ar fi ca ea, femeie, să se tragă de brăcinar cu unii şi cu alţii. Ar fi aiurea-n tramvai.

Nu poţi să-i bagi omului mâna în buzunar ca să-i iei buletinul.

N-ai voie nici măcar să-l atingi. Şi trebuie să-i vorbeşti frumos. Dacă nu, te reclamă. Anul ăsta 26 de controlori şi-au luat-o de la conducere, daţi afară sau cu cele mai frumoase report ale

128

salariul tăiat, 5 – 10 la sută, o lună, două, trei, ceea ce nu e deloc o bucurie pe seceta asta de bani. Dacă legea nu-ţi dă cu adevărat putere, dacă n-ai niciun fel de autoritate, asta e: nu poţi decât să-l rogi frumos pe blatist să se lase amendat. Ori să-l intimidezi din priviri. Să-l îmbârligi din vorbe. Să-l prinzi în plasa propriei lui slăbiciuni. Îl simţi. Un controlor bun are nas pentru aşa ceva. Profiţi de orice fisură în linia lui de apărare şi-i iei caimacul din portofel. Sau îl păcăleşti. Trebuie să ai o tactică potrivită pentru fiecare, să te orientezi după om, pe moment.

Ăsta e talentul unui bun controlor. Dacă nu-i dai mat cu o mutare abilă, asta e, umblă ăla prin Capitală „ca eu autobuzu' lu' tac'su", iar tu înghiţi găluşca, te dai jos şi o rumegi în tăcere, în două cu venin, aşteptând un chitic pe care să-l poţi face dintr-o privire.

Şmecheriile controlorilor mi se dezvăluie una câte una în zilele de goană prin autobuzele din Bucureşti, sub rafalele de jigniri ale concitadinilor mei.

Iulia poartă în poşetă o cărămidă neagră cu ecran verzui. E şi aparat de control, şi casă de marcat, şi registru electronic de activitate, tot ce vrei. Eu sunt controlor practicant, n-am voie să umblu cu calculatorul ăsta.

Într-o zi, pe la Herăstrău, Iulia găseşte o domnişoară cu cardul nevalidat. Asta, frumuşica, zice că n-are nici buletin, nici bani. Ştie poezia. Nu-i nimic, răspunde Iulia zâmbind, o să primeşti amenda acasă. Când ai cumpărat cardul, ai dat buletinul, nu? Deci datele tale sunt la noi. Am pus cardul tău la aparatul ăsta, te-am identificat, îţi scriu procesul-verbal şi-ţi vine acasă, plăteşti dublu.

Domnişoara se sperie, începe să-i crape rujul pe buze.

Scoate banul, plăteşte pe loc.

biletul la control!

129

De fapt, îmi explică Iulia, în aparatul ăsta nu se pot vedea datele

persoanei, adică adresa, cenepeul, obligatorii la întocmirea Pe-Ve-ului. Dar fata n-a ştiut asta, a plătit. Dacă ţine, ţine. Fraiera!

Cărămida e o sperietoare pentru mulţi.

Într-o zi ies pe traseu cu Iulia Raicea şi cu Liliana Moţoi, altă controloare unsă cu toate alifiile. E din 1989 la RATB. Şi bărbat-su, tot controlor. Au un băiat într-a zecea, poate va călca pe urmele părinţilor. Încep să controlez, dau de o domnişoară fără bilet. Cică n-a avut de unde să-şi ia. Scuza asta nu prea mai ţine de când biletele de hârtie au fost înlocuite cu carduri electronice pe care poţi încărca mai multe călătorii, poţi să le alimentezi şi de acasă, on-line. În Bucureşti sunt 2.282 de staţii; nu se poate pune la fiecare un chioşc de bilete. Până şi eu, începătorul, văd că fata bate în retragere, dar încă rezistă pe metereze, de unde mitraliază cu lacrimi şi scuze. N-ai destul tupeu, domnişoară? Eşti terminată. Şmecheria cu amenda care vine din urmă nu ţine. Nu vrea să arate buletinul.

Ok, zice Iulia, chemăm poliţia să vă legitimeze.

Colega! strigă ea la Liliana, care duce acum cărămida, ia dă şi tu prin staţie! Punct ochit, punct lovit. Fata plăteşte.

O face el multe, aparatul ăla, dar staţie de emisie-recepţie sigur nu-i. Însă nu e total lipsit de eficienţă să-i faci pe anumiţi oameni să creadă asta.

Într-o seară, pe Dorobanţi, agăţăm două piţipoance stas, tencuite pe faţă, mai parfumate decât un controlor zelos, cu şoldurile goale. Numai curelele lor cu ţinte şi ciucuri fac cât abonamentul pe toate liniile, pe tot anul.

Stau pe locurile pentru gravide. Se simt bine. Aia mai plinuţă, chiar durdulie, dă vina pe validator, că nu merge.



Îl verific: merge. Se uită la mine cu dispreţ, cu scârbă, ca la un gândac găsit în cutia cu farduri. Cealaltă dă din mâini ca o karatistă, cică e străină, nu ştie româneşte.

Îi zic: aidi, mă laşi? Vai, fată, dar ce poşetă de fiţe ai! O poşetuţă transparentă. Ţi se vede buletinul prin ea. Nu tot, doar dunga tricoloră. E o carte de identitate de la noi din ţară. Marilena Neculai o cheamă pe străină, e născută în ’93, stă pe Calea Ferentarilor. Fetele coboară cu noi în staţie. Acum spun că nu au bani. Plinuţa nici

nu vrea să se legitimeze. N-are buletinul la ea. O cred. N-are poşetă demascatoare, iar hainele sunt atât de strânse pe corp, că n-ar fi putut înfige un buletin în buzunare. Sun la 112 şi vine echipajul să vă legitimeze, aruncă Iulia. Şi sună de pe mobil. Alo, sunt controlor Iulia Raicea, cu ordinul de serviciu cutare, am depistat o contravenientă, refuz de legitimare, da, bineînţeles, ne aflăm în faţa poştei pe

Calea Dorobanţi… da, vă aşteptăm. Străineza cedează.

Se caută de bani prin buzunare. Nu are decât un teanc de dolari. Un cinci dolari, acolo, nu merge? – întreabă ea într-o brusc regăsită limbă română. Nţ! i-o taie Iulia.

Fata se duce cu Liliana la bancomat, scoate lei şi plăteşte pe loc. Ziua se încheie glorios cu două păsărele dintr-un foc.

Mă mir că Iulia a sunat la 112, ştiam că niciun controlor nu face asta. Mi-a zis şi Şefu' că nu se complică nimeni cu numărul de urgenţă. Ce hotărâtă ai fost, ai sunat la 112! Ei, am sunat! Am vorbit singură la telefon, râde colega mea. A mers? A mers.

Încep să învăţ şi eu cam cu ce se mănâncă meseria asta. Până la urmă nu e vorba de o lege clară, cu instrumente şi moduri precise de aplicare, ci e o joacă de-a biletul la control!



şoarecele şi pisica între controlori şi călătorii neglijenţi, ghinionişti sau pur şi simplu chitiţi pe mica ciupeală din sacul comun. Fiindcă un blat e, până la urmă, plătit de ceilalţi, de călătorii cinstiţi. Cu atât mai mult mă miră să văd că există o solidaritate de nezdruncinat între blatişti şi plătitorii de bilete împotriva controlorilor. Un pact neverosimil între hoţ şi păgubaş. Am văzut eu că a compostat, sare cu gura o femeie între două vârste, uşor cumulate, când un băiat zice că a pus cardul pe validator, a piuit, dar n-a ştiut că nu i s-a înregistrat călătoria. Mint amândoi. N-am cum să le dau dreptate nici în sinea mea. Validatorul funcţionează perfect, iar doamna chiar n-a văzut nimic. Întâmplător, am stat lângă ea de când a urcat, pe scaunele din spatele şoferului. O clipă n-a întors capul. Huooo! Reparaţi dracului compostoarele, apoi cereţi să fim în regulă! Băgaţi condiţii! La muncă, bă! La şcoală! Ce nesimţiţi!

N-aş vrea să fiu un controlor adevărat, să iau în fiecare zi o porţie de înjurături, să vin acasă năclăit de dispreţul bucureştenilor. N-am nervi de controlor. Meseria asta nu cere cine ştie ce competenţe tehnice, ba aş putea spune că oricine e capabil să aşeze două beţe unul

peste altul s-ar pricepe şi la controlat bilete, dar sigur îţi trebuie imunitate, rezistenţă de fier la insulte. Mulţi cad la testele psihologice, iar dintre cei care le trec puţini rezistă până la pensie; şi nimeni nu scapă sănătos. Ar trebui un spor de stres şi un spor de ruşine, zice Mihai.

Solidaritatea asta între blatişti şi plătitori are ceva comunist în ea. Numai de la ceapeu furau toţi colectiviştii, adică tot de la ei, şi nu se turnau unii pe alţii, ba se şi sprijineau:

ţine tu coceanul, că eu rup ştiuletele. Atunci fu cele mai frumoase report ale

132

rău de foame şi mai era şi un act de ostilitate pe furiş, pe furate, împotriva dictaturii. Dar acum? îi mărturisesc nedumerirea mea Iuliei Raicea; îmi răspunde filosofic: ăştia suntem, tati! E o fatalitate. Ea s-a resemnat de mult. În aproape douăzeci de ani de controlat bilete, n-a găsit o dată, dar nici măcar o singură dată, un pasager dispus să semneze ca martor pe un proces-verbal de contravenţie.

Mihai îmi zice că poţi să iei şi un cap în gură. El a luat.

Pe linia lui 21. Unul, mai demult, chiar a fost înjunghiat.

Nu te numeşti controlor adevărat dacă n-ai luat măcar un pumn în figură, un picior în fund, un scuipat în faţă, dacă n-ai fost aruncat măcar o dată din autobuz. Se întâmplă din astea mereu. Oftez: tare mai suntem urâţi, noi, controlorii!

Nu suntem nici mai proşti, nici mai nespălaţi, nici mai prost crescuţi decât alţii. Astea-s doar justificările celui prins cu mâţa-n sac. Nu zice: da, sunt vinovat; zice: eşti nesimţit, n-ai şcoală, eşti un ratat. Şi dacă e adevărat ce spui tu, Iulia, că ăştia suntem, nu se va schimba nimic nici dacă RATB-ul ar aduce controlori numai din saloanele englezeşti, în frac şi cu papion. Dacă ne urăsc aşa tare, mai zic – suntem în pauza dintre două autobuze, mâncăm îngheţată pe o bancă în Herăstrău –, atunci să-şi cumpere toţi bilete, să rămânem fără rost, muritori de foame.

Iulia şi Liliana râd. Cum să-şi cumpere toţi bilet, când în primul rând ăia cu bani nu-şi cumpără? Omul mai necăjit, mai cu frică de lege, îşi ia bilet. Şi dacă se urcă fără, măcar are bunul simţ să recunoască, vezi din atitudinea lui că regretă şi de multe ori îl ierţi, că aşa e la noi, aplicăm legea cum ne vine, cum considerăm noi, nu e una pentru toţi. Iulia zice că a prins mai demult o procuroare. Mamă, ce scandal mi-a

făcut! Că mă bagă biletul la control!

133

În puşcărie, mă îmbătrâneşte prin tribunale. Că cum îndrăznesc eu să-i cer buletinul? M-am enervat şi i-am zis: doamnă, ia mai du-te-n… n-ai bilet şi gata, ce ţipi ca proasta-n târg?

O cred că i-a zis-o aşa, neregulamentar. Dimineaţă, pe Dorobanţi, am găsit un tip pe blat. Domn bine, cu diplomat, cravată, ştaif. A mormăit ceva, a coborât cu noi în staţie, chipurile să plătească amenda. Cum s-a văzut cu picioarele pe asfalt, a prins puteri ca Anteu, s-a schimbat dintr-odată. Mai să ne dea el amendă. În loc să scoată banii, a scos o legitimaţie şi i-a băgat-o Iuliei în ochi.

Sunt de la SRI! Am rămas uluit: adică un spion se pretează la o găinărie de asta, la un blat cu autobuzul? Dar

Iulia de colo: auzi, poţi să fii mata şi de la Protecţia Consumatorului, mie îmi arăţi biletul sau îmi plăteşti amenda!

Ce bărbat Iulia asta! Spionul s-a răsucit pe călcâi şi dus a fost! Mă întreb cu voce tare: ce pretenţii să mai ai de la amărâtul sculer-matriţer care, ca să nu întârzie la corvoadă, că-l dă patronul afară, încalecă un troleu până la fabrică în ziua când i-a expirat abonamentul? Îmi răspunde

Liliana Moţoi, zice că „trebuie să avem pretenţii şi la publicul călător, nu decât la controlori”.

Publicul călător, cum spune ea, n-a zis nici pâs, colectiv, când a urcat în 601 la Kogălniceanu şi a văzut că sub scaunele din faţă era o baltă de vomă. Puţea în maşină ca într-o hazna, dar nimeni nu i-a spus şoferului – protejat bine-mersi de cuşca lui de sticlă, cu aer condiţionat – să oprească şi să cureţe mizeria. Oamenii s-au retras pe scaunele din spate şi şi-au văzut de drum cu mâinile la nas.

Nici noi, controlorii, n-am zis nimic, am coborât la prima ca să scăpăm de duhoare. Voma aia s-o fi plimbat toată cele mai frumoase report ale

134

ziua prin oraş.

Publicul călător n-a reacţionat nici când era să mi se întâmple o nenorocire în tramvai, ceva ce i s-ar fi putut întâmpla oricui.

În a doua zi de lucru, eram într-un tramvai, pe

Ştefan cel Mare. Am urcat prin spate. M-am oprit în faţa unui băiat, m-am prezentat frumos, i-am cerut biletul.

Stătea cu capul în piept, nici nu s-a uitat la legitimaţia mea. N-am, tăicuţă. Abonament, portofel electronic?

N-am, tăicuţă. Buletin? A dus mâna la buzunar. A scos o seringă cu acul pus, o ţinea ca pe un pumnal. Atunci a ridicat capul şi i-am văzut privirea împrăştiată, parcă era lovit în creştet. Am sărit un pas înapoi. Am strigat, băi, vedeţi că vă înţeapă! Nu m-a luat nimeni în serios. Iulia a venit în fugă şi m-a tras jos, în staţie.

Nu-i bine să te iei de drogaţii ăştia. Sunt imprevizibili.

Greşeala mea de începător, zic tremurând. Ăla poate n-are bani de droguri şi eu îi cer bilet! Aşa că lasă ce-o fi cu controlorii, că nici cu publicul călător nu mi-e ruşine.

Observ că nu urcăm decât în autobuzele neaglomerate.

Îi spun asta lui Mihai, iar el mă bate pe umăr, mă laudă: bravo, văd că începi să înveţi. La înghesuială, explică el, nu poţi să te fâţâi de colo-colo printre oameni.

Rişti să-i atingi, inevitabil, pui paie pe foc. Mai observ că amenzi nu iau decât nişte puştani, domnişoarele timide şi unele doamne mai obosite, fără chef de harţă, plus cei din provincie. Da, cam aşa stau lucrurile. Ce-ai vrea, să ne batem cu haidamacii? Dacă eşti tare, du-te-n Ferentari şi scoate acolo legitimaţia de controlor. Nu de frică, zice Mihai, care la început se înfigea bărbăteşte când era cazul, că doar a fost bodyguard, ci fiindcă n-are rost să complici lucrurile inutil. Pentru ce? Pentru un bilet de biletul la control!

135

un leu treizeci? Asta e situaţia la noi.

Dacă aş vrea să merg fără bilet prin Bucureşti, aş urca, aşadar, numai în autobuzele aglomerate. Şi în cele fără aer condiţionat. Bucureştiul fierbe la sfârşitul verii ca un cazan de smoală, curg apele de pe noi de alergătură, n-avem un duş undeva, la cap de linie, să ne mai limpezim, măcar un robinet să ne spălăm pe mâini. Aşa că alegem numai autobuzele neaglomerate şi cu aer condiţionat.

Aş mai avea o şansă în plus dacă aş urca odată cu unul din acei vânzători ambulanţi care încearcă să-mi bage pe gât tot felul de nimicuri: bureţi de spălat vase, şerveţele parfumate, reviste vechi cu sâni goi şi integrame, brichete – toate cultivate, desigur, în balconul vânzătorului, pentru că, dacă ar fi furate, s-ar interesa poliţia.

Dar n-ai să vezi vreun poliţist. Până nu se va înfiinţa o poliţie a transportului urban, distinctă, RATB va fi un imens bazar ambulant. De

multe ori vânzătorii sunt atât de agasanţi, încât tu, călător cinstit, plătitor, cobori la prima numai ca să scapi de insistenţele lor. Controlorii n-au nici obligaţia, nici tupeul să se lege de chilipirgii, ca să nu mai zic de cerşetori, întotdeauna sprijiniţi din umbră de protectorii şi spoliatorii lor, aşa că – bag de seamă – mai bine îi ocolim, ca să nu îi înfuriem şi mai tare pe călători cu inacţiunea noastră.

Apoi aş mai merge, tot fără nicio grijă, seara, după

8 şi jumătate. E ora când facem ultimul control, în drum spre depou. La nouă ieşim din tură.

Predau legitimaţia, buletinul de activitate. Marian

Petcan, coordonatorul controlorilor, se ia din nou de ţinuta mea: joi, vineri, sâmbătă, duminică, hai să zicem că a mers aşa, dar de luni obligatoriu cu pantaloni negri şi cămaşă bleu, da? Şi să vin de la şase dimineaţa, că cele mai frumoase report ale

136

avem acţiune pe traseu în comun cu jandarmii. Îmi pare rău, zic, nu cred că mă voi trezi la ora aia, n-o să vin.

Poftim? În primul rând, nu-mi place meseria asta, nu pot s-o fac. Voi puteţi, eu nu. Renunţ. N-aş mai rămâne decât dacă s-ar înfiinţa o poliţie a transportului în comun, să am cu adevărat autoritate. În al doilea rând, eu sunt reporter, de fapt. Iată dovada! Şi scot legitimaţia de reporter agăţată la gât, pe sub tricou. Am vrut să văd cum e să fii controlor. Şi cum e? Dom-le, nu e!

(Jurnalul naţional, 2011)

137

## Salvezi un om, salvezi o lume

### 1. Omul fără amintiri

Mihai Botoşan este un om fără memorie.

— Creierul meu e prăjit de la droguri, spune el; şi întinde pe faţă un zâmbet uscat. Pare să nu-i pese.

Cartea vieţii lui, până la 32 de ani, are multe pagini lipsă. Unele lipsesc cu totul, altele sunt lipite aiurea, la alte capitole. Aici e ruptă o filă, mai încolo rândurile sunt mânjite, neclare. După câteva fragmente şocante din copilărie, când taică-său îl trimitea la cerşit pe străzi, urmează pasaje luminoase cu cei doi copii ai săi; dar momentul căsătoriei lipseşte cu desăvârşire. Îşi aminteşte că fratele lui mai mare – şi el fost cerşetor, ajuns acum om de afaceri – i-a făcut cadou un magazin de haine, cu marfă cu tot, ca să nu mai stea pe străzi, să aibă

din ce trăi; dar nu mai ştie exact cât timp i-a trebuit să ruineze afacerea. Tot ce încasa într-o zi, seara dădea pe droguri.

Un an de zile a stat la centrul de reeducare pentru minori din Găeşti. Când anume?

— Nu îmi mai aduc aminte bine…

Au fost momente când nu-şi mai amintea nici cum îl cheamă. Şi momente când nici nu mai ştia dacă este om sau gânganie. Ajunsese să creadă, între două doze, că îi fojgăiesc insecte pe sub pielea înscorţoşată de rapăn.

Ca să scape de ele, îşi sfâşia carnea cu unghiile. Dar tot mai rămânea câte o larvă pe undeva. Şi creştea, creştea, creştea până îi acapara toată fiinţa, până el însuşi devenea o gânganie imensă. Atunci începea să scurme cu cele mai frumoase report ale

138

ghearele în pământ. Să se ascundă. Să scape de sine. Era pragul de sus al alienării. Apoi, prăbuşit pe spate ca un gândac, dădea neputincios din mâinile şi din picioarele sfrijite până când un somn bolnav îi curma agonia pentru o vreme.

S-a întâmplat să se trezească de fiecare dată din somn. De fiecare dată mai aproape de moarte.

Într-o zi, pe la jumătatea lui aprilie, când oraşul se ridica vioi din amorţeala unei ierni îndărătnice, Mihai a căzut pe trotuar şi nu s-a mai putut ridica. A mai putut doar să cheme Salvarea, spunând şi în ce loc anume zace, apoi ultima pâlpâire din creierul lui şubrezit s-a stins. S-a trezit – nu ştie după cât timp – la spitalul „Victor Babeş”, la dezintoxicare. Fără amintiri, fără puteri, fără duh. O

bucată de carne fleşcăită, ruptă cu unghiile, spartă peste tot de seringi, ca o pingea veche, sfârtecată de infecţii adânci.

După trei luni la Babeş, în trupul sleit a pătruns, ca prin miracol, un firicel de viaţă. Mihai Botoşan a fost externat.

N-avea unde se duce. Cei trei fraţi ai lui, alături de care cerşise în copilărie, îl părăsiseră de mult, dacă nu cumva el fusese cel care mereu le-a întors spatele, atras întotdeauna de patima blestemată pentru droguri. Doi trăiesc acum pe picior mare, din afaceri. Al treilea e un călugăr rebel, alungat din mănăstirile ortodoxe, practicant al unei religii private. Niciunul nu l-ar fi primit.

Pentru că de fiecare dată când i-au întins o mână, Mihai le-a tras brăţara sau verigheta şi le-a dat pe droguri. Le-a furat lucruri din casă

şi le-a vândut. I-ar fi vândut şi pe ei, şi pe mama lor pentru o biluţă de heroină. Ruşinea de a le cere din nou ajutorul, după atâtea trădări, era semn salvezi un om, salvezi o lume



că nu-şi recăpătase doar bătăile inimii, ci şi o părticică de suflet – ceva ce părea că-l părăsise de tot în copilărie, din ziua când tatăl lui l-a legat de picioare, cu capul în jos, şi l-a bătut, vargă lângă vargă, ca să-l oblige să iasă la cerşit. Nu putea nici să se întoarcă în canalul din Piaţa

Unirii, unde se aciuase de ani de zile, singur, pentru că nu-l ţineau puterile nici să ridice un pai. Şi atunci a cerut să fie dus din nou la Fundaţia Concordia, insuliţa pe care s-a căţărat de fiecare dată când a simţit că-l ia şuvoiul.

La Concordia l-am găsit. Îşi aminteşte că a venit prima oară aici, la căminul din Băneasa, cu douăzeci de ani în urmă. Se dusese cu fraţii lui, după o zi de cerşit prin tramvaie, să caşte gura la un concert de operă la Palatul

Copiilor. Să se încălzească. Oamenii aceia în costume ciudate, care mureau unii în braţele altora cântând, i-au făcut să plângă până şi pe ei – lei tineri din jungla

Bucureştiului, căliţi în lupta zilnică pentru ciozvârtă.

Acolo, la concertul cu final întristător, a început partea frumoasă a vieţii lui Mihai Botoşan şi a fraţilor lui. Ori oamenii de la fundaţie au dat peste dânşii şi i-au poftit la cămin, ori ei i-au văzut şi s-au predat: „Luaţi-ne la voi, că nu mai putem!” Mihai nu-şi mai aminteşte exact. Ştie doar că, la câteva zile după aceea, toţi patru intrau plini de păduchi şi de speranţă pe uşile Concordiei. Pe atunci se chema Caritas, dar asta nu are nicio importanţă. E

doar un amănunt în memoria lui pustiită. Aceea le-a fost casă pentru ani buni.

Însă într-o zi Mihai a părăsit raiul carităţii şi s-a întors în stradă, în infernul oraşului. Nici el nu poate spune ce anume l-a tras înapoi în mizerie. A urcat cu o cele mai frumoase report ale



Încrâncenare sinucigaşă toate treptele pierzaniei: alcool, aurolac, cocaină, heroină, etnobotanice. Când se speria singur de halul în care ajungea, când nu mai putea, revenea de-a buşilea la Concordia, murdar, însângerat şi abulic. A găsit de fiecare dată un duş fierbinte,

un pat curat, o farfurie cu mâncare, un suflet de om. Şi de fiecare dată se întorcea singur în iad, uneori după doar câteva zile.

A ieşit de la dezintoxicare, de la „Babeş”, pe la sfârşitul lui iunie. A ajuns la Concordia pe targă. Abia îngăima câteva cuvinte.

— Eram mortul viu, spune Mihai zâmbind din nou, cumva cu răutate, de parcă ar vorbi despre altcineva, despre vreun inamic din subteranele Bucureştiului.

E de câteva zile aici, la Concordia; deja s-a întremat cât să stea copăcel. Cadavrul a căpătat puţină roşeaţă în obraji, amplificată de tricoul roşu de dinamovist, de căpătat, pe care nu-l mai leapădă. La fundaţie a ajuns în pielea goală. La 32 de ani, după ce a avut pe mână o afacere de zeci de mii de euro, o casă a lui, o familie, Mihai nu deţine un obiect cât de mic – un nasture, o sârmă, un băţ de chibrit – despre care să poată spune că e al lui.

Nici despre fraţi nu poate să spună că-i mai sunt fraţi.

Nici mama – mamă. Nici nevastă, nici copii. Toată viaţa lui pe pământul ăsta s-a scurs în neant prin miile de găuri făcute cu seringa în tot trupul. N-a rămas vinişoară cu un firicel de sânge în care să nu fi încercat să-şi injecteze otravă.

A putut să urce singur până în biroul de la etaj, unde stăm de vorbă. De la uşă face câţiva paşi, se opreşte să-şi



tragă sufletul, apoi încă doi-trei paşi. Se prăbuşeşte în fotoliu şi se lasă pe spate. Cu acelaşi ton cinic, zâmbind forţat, face un inventar zguduitor al vătămărilor pe care şi le-a produs singur:

— Obosesc repede fiindcă mai am un singur plămân.

De la etnobotanice mi s-a dus plămânul. Un rinichi s-a paradit şi el. Inima se ţine într-o aţă. Ficatul e varză. Nimic nu mai e bun în mine. Am şi HIV. Dar o să mă fac bine. Uite, încep să fac şi burtică. Gata cu drogurile de-acum!

Vreau să încep o viaţă normală, să trăiesc şi eu ca un om normal: la casa mea, lângă nevasra mea, lângă copiii mei.

Nu ştie a câta oară ar lua-o acum de la capăt, dar e mai sigur ca niciodată că asta va fi încercarea definitivă.

— Nu aşa a fost de fiecare dată?

— Nu, acum chiar sunt hotărât.

Ar lua-o de la capăt, şi cât mai curând, de mâine, dacă s-ar putea,

numai că nu-şi aduce aminte cum e să trăieşti ca un om obişnuit. Nu-şi aminteşte când şi-a văzut ultima oară copiii. Nu mai ştie unde îi e nevasta. Îi revede ca prin ceaţă pe fraţii lui – pe unde or fi? Nu ştie.

Răsfoieşte în memorie pagini albe, una după alta.

Îl întreb dacă n-ar vrea să-i rescriu eu aceste pagini mergând înapoi în trecutul lui, vorbind cu părinţii, cu fraţii, cu oamenii de la Concordia – educatori şi foşti colegi. Mă priveşte surprins: oare ce urmăresc? De câte ori a avut nevoie de ceva, a cerşit sau a furat. De multe ori a primit de la unii şi de la alţii tot felul de lucruri, de la mâncare şi îmbrăcăminte până la sume uriaşe, casă, magazin. Şi toate s-au dus. Amintiri n-a primit însă niciodată.

Şi nici nu vrea. Nu ştie ce-ar putea face cu ele.

cele mai frumoase report ale

142

2. La cerşit ca să bea tata

Multe amintiri de-ale lui Mihai Botoşan, pierdute cu totul sau doar ştirbite, se păstrează neatinse la Florian, fratele lui mai mare; Florin – cum îi zic toţi. El nu s-a drogat. Mintea lui e ageră, îl ajută să vadă în trecut ca într-o apă limpede.

Ca orice copil al străzii, a încercat şi el o dată aurolacul, să nu fie mai prejos. Dar nu i-a plăcut. În primul rând fiindcă s-a mozolit pe faţă cu vopseaua aia. Era caraghios.

Cu botul argintat, cu ochii dilataţi şi clătinându-se pe picioare, parcă era capra de Anul Nou. Ceilalţi râdeau de el. A mai şi vomat până a simţit că se întoarce pe dos ca un ciorap. Nu i-a mai trebuit aurolac. N-a mai pus gura niciodată. Apoi, nu-i plăcea să umble murdar.

Se spăla cel puţin o dată pe săptămână la baia comunală de la Griviţa. Iar hainele lui de cerşetor erau poate mai vechi, poate cusute grosolan, dar nu murdare.

Florin locuieşte acum într-o vilă nou-nouţă, cu două etaje şi mansardă, undeva pe lângă Dragonul Roşu, la marginea Bucureştiului. În jur sunt numai case mărunte, cu laiţe la poartă, ca la ţară. Cartierul e o rămăşiţă rurală a Capitalei, un membru bicisnic, întârziat din creştere, atârnând pe un trup viguros. Asfaltul a ajuns pe străduţa lui abia în campania electorală din mai iunie 2012, la al treilea sau la al patrulea mandat al primarului de sector.

La poartă e parcat un jeep uriaş, o garsonieră pe roţi.

Ochiul cât un vârf de ac al video-interfonului filează cu discreţie

intrarea. După un scurt protocol de identificare.

Florin vine să deschidă. Un tânăr blonduţ, spânatic. Şi subţirel, să-l iei la subsuoară. Leit frate-său. Doar că faţa 



lui e vie, luminată. A celuilalt e tăiată de cute subţiri, întunecată de viciu şi de boală. În curte se învârt doi dulăi lăţoşi, doi urşi. Pot pune un om la pământ numai lovindu-l cu coada. Mai sunt şi două potăi drăgălaşe, parcă nişte ghemotoace desprinse din laţele uriaşilor; se gudură frenetic la picioarele stăpânului, aşteaptă să fie scărpinate.

Dacă un hoţ ar scăpa viu din colţii dulăilor, ăştia mititei l-ar linge până l-ar omorî.

Casa e gata de numai un an. Totul sclipeşte şi miroase a nou. E un drum lung de la culcuşul înjghebat cândva într-o scară de bloc sau în Gara de Nord până la vila asta cu un living în care poţi învârti cu uşurinţă jeepul de la poartă, cu sală de sport la mansardă; Florin l-a parcurs împiedicându-se la tot pasul şi ridicându-se de fiecare dată şi mai hotărât să ajungă la liman. Acum e fericit. Are tot ce şi-a dorit când nu avea nimic. Şi chiar de dimineaţă, în ziua întâlnirii noastre, i-a născut soţia un băieţel. Primul copil. Mai pe seară va merge din nou la maternitate să-i vadă şi să le ducă tot ce le trebuie. De la spital nu capătă mai nimic. Trebuie să aduci totul de acasă, în afară de copil. Plus că trebuie plătiţi şi medicii.

Pe furiş, cu două degete strecurate în buzunar, ca la lăutari.

Florin e nerăbdător să ajungă la maternitate. Stă ca pe ace, cât vorbim, îşi freacă întruna palmele subţiri între genunchi. Din când în când sună câte un telefon – sunt câteva împrăştiate pe masă – şi el răspunde nervos ba în chineză, ba în turcă.

— Sunt partenerii mei de afaceri. Când ai intrat în afaceri, eşti la serviciu în fiecare clipă. Şi când dormi! – se scuză el.

Primele amintiri ale lui Florin despre Mihai, fratele de după el, sunt confuze. Au avut amândoi o copilărie 



urâtă, copac uscat din care memoria nu culege mai nimic după atâţia ani. Dar, deodată, din apele domoale ale acelei vârste îndepărtate izbucneşte ca un vulcan o imagine crâncenă. Mihai e agăţat de tavan, cu capul în jos. Tatăl îl bate cu furie. Pentru că refuză să mai iasă la cerşit.

Copilul se zbate ca peştele încercând să se ferească de muşcăturile băţului. Îl imploră pe taică-său, urlând de durere, să nu mai dea. Bărbatul se opreşte. Trage un gât din sticla de vodcă şi începe să lovească din nou. Ceilalţi copii ţipă şi ei. Stau pitiţi prin colţuri, tremurând de teamă.

Parcă ar vrea să intre în pereţi ca să scape de furia tatălui.

— Eram patru fraţi – eu fiind cel mai mare, născut în

1977. Tata era tâmplar, dar nu prea făcea meseria asta, se ţinea numai de băut. Bea şi baiţul de lemnărie. Muncea tot mai puţin şi bea tot mai mult. Şi ne bătea tot mai des şi mai tare. El ne-a împins pe toţi să ieşim la cerşit ca să aibă ce bea. Nu-l interesa de noi.

— Dar mama voastră? Ea unde era? Ce făcea?

— Mama l-a părăsit pe tata. Nu se putea trăi cu unul ca el. A vrut să ne ia şi pe noi când a plecat, dar, vezi, nouă ne plăcea la babacu'. Cică eram liberi. Dacă îmi aruncam ciorapii murdari pe jos, el nu zicea: „Ia-ţi-i, bă, şi spală-i!" Ne convenea că eram de capul nostru. Ni se părea nouă mai bine aşa. Mama a deschis divorţ, a vrut să ne ia la dânsa. Dar până s-a judecat, noi ajunseserăm deja în stradă.

— În ce relaţii eşti acum tatăl tău?

— L-am iertat. Dar nu pot să uit. Ani de zile după ce am fugit de acasă, nu l-am văzut deloc. Întâmplarea face că acum stăm amândoi pe strada asta, dar eu nu mă duc 
pe la el. Nici nu se poate intra acolo de mizerie. El mai vine pe la mine să-i dau bani. Îl primesc şi îi dau, ce să fac? Uneori mi-e milă de el.

— Şi mama?

— Mama e mama. Asta nu se şterge. Am fost tot timpul foarte legat de ea.

— Cum aţi început să cerşiţi?

— Păi…

Florin îşi lasă fruntea în palmă ca pentru a-şi aminti acel moment. În tăcerea instaurată brusc se aude apa urcând în plantele ce umplu încăperea. După câteva momente îşi ridică anevoie capul şi începe să povestească.

Păi, cum au început? Umblau şi ei, ca toţi copiii, cu colinda de Crăciun. În fiecare an. Mai prin tramvaie, ca la oraş, mai pe la vecini. Când mama lor a fugit de-acasă, sătulă de bătăi, Florin avea zece ani. Costeluş, băiatul cel mai mic, avea cinci. Au mers şi în acel an cu

colinda.

De data asta, când s-au întors acasă, tatăl le-a luat banii.

Şi i-a trimis să mai facă rost şi de alţii. Şi a doua, şi a treia zi. Au colindat până a început să se umble cu uratul.

Au continuat cu sorcova. Sărbătorile se terminaseră de mult, în Bucureştiul ciopârţit de ambiţiile demente ale lui Ceauşescu înmugureau copacii printre blocurile cenuşii, dar fraţii Botoşan tot mai umblau cu steaua. Tatăl lor văzuse că în felul ăsta nu trebuia să ridice un deget ca să-şi câştige banii de băutură. Seara îşi jecmănea copiii, iar a doua zi îi gonea iar la colindat prin tramvaie. Aşa că băieţii au legat Crăciunul de Anul Nou şi Bobotează de Paşte.

Colindele şi urăturile lor nu se mai potriveau cu anotimpul. O vecină l-a învăţat pe Florin o poezie. O

ştia şi ea din copilărie, dinainte de război. Era o poezi cele mai frumoase report ale

146

oară şcolărească, naivă, din care elevii trebuiau să tragă anumite învăţăminte morale. Însă în acei ani de foamete şi umilinţă căpăta alte semnificaţii. Era numai bună ca text şi ca pretext pentru cerşetorie prin tramvaie.

Dragi părinţi ce-aveţi copii
Şi-aveţi în lume stare.
Gândiţi-vă la cei săraci
Şi daţi la cel ce n-are.

Asta era poezia de vară-toamnă. După care, de prin noiembrie, începeau iar cu steaua, cu colinda…

Când au început să cerşească, Florin era într-a patra.

Mihai în clasa întâi. Dimineaţă mergeau la şcoală – ca toţi copiii; după-amiază ieşeau la cerşit – ca puţini alţi copii.

Florin îşi aminteşte că era chiar fruntaş la învăţătură.

— Nu mergeam zilnic la şcoală, dar nici nu era nevoie.

Prindeam repede. Am ajuns chiar la faza pe Bucureşti la olimpiada de matematică. Patru ani am cerşit. În toamna lui 1991, Mihai n-a mai vrut să stea cu mâna întinsă. A

avut un moment extraordinar de revoltă. Atunci l-a bătut tata de era să-l omoare. L-a spânzurat de tavan şi l-a bătut criminal. Când şi-a revenit din bătaie, Mihai a fugit de acasă şi a început să trăiască pe străzi, de capul lui. După el, am dispărut toţi, unul câte unul.

3. Printre ciudaţii cu plămânii în afară

Bătaia aceea cruntă luată de Mihai stă ca un hotar în viaţa fraţilor Botoşan. Lucrurile s-au întâmplat până atunci şi după aceea. Nu-i vorbă, mai luaseră ei bătăi.



Tatăl lor le servea des bunătăţi din astea. Bătaie şi pâine cu untură mâncau aproape zilnic.

— Astea erau delicatesele familiei noastre, glumeşte

Florin Botoşan.

— Atât vă permiteaţi din banii câştigaţi la cerşit: pâine şi untură? Cât făceaţi într-o zi?

— Nu strângeam cine ştie ce. Dar şi aşa, dacă tot câştigul nostru s-ar fi dus pe mâncare, am fi fost copiii cel mai bine hrăniţi. Însă tata ne lua toţi banii şi-i bea.

Ne adusese o mamă vitregă la fel de sugativă ca el şi care n-avea nimic împotrivă ca noi să cerşim. Ba se îngrijea să nu întârziem la program şi să-i lăsăm – pe ea şi pe tata

— Fără combustibil. Nu se deranja să facă o mâncare ca lumea. Pâine cu untură, atât. Şi ceai.

Aşadar băieţii erau obişnuiţi cu bumbăceala. O încasau şi de la tată, şi de la mama vitregă, cu sau fără motiv.

De la miliţieni şi de la vatmani, de la călătorii din tramvaie, de la trecători şi de la alţi milogi – când foamea îi mâna pe teritoriul lor. Luau bătaie, plângeau şi le trecea.

Asta era ceva la ordinea zilei. Bătaia încasată de Mihai ieşea însă din regulă. Nu fiindcă era cea mai cruntă dintre toate şi venită chiar de la tată, sfânta bătaie părintească, ci fiindcă era un act crud de represiune. Băiatul se revoltase şi trebuia adus din nou în lanţuri şi pus să trudească pentru stăpân. Fără crâcnire. Aşa că tatăl şi-a bătut fiul până n-a mai mişcat.

— Dumnezeule! Putea să-l… Poate nu să-l omoare, dar să-l lase schilod!

— Şi ce dacă? Asta îl făcea mai eficient la cerşit, nu?

— Răspunde Florin cu cinism.

Un fulger mic, întunecat, îi brăzdează chipul.

După câteva zile, când s-a putut ridica din ungherul 

unde a zăcut cu carnea flenduri, Mihai a dispărut de acasă, târându-se, şi nu s-a mai întors. La două săptămâni după el a plecat şi Florin. Pe urmă şi Marius, şi Costeluş.

Urma să cerşească doar pentru ei de-acum. Nu mai voiau să muncească pentru vodca cea de toate zilele a tatălui.

Au dispărut, iar tatăl nici n-a întors capul după ei, nu i-a căutat.

— Parcă i-ar fi fugit de-acasă pisicile, nu copiii!

— Păi credea că nu ne vom descurca singuri şi că ne vom întoarce la el cu coada între picioare. Dar nu ne-a căutat nici atunci când şi-a dat seama că nu suntem la mama şi că nu avem de gând să ne întoarcem. Pur şi simplu nu îi păsa de noi. S-o fi gândit că am crescut, că nu va putea să ne exploateze toată viaţa… Ani de zile după aia nu l-am mai văzut. Acum, când mai vine pe la mine, nu vorbim despre asta. De fapt, nici nu prea vorbim, în general. Vine, îi mai dau câte ceva, pleacă. Totul în tăcere.

Ne evităm cât putem prin casă…

Băieţii s-au descurcat. Se mişcau prin oraş ca peştii în apă. Doar cerşeau deja de patru ani în Bucureşti, crescuseră în tramvaie, în metrou, în gară, prin localuri. Strada, generoasă cu toţi, i-a adoptat din prima zi. Le-a dat culcuş, mâncare şi mai ales libertate.

Mihai a deschis drumul. Când au venit şi ceilalţi fraţi, el le-a fost un fel de ghid. Le pregătise un loc de dormit într-o scară de bloc. I-a dus la baia comunală din Griviţa să se spele. Le-a arătat cârciumile unde erau toleraţi la câte o masă mai ferită ca să înfulece un colţ de pâine cu ceva salam primite de pomană.

— Mihai, care căpătase de-acum ceva experienţă în vagabondaj, ne-a învăţat din prima zi – spune Florin



Botoşan – că astea sunt lucrurile cele mai importante pentru noi, copii ai străzii de-acum, ca şi pentru oamenii obişnuiţi: un loc călduţ unde să poţi pune capul, unul de mâncat şi unul pentru spălat. Noi eram, orişicât, crescuţi într-o casă, am mers şi la şcoală o vreme, deci eram învăţaţi cu curăţenia, cu un trai decent. Ştiam din trecutul nostru de milogi ambulanţi că lumea ne dă pomană mai degrabă dacă suntem îmbrăcaţi curat, decât jegoşi şi flenduroşi.

Păi venea câte un boschetar să cerşească prin tramvai, se abureau geamurile de putoare… Dar noi făceam baie cel puţin o dată

pe săptămână şi ne spălam hainele la baia comunală. Asta era regulă strictă. Zdrenţăroşii ăia care puţeau ca morţii rar căpătau câte ceva.

În prima noapte Florin a dormit într-o scară de bloc.

I-a îngheţat şi sufletul. Toată noaptea a plâns, ghemuit lângă Mihai. Dar şi dacă i-ar fi spus cineva că-l omoară, tot nu s-ar fi întors acasă. S-a obişnuit repede cu viaţa aia. N-avea decât cerul deasupra şi nimeni nu îi cerea socoteală pentru nimic. Când îi era foame, mânca. Când îi era somn, dormea. Dacă voia să se ducă la mare, la munte, se urca în tren şi se ducea la mare sau la munte.

Că şi acolo poeziile lui lacrimogene deschideau inimi şi portofele, se putea trăi şi acolo. Dacă voia la film, se ducea la film. Dacă voia să nu se ducă la şcoală, nu se ducea. Şi bineînţeles că n-a vrut, şi nu s-a dus, aşa că a abandonat clasa a opta încă din primul trimestru fără prea mari păreri de rău.

— Faptul că puteam face toate lucrurile astea, iar pe altele alegeam să nu le fac, însemna pentru mine că sunt liber. Era tot ce-mi doream atunci. Iubeam libertatea aia.

Pot spune că mă drogam cu ea. Din păcate, fratele meu cele mai frumoase report ale

150

Mihai nu s-a mulţumit doar cu atât şi cam după un an a început să se drogheze de-adevăratelea cu tot felul de prostii. Şi-acum a ajuns cum a ajuns.

Când Revoluţia din decembrie 1989 a tras violent cortina, Occidentul a văzut cu uimire adevărata faţă a

României: orfelinate cu regim de exterminare, unde copii animalizaţi de foame şi de frig se băteau cu capetele lunguleţe de pereţi, aziluri cu bătrâni uitaţi de lume, case de nebuni cu pecetea iadului pe uşi. Nu mult după aceea.

România şi-a scos din subterane poporul ascuns şi lumea civilizată vedea cu stupoare o nouă specie: aurolacii.

Nişte fiinţe humanoide ce umblau bezmetice prin Capitală respirând cu un fel de plămân extern, plin cu aer argintiu, gros ca smântâna. Aurolacii foiau prin gări, prin autobuze, în pieţe, umpleau Bucureştiul. Cerşeau, furau, dădeau în cap. Televizoarele vesticilor, în culori, se întunecau transmiţând spectacolul macabru din România.

În acest mediu subuman, plin de pericole, au păşit fraţii

Botoşan în toamna lui 1991. Cu uşurare. Aşa li se părea lor.

Fiindcă nu mai aveau de făcut deconturi umilitoare acasă şi de luat bătăi de la tatăl lor.

Erau uniţi. Mergeau peste tot de mână. Dormeau toţi patru, unul peste altul ca nişte căţei. Cerşeau împreună.

Programul de cerşit în versuri era scurt. Când adunau cât să mănânce în ziua aia, gata! Dădeau fuga la o autoservire din centru şi se îndopau, să-i ţină până a doua zi. Tot ce aveau trebuia să ajungă în stomac. Era cel mai sigur loc pentru a păstra ceva. De câte ori s-a întâmplat să rămână cu bani în buzunar, aproape de fiecare dată i-a jefuit cineva. Ori aurolacii, ori şmecherii, ori poliţiştii. Ba chiar de poliţişti trebuiau să se fereas 

că mai abitir decât de toţi prădătorii urbani. Ei deţineau controlul. Mâna legii le golea buzunarele, la secţie, fără proces-verbal de confiscare, şi le mai trăgea şi câte un toc de bătaie. Din partea statului, să fie acolo.

Ceva din amintirile astea îl face pe Florin să respingă un apel telefonic şi să ridice vocea revoltat:

— Niciodată nu am făcut foamea cât am stat pe străzi, crede-mă. Mulţi copii din familii obişnuite nu mâncau acasă, la mama lor, ce mâncam şi cât mâncam noi. Ne mai şi rămâneau bunătăţi. Le ţineam în nişte ascunzători, în fundul pământului le băgam, că ne luau gaborii şi ciocolăţica din mână, chiar începută, cu urmele dinţilor noştri în ea. Ce să ne ducă înapoi acasă? ce asistenţă socială?

ce drepturile copilului? Nu se interesa nici dracu' de noi. Ei aveau interesul ca noi să fim pe străzi ca să aibă pe cine să vămuiască. Printre ei erau unii care numai cu asta se ocupau: să-i texeze pe vagabonzi, pe cerşetori, pe homleşi. Am văzut cum un poliţist de la Secţia 1 a luat de la un cerşetor cinci mii de lei. Erau două-trei salarii la vremea aia. A băgat banii în buzunar. După care l-a rupt în bătaie pe nenorocitul ăla şi l-a zvârlit pe scări. Tablagiii împărţeau banii între ei – pentru asta pot să bag mâna în foc. Cum îi vedeam, ne topeam, intram în pământ...

Florin răspunde iar la telefon. E nevastă-sa. Îl sună de la maternitate din sfert în sfert de oră şi de fiecare dată îi cere să-i mai aducă nu ştiu ce pentru copilul născut dimineaţă.

Îl va chema Cristian, după naş. Şi Mihai – ca pe rătăcitul frate Mihai. Parcă proaspătul tată ar fi vrut să umple cu acest copil,

numindu-l astfel, un gol din familie şi din viaţa lui.



4. Micul revoluţionar ia lecţii de ciordeală

Zece copii cam nespălaţi stau cuminţi în jurul unei mese lungi, într-o cameră cu pereţii goi şi cu paturi multe, unul lângă altul. Paturi de adunătură, dihocate, cu aşternuturi soioase. Într-un capăt al mesei stă o femeie, în celălalt un bărbat. Amândoi pe la patruzeci de ani.

Amândoi fumează şi mirosul de tutun, spre bucuria tuturor, mai taie din duhoarea încăperii.

O bătrână intră cu un lighean uriaş în braţe, plin cu cartofi prăjiţi. Bărbatul primeşte primul o porţie zdravănă în farfurie şi începe să mănânce cu mâna. Aurul fierbinte al feliilor de cartofi se întâlneşte cu aurul turcesc de pe degetele lui. Apoi e servită femeia de alături, care întâi stinge ţigara de colţul mesei şi o bagă în buzunar, apoi înfige şi ea mâna în farfurie. La urmă li se dă şi copiilor.

Bătrâna mai aduce pâine şi două cratiţe cu salată de varză cu roşii. Masa e pusă.

Copiii stau cu nasul în farfurii, trag pe nări mirosul bun. Le e foame, freamătă de poftă, dar nu se ating de mâncare. Doar bărbatul din capul mesei înfulecă de e gata-gata să-şi înghită inelele groase. Când totul e aşezat pe masă, el a şi golit farfuria. Se ridică, se duce la unul dintre copii şi-i ia mâncarea din faţă.

— Tu n-ai adus nimic azi. Mănânci ce ai adus! – îi spune el pe un ton aspru. După care se aşază la locul lui şi începe să mănânce porţia copilului.

Ţâncul rămâne înţepenit pe scaun. Lasă capul în jos şi se uită pe sub sprâncene la ceilalţi cum mănâncă.

Înghite în sec. Urechile mari şi blegi ca nişte buzunare întoarse pe dos i se mişcă în ritmul înghiţiturilor. Toţi



ceilalţi trebuie să termine ce au în farfurie şi nimeni nu are voie să-i dea nicio firimitură.

— Eram acolo. Aia a fost prima şi poate cea mai dură lecţie de supravieţuire pe care am primit-o, spune Florin

Botoşan. A trebuit să fur în fiecare zi ca să am ce mânca.

Şi chiar nu-mi amintesc vreo zi în care să nu fi furat nimic.

Şuteam haleală de prin pieţe, nimic altceva.

Toamna evadării fraţilor Botoşan din robia tatălui a fost una frumoasă. Oraşul fusese devastat de mineri, un prim-ministru nou, cu gura strâmbă şi cu uitătură tăioasă, îl înlocuia pe Petre Roman.

Lui Florin îi părea rău după Roman. Era eroul lui.

Îl îndrăgise în zilele Revoluţiei, când s-a amestecat şi el în mulţime şi a strigat împotriva dictatorului, cu vocea lui de copil, până a răguşit. Apoi a împărţit primele ziare libere luptătorilor care trăgeau în nişte inamici nevăzuţi.

Era chiar să fie împuşcat la Televiziune. Atât a putut face el pentru victoria Revoluţiei. A început ca un Gavroche şi a continuat ca un Oliver Twist.

În acea toamnă leul pierdea sânge în bătălia valutară.

Preţurile creşteau. Pe trotuarele Bucureştiului răsăreau ca din pământ buticurile – chioşcuri încropite din două table şi un braţ de scânduri, în care găseai orice, de la bombonéle turceşti, obsedantele Bonibon şi Jelibon din reclamele TV, până la piese de camion. Totul se schimba, iar fraţii Botoşan pluteau nepăsători peste lumea aceea confuză, dar plină de speranţă. Sentimentul libertăţii îi făcea să zboare. Dar când iarna şi-a asmuţit viforele peste oraş, au fost siliţi să coboare cu picioarele pe pământ.

Şi chiar sub pământ, în canale. Au văzut faţa sinistră a traiului fără căpătâi.



Nu le plăcea să se bage în găuri, să doarmă cu o conductă caldă în braţe şi să iasă la lumină, ca popândăii, numai ca să caute demâncare. Au simţit că în bezna canalelor se ofileşte în ei, ca o plantă, tot ce aveau omenesc.

Chiar dacă stăteau împreună şi nu se amestecau în fojgăiala subterană a aurolacilor, nu puteau încetini decăderea.

Întunericul şi lipsurile lucrau încet şi cu stăruinţă.

Numai când auzeau oamenii păşind peste capetele lor, pe trotuare, o tristeţe mare cât oraşul li se scurgea în inimi. Deodată se vedeau căzuţi din văzduh sub pământ;

şi, în loc să zboare, viermuiau. Florin şi cu Mihai, băieţii mai mari, se simţeau răspunzători pentru cei mici. Nu-i puteau îngropa în mormântul ăla.

— Am început să căutăm o casă părăsită, ceva... Umblam rebegiţi pe străzi, prin zăpadă, până târziu. Nu ne venea să ne băgăm în canal. Au fost momente când mă cuprindea aşa o disperare, că îmi venea să-mi iau zilele.

Chiar am încercat să mă sinucid.

Aici Florin face din nou o pauză şi iar îşi înfundă fruntea în palme. Printre încheieturi i se vede nodul gâtului urcând şi coborând ca acelui copil căruia, demult, i s-a luat mâncarea din faţă. După câteva clipe, când se linişteşte, nu mai vrea să mai spună nimic despre cum a vrut să se omoare.

— Cum umblam noi aşa, tot mai amărâţi, vagabonzi, ne-a strâns de pe drumuri şi din zăpadă o familie de ţigani. Pot zice că ne-a salvat. Erau aşa: el cu nevasta, bunicul cu bunica, vreo patru copii ai lor şi încă doi sau trei pe care-i luaseră ca şi pe noi de pe stradă. Stăteau într-o căsoaie veche de pe lângă Piaţa Gemeni. Cred că puseseră ochii mai demult pe noi, că ne tot învârteam prin zonă cu cerşitul. A venit ţiganul la noi... cu mine şi cu

Mihai a discutat, că noi eram mai mărişori. „Bă, a zis, vă iau la mine acasă, că muriţi naibii de frig, mi-e aşa milă de voi, mânca-v-aş!" Ne-am dus. Sincer, eram bucuroşi că am ajuns acolo. Era cam mizerie, mirosea urât, dormeam înghesuiţi, dar măcar era cald, aveam paturi, o masă la care mâncam ca oamenii... Şi, mai ales, erau geamuri, domnule! Intra lumina soarelui la noi. Ce să mai zic, trăiam la suprafaţă: ca oamenii, printre oameni.

Părea să fie o familie obişnuită, deşi cam numeroasă şi amestecată, într-o casă obişnuită, cu chirie la stat. Însă băieţii erau destul de ageri ca să observe ce se întâmpla de fapt acolo.

Cei mari, stăpânii casei, stăteau toată ziua la televizor, fumau, jucau table, tăifăsuiau cu vecinii. Trăiau modest, discret. Uneori ieşeau la plimbare, în haine bune, ţinute în saci de celofan atârnaţi în cuie, pe pereţi, mergeau la film, mâncau la restaurante mici, de cartier, şi se întorceau târziu cu taxiul.

Copiii plecau de dimineaţa şi se întorceau unul câte unul, seara, cu de-ale gurii. Cartofi, morcovi, ceapă, roşii, ulei, fructe. Le furau din piaţă. Asta era treaba lor. Tot ce aduceau se punea la grămadă, se gătea acolo şi mâncau toţi. Ce rămânea, vindeau stăpânii. Făceau un fel de bişniţă cu alimente. Din asta trăiau.

Câteva zile nu le-a zis nimeni nimic, n-au fost băgaţi în seamă. Au mâncat bine, au dormit, au stat la căldurică să le iasă iarna din oase. Apoi, într-o seară, s-a întâmplat scena cu copilul lăsat flămând. Atunci, înainte de culcare, şeful le-a spus fraţilor Botoşan, părinteşte, să bage la cap două lucruri: unu, cine nu aduce mâncare nu mănâncă, aşa cum au văzut; şi doi, nu e ceva rău să furi, dacă asta te ajută să supravieţuieşti.



A doua zi i-a trezit dis-de-dimineaţă. Le-a spus să se îmbrace grabnic, le-a dat câte o sacoşă de rafie în mână şi a plecat cu ei la piaţă, pe teren, să-i înveţe să fure. Să lupte pentru viaţă.

5. Libertatea ca un abur de mâncare

În prima zi au învăţat lecţia fundamentală a hoţiei:

aceea că nu mâna fură, ci ochiul.

Trebuie să-l priveşti în ochi pe păgubaş. Te legi bine cu privirea de ochii lui. Tragi de sforicică şi-i suceşti capul cum vrei, ca la păpuşi. Când te vei uita tu într-o parte, ţinându-ţi tot timpul privirea în ochii lui, se va întoarce şi el odată cu tine. În acest timp mâna ia cartoful de pe tarabă – încet, dar ferm – şi-l bagă în căptuşeala hainei. Nu în sacoşa de rafie. Aia e pentru fraierii care stau la rând. N-are alt rost decât să mascheze mâna apucătoare.

O cortină. Nu iei mult odată, nu te lăcomeşti.

Puţinul face multul. Căptuşeala burduşită te dă de gol.

Aşa că, după ce ai luat doi-trei cartofi de ici, doi-trei de colo, sau roşii, sau ce-o fi, te duci şi descarci la „patron”.

„Patronul” este un copil care aşteaptă pe lângă piaţă, într-un loc sigur, şi adună marfa şterpelită. Cel care fură se numeşte „săgeată”.

Din prima zi au trecut la practică. Întâi în Piaţa Gemeni, apoi în Piaţa Obor. Acolo se găsea tot ce trebuie pentru traiul oamenilor. Băieţii n-aveau decât să vină să-şi ia ce pofteau. Întâi le-a arătat Şefu' cum se face: vii la tarabă, intri în vorbă cu ţăranul, îl pironeşti cu privirea, maschezi cu sacoşa, iei marfa; apoi zici că nu-ţi convine



preţul, zâmbeşti frumos şi pleci.

— Furatul se învaţă uşor – spune Florin Botoşan. Din prima zi am dat buful. Toţi patru am făcut în ziua aia vreo zece kile de produse.

Cam asta era norma noastră.

— Din prima zi! Aveaţi talent!

— Nu prea. Mai şi ratam. Când dădeam greş, o luam.

Mamă, şi ce palme aveau ţăranii ăia! Când îţi dădea unul câte o lopată, leşinai. Dar altceva nu ne făceau, că eram copii. De aia ne şi puneau ţiganii pe noi la furat, iar ei stăteau acasă şi frecau babaroasele. Şi garda când ne prindea, tot aşa: ne trăgea nişte bastoane la cur şi ne lăsa în pace. În rest, ce pot să zic? A fost bine la ţiganii ăia. În primul rând fiindcă se purtau frumos cu noi, nu ne băteau, nu se zborşeau la noi, ne luau apărarea… Pe stradă se ştia că suntem ai cuiva. Nu se mai luau toţi de noi, ne tratau oarecum cu respect. Noi munceam, ei aveau grijă de noi.

— Cred şi eu, doar voi le asiguraţi existenţa.

— Da, dar, vezi, nu era doar grija stăpânului faţă de uneltele lui. De multe ori am simţit şi afecţiune. Nu ne giurgiuleau, dar ţineau la noi. În felul lor.

— Bine, îmi închipui că la ce deficit de afecţiune aveaţi atunci, şi un cuier dacă stătea strâmb, înclinat spre voi, vi se părea că vă iubeşte.

— Nu ştiam noi atunci că ne lipsea afecţiunea. Depinde cum vezi lucrurile. Ştii cum se zice: şi când te bate, părintele te bate cu dragoste. Din punctul ăsta de vedere pot spune că cel puţin de dragoste paternă n-am dus lipsă. Ne-o cam dădea tata! Mama avea un soţ nou, a făcut şi un copil cu el, deci nu era bine nici pentru ea să ne ducem pe-acolo. Ne obişnuiserăm cu starea asta de 
lucruri. Lipsa afecţiunii n-o simţi direct, cum simţi setea sau foamea. Vine cumva din toate părţile, o respiri. Lucrează încet şi în timp te dărâmă, te face neom.

— Ţi-ai făcut vreun prieten cât ai stat pe străzi? Mai ţii legătura cu vreunul?

— Strada nu era locul unde să legi prietenii. Acolo era o luptă continuă, fiecare pentru el. Când aveam mai mulţi acelaşi interes, apărea o solidaritate de moment, atât. Eram camarazi la o chestie, la o treabă, pe urmă nu mai eram. Fiecare pentru el. Doar noi eram împreună, fraţii. Ne aveam unul pe altul.

Şase luni au stat la ţigani. Mâncarea era mâncare, apă caldă aveau, patul era pat, chiar dacă se cam înghesuiau la dormit şi burta unuia devenea perna altuia. Primeau şi haine, şi bani de buzunar. Era

ca şi cum ar fi fost angajaţi la o firmă, cu bonusuri în pachetul salarial.

Dar viaţa de hoţ de tarabă, cu domiciliu fix şi cu sarcini precise, n-are nici pe departe farmecul violent al boschetariatului. Tihna îndelungă nu le-a priit. Dornici de aventură, băieţii s-au reîntors pe stradă.

Era vară de-acum. Parcurile îşi deschiseseră cu generozitate dormitoarele verzi. Oraşul era un imens galantar, după Revoluţie, gemea de mâncare. Rar se întâmpla să nu le ajungă banii şi atunci îi salva iuţeala de mână exersată la tarabele din Obor. Dacă le era foame, îşi luau.

Era de unde.

La doi ani şi jumătate de la Revoluţie, oamenii erau puţin mai veseli şi mai darnici decât pe timpul lui

Ceauşescu. Chiar dacă unii nu-ţi dădeau nimic, te refuzau cu amabilitate sau cel puţin cu o caldă indiferenţă. Dispăruseră de mult şi nenorocitele de comitete cetăţeneşti, 

cu tot cu principiile lor ipocrite, bătrâneii ăia care goneau cerşetorii din tramvaie. Bucureştiul era, vara, o grădină imensă prin care fraţii Botoşan zburdau din floare în floare. Însă când toamna a suflat nervoasă pe bulevarde, stingând lămpile de clorofilă şi împrăştiind cohortele de greieraşi trândavi, ei s-au văzut din nou, cu groază, împinşi către gurile de canal. Pentru nimic în lume n-ar mai fi coborât în beznă, printre şobolani. Ştiau că le-ar fi ros nu numai urechile, ci şi sufletele.

La ţigani nu se mai puteau întoarce. Nu-i mai primeau după ce fugiseră. Au tot dat târcoale prin zonă, poate-poate li se va face stăpânilor milă de ei şi îi vor primi înapoi, dar degeaba. Stupul cu trântori şi cu albinuţe lucrătoare era organizat după reguli stricte. Odată ce

Botoşanii încălcaseră regula, nu mai aveau ce căuta acolo.

— Până la urmă ne-am oploşit la o familie de români, la domnul Ştefan, care tot cu furatul din piaţă se ocupa.

Dar acolo nu mai era viaţa dinainte. Românaşii noştri, pe care noi îi întreţineam, erau nişte beţivi şi nişte cărpănoşi.

Ne luau tot şi nu ne dădeau nimic. Nu mai eram nişte copii puşi să facă o treabă mai mult sau mai puţin murdară pentru supravieţuirea familiei, eram mai degrabă sclavi.

După ce că luam palme şi bastoane în piaţă, mai luam şi acasă ciocane în freză pentru te miri ce. De multe ori chiar fără motiv, ceea ce dincolo, la ţigani, nu se întâmplase niciodată.

N-au rezistat mult la familia Ştefan. Au fugit şi de acolo. Pentru că nu se simţeau liberi.

— Dar ce însemna libertatea pentru voi atunci?

— Ce, crezi că aveam o definiţie? Nu cred că ştiam ce 
e libertatea, dar aveam instinctul ăsta, o simţeam ca pe aburul mâncării. Simţeam când ne lipsea şi o recunoşteam când o simţeam, ne plăcea să o avem. O definiţie, fie şi simplă, crede-mă, n-am ştiut nici mai târziu, în facultate.

— Facultate? Până la urmă ai terminat şcoala, ai intrat şi la facultate?

— La două.

— Cum de te-a apucat aşa, deodată, pofta de învăţătură?

— Mai mult de nevoie. Ca să scap de armată.

— Bun, ajungem şi acolo. Spune-mi întâi cum aţi trecut iarna aia. Nu era Protecţia Copilului pe atunci? Să vă fi dus singuri la instituţie…

— Dacă era, noi n-am întâlnit aşa ceva. Şi nici n-am fi vrut, că nu ne plăcea la casa de copii. Dar iarna aia ne-a fost atât de greu… Şi la puşcărie dacă ajungeam, m-aş fi bucurat. N-am ajuns pentru că deja învăţasem ce e bine şi ce e rău. Nu consideram că a fura o pâine e ceva rău, dacă ţi-e foame. Începusem să mă întreb serios ce o să fie cu mine, cu viaţa mea. Pe la Crăciun ne-am dus la Palatul

Copiilor la un concert, mai mult ca să ne încălzim. Acolo i-am întâlnit pe oamenii de la Fundaţia Concordia. Ne-au întins o mână de ajutor. Am vorbit cu o măicuţă de vreo 80 de ani, catolică, cu o cruce mare la piept. Ne-a spus că ei nu-s de la stat, că la ei nu-i ca la orfelinat. Poate dacă era vară, nu ne duceam. Dar atunci, disperaţi cum eram, zgribuliţi, am fost bucuroşi să mergem la căldurică, la Concordia. Atunci se chema Caritas.

Momentul acesta se înalţă luminos din trecutul plin de umbre. Şi-l aminteşte şi Mihai: era un spectacol cu nişte oameni îmbrăcaţi ciudat, cum nu văzuse el vreoda 

tă, care mureau pe scenă cântând, unii în braţele altora, ridicând la cer voci sfâşietoare.

Şi mai era ceva cu nişte copii aproape morţi care tot atunci reintrau în viaţă zâmbind.

Pentru un timp.

6. Cu mâna întinsă la Dumnezeu

Florin Botoşan se sperie şi acum când îşi aminteşte cât de rău ajunsese în iarna lui ’92, după un an de cerşit pe străzi şi de furat de prin pieţe. Libertatea devenise prea grea, n-o mai putea duce. Nu-i mai trebuia. La fel avea să i se întâmple peste câţiva ani, în Croaţia, când îl va implora pe un judecător să-l trimită la puşcărie. Spre norocul lui, va fi un judecător milos: îl va băga la zdup.

Dar asta e altă poveste.

Florin se temea că, dacă mai întârzia întâlnirea cu măicuţa de la Concordia, avea să-l întâlnească pe Sfântul

Petru. La portiţa raiului – ştiindu-se fără păcat. Că nu-i păcat să furi ca să mănânci. Însă Dumnezeu a întins o mână printre copaci şi, discret, cum numai Dumnezeu o poate face, l-a împins pe băiat către „Sfântul Paul”. Aşa se cheamă căminul Fundaţiei Concordia, locul unde a acostat cu bine Sindbad al nostru după crâncene încleştări cu monştrii asfaltului.

Căminul e vizavi de Parcul Carol, pe o străduţă care se înfundă într-o grădină misterioasă, cu o poartă mare, de fier. În geografia oraşului, Intrarea Călţuna nu duce nicăieri, dar pentru mulţi copii ai străzii fundacul ăsta a fost şi este o deschidere spre altceva. Florian Valentin cele mai frumoase report ale

162

Botoşan e unul dintre cei care au păşit pe străduţa asta aparent fără ieşire şi au ajuns departe.

A intrat în cămin lihnit de foame, cu picioarele bocnă şi plin de păduchi. A lăsat la poartă rapănul, paraziţii, hainele ponosite şi a intrat numai cu speranţa. A, da, a mai lăsat şi ţigările. I-a zis măicuţa – cu blândeţe, dar hotărât:

dacă vrei să vii la noi, accepţi regulile noastre; dacă nu, du-te la pieire, în canale mori! Asta nu i-a plăcut.

Cum să-i iei copilului ţigara de la gură? Abia se învăţase, era şi el bărbat, şi deja trebuia să renunţe? A renunţat.

Fiindcă era hotărât să nu se mai întoarcă în mizerie. Crescuse

încet în el, în toţi anii de când fusese trimis la cerşit, dorinţa să fie un copil ca toţi ceilalţi. Copilăria şi-o pierduse.

Ştia. Din viteză, sărise şi peste pubertate. Acum dădea buzna în adolescenţă, prematur, dar dorinţa veche se păstrase. Așa că a mai tras un fum, de adio, şi gata: de atunci n-a mai fumat.

Ar fi făcut orice ca să rămână acolo. Chiar şi să înveţe. Era şi asta ceva obligatoriu. La Concordia vii, faci câtă școală poţi, înveţi o meserie, muncești. Când ieşi de acolo, ai tot ce-ţi trebuie ca să mergi pe picioarele tale.

Nici măcar nu ţi se cere să te uiţi înapoi şi să zici mersi.

Asta e filosofia fundaţiei.

Lui Florin nu-i plăcea la şcoală. Profesorii, regulamentele, programul, examenele sunt hapuri greu tolerate de stomacul unui rebel. Detesta şcoala, dar îi plăcea învăţătura. Mintea îi mergea brici. Nu tăiase el mereu, dintr-o mişcare, nodurile gordiene pe care i le-a tot scos în faţă viaţa grea de boschetar? Hârşti! şi ieşea din încurcătură.

Nu ajunsese el printr-a șasea până la faza pe municipiu la olimpiada de matematică aproape fără să



vrea? De bun ce era. Aşa, de la natură. Ştia că fără carte nu va face nimic în viaţă.

— Şi ce visai să faci?

— M-am gândit mult la asta în nopţile când sufeream de frig şi de foame. Nu mă vedeam cerşind toată viaţa.

După ce am cerşit de la oameni, stăteam cu mâna întinsă şi la Dumnezeu ca să-mi dea ajutor. Voiam să am o afacere, să câştig bani cinstit. Să trăiesc bine. Şi acum trăiesc chiar foarte bine. Mai voiam să fac o casă pentru fiecare frate şi una pentru mama. Aproape am reușit asta. Le-am dat la toţi câte un magazin. Cine s-a ţinut de treabă s-a ţinut; cine nu, nu. Visam să am o familie. Şi am. Nevastă, copil. Ce poate să-și dorească un om mai mult? A, și mai visam să scriu o carte cu toate întâmplările mele. E pe la jumătate cartea asta. Sper să o termin cândva.

Împins de visele lui, îndelung morfolite în nopţile cu zori nesiguri, Florin s-a întors la şcoală. Se gândea că va fi şi un exemplu bun pentru fraţii lui mai mici. A reluat cartea exact de unde o lăsase. Şi s-a ţinut de ea. A trecut ca vântul prin clasa a opta şi prin școala profesională de șoferi și mecanici auto. Fraţii lui veneau încet-încet din

urmă patinând pe hârtia manualelor şi a caietelor de teme. Stăteau cu un ochi la tablă şi cu unul pe geam.

Oraşul îi chema cu degetul. Cum să-i rezişti, oricine ai fi, oraşului Bucureşti?

Într-o zi, Costel, Botoşanul cel mai mic, a ieşit la plimbare în oraş. La Concordia nu era ca la orfelinat, ca la cazarmă. Viaţa de acolo era mai curând ca într-o familie mai mare. Plimbările prin oraş erau ceva obişnuit.

Mergând pe lângă Parcul Carol, Costel a văzut o casă. Şi casa aia era nelocuită. Atât de nelocuită, încât avea şi un cele mai frumoase report ale

164

gemuleţ deschis în spate. Când vezi un gemuleţ deschis, trebuie să te strecori înăuntru să vezi ce e acolo. Aşa ştia copilul. Şi înăuntru a văzut el că era chiar era raiul pe o sută de metri pătraţi. Casa avea mobilă de muzeu, televizor color, pianină, casetofon, jucării de tot felul.

Dar era totuşi o casă tristă fiindcă nu avea copii. Costeluş s-a gândit să îndrepte această situaţie. I-a chemat pe

Mihai şi pe Marius. S-au jucat frumos cu tot ce era pe acolo, au mâncat şi au fumat. Nu i-a deranjat nimeni.

Aşa că s-au întors şi a doua, şi a treia zi. Pe urmă s-au mutat de tot acolo. Nu se mai duceau la şcoală. Mihai, care începuse să tragă aurolac din pungă, era bucuros că avea un ascunziş bun pentru practicile lui de şaman al boschetelor. Ceilalţi doi se mulţumeau doar cu tutunul.

Şi pentru că Dumnezeu lăsase ferestruica din spate deschisă spre rai, băieţii au mai adus şi alţi îngeraşi de la

Concordia ca să se bucure de lapte şi de miere. Şi a fost totul bine şi frumos câteva săptămâni, până s-a întors proprietarul. Şi atunci şezură ei şi plânseră la poliţie dând declaraţii despre cum s-a fofilat casetofonul din casa omului în dormitorul lor de la Casa „Sfântul Paul", fiind urmat de alte obiecte minunate prin utilitatea şi prin raritatea lor.

Când l-am întâlnit prima oară pe Mihai la Concordia, mai ţinându-se de viaţă într-o ţâţână şi cu creierul devastat de droguri, îşi amintea vag că a stat un an de zile la centrul de reeducare pentru minori de la Găeşti. Dar nu mai ştia cum şi de ce a ajuns acolo. Acum s-a lămurit:

a fost trimis la şcoala de corecţie după izgonirea din rai.

Au fost recuperate toate bunurile pe care fraţii Botoşan le-au împărţit cu dărnicie muritorilor de la fundaţie. Cei 
mai mici au scăpat cu o scărmăneală. Mihai, fiind trecut de paişpe ani, a plătit din greu cazarea la vilă, ultracentral, lângă Parcul Carol. De acolo a început drumul lui să coboare tot mai mult. Ajunsese sub pământ şi se ducea tot mai tare în jos, până în iad.

Când se întâmplau toate astea, Florin nu mai era la

Concordia. Părăsise de puţină vreme fundaţia, când a făcut

18 ani. Pe atunci asta era regula. Acum găseşti şi tineri spre 30 de ani. S-a întors în casa copilăriei, din care tatăl plecase. Şi-a găsit o slujbă, câştiga cinstit. Când a văzut că fraţii lui o iau pe arătură, a cerut să-i fie încredinţaţi lui. Voia să-i aibă aproape, să nu-i scape din ochi. Câştiga binişor, avea cu ce-i ţine. Vorbise şi la Fundaţia Stavropoleos şi la Centrul Social „Sfântul Dimitrie”, urma să primească ajutor şi de acolo. Cererea lui neobişnuită a trezit din somnolenţă funcţionărimea de la Primăria Sectorului

2. Brusc, slujbaşii descopereau că acei copii există! A

urmat o anchetă socială. După câteva săptămâni, Florin a căpătat tutela. Devenea, cu acte în regulă, un fel de tată pentru fraţii lui mai mici.

7. Foame la Veneţia

Nu-i uşor să ţii în spinare de unul singur, la 19 – 20 de ani, trei fraţi mai mici. Trei iepuri scăpaţi din sac. Florin îşi vărsa sufletul alergând după ei prin oraş ca să-i aducă la loc. Mihai ieşise din şcoala de corecţie şi se năpustise cu capul direct în pungă, trăgea aurolac. Marius se îndrăgostise de Britney Spears şi voia să se lanseze de pe casă cu nişte baloane de un leu ca să zboare până în America, 
la iubita lui. Cel mic îl văzuse pe Dumnezeu în staţia de metrou, la Unirii, şi dăduse în delir mistic. Dar Florin a scos-o cumva la capăt cu toţi…

— Cum adică voia să zboare cu baloane în America?

— Da. Avea o geantă de voiaj plină cu baloane din alea colorate, de un leu. Se urca pe casă şi umfla câte o sută, cu gura, până-i ieşeau ochii din cap. Încerca să se ridice în aer şi s-o taie peste Atlantic. I-am

zis: „Băi, şi cum ai să te dai jos când ajungi în America?” „Sparg nişte baloane şi cobor”. „Dar dacă se sparg baloanele pe drum?

Dă naibii un pescăruş peste tine şi te omoară!” „Păi am baloane de rezervă la mine şi le umflu!” Am încercat să-i spun cum e cu mişcarea curenţilor de aer, că s-ar putea să-l ducă în Africa. Dar nu, nu se putea discuta cu el. Una că nu ştia fizică, nici geografie, dar şi dragostea aia era mai tare decât toate drogurile. Avea băiatul numai casete cu Britney Spears. Şi toate pozele cu Britney, dormea cu ele. Dacă ziceai ceva nasol de tipă, sărea la bătaie, te muşca de gât. Până la urmă i-a trecut febra asta. S-a potolit de la sine.

Florin a ieşit de la Concordia cu o calificare de şofer şi de mecanic auto. A început ca şofer pe Salvare. Avea un program fix, destul de lejer. Ziua alerga prin oraş cu bolnavii în maşină, seara mergea la liceu. Observa cu bucurie ce diferenţă mică este între realitate şi vis. Cu cât se împlânta mai viguros în realitate, cu atât era mai aproape de visul lui: facultatea, afacerea, bunăstarea pentru el şi pentru fraţii lui.

La Salvare nu i-a plăcut. Era sătul de suferinţa lui, nu voia s-o mai vadă şi pe a altora.

A intrat mecanic auto la un service, a învăţat şi tini 
chigerie acolo. Dar patronul îl trăgea pe sfoară. Îi lua din bani.

A încercat şi ca bijutier, n-a mers.

Pe urmă a reparat biciclete pe Buzeşti, la domnul

Marţău – un meseriaş de pe altă lume, de pe Marte, ceva ce astăzi n-ai cum să mai găseşti. Un exorcist. Alunga răul din biciclete cu un patent şi cu o cheie de spiţe. Regla roţile fin, spiţă cu spiţă, cum ar fi acordat piane. La uşa lui era îmbulzeală. Toţi bicicliştii adevăraţi din Bucureşti îl ştiau şi prin el Florin ar fi putut ajunge meseriaş priceput, cu dever bun, cu vărsământ la teşcherea. Dar n-a avut nici la Marţău stare. Clocotea sângele în el, avea sare pe coadă.

A ajuns salahor pe şantier.

A spălat iar parbrize la semafor, ca în copilărie.

Pe urmă a fost asistent social la Fundaţia Stavropoleos.

Era omul de legătură dintre aşezământul social şi copiii străzii. Nimeni nu-i cunoştea mai bine decât el.

A sărit de la o meserie la alta fără să fie o zi şomer.

Nu-i displăcea munca, dar şi-a dat seama că nu-l atrăgea deloc condiţia de angajat, la cheremul vreunui şef cu toane. Spinarea lui se întărise în anii de hoinăreală prin

Bucureşti, fără stăpân, şi nu se mai putea îndoi.

A început să vândă pixuri cu gel. Apăruseră atunci şi lumea era încântată de ele. Le lua de ici, le vindea colo.

Ăsta era modelul de afaceri cel mai întâlnit atunci. Avea oameni pe la toate gurile de metrou. De-acum el era şeful altora. Când n-a mai mers cu pixurile, a simţit că începe nebunia cu telefoanele mobile. Nişte cărămizi cu antenuţă. În talciocul din Militari cumpăra celulare de la unii şi le vindea altora la câţiva paşi mai încolo, cu câţiva cele mai frumoase report ale

168

lei mai mult. Pe urmă a vândut casete video, CD-uri cu muzică, reviste. Îi mergea tot mai bine.

A terminat liceul la seral şi s-a înscris la facultate doar ca să scape de armată. A ales Drept şi Ştiinţe Administrative la Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir".

Fraţii lui abandonaseră şcoala. Se tot împiedicau de pragul clasei a opta. Dar măcar reuşise să-i ţină aproape.

Smintitului de Mihai i-a venit mintea la cap: pe la douăzeci de ani a lăsat aurolacul deoparte şi s-a însurat.

Din dragoste, s-a lăsat de droguri. Mai târziu se va reapuca de ele, cu şi mai multă înverşunare, din gelozie.

Ceilalţi doi, Marius şi Costeluş, au stat la început pe lângă fratele mai mare, l-au ajutat în afacerile lui nestatornice ca apa, dar profitabile. Apoi fiecare a luat-o pe alt drum.

În vara lui 2001, Florin a fugit din ţară. Primise o amendă imensă pentru comerţul ilicit cu CD-uri şi casete. 20 de milioane. Nu-i avea. Îl pândea închisoarea.

A lăsat baltă afacerile, facultatea, i-a lăsat şi pe fraţi de capul lor, că de-acum erau mari, şi a plecat. Putea s-o ia în orice direcţie. S-a îndreptat spre Veneţia pentru că visa de mic să vadă oraşul ăla nemaipomenit, cu străzi de apă şi cu biserici înşurubate în cer. A plecat la drum cu un camarad mai mult inconştient decât curajos. „Cătălin şi atât". Unul care pândea homosexuali prin Bucureşti şi-i bătea până intrau în comă. Şi în drumul lor clandestin până în Italia, Cătălin a mai nenorocit nişte homosexuali prin oraşele fostei Iugoslavii. Îi desfigura

cu pumnii şi cu picioarele şi le lua banii. Florin, pirpiriu şi mlădios ca o fetişcană, era momeala. Până la urmă s-a despărţit de

Cătălin. Era un descreierat.



A traversat pe jos Serbia, Bosnia, Croaţia, Slovenia.

Din primul oraş, şi-a trimis paşaportul acasă prin poştă.

Începea aventura. Ziua stătea ascuns, noaptea se târa ca şarpele. O casă izolată, o rulotă, o grădină de zarzavat, o livadă, un magazin mai prost păzit erau locuri de unde îşi lua mâncarea – cu plata pe lumea cealaltă.

Când n-a mai putut, s-a predat. Murdar, flămând, rănit, înnebunit de nesomn. Prima oară l-a rugat în genunchi pe judecător să-l închidă. Ştia că va lua cel mult o săptămână. A avut noroc. Îşi aminteşte acele prime zile de închisoare ca pe unele dintre cele mai frumoase din viaţa lui. Dar au fost puţine. A doua oară judecătorul a vrut să-l ierte şi atunci Mihai l-a înjurat chiar în sala de judecată ca să-l forţeze să-i dea închisoare. A intrat iar la mititica, la odihnă şi la mâncare caldă. De data asta, o lună de zile. Nici n-a apucat să se înveţe cu binele penal, că l-au dat afară din puşcărie. A pornit-o spre Italia.

După aproape două luni de mers târâş de-a lungul a patru ţări, într-o noapte a văzut luminile din Trieste.

L-au prins grănicerii şi l-au închis. N-a stat mult la arest.

A evadat. Iar l-au prins, l-au trimis în Slovenia. A ajuns în lagărul de la Ljubljana. A evadat şi de acolo cu nişte racketi ruşi care credeau despre el că are bani. N-avea, îi păcălise. A trecut prin trei lagăre, de fiecare dată cu nume împrumutate de pe casetele pe care le vindea ilegal în ţară: Nicolae Guţă, Nicu Paleru; şi o dată – Jean Vlădoiu.

N-avea acte, dădea nişte nume care-i veneau în cap.

— Deci ai făcut şi puşcărie!

— Eu? Guţă a făcut. Paleru. Vlădoiu. Eu n-am cazier.

Sunt curat.

De câteva ori a încercat să intre în Italia. Cum tre’ 

cea graniţa, puneau grănicerii gabja pe el, de parcă avea luminiţe pe cap, şi-l trimiteau înapoi. Iar dădea o tură prin puşcăriile slovene sau sârbeşti, iar se târa până la frontieră. Până la urmă a

reuşit. S-a strecurat nevăzut până în oraşul viselor lui: falnica Veneţie.

A ajuns exact în ziua de 11 septembrie 2001, când au căzut Gemenii din New York. Îşi aminteşte că peste tot:

prin cafenele, în magazine, în restaurante, oamenii stăteau înmărmuriţi în faţa televizoarelor urmărind muţi relatările de la New York. O linişte neagră se lăsase asupra oraşului, numai clipocitul apelor din canale se auzea ca un geamăt, era ca-n poezia lui Eminescu: „S-a stins viaţa falnicei Veneţii, / N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri”...

Pe urmă s-a auzit fluierul lui: făcuse rost de unul şi cânta la San Marco, sub o arcadă. Învăţase la Concordia să cânte la fluier şi la chitară şi iată că acum asta îi prindea bine: l-a ajutat să nu moară de foame în Veneţia.

Când a revenit în ţară, după un ocol prin Olanda, după cai verzi pe pereţi, s-a înscris la altă facultate şi şi-a deschis o firmă de import-export de tot felul de produse.

Lucrează şi acum cu prietenii lui turci şi chinezi.

I-a dat lui Mihai un magazin de haine. Dar Mihai şi-a prins nevasta cu altul şi asta l-a doborât; a căzut iar în patima drogurilor. Pe măsură ce vindea marfa, îşi cumpăra otravă. Apoi i-a furat şi lui Florin bani şi un sac cu telefoane mobile. S-a reîntors în canale. Până a ajuns din nou, mai mult mort decât viu, la Concordia.

Lui Marius, îndrăgostitul de Britney Spears, i-a dat un aprozar. În amintirea vremurilor când furau cartofi de prin pieţe. Afacerea merge şi acum. Marius are şi câte o sută de euro profit în unele zile.



Costeluş, mezinul, n-a vrut bunuri pământeşti. El a intrat de mic la mănăstire ca să prindă un loc în faţă pe lumea cealaltă. Dar n-a stat mult, a fost dat afară. Acum e practicantul unei religii private, un cavaler rătăcit undeva între Biblie şi Codul Penal. L-am găsit într-un subsol insalubru, o temniţă umanizată de icoane neterminate şi de o crăticioară cu mâncărică de cartofi.

8. Patimile după Costel

Trăind de mic pe străzi, călugărul Constantin

Botoşan nu fu dus la biserică. Ştia doar că acolo vin oameni să se roage şi lasă milostenii la ieşire. Întru aceasta prindea el loc bun pe scări şi se îmbelşuga din pomana credincioşilor.

De asemenea, micul vagabond nu prea fu dus nici la şcoală. Ţinându-se după fraţii săi pe străzile oraşului zis Bucureşti, el învăţă fapte necurate şi vorbe de ruşine.

Fu ispitit de şarpele argintiu al aurolacului, dar învinse ispita asemenea fraţilor săi întâi născuţi, Florin şi Marius.

Celălalt, Mihai, vai lui! ascultă de şarpe şi ajunse aidoma şarpelui să trăiască pe sub pământ, departe de oameni şi de iubirea lor. Costel se lăsă însă înfrânt de patima ţigării de tutun şi multe necazuri îşi atrase cu această meteahnă blestemată.

Micul boschetar se ducea la şcoală numai din când în când şi mai mult pentru a-şi încălzi trupul firav şi prost înveşmântat. La Şcoala 19, „Tudor Arghezi", din centru. Inimosul director îl primea cu bucurie după ce-l curăţa trupeşte la duşuri şi-l primenea cu haine mirosind cele mai frumoase report ale

172

a Coccolino. Iar soţia directorului îi aducea sandvişuri.

Astfel se bucură copilul de un program „Cornul şi laptele".

numai pentru sine. Costeluş fu trecut din clasă în clasă, cu medii pe muchie, până într-a patra. Abia la optsprezece ani va termina clasa a opta, dar forţele răului îi vor repartiza nişte subiecte viclene şi nu va lua examenul de capacitate.

Ajungând cu fraţii săi la porţile Concordiei, în

1992, Costel găsi acolo perechea pământească a raiului.

Asemuia lenjeria curată cu norişorii diafani, iar hrana îmbelşugată şi la ore fixe – cu laptele şi mierea din raiul ceresc.

Îngeraşul fugi de mai multe ori din rai. Odată se strecură într-o casă nepăzită şi se destrăbălă în fum de ţigară şi în abur de „Săniuţa" până când stăpânul se întoarse acasă şi îl dete pe mâna poliţiei dimpreună cu fraţii săi, cu care se întovărăşise întru păcat. Altă dată, fugind din nou de la Concordia, se adăposti într-un garaj de lângă Parcul Tineretului. Pe urmă, într-o scară de bloc, de unde fu alungat de oştile legii, cu câini învăţaţi.

Copilul acceptă în sfârşit, cu mare durere în suflet, adevărul că orice loc bun pe care îl găsea pe lume era deja al cuiva. Vârsta lui necoaptă îl scoase de fiecare dată de sub ameninţarea pedepsei numite bulău. Fu osândit doar la bătaia cu pulanul peste tălpile acoperite cu hârtie udă, ca să nu rămână semne. El îndură cu bărbăţie aceste chinuri, fiind învăţat cu ele din vremea vagabondajului şi a canalelor.

Într-una din aceste evadări de la căminul „Sfântul Paul”, Costel s-a întâlnit cu Dumnezeu. Nu în casa Lui, ci în staţia de metrou de la Piaţa Universităţii. Stând



ghemuit sub scară, flămând şi îngheţat, copilul văzu un bătrân cu barbă albă şi cu toiag, înveşmântat într-o mantie lungă, albă ca neaua. Nu se putea uita în ochii Lui. Dumnezeu îi adresă fugarului câteva cuvinte:

— Împăratul Slavei te caută!

— Cine e Împăratul Slavei? întrebă Costel.

— O să vezi! îi răspunse bătrânul.

Costel îl ghionti pe homelessul care dormea lângă el şi îl întrebă cu adâncă mirare:

— Băi, tu vezi ce văd şi eu?

Dar când omul străzii deschise ochii, misteriosul bătrân nu mai era acolo.

— Acela a fost primul semn, spune Constantin Botoşan tăind cu furculiţa o cărare prin orezul basmati din farfurie (suntem într-un restaurant). Atunci m-am întors la Concordia. Simţeam o nevoie puternică de linişte, o linişte de peste fire, ceva ce nu poţi găsi în lumea asta şi oamenii nu ar înţelege… Cei de la fundaţie adânc s-au mirat de această a mea schimbare.

Vorbeşte cu întorsături de frază ca din ceaslov. De o oră, fără întrerupere. Învârte cuvintele şi le face să sune ca nişte clopoţei, te fură, îţi adoarme luciditatea. După o oră de litanie, mă întreb ce-o fi spus, că n-am înţeles nimic.

Mă abureşte ca un activist de partid, dar cu vorbele unui popă de ţară. Îl întrerup şi îl mitraliez cu întrebări scurte, precise. E greu de stăpânit. Persuasiunea lui te copleşeşte. Vorbeşte, gesticulează larg, îşi pune la treabă ochii şi muşchii feţei, dă şi din urechi. Cu barba lui roşcată, cu părul legat la spate şi vorbind cu atâta înflăcărare, în vecinătatea delirului, seamănă izbitor cu Daniel Corogeanu, fanaticul călugăr exorcist de la Tanacu.



Stăm la o masă dintr-un restaurant chinezesc, mâncăm urechiuşe-de-lemn şi furnici-în-copac, pe un munte de orez, şi bem apă minerală. Alţi clienţi nu mai sunt. Ar fi venit să bată mătănii şi să-i

pupe mâna predicatorului, chiar dacă nu poartă veşminte mănăstireşti. La el, în debaraua de la subsol unde locuieşte, n-am fi avut loc să stăm faţă în faţă la poveşti.

Ne-am întâlnit întâi la casa din strada Tomáš Masaryk 38, în care s-a şi născut. Acolo locuieşte acum Marius, al treilea Botoşan, patronul de aprozar. E plecat în Germania cu treabă; casa e încuiată.

Costel stă undeva la subsol. Am coborât pe o scăriţă răsucită strâns, ca un tirbuşon, cu grijă să nu cădem în nas. Jos mirosea a veceu şi a cartofi fierţi. Am mers cocoşaţi, ferindu-ne de ţevile din care se scurgea, pe la încheieturi, un clei ruginit. Un vecin slăbănog, cu faţă fioroasă, ne urmărea prin crăpătura uşii.

Costel m-a condus în subsolul întunecos. A descuiat tacticos câteva lacăte înşirate pe o uşă hodorogită. Apoi a sărit înăuntru peste un prag de cărămidă care-i ajungea până la genunchi. Pragul era ultima baricadă în calea potopului de fecale, dacă s-ar fi spart conductele mâncate de rugină. Casa e de pe la începutul secolului trecut.

Nimeni nu mai ştie a cui a fost, nimeni n-a revendicat-o.

Acum e a primăriei. De vreo patruzeci de ani n-a mai dat nimeni nicio bidinea de var pe acolo, n-a mai schimbat o ţeavă.

Am intrat. Erau două cămăruţe înguste, două debarale.

Nu încăpeam decât pe rând, fiecare în câte o boxă.

A trebuit să ne strecurăm anevoie prin spaţiul de fix două palme dintre un pătuţ îngust, de o persoană, şi o masă – tot mobilierul chiţimiei. Pe masă, un aragaz mic, cu două 



ochiuri, şi o crăticioară cât pumnul plină cu mâncărică de cartofi. Ieşeau aburi. Alături, o ceapă cu inima scoasă.

Omul se pregătea să mănânce. E de neînchipuit cum ar fi putut face asta acolo. Chiar dacă ignora mirosul de latrină, i-ar fi fost aproape imposibil să mănânce fiindcă nu avea loc să deschidă gura, să mestece. L-am invitat atunci să luăm masa împreună undeva în oraş. A acceptat şi, în spirit ecumenic, m-a condus la un mic restaurant chinezesc de pe lângă Grădina Icoanei.

— Scuzaţi condiţiile, mi-a zis, aici stau numai când vin în Bucureşti. În restul timpului stau la casa mea de lângă sfântul schit Pătrunsa, din judeţul Vâlcea, unde am găsit împăcare sufletească, dar

de unde izgonit am fost de către fraţi cu lucrare netrebnică, izvorâtă din invidie şi interese.

— Şi acum mai eşti călugăr sau nu mai eşti?

— Din punctul lor de vedere, nu mai sunt. Dar eu sunt călugăr în faţa lui Dumnezeu, nu a oamenilor. Am în casa din Vâlcea un paraclis al meu, unde mă rog, dar vine şi lume multă să se roage acolo. Se roagă la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Eu am pictat-o.

S-a dovedit izvorătoare de mir. Am strâns jumătate de litru! Enorm! Cu acest sfânt mir am adus vindecare bolnavilor de la Colţea şi din alte spitale.

9. Rătăcit între Biblie şi Codul Penal

Dumnezeu se pogorî, aşadar, printre aurolacii de la metrou şi, dintre toţi, pe Costel îl alese şi lui îi înmână toiagul credinţei. Însă, cum se spune în graiul necuviincios cele mai frumoase report ale

176

al norodului, Costel a căcat băţul.

Iscusinţa zugrăvirii de sfinte icoane el şi-o află din pruncie. După ce Dumnezeu i se arătă şi-i vorbi sibilinic la metrou, adânc se uimiră părinţii lui sociali de la

Concordia văzându-l pe micuţ cum o coteşte de la rele şi se îndreaptă cu osârdie spre cele plăcute Domnului. Dar nu-l ţinu mult. În loc să purceadă pe calea credinţei şi a izbăvirii, el fugi din nou de la fundaţie, pe la unsprezece ani, şi duse viaţă de ticăloşie în casa părintească, rămasă pustie după mutarea tatălui. În loc să se curăţească prin rugăciune şi evlavie, el se întina în guleaiuri şi paranghelii cu fiii năpăstuiţi ai subteranelor, cu cetele de spălători de parbrize. Nu cu fum de tămâie se aromea, nici cu smirnă, ci cu iarba-dracului şi cu băuturi stricăcioase. Iar cântările erau manele, nu imnuri de slavă.

Văzându-l de sus cum se abate de la drumul cel bun, metehăind pe arătură, Domnul îl îndreptă pe Costel spre

Centrul Social „Sfântul Dimitrie”. Acolo, treaz fiind, copilul auzi iar vocea de dincolo de lume: „Pregăteşte-te!”

Atunci el puse întâia oară mâna pe un penel şi începu să picteze icoane, una după alta. Şi pictă, şi pictă fără hodină până i se duse vlaga din trup şi leşină. Prea cucernicii spuseră că icoanele lui erau păgâne, înfăţişând sfinţi crăcănaţi şi cu trei feţe. Preafincunoscătorii nevăzutului din om, psihologii, spuseră că în mâzgălelile tricefale se

citea chemarea copilului spre Sfânta Treime, spre cele sfinte.

Astfel ajunse Costel la sfânta mănăstire „Petru

Vodă", din Munţii Neamţului, însoţit de psihologul de la „Sfântul Dimitrie"; altminteri, ar fi ajuns la şcoala de corecţie, pe urmele fratelui său, Mihai. Sosi întâi în vi 
ezită la mai vârstnicul său văr, părintele Ioan Şişmanian.

Un nume la auzul căruia inima credinciosului ortodox din România palpită. O personalitate a monahismului românesc. Mama cunoscutului mărturisitor de la „Petru

Vodă" e soră cu păcătosul tată al fraţilor Botoşan. Din acelaşi trunchi, o ramură s-a încovoiat ca o gheară în pământ, alta s-a înălţat frumos şi a dat bună mlădiţă.

Costel plecă de la mănăstire după o săptămână. Se întoarse după câteva luni şi îmbrăţişă cu ardoare viaţa monahală îndrumat de ilustrul său văr primar. Şcoala o legă de par. O va mai slobozi abia la optsprezece ani, când un diabolic doi la română îi va pecetlui calea epistemologică.

Dar se va înălţa în spirit. Pe glia nedesţelenită a minţii lui crescu vânjos harul ascetic. Intră la ascultare în mănăstire, rânind balega de la vaci şi de la porci, şi la nesfârşită rugăciune. Apoi ceru să se zăvorască un an de zile într-o chilie, fără lumina soarelui, ca să-şi înfrângă demonii care-l încercau fără milă şi fără ostoire.

— Suntem oameni. Şi cât curge sânge prin noi, suntem supuşi păcatului trupesc – cuvintează, în restaurant, călugărul de treizeci de ani, în care hormonii clocotesc ca smoala în iad. Eram închis, fără soare, cu un cartof fiert şi cu o bucată de pâine pe zi. Şi apă. Am început lupta cu diavolul. Mă ispitea, mă ispitea! Am lepădat patul, am început a dormi pe scaun. A venit un duh al curviei foarte puternic. Era de-acum un duh carnal, aievea. Trântea uşa, răsturna masa, lăsa urme… M-am mutat pe o scândură cu cuie, întru umilirea trupească şi desăvârşirea duhului.

Costel ieşi învingător din chilie după un an de zile.

Îşi curăţase neîncetat sufletul aşa cum un recrut îşi curăţă 
arma. Strălucea! Atât se ridicase în spirit, mărturiseşte el, încât putea să audă gândurile oamenilor, să le simtă necazurile, bucuriile.

„Băi, nu se poate!” își spuse el uimit.

Bucuros de acest dar căpătat de la Dumnezeu, novicele ceru de la duhovnicul său dezlegare să se ducă în pustie. În vârf de munte, în inima pădurii, în crăpătură de stâncă. Fiindcă simțea că nu era desăvârșit, că-i mai rămăsese ceva rugină pe țeavă.

Astfel ajunse la sfântul schit Pătrunsa din munții

Vâlcei, mai cunoscut lumii de când trăiește acolo, în rugăciune și în adâncă smerenie, părintele Valerian. Ca mirean, se numea Dragoș Pâslaru. Actor înzestrat, erou al

Revoluției și victimă a Mineriadei din iunie 1990. Atunci

„A luat coarnele plugului dumnezeiesc și sufletul lui a iertat tot”, cum singur (și atât de frumos!) a mărturisit.

Dar, vai, Costeluș nu-și găsi locul acolo unde Dumnezeu stătea cu evlavioșii frați la masă. Simțea că harul lui scade ca seva dintr-un fruct lăsat în bătaia soarelui.

Fugi la mănăstirea Cergău Mic, din Apuseni. Acolo fu uns călugăr, primind paramanul, acea fâșie de postav pe care călugării o poartă pe sub haine, având scrisă pe ea legământul lor cu Dumnezeu.

Reîntorcându-se la Pătrunsa, proaspătul călugăr se însoți în rugăciune cu fratele Ioan, pustnic de anduranță.

Deveni un fel de discipol al schimnicului.

Lui Ioan îi fu adusă o fată stăpânită de demoni ca s-o exorcizeze. Și scoțând el diavolii, umplu locul rămas gol cu scârbavnicul lui mădular.

Costel spune că un superior invidios și setos de putere a introdus iapa troiană în cetatea credinței ca să-l compromită pe Ioan. Căzând magistrul în păcat cu fata, 

fu alungat din schit, iar discipolul fu împins mai la margine.

Costel se lipi atunci, spre mai bună învățătură, de fratele Serafim. Însă și acesta fu curând luat pe sus de mascați – adevărați bastarzi ai Diavolului – pentru trafic de droguri și înșelăciune. Parcă intrase Necuratul în schit și juca tontoroiul în mijlocul curții!

Rămas fără sprijin, Costel părăsi schitul. Zice că fu alungat. Ba i se puse și o piedică la plecare, de-și vătămă piciorul. Însă stareţul Varsanufie Gherghel susține că a plecat de bunăvoie:

— Nu voia să accepte rigorile monahale. Nu venea la slujbe. Voia să fie de capul lui, după regulile lui, să trăiască în neascultare și

nesupunere. Aşa ceva nu este permis într-o mănăstire. Plecând, s-a exclus singur. A umblat şi pe la secta răspopitului Ioan Preoteasa. Cum mai putea rămâne unul ca el în cinul monahal?

Ioan Preoteasa, fost preot misionar în S.U.A., s-a rupt de Biserica Ortodoxă Română când n-a mai fost uns episcop în ţară, cum îi promisese Teoctist. Urmat de o turmă răzleaţă de fugari şi de răspopiţi, s-a autointitulat mitropolit şi patriarh român al acestei biserici sectare.

Rătăcirea de jumătate de an pe sub poala popii Preoteasa îi atrase călugărului Costel aspră pedeapsă arhierească: i se ridică dreptul de a mai purta rasa călugăriei.

* * *

— Părinte Ioan Şişmanian, ştiaţi că vărul dumneavoastră nu mai este călugăr?

— Nu mai ştiam nimic de ani de zile despre Costel.

Şi tare mă mir să aud asta. Dar nu e corect să spunem cele mai frumoase report ale

180

că nu mai este călugăr. I s-a luat dreptul de a purta rasa.

Călugăria nu ţi-o poate lua nimeni. Odată ce ai primit paramanul, ai până la moarte legătura ta cu Dumnezeu.

— Dar el nu apare nicăieri în catastife că ar fi călugăr.

Nu şi-l asumă niciun cult. E al nimănui.

— Mă doare inima să aud asta despre el. Cred că este un suflet smintit, chinuit, care are nevoie de povaţă şi de împăcare. El ştie că viaţa de călugăr nu se poate desfăşura în afara mănăstirii. Nu are niciun sens călugăria fără mănăstire, adică fără un stareţ, căruia să îi dai ascultare, fără un duhovnic.

— El susţine că e un călugăr rătăcitor. Că Dumnezeu e cu el peste tot. Şi că el este călugăr, cu jurămintele făcute, în fiecare loc unde pune piciorul.

— Dumnezeu este cu noi toţi peste tot. Chiar şi călugării rătăcitori sau cei care vieţuiesc în pustie aparţin unei mănăstiri, sunt sub ascultarea unui stareţ şi sub îndrumarea unui duhovnic. Lucrul acesta este atât de puternic în monahism, încât dacă el moare în afară mănăstirii, este înmormântat fără slujbă, ca sinucigaşii. Şi nici măcar în cimitir.

— Poate nici n-a fost făcut pentru călugărie… Poate n-avea har.

Dumneavoastră cum l-aţi văzut când a venit la „Petru Vodă”? Avea?

— Avea râvnă, dădea semne că va fi un trăitor adevărat al mănăstirii. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu el, când şi de ce a luat-o pe drumul acesta. Cât a stat la „Petru Vodă”, a fost bine. Promitea.

— Cred că v-a uimit pe toţi când s-a claustrat un an de zile într-o chilie ca să-şi învingă demonii…

— N-a făcut aşa ceva niciodată. Nici el şi nici altei salvezi un om, salvezi o lume

181

ne va. Noi nu chinuim copii la mănăstire. Nu-i zidim în chilii şi nu-i înfometăm. Poate a fost doar în mintea lui, dintr-o prea puternică trăire.

* * *

Dacă mănăstirea nu l-a mai vrut pe Costel, el o voia!

Îşi ridică o casă aproape de schitul Pătrunsa. Cărămidă cu cărămidă – pe măsură ce vindea icoanele pe care singur le picta sau le cumpăra dintr-o parte şi le vindea cu un adaos în altă parte, umblând cu rucsacul în spate prin toată ţara, pe la toate hramurile mănăstireşti, târguri, festivaluri, bâlciuri. Câteva icoane le dărui Fundaţiei Concordia în semn de recunoştinţă pentru tot binele ce i-l făcuse.

Când fu gata o cameră, îşi făcu acolo un paraclis unde să se roage el. Dar să şi slujească (fără drept – susţin procurorii, de bună seamă năimiţi de Diavol). Pictă o icoană a Mântuitorului şi o puse pe perete. Într-o noapte, pe nevăzute, Dumnezeu vărsă har tămăduitor în icoană.

Şi se petrecură oareşce lecuiri de otită, de cataractă, de cangrenă. Mai făcu o icoană, a Maicii Domnului, ţinând post negru şi înmuind penelul în agheasmă mare. Maica

Domnului plânse cu mir, 500 de mililitri, cu miros de ghiocei.

Costel începu a umbla prin spitale şi a-i unge cu mir pe suferinzi. Vestea se întinse de la om la om, pe calea sigură a suferinţei şi a speranţei, şi lume multă, popor al deznădejdii, începu să vină la icoanele făcătoare de minuni ale lui Costel. Casa lui din Bărbăteşti, peste deal de schitul Pătrunsa, deveni un fel de mănăstire privată cu două camere şi o săliţă pe mijloc. Veniră să se acineze la cele mai frumoase report ale

182

el, atrase de puterea icoanelor şi de credinţa lui, şi câteva

măicuţe fugite sau alungate din mănăstiri adevărate.

Ierarhii locului, invidioşi pe succesul său pastoral, susţine Costel, se plânseră cu mare mânie la procuratură.

Cică în mănăstirea rebelului se petrec necurăţii înfierate de pravila lumească. Se trag pe nas buruieni şi prafuri, se ţin slujbe fără îndrituire, se face prostituţie cu măicuţe – doar fusese discipolul păcătosului Ioan de la Pătrunsa, care pătrunsese!

Dar totul se dovedi o calomnie. Când lefegiii fără chip ai DUCOT-ului năpădiră casă, clar se văzu că fumul era de la candele, praful de la tălpile pelerinilor, slujbe nu ţinea nimeni… Şi Costel dormea într-o cameră, iar măicuţele în cealaltă, despărţiţi de săliţă!

Acum procesul e în curs: se trage linie între Biblie şi Codul Penal, s-o vedea ce şi cum… Costel se luptă cu

Diavolul în instanţă. Speră că de data asta el va fi învingătorul.

Ultima oară a câştigat Necuratul, când l-a împins în chilia măicuţei Vlasia de la mănăstirea Bistriţa.

S-a luptat, s-a luptat cât a putut cu Necuratul, dar fără izbândă.

— Am păcătuit până dimineaţă… recunoaşte Costel roşind.

Din acel păcat sub acoperişul Domnului s-a născut fetiţa lui, Rafaela. Încă mai speră că va putea să o ia de la maică-sa şi să o crească el, fiindcă îi poate oferi mai mult.

Vlasia a fost alungată şi ea din mănăstire, o duce rău. Din ce câştigă pe icoane, Costel cheltuieşte mult cu avocaţii, dar tot îi mai rămâne destul ca să-şi poată creşte fetiţa cum se cuvine.



Îi tremură buzele când vorbeşte despre copila lui.

Are patru ani. Mi-o arată, mândru, pe telefonul mobil.

Nu, nu Diavolul l-a împins în aşternuturile măicuţei!

Din lucrarea Diavolului n-ar ieşi un înger.

10. Fraţi buni, de mamă şi de Facebook

Femeia a venit încet către el, l-a luat de mână, de vârful degetelor, şi i-a spus:

— Eu sunt mama ta…

Parcă prea rece, parcă prea de la distanţă, ca şi cum i-ar fi spus cât e ceasul.

Băiatul şi-a lăsat ochii în pământ. Era mai preocupat de pantofii murdari ai femeii decât de adevărul revelat atunci: că ea era mama lui.

Putea fi oricare altă femeie în locul ei.

Nicolae Vintilă avea paisprezece ani când şi-a cunoscut mama. În 2002. Venise la Fundaţia Concordia, adus de la casa de copii din Buşteni. Se instalase de câteva luni în ferma fundaţiei de la Ariceştii Rahtivani, de lângă

Ploieşti. Era bine acolo. Copiii stăteau câte opt într-o casă adevărată, nu într-o cazarmă cu cinci sute de suflete, ca la Buşteni. Aveau trei educatori. Unul era mereu acolo, printre copii. Îşi făceau singuri mâncare, singuri îşi spălau vasele şi hainele, ţineau casa curată. Aveau şi o grădiniţă a lor, în care îşi puneau legume. Dacă pentru

Nicolae nu era chiar ca acasă-acasă, asta se întâmpla doar fiindcă lipsea mama. Iată că acum venise. O căutaseră cei de la fundaţie. Stătea în Băicoi. Şi o aduseseră la Ariceşti, atât de aproape, să-l vadă pe Nicolae. În sfârşit erau din cele mai frumoase report ale

184

nou aproape. Dar el nu-i vedea decât pantofii murdari.

A venit femeia când a fost chemată, dar nu chiar într-un suflet. S-a cam codit.

Îl purtase pe Nicolae în pântec. Îl născuse cu mare suferinţă. Îl ţinuse la piept. Îl crescuse până la doi ani.

Copilul vorbea deja, spunea mama, mergea pe picioare.

La doi ani s-a internat cu el în spital la Băicoi şi s-a făcut că-l uită acolo. Nu l-a mai văzut, n-a mai ştiut nimic de el doisprezece ani. Acum, spunându-i: „Eu sunt mama ta…”, lăsa după ultimul cuvânt un gol rece în care trebuia să mai intre ceva: „Şi eu te-am lăsat al nimănui într-un spital”. Cuvinte după care ar fi putut veni iertarea. Dar n-a mai zis şi asta. Nici atunci, nici mai târziu. Nici ea, nici el n-au mai zis nimic. Acum Nicolae o vizitează, o ajută – că e bătrână şi tot mai bolnavă. Dar golul acela cu suflări de gheaţă, de după „Eu sunt mama ta…”, nu se va mai umple şi nu se va mai încălzi niciodată.

Acum îl regăsim pe Nicolae Vintilă după zece ani, tot la Fundaţia Concordia, în căminul „Sfântul Paul” din

Bucureşti. Este un tânăr de 24 de ani, blond, înalt, ciolănos.

Faţa dură, numai muchii, e îmblânzită de o privire blajină, de fetiţă. Se pregăteşte să meargă la muncă. Îşi scoate hainele de oraş din dulap cu gesturi pedante. Le întinde pe pat cu grijă, îndreaptă cutele cu dosul palmei.

Îi place să se îmbrace fără cusur.

În curând va intra în tură. De un an şi jumătate e ajutor de bucătar la hotelul Marriott. Marriottul e o citadelă a luxului şi a puterii unde nu intră oricine.

Nicolae intră zilnic. E adevărat: prin spate, pe la chelneri

— Dar asta nu contează. Important e că zi de zi se duce acolo la muncă şi că din mâinile lui mănâncă bogătaşii şi salvezi un om, salvezi o lume

185

vedetele lumii aflate în trecere prin Bucureşti. Oameni pe care nu-i vedem decât la televizor, în ziare sau, vag, ca nişte clişee voalate, în limuzinele cu geamuri fumurii.

Oameni în preajma cărora se formează parcă nişte goluri imense de aer ce absorb realitatea din jur. Nicolae zice că asta e un mare, nesperată realizare pentru el – un băiat oarecare, crescut în turmă, la orfelinat.

A început de jos, de la salate. Pe urmă a ajuns la

„Staţia de cald" – acolo unde se fac mâncăruri ceva mai pretenţioase: grătare, plite, friteuze. Face şi patiserie. O

porţie de fajitas pregătită de el – aripioare de pui, sniţele de pui cât degetul, ineluşe de ceapă, sos – costă 80 de lei. Nici măcar o feliuţă de ceapă din mâncarea aceea nu e produsă în România. Totul se aduce de afară. Cu 14

asemenea porţii şi-a făcut salariul pe o lună. Dar se vând mult mai multe. În cele mai proaste zile nu sunt mai puţin de 250 de clienţi.

Încă un pic – o lună, două – şi va deveni bucătar adevărat. Cu diplomă. Atunci se va transfera la un restaurant din Băneasa pe un salariu aproape dublu.

Nicolae are o relaţie frumoasă cu banii. Se poartă cu ei ca şi cum banii s-ar putea supăra într-o zi, dintr-un motiv oarecare, şi l-ar ocoli. Nu-i dă pe prostii. Nu-i dă pe ţigări, pe băutură. Acolo, la Concordia, cei care au terminat şcoala şi au început să câştige din munca lor au trei obligaţii mari şi late: să se ţină de serviciu, să-şi plătească lunar chiria şi întreţinerea la cămin (două sute de lei, fix, în total) şi să pună la fiecare salariu nişte bani deoparte. La un moment dat, când vor vrea să se desprindă de fundaţie şi să o ia cu totul pe cont propriu, să aibă cu ce porni la drum. Nicolae lucrează de la şaptesprezece cele mai frumoase report ale

186

ani, din timpul liceului. Are acum în cont peste 300 de milioane de lei vechi. Prevăzător, şi-a făcut şi asigurare:

de viaţă, de sănătate, de accident. I-au crescut penele, ar putea oricând să-şi ia zborul.

Nicolae Vintilă se aşezase hotărât pe o linie dreaptă şi o ţinea tot înainte fără hurducături. Urma să se mute la un salariu mai bun, să mai strângă nişte bani şi să părăsească fundaţia de tot, să trăiască pe picioarele lui. Când, în primăvară, a primit un mesaj ciudat la o fotografie pusă pe Facebook. Un mesaj în franceză, de la o fată din

Franţa. Carmen Couturier.

Nicolae nu ştie limba franceză. A vărsat mesajul în

Google Translate şi a amuţit când a văzut ce spunea:

„Bună. Cred că tu ai putea să fii fratele meu. Nu-mi amintesc nimic de tine. Eu sunt din România, am fost adoptată de mică de o familie franceză. Sunt născută ca şi tine în Băicoi, departamentul Prahova. Numele meu adevărat este Carmen Vintilă”.

Îşi amintea vag de Carmen. O văzuse o singură dată, demult. Oare când? Ştia din dosarul de la fundaţie că erau nouă fraţi. Şapte au crescut acasă, la Băicoi. Pe el şi pe Carmen – nimeni nu ştie cum i-a ales – mama i-a abandonat în spital, de mici. Când era la casa de copii din

Buşteni, în clasa a patra, a aflat cumva, de la o asociaţie de penticostali, că are o soră mai mică la casa de copii din Sinaia. S-a rugat de o învăţătoare să-l ducă la Sinaia s-o vadă. El avea zece ani, ea cinci. S-au întâlnit într-un părculeţ, între două trenuri. Cei care îi însoţeau le-au spus să se îmbrăţişeze, că sunt soră şi frate. Şi ei s-au îmbrăţişat. Ea mirosea a pâine. Au stat aşa, înlănţuiţi, cinci minute. Fără să-şi spună niciun cuvânt. Apoi au 
fost despărţiţi. De atunci nu a mai văzut-o.

De câteva luni, de când s-au regăsit, Nicolae şi Carmen vorbesc în fiecare zi pe Facebook. Îşi dau întâlnire seara. Carmen are nouăsprezece ani. Vara asta a luat bacalaureatul.

Cu zece la franceză. Vrea să înveţe, să reînveţe româneşte de la fratele ei. Părinţii ei adoptivi i-au spus totul când a împlinit optsprezece ani. Cum au găsit-o în

România, cum au adoptat-o. I-au spus că, dacă Nicolae ar vrea să vină în Franţa, ei l-ar primi şi pe el. I-ar asigura casă şi masă şi i-ar găsi un loc de muncă. Până atunci, întâi va veni Carmen în România. Să-l

cunoască mai bine pe Nicolae. Pentru asta, ca să-şi primească sora cum se cuvine, Nicolae s-a mutat de câteva zile de la fundaţie.

Şi-a închiriat un apartament în oraş, mobilat, o aşteaptă acolo pe sora lui. Poate vor pleca împreună în Franţa, poate întâi ea şi el mai pe urmă…

El a întrebat-o:

— Nu vrei să mergem şi la părinţii noştri să-i cunoşti?

A primit răspunsul imediat. L-a dus în Google Translate.

În caseta cu traducerea a citit:

— Nu. Părinţii mei sunt aici, în Franţa. M-au crescut şi mă iubesc. Părinţii tăi m-au lăsat să putrezesc într-un spital.

11. Şi pâinea l-a făcut liber

Olga Gudynn International School organizează concursul Talent Show la Aristocrat Events Hall. Evenimentul aduce străluciri swarovskiene şi clinchete anglofone în Pipera, unde până nu demult luceau în iarbă cele mai frumoase report ale

188

perlele negre ale oilor şi se auzeau doar strigăte neaoşe, ciobăneşti.

Elevii şcolii particulare sunt aduşi la serbare cu limuzine şi însoţiţi de gărzi de corp. Au fost invitaţi şi orfanii de la Fundaţia Concordia. E începutul unui frumos parteneriat umanitar. Prinţii şi cerşetorii sunt împreună, pentru câteva ore, sub candelabrele de cristal care valorează fiecare cât o şcoală de la ţară. Respiră acelaşi aer răcorit şi purificat de sisteme electrice.

Părinţii copiilor de la şcoala particulară umplu sala, plus bonele, şoferii, gărzile de corp. Oameni cu dare de mână. Maşinile lor, parcate în zonă, au schimbat geografia locului. Unii cu vestimentaţie şi purtări aristocratice, alţii cu haine ţipătoare şi mers apăsat, ciobănesc. Străinii din corpul diplomatic şi din corporaţiile transnaţionale vorbesc în engleză, în franceză. În partea românofonă mai zbârnâie câte un „senchiu", un „furculision" se mai înfige în timpan.

Pe partea dreaptă a sălii se întinde standul cu obiecte de tot felul ieşite din mâinile elevilor de la şcoala Olga

Guddyn. Desene, jucării, tricouri, cusături de mână. Cei mari cumpără de la cei mici. Cât vor să dea. O sută de euro pentru un pahar pictat. Cinci sute de lei pentru o vază.

— Ce sfinţi e pe icoana asta, prinţişor?

— Tu și cu mami!

— Bravo ţie! Ia d-aci zece milioane!

Sfinţii părinţi – mami și tati – par să se scurgă, topiţi, de pe iconiţa de sticlă, nu mai mare decât o oglinjoară de pudrieră. Fără îndoială e un preţ uriaş pentru o asemenea lucrare. Tati numără banii în palma educatoarei, hârtie salvezi un om, salvezi o lume

189

cu hârtie, ca la nuntă. Undeva în ţară nişte copii vor zâmbi pentru o clipă când vor primi banii strânşi aici.

De cealaltă parte a sălii e standul copiilor de la Concordia.

Au pregătit prăjiturele, biscuiţi, cornuleţe, pâine de toate felurile. Totul preparat în laboratorul de patiserie și în brutăria lor. O scamă legislativă blochează mecanismul autarhic al fundaţiei: copiii de la Concordia nu-și pot vinde produsele fiindcă nu au ieșit încă toate autorizaţiile de sub pixul birocraţilor. Dar nu-i împiedică nimeni să-și facă singuri, cu mâinile lor, pâinea cea de toate zilele și deserturile. Și nici să dăruiască altora. E

coadă la standul lor din sala de festivităţi. Copii și părinţi poftesc la bunătăţi. Își alege fiecare ce vrea. Și nu plăteşte nimeni nimic, ci donează, dacă vrea. Fiecare cât îl lasă inima. Chiar și de zece ori preţul din magazin – dacă s-ar fi vândut la raft. Banii se strâng, fireşte, la casă. O căsuţă din lemn, cu o fantă în acoperiş, pe unde copiii de bani gata strecoară bancnotele.

În fundul sălii este o masă. Una singură. Este plasată exact la mijloc, în calea tuturor, între standul prinţişorilor și standul cerşetorilor-patiseri (unii chiar au cerşit pe străzi înainte de a ajunge la Concordia). Masa n-ar trebui să fie acolo. Nu în timpul spectacolului. A fost adusă la cererea cântăreţului Adi Minune, fost de Vito, fost Copilul Minune. A venit și el la serbare cu copilul lui – elev la şcoala exclusivistă a Olgăi Gudynn – și cu nevasta. Copilul Copilului Minune e îmbrăcat în haine de argint, paietă lângă paietă, și are pe cap o creastă ca o toporişcă făcută cu fixativ. Doamna Minune poartă o rochie despre care nu se poate spune nimic. Sau mai bine să nu spui nimic. Adi vorbeşte la un telefon roşu, cele mai frumoase report ale

190

cu clapetă rabatabilă, care îi ajunge, ca o scândurică, de la ureche până la piept. Se ceartă cu cineva, strigă în receptor. După un timp apar doi chelneri cu tăvi de mâncare acoperite cu clopote de

argint şi familia Minune începe să mănânce sub ochii tuturor. Spectacolul merge mai departe.

Între copiii de la Concordia, îmbrăcaţi în alb, ca scoşi din sacul cu făină, se înalţă cu un cap un tânăr blond, tot numai un zâmbet. Pare să fie şeful celorlalţi.

Îl cheamă Andreas Resch. L-am mai întâlnit de câteva ori la fundaţie, printre copii, învăţându-i pe unii să facă prăjituri, pe alţii să facă pâine. E austriac, dar limba română sună mai bine din gura lui decât din gura multor români.

— Andreas, ne-am mai întâlnit, dar n-ai avut timp să vorbim. Mereu frămânţi şi te frămânţi. Cum ai ajuns tu din Austria în România ca să faci pâine pentru copiii străzii? Şi, iată, acum şi pentru copiii cu străzi.

— Am plecat din ţara mea, acum şapte ani, ca să scap de armată. La noi poţi să alegi: faci şase luni armată sau opt luni voluntariat. Am ales varianta a doua. Când am terminat liceul nu ştiam nimic despre Concordia, deşi este înfiinţată de un preot austriac. Am aflat de pe Internet.

Am scris în România, am fost chemat să văd despre ce e vorba înainte de a fi primit ca voluntar. Am venit singur, cu maşina, pentru două zile. Mi-a plăcut ce am văzut la fundaţie, cum se lucrează cu copiii, şi am rămas.

— De atunci au trecut de zece ori câte opt luni şi tot aici eşti.

— Da. Am întâlnit la Concordia o fată… Avea şaptesprezece ani atunci, eu douăzeci. Ajunsese acolo de

la şapte ani fiindcă familia ei se destrămase. Acolo a crescut.

M-am îndrăgostit de ea. Ai putea spune că nu era o relaţie principială, ceva gen profesor-elevă, eu fiind instructorul ei de patiserie. Dar ea a devenit curând majoră.

Deci e ok, da? Pe urmă a terminat şi facultatea. Ştiinţe economice. Anul trecut ne-am căsătorit. Ne-am cumpărat o casă modestă în Ariceştii Rahtivani, să fim aproape:

eu, de Concordia şi ea, de parcul industrial Ploieşti, unde munceşte de când era în liceu.

— Ce frumos! Casă de piatră! Ai tăi nu au tras de tine să te readucă acasă?

— Ba da. Voiau să continui afacerea familiei. Noi avem încă de la

bunicul o măcelărie în Steyr. Un orăşel bogat, pentru că acolo se fac maşini agricole foarte bine cunoscute în toată lumea şi armament. N-am vrut să fiu măcelar. Nu-mi plăcea. Eu am căpătat acasă o diplomă de bucătar-ospătar şi voiam să fac studii economice.

— Aşa ai scăpat de armată. Şi pâinea te-a făcut liber.

Ştiai de acasă să faci pâine?

— Am învăţat singur, aici. Când am venit la fundaţie, am găsit doar un cuptor vechi. Acum avem patiseria noastră şi brutăria noastră cu utilajele cele mai moderne.

Copiii obţin aici diplome eliberate de Ministerul

Învăţământului, calificări recunoscute peste tot în ţară.

Cu ce puteam să fiu de folos copiilor? Având acel cuptor, am început să citesc cărţi despre brutărie. În concediu furam meserie de la brutarii din oraşul meu. Aşa am învăţat. Până la urmă am învăţat bine meseria asta. Am scris eu însumi un manual de brutărie – după care învaţă copiii de la Concordia.

— Aşadar ai venit în România după terminarea liceu cele mai frumoase report ale

192

lui. Ţi-ai abandonat studiile universitare?

— M-am înscris aici la ASE, la relaţii economice internaţionale. Dar nu făceam faţă şi la facultate, şi la munca mea de la fundaţie. Am vrut să continui studiile în Austria, dar nu mi s-au recunoscut toate creditele obţinute aici. Acum sunt student la Universitatea din

Hamburg, de la distanţă. Examenele le dau aici, la ambasada

Austriei.

— Cu sau fără cameră de supraveghere? Ştii că la noi e o nebunie cu camerele astea la examene…

— Fără cameră. Mă păzeşte de la spate un supraveghetor.

12. Băiatul care aduce pizza

Să te trezeşti într-o dimineaţă şi să vezi maci pe spatele surorii tale mai mici. Întâi o auzi cum se duce spre baie târându-şi şlapii pe linoleum. Apoi, când trece prin dreptul uşii, îi vezi spatele înflorit. Umerii cu petale risipite, şalele cu un buchet mare, îndoit spre şold. Eşti un copil. Pui capul din nou pe pernă şi recazi în somn zâmbind. Apoi tresari îngrozit. E sânge! Sângele ăla de unde a apărut?

* * *

Băiatul vine cu pizza. Suni şi el vine într-un târziu.

Întotdeauna târziu, ţi se pare, chiar dacă s-ar rostogoli din telefon, cu pizza în mână, în clipa când ai încheiat comanda. Rareori îl cerţi. Mirosul din cutie îţi aţâţă pof

ta. Uiţi întârzierea. Îţi vine să-l îmbrăţişezi. Îi dai bacşiş pentru că ţi-e foame şi în clipa aia el îţi pune în braţe o cutie magică. Înăuntru găseşti un dram de fericire. Scurtă, carnală, ignobilă. Dar la fel de intensă ca o dragoste la prima vedere. Ce-ar fi oraşul ăsta uriaş, cu tot cu oamenii lui, fără băieţii cu pizza? – îţi zici.

Narcis Nica ştie că a livra pizza nu e totuna cu a înălţa catedrale. E o muncă măruntă, dar nu neînsemnată. Vede zi de zi bucuria înflorind pe feţele oamenilor când le aduce pizza la uşă. Ţârâitul soneriei e un cântec de triumf.

Oamenii mănâncă. Deocamdată e bine aşa, zice el. Dacă ar zice că e mulţumit, ar însemna că nu vrea să avanseze.

Şi vrea. Acum are 25 de ani. Nu vrea să schimbe lumea.

Vrea să i se adauge. Pentru asta trebuie să fie om. Adică să aibă o familie, o casă, bunăstare, linişte. Şi mai departe ce să fie? Păi ce? Să fie om – aşa cum înţelege el că înseamnă să fii om. O să facă toată viaţa meseria asta: de om. Cea mai frumoasă dintre toate.

* * *

Hei, băiete, lasă pizza pe masă şi vino lângă mine.

Vino să-ţi strâng mâna şi să-ţi spun că te preţuiesc pentru ce eşti şi pentru ce faci. Că te admir pentru îndârjirea cu care te-ai bătut ca să ajungi aici. Bătălia cu demonii copilăriei tale nu mulţi ar fi câştigat-o. E greu să ajungi aici.

Narcis, când ai pornit de acolo. De la macii de pe spatele

Vioricăi, sora ta mai mică.

Sari din pat şi te iei după ea. Nici nu ştie ce are pe spate. Sânge! îi strigi tu, speriat. La şase ani şi ceva ea încă mai trăieşte în poveşti. Ţi-ar spune că îi curge sânge

din umeri pentru că îi dau aripile. Dar tu ai nouă ani. Eşti mare de-acum. Demult nu mai vrei să treci prin oglindă, să fii invizibil, să stai într-o casă de turtă dulce.

Sora ta s-a trezit înaintea ta şi a lui Ionuţ, fratele vostru.

Dormiţi toţi trei într-o cameră, în apartamentul de la marginea cartierului Drumul Taberei. Câmpul cu bălării începe de la geamul

vostru, din cuvertura verde pe care mama o scutură pe geam. Viorica s-a trezit prima şi s-a dus în cealaltă cameră, la mama. S-a culcuşit lângă ea în pat şi a mai moţăit puţin. Acum merge la baie, somnoroasă, şi când trece prin dreptul uşii o vezi plină de sânge.

Alergi în dormitor. Mama doarme liniştită, cu spatele către uşă, învelită până la gât. Te apropii de ea. Îi atingi părul. Ea murmură ceva. Din îndoitura cearşafului, acolo unde îi atinge gâtul, izvorăşte un firicel de sânge. O dezveleşti. Nu vrei să îţi mai aduci aminte!

Sângele îi ieşise din vine şi îi îmbrăca tot trupul într-o cămaşă lichidă.

Fugi în bucătărie, unde l-ai auzit pe tatăl tău tuşind.

Tată, tată, mama e plină de sânge. Plânge, să ştii! O doare!

Tatăăă! Dar el nu zice nimic, parcă nici nu te aude.

Nici nu se uită la tine. Mai trage un gât de vodcă şi îşi mai aprinde o ţigară. Fumează şi se uită liniştit pe geam, departe. Soarele, rănit şi el, întinde pe cer un cearşaf roşu. E dimineaţa zilei de 23 iunie 1996.

Parcă a fost un vis urât. Dar totul era aievea. Tu însă nu voiai să crezi. Ţi-au trebuit mulţi ani ca să înţelegi că n-a fost un coşmar. Şi acum ţi se întâmplă uneori să crezi asta, când baţi oraşul cu teancuri de pizza în portbagaj, şi aştepţi să te trezeşti. Hei, băiete, priveşte-mă! Nu mai sta cu privirea pierdută. Viaţa ta e aici. Nu simţi mirosul



ăsta de pizza? Ascultă-ţi inima zvâcnind tinereşte; cum, ca o leoaică, pândeşte clipa următoare.

Mâini nevăzute te-au împins, în visul ăla, până la vecina.

Ea avea telefon. A sunat. Parcă în aceeaşi clipă oameni în alb, oameni în albastru au năvălit în casa voastră.

Mama s-a ridicat cu pat cu tot şi a plutit lin prin cameră, pe scări, pe hol, până afară. De sus, prin despicătura perdelei, ai privit-o cum intră în ambulanţă ca într-un sertar magic. A fost ultima oară când ai văzut-o.

Patruzeci şi trei! Patruzeci şi trei! Cineva strigă în casă, cineva notează. Tu auzi prin perete, de la vecina.

S-au adunat şi alţi vecini în bucătărie, în jurul vostru, şi comentează. De patruzeci şi trei de ori a înflorit trupul mamei tale sub

cuţit. Şi tata uda macii cu lacrimi şi răsădea alţii, mut, înnebunit de gelozie. Pe urmă a venit sora ta, dimineaţa, şi s-a culcat lângă mama. N-a simţit cum o îmbrăţişează cu tot sângele ei. Atât de rănită! şi tot a putut să leviteze până la Salvare. Şi a mai trăit o săptămână! Nicio femeie nu a fost mai puternică şi mai frumoasă decât mama ta, prietene, şi nimeni nu te-a iubit mai mult. Mereu spui asta. Şi eu te cred şi înţeleg că tot ce a crescut în viaţa ta după aceea s-a adăpat cu rădăcinile din şuvoiul acela de purpură.

Nici pe tata nu l-ai mai văzut. A fost scos cu cătuşe din casă. Pe voi, copiii, v-a luat în grijă o mătuşă. Pentru că nu ştia să-i iubească, Dumnezeu nu-i dăduse copii.

Pe voi vă bătea şi vă ţinea înfometaţi. Aşa aţi ajuns la

Centrul Social „Sfântul Dimitrie". Acolo petreceaţi toată ziua: mâncaţi, vă jucaţi, mergeaţi la şcoală. Acasă veneaţi doar să dormiţi.

Într-o zi un instructor de la „Sfântul Dimitrie" v-a spus că tatăl vostru e internat la un spital de nebuni, 

undeva pe lângă Calafat. V-a luat pe toţi trei şi v-a dus cu trenul să-l vedeţi. Aţi vrut. Era totuşi tatăl vostru. Acum nu mai ştii cu ce sentimente ai plecat. Să-l ierţi? Să-l blestemi?

Când aţi ajuns acolo un doctor v-a spus, mângâindu-te pe tine pe cap, că aţi ajuns prea târziu. Tatăl vostru murise de două zile. Voi n-aţi zis nimic. Aţi gândit: tata e mort, mama nu mai e, vrem înapoi la Bucureşti. Niciunul dintre voi nu ştie când a murit tatăl vostru, în ce an. Nici unde e înmormântat. A murit cândva, e înmormântat undeva.

Pe urmă aţi ajuns la Concordia. La ferma din Ariceşti.

Întâi voi, băieţii. Pe urmă aţi cerut-o şi pe Viorica alături.

Acolo aţi crescut. Îţi aminteşti cu inima plină de excursiile anuale în Austria. De două săptămâni magice cu iahtul pe Marea Adriatică, în Croaţia. De încrederea instructorului tău, care ţi-a dat pe mână banii de mâncare ai unei grupe. Ceilalţi depindeau de tine, de felul cum chibzuiai lună de lună bugetul. Şi te-ai descurcat ca un om mare!

Acel om a crescut viguros în tine, în copilul care erai, ca un altoi în despicătura unei tulpini arse de ger. Nu te-a înlocuit, ci te-a completat. El te-a îndrumat mai târziu.

Nu-ţi plăcea la Concordia, că nu erai lăsat mai mult la televizor. Doar în weekend. Voiai mai multă informaţie.

Şi mai erau şi sectoare de făcut. Holuri, veceuri, alei. Ai învăţat că e necesar să faci unele lucruri, chiar dacă nu-ţi plac. Te-ai obişnuit cu asta.

Ai făcut liceul de electrotehnică la Filipeştii de Pădure.

Când ai împlinit douăzeci de ani te-ai întors acasă.

Aveai bani strânşi din alocaţie, din bursă, din pensia de urmaş, din munca ta. Destul de mulţi. Cei de la Concordia ţi-au păstrat banii şi tot ei au trecut casa pe numele tău şi al fraţilor tăi. Până să te întorci tu, casa a stat închisă.

Pustie. Întâi şi întâi ai schimbat linoleumul. N-ai vrut salvezi un om, salvezi o lume



să mai vezi cum moartea a lăsat pete mari de rugină pe jos. Încet-încet ai schimbat totul în casă. Nimic să nu-ţi mai amintească de dimineaţa aceea. N-ai cheltuit un leu aiurea, Narcis. Ţi-ai luat lucruri atât de frumoase! Îmi place cum e la tine acum. Totul e nou şi curat. Tu şi cu fratele tău Ionuţ parcă aţi fi două fete, aşa ţineţi casa de îngrijită.

Peste câteva zile va veni şi Viorica de la Viena. Se va simţi chiar ca acasă. Fundaţia a sprijinit-o să facă facultatea de management la Viena. Anul ăsta şi-a luat licenţa şi acum vine la voi să vă vadă. Abia aştepţi să o plimbi cu scuterul prin Bucureşti, să-i arăţi oraşul. Tu îl ştii în toate ungherele, ca pe o cutie de pizza, dar sora ta nu a apucat să-l cunoască. La următoarea vizită speri să o plimbi cu maşina. Mai ai de strâns încă puţin la bancă şi gata! Veţi fi împreună până la toamnă. Apoi ea se va întoarce în

Austria, la muncă. Dar şi aşa veţi fi tot timpul o familie.

Nimic nu vă poate despărţi.

Ferice de voi, copii fără părinţi!

13. Cimitirul de pe perete

Şi ce dacă-i mare cât un cal? Suferă. L-au făcut drogurile astea harcea-parcea! Păi, măi nene, când îţi bagi legalele-n bot tre' să te uiţi la tine şi să-ţi zici sincer:

pa, pui! Dintre toate porcăriile deşi le bagă fraierii în ei, astea legale, etnobotanicele, sunt cele mai date dracului.

Poţi să fii tu cât Casa Poporului, că n-ai scăpare. Nimeni nu scapă.

Marcel Răducanu Lixandru zicea: „Bă, eu sunt mare cele mai frumoase report ale

şi tare – ia uite câta ciocane am!” Se dădea cocostârc pe pasarelă. Zicea că drogurile nu se leagă de el. Că n-au efect. Aiurea! Cum ai pus botul, ăla eşti!

Babacul lui era mereu mangă, mereu cu benoaclele aburite. Nu ieşea din casă decât ca să-şi ia încă o sticlă de genocid. I-a dat băiatului nume mare, de fotbalist: Marcel

Răducanu. Stelist. Altceva n-a mai făcut pentru el.

A bătrână era măturătoare de străzi, vai de capul şi de zilele ei, abia reuşea să mânjească farfuriile cu potol…

Marcel a crescut singur, ca buruiana, nu l-a băgat nimeni în seamă. N-a ajuns fotbalist, cum îi menea numele, deşi era un bun mingicar, şi nici şcoala nu-i plăcea. Era naşpa la şcoală. S-a oprit la două clase. O ardea golăneşte pe străzi şi de acolo primea exact învăţătura de care avea nevoie ca să se descurce.

Avea şaişpe ani în ’99, când s-a înţepat prima oară.

Nu de vreo supărare, că i-a murit babacul sau de altceva.

L-a mâncat în cur să vadă cum e. De curiozitate. Şi ca să nu fie el mai gherţoi, mai mâzgălici între toţi ciumegii cu care se înhăitase. Erau nişte ciumalăi cordiţi, de prin Militari, care băgau vastu-n maşini, numai merţane şi pisicuţe nemţeşti. Când garda a picat pe ei, pretenarii l-au predat pachet. Şi a căzut Marcel la suferinţă, un an de zile la închisoarea pentru minori de la Tichileşti. A

fost dibac, a intrat la facultate cu doar două clase la bază.

N-a pierdut timpul cu fum, cu abureală, cu prăfăraie.

A început direct cu heroină. Era limpede ca o bucăţică de cer închisă în seringă. Zbang! I-au intrat furnici în venă.

A simţit cum i se urcă la cap. Şi ce viteză aveau, ale dracului furnici! Ciup-ciup-ciup! au început să-i ciugulească bambiluşca. Neuron cu neuron. Da’ lui îi plăcea asta. I



se părea ba că pluteşte ca lebădoiul pe o apă lină, ba că se ridică la cer ca uliul. Şi vedea toată lumea de sus ca pe o tipsie cu bunătăţi şi cu gagici. I se părea că el e cel mai frumos din oraş şi că toată lumea îl iubeşte. Nici frig nu-i era, nici foamea nu-l tăia la ghiozdan. Pe urmă, când furnicile se săturau de ronţăit, Marcel cădea ca bolovanul din cer. Dădea cu curul de pământ şi urla de durere. Dar nu se astâmpăra. Căta

să se caţere iar şi iar în lumea de peste lume, la etaj, unde era numai fantazie şi delir. Prea mişto!

Pentru boieria asta trebuia să spargă maşini. Dădea totul pe droguri. Pe urmă a trecut la vitrine: trosc! cu cataroiul, lua scumpetea şi – jea! Degeaba îşi punea ciorapi pe labeturi şi îşi trăgea şapca pe vizor. A fost prins şi iar s-a dus la umbră. De două ori pentru furt, o dată pentru tâlhărie. În total, opt ani de bulău. Cică i-a prins bine incubatorul: măcar n-a mai dat cu ciocul prin făină.

Credea că i s-a luat de droguri. Dar cum s-a liberat, a dat cu nasul în ele. Când te mână dracul, ţi se pare că toată lumea e făcută din prafuri, îţi vine să lingi pereţii.

Poţi să nu pui trompa ani de zile; când ai mirosit din nou, ăla eşti. Te faci homar din prima, cum ai fost. Aşa şi

Marcel Răducanu. A început cu parcangeala, cu ciordeli mărunte, ca să nu intre iar la pârnaie. Însă din astea nu-i ieşeau destui coco pentru coca sau pentru malaciucă. Şi atunci a făcut greşeala vieţii lui: a dat-o pe etnobotanice.

— Bă, să mor io, botanicele astea-s făcute cu sloboz de drac. Păi ierea pe toate drumurile. Ierea legale. Şi ieftine.

Te duceai, nene, la magazin, luai frunzuca şi-o sugeai, o făceai penală, o făceai ceiuţ şi-o beai. Şi davaiştii – şmecheri, ce crezi? Dădea politicul interzis la o substanţă, ei schimba numele şi gata, vindea în continuare. Şi acum cele mai frumoase report ale

200

găseşti legale. Numai în Militari la mine ştiu două… Bă, mânca-ţi-aş! Deci eu am tras pe nas, am băgat în venă de-am zis că-mi esplodează motoraşul, ani de zile, da' o duceam pe picioare. Şi m-a pus dracu' să iau legale. Aşa ceva n-am crezut că asistă. Ia zi, Botoşane, nu e meserie?

Băi, nu pot să-ţi zic cum e! În patru luni m-a făcut muci.

M-a destruns! Botoşan ăsta făcea găuri în pământ când era luat, scormonea ca câinele. Eu mă căutam de păduchi şi mă căcam pe mine de frică. Panică se cheamă. Legalele astea mi-a băgat tebeceu-n plămân. Mă vezi mare pe dinafară, da' îs scobit, frăţioare! Sunt muci! Se ia legale pe rupte în România! Toţi bitongii ăştia care iau legale au tebeceu. E esplozie de tebeceu în Bucureşti. Ia să verifici, să vezi! Nu ştiu cum, da' căcatul ăla de plantă atacă plămânii. În patru luni eram fleaşcă, când am ieşit de la bulache. Am ajuns la spitalul Obregia, la

detox.

Acolo am aflat că s-a pus şi hivul pe mine. Am ajuns aici, la Concordia… Băi, ştii cum ieream? Nu pot să-ţi spun.

Eram foarte terminat! Ce zicea ăsta, Botoşan Mihai, că ierea mortul viu când a venit aici? Păi eu ieream mortul viu mort!

După trei luni m-am revenit la puteri, acia-şa. Am zis: gata, nu mai mă droghez, să moară mama! Am douăşnouă de ani, opt ani de mititica, vreau să trăiesc şi io. Da' hotărât! Stai să vezi. Deci mă trimite ăştia de la cămin, după trei luni, să mă duc la Iaşi cu alt drogat să-şi facă buletinul, că se espira. Adică eu – însoţitorul lu'

ăla, mă-nţelegi? Fază! Să am grijă să nu bage în el. Băi, şi ce face Marcel? Pofta dracu'! îl las pe fraier în Gara de Nord, iau taxiu' şi mă duc în Militari să-mi iau etnobotanice.

Pfui, ce era în mintea mea!!! Juma' de oră salvezi un om, salvezi o lume

201

m-am învârtit pe lângă chioşc. Nu ştii cum e. Mergeam în limbă! De poftă. Da' am zis: bă, gata! Ai să te duci dracului. Mi-am mâncat degetele. M-am scărpinat până la sânge. Mi-am dat palme. M-am dat cu capul de stâlp.

Şi până la urmă n-am luat frunză. Acolo a fost bătălia care am câştigat-o, zic eu. M-am întors la gară, l-am dus pe drogatul ăla la Iaşi şi l-am adus înapoi cu buletinul la el şi nedrogat. Şi de atuncea-şa nici nu mai mă gândesc, nu mai mi-e poftă. Ştii ce mişto e?

Acum găliganul e la Concordia. S-a întremat, arată bine pe spoială. Ce-o fi la sângerete… numai el şi doctorii ştiu. Lucrează la o sală de fitness, dă cu mătura pe-acolo, spală podele. „E mişto că vin gagici ca lumea să-şi menţie silueta". Îşi mai spală şi el ochiul. Patronul are încredere în el. Îi dă zece bulioane pe lună. Fiindcă s-a arătat băiat de caracter, cei de la Concordia l-au mutat din căminul de triaj în Casa Iuda, la mai bine. Acolo e hogeagul lui acum. Dă un bul pe chirie şi un bul pe întreţinere. Restul îi pune la ciorap, nu se lasă caşbec. Şi-a luat şi scuter.

Educatorii sunt impresionaţi, spun că puţini s-au schimbat atât de mult în opt luni. Cică s-a pus ca lumea pe şine. Cum e el ca trenul, cu două clase, parcă-l vezi că ajunge în gara aia bună.

Când a câştigat Marcel marea cafteală cu dracii din el, în faţa chioşcului de etnobotanice, a avut în căpăţână o chestie tare, văzută la

Concordia. A dat într-o zi, pe un perete, de două panouri cu poze de morţi. Numai frăgezime, neică! Ciutani şi gagici, vai de sufletul lor, morţi ca florile. De la droguri. Nu s-au putut lăsa şi au mierlito. Opt bucăţi! – în afară de ăia care au stins lanterna prin canale. A buchisit pe perete: Ramona – supradoză…



Cristian – supradoză… Gheorghe – supradoză… Ilie – supradoză…

I s-a părut că vede în continuare: Marcel Răducanu

— Supradoză.

— Băi!… Şi m-am lăsat!

* * *

Câteva echivalări argotice (nu neapărat necesare):

A cădea (intra) la suferinţă – A intra la închisoare.

A da cu ciocul prin făină, a pune trompa – A consuma droguri-praf, a trage pe nară, a trage o linie.

A se da cocostârc pe pasarelă – A se da mare; a se încrede exagerat în forţele proprii; a brava; a se scoate în evidenţă.

A se înţepa – 1. A se injecta (aici); a se prinde de poantă; a-i pica fisa. 2. Despre femei: a ajunge cu uşurinţă la contacte sexuale (ocazionale).

A stinge lanterna – A muri

Bambiluşcă – Cap, creier.

Binoclu, benoacle – 1. Ochi (aici); ochelari; vizor;

2. spion; paznic.

Bitong – Puştan, adolescent; orfan (Probabil de la bitang – bastard, copil nelegitim).

Bulion, bul – Un milion de lei (vechi).

Caşbec – Rămas fără niciun ban, calic, lefter; dator.

Cataroi – 1. Pietroi (aici); 2. Funcţionar inflexibil, incoruptibil.

Ciordeală – Furt mărunt, furtişag.

Ciumalău – Şmecher, şef.



Ciumeg – Şmecher de cartier; lider de gaşcă.

Coca – Cocaină.

Coco – Dolari; bani, în general.

Cordit – Versat (aici); bazat; susţinut de inşi puternici; cu pile şi relaţii.

Davaist – Furnizor de droguri, dealer.

Dibac – Deosebit de inteligent.

Gardă – Poliţie, patrulă.

Genocid – Băutură proastă, contrafăcută; poşircă.

Gherţoi, mâzgălici – Prost, fraier, pămpălău.

Ghiozdan – Stomac.

Hogeag – Adăpost, culcuş, ascunzătoare.

Homar – Consumator înrăit de droguri; consumator activ; Homar uscat – fost consumator

Ia / Gea (interjecţie) – Fugi! tai-o! dispari!

Malaciucă – 1. Heroină (aici) 2. Spermă; sloboz (Probabil de la malahie/malachie – masturbare).

Parcangeală – Activitatea celor care iau în stăpânire locuri de parcare publice şi pretind o taxă ilegală de la cei ce parchează (ameninţând, dacă nu sunt plătiţi, cu zgârierea maşinii).

Penală – Ţigară grosolană făcută din chiştoace; tutun învelit în hârtie de ziar.

Pisicuţă – Maşină scumpă, puternică (de viteză, cu motor silenţios, care „toarce"; în special BMW).

Potol – 1. Mâncare, haleală (aici) 2. Masturbare.

Sângeretă – Organ intern.

Umbră – Închisoare, puşcărie, pârnaie, bulău, răcoare, ţuhaus, gherlă, facultate, incubator, mititica.

Vast – Mână. A băga vastul, a da cu vastul: a fura.

Vizor – Ochi, vedere.

cele mai frumoase report ale

204

14. Păsărică şi alţi guguştiuci

Păsărică e băiat de Bucureşti. Tânăr, zdravăn, făţos; de isteţ, îi zbârnâie mintea. Dar parcă n-ar şti pe ce lume trăieşte. Ţara e plină de şomeri, e omor pe un loc de muncă.

Şi el ce face? Ăştia de la Concordia l-au învăţat o meserie, i-au găsit cu greu un loc de muncă: şi el, în loc să ţină cu dinţii de postul ăla, se duce prima zi la lucru, dar a doua zi nu se mai duce!

— Mircea, nu cred că nu pricepi ce se întâmplă în jurul tău. Iartă-mă că-ţi spun asta, dar eu cred că eşti doar puturos!

— Păi… Dar cum vreaţi să mă duc, domnu' reporter, dacă n-am avut bani de metrou? Eu am vrut să mă duc, da… na! – aşa, pe jos? Sau să fac blatul? Şi dacă mă prindea, de unde să plătesc eu amenda?

Ia te uită! Mircea Păsărică, băiatul care a fugit de mic de acasă, trăind după aia ani de zile pe străzi, dând cu jula într-o parte şi-n alta, are deodată o iluminare civică şi morală şi nu face el un blat până la serviciu!

Domnul şi doamna Păsărică, ăi bătrâni, erau amândoi fruntaşi pe ramură. La băut. Băiatul pica mereu la mijloc, înhăţa câte o chelfăneală de fiecare dată când ai lui se îmbătau şi se băteau ca chiorii. A fugit de acasă pe la şapte ani. După trei zile de foame s-a predat la o casă de copii. A rezistat traiului decent şi învăţăturii doar până în clasa a cincea. A fugit de la cămin, s-a întors acasă.

Dar acolo n-a mai găsit nimic: taică-su pierduse totul la barbut şi devenise boschetar. Maică-sa, înţărcată parţial, plecase cu altul. Mircea a luat în primire nişte străzi din

Bucureşti şi a devenit fiul lor şi al ploii. Pe la optsprezece 

ani s-a târât cu ultimele puteri până la Concordia. Uşa i s-a deschis şi lui.

Acum are douăzeci şi trei de ani. În şase ani şi-a completat opt clase, s-a calificat întâi ca patiser, apoi ca brutar

— La Şcoala de Arte şi Meserii a Concordiei. Pe 2 iulie

2012 a început munca la fabrica de pâine Titan. Pe 3 iulie nu s-a mai dus.

— Dar de ce n-ai venit la mine să-mi spui că n-ai bani de metrou, hăbăucule?! intervine supărat instructorul

Lucian Biru. Găseam noi o rezolvare. De ce n-ai împrumutat doi lei de la un coleg?! Nătărăule! Tu crezi că după ce ţi-am găsit un job… Băi, eu am umblat pentru tine cu săru'mâna pe la toţi, m-am milogit, mi-am pus obrazul… Au intervenit şi cei din conducerea fundaţiei, de la Viena, cu telefoane, cu rugăminţi… Şi oamenii ăia de la Titan au zis: noi dăm afară angajaţi de-ai noştri cu vechime, meseriaşi buni, harnici, că e criză, da' hai să-l angajăm pe băiatul ăsta, să-i dăm o şansă… Tu crezi că oamenii ăia te mai primesc înapoi după ce tu de a doua zi nu te-ai mai dus la lucru? Ce-a fost în capul tău? Cum te-ai culcat seara liniştit, ştiind că a doua zi nu ai cu ce să ajungi la serviciu?!

— Nu m-am gândit… Nici nu ştiam că nu mai am bani. Dimineaţa, când să mă duc la muncă, hopa! buzunarele goale! Eu am vrut să mă duc, dar…

Mircea stă răsturnat pe fotoliu, cu braţele în lături, parcă plictisit. Discuţia asta oarecum de familie, în prezenţa unui străin, îl irită vădit. Tot încearcă să găsească o scuză. De data asta îl întrerup eu. Jumătate în glumă, jumătate în serios.

— Dacă îţi doreai mult să ajungi la serviciu, te por cele mai frumoase report ale

206

ne-ai pe jos şi găseai în drum doi lei sau o cartelă de metrou.

Dar dacă tu nu vrei, nici Dumnezeu nu te ajută.

Nu citeşti din astea pe Facebook? Uite, am fost şi eu în situaţia ta. Era cu câteva zile înainte de salariu, rămăsesem fără un leu. M-am trezit mai devreme şi am luat-o pe jos spre redacţie. Din Militari, la Casa Scânteii. Şi după niciun kilometru am găsit pe jos o hârtie de o sută de mii…

Mă priveşte neîncrezător. Îl rog pe Păsărică să mă asculte puţin, că-s mai bătrân şi trecut prin multe. Poate poate se prinde ceva de el, îmi zic.

— Am crescut şi eu la casa de copii. În anii ’80. Ne venea totul pe ţeavă de la stat. Aveam bucătari care ne puneau mâncarea sub nas, spălătorese care ne spălau şi ne călcau hainele, croitorese care ni le cârpeau, femei de serviciu care măturau în urma noastră. Noi nu făceam nimic. N-am prăjit niciodată un ou, nu ne-am reparat singuri încălţările – că aveam şi cizmar la casa de copii… Nu ne-am cumpărat singuri o batistă măcar… Când ieşeam de acolo nu ştiam să punem două paie în cruce. Stăteam cu limba-n gură la poarta căminului, ne uitam ca proştii într-o parte şi-n alta şi nu ştiam încotro s-o apucăm.

Eram handicapaţi. Dar aici, acum, e cu totul alt sistem.

Voi aţi fost învăţaţi să faceţi de toate: igienă, gătit, spălat, lucrurile astea mărunte care vă ajută să vă întreţineţi, care vă fac eficienţi în rutina vieţii. Şi v-aţi calificat într-o meserie, dacă nu chiar două. Cineva de aici vă ia de mână şi vă duce la un job, ceva ce n-au nici atâţia absolvenţi de facultate, care…

Păsărică îmi taie avântul pedagogic:

— Lăsaţi poveştile, domnu’ ziarist. Alea erau alte vre salvezi un om, salvezi o lume

muri. Nu ştiţi cum e acum. Păi, eu sunt brutar, da? Fac pâine. Şi ăia m-au pus să mătur, să împing cărucioare, să crestez franzelele cu cuţitul!

Nu li se poate ierta asta celor de la fabrica de pâine

Titan. Ar fi trebuit să-l pună pe băiat la făcut pâine din prima zi de muncă şi să-i dea şi cheile fabricii. Iar un salariu de 1.250 de lei în mână, mai mare decât al unui profesor, după tăierile lui Boc, e prea puţin pentru un debutant în brutărie. În Mircea, care vrea din prima zi postul cel mai bun şi salariul cel mai mare, spumegă ori nerăbdarea unei generaţii, ori pur şi simplu lenea.

Pe Păsărică l-am întâlnit chiar în ziua când chiulise de la serviciu. Parcă scria pe fruntea lui că nu-l trage aţa la muncă. Felul cum stătea pe fotoliu, într-o nepăsare vecină cu abulia, îl recomanda mai degrabă ca pe un client al teraselor, un tăietor de frunze la câini. L-am căutat după vreo lună de zile ca să văd ce s-a mai întâmplat cu el. Nu mai era la fundaţie! Am aflat că plecase de tot; se mutase la prietena lui, o femeie mult mai în vârstă, cu un copil. Nimeni nu mai ştia nimic de el. L-am căutat la fabrica de pâine. Nu mai lucra acolo. Fusese iertat şi reprimit după prima zi de chiul. Dar el a făcut-o lată din nou. Aşa că a fost dat afară definitiv.

* * *

Fundaţia Concordia are un program numit „Uşi deschise”.

Aurolacii, boschetarii, cerşetorii pot veni între anumite ore să se spele, să se schimbe cu haine curate, să mănânce, să tragă un pui de somn.

Cu zece ani în urmă, Florin Ovidiu Ganea a venit cele mai frumoase report ale

208

la centrul „Sfântul Lazăr” să facă un duş. Şi a rămas. Îl vizitez în casa „Sfântul Paul”, unde stă acum. E un mic bloc în care locuiesc tinerii care au un loc de muncă şi îşi pot plăti chiria de o sută de lei pe lună şi întreţinerea – încă o sută de lei. Nu-i place că-l trag de limbă. Stă ca pe ace şi îşi tot freacă periuţa din vârful capului.

Are 27 de ani, dar pare un adolescent. Viaţa de cerşetor în Mediaş, apoi în Bucureşti, nu l-a însemnat adânc. A dus-o bine din plinul mâinii întinse. Părinţii i-au dat învăţătură simplă şi sănătoasă: „Niciodată să nu furi! Să ceri!” De muncă nu i-au spus nimic.

Dar la fundaţie trebuie să munceşti – dacă nu umbli la şcoală. Nu primeşti nimic pe degeaba. Trebuie să înveţi să te descurci singur de la un moment încolo. Florin a lucrat întâi la o firmă de curăţenie. Un post corespunzător celor şapte clase ale sale, mai mult pe hârtie. Învăţatul fiind tot un fel de muncă, n-a avut o relaţie apropiată cu cartea. Dădea cu aspiratorul la hotelul Marriott. Nu i-a plăcut, că avea un program strict. Pe urmă a intrat la un atelier de făcut şlapi. Nici acolo n-a făcut mulţi purici, că nu-i plăcea cum miroase prenadezul. Foarte bine, fiindcă

„Prelandezul”, cum zice Florin, dacă-l tragi pe nas, te ameţeşte ca un drog. Şi n-ar fi vrut, Doamne-fereşte, ca din cauza serviciului să ajungă la cocaină sau la alte prostii şi mai periculoase. A tot sărit din slujbă în slujbă

— Una mai necalificată decât alta. În zece ani de hămăleală n-a pus un ban deoparte, deşi asta e una din obligaţiile celor cazaţi în locuinţele sociale ale fundaţiei. Îl costă mult creasta aia udată cu gel la rădăcină, tricoul alb mulat pe bust, toate metalele care îi zornăie la mâini şi la urechi; şi ieşirile, ca băieţii, la terase. Dese.



— Acum sunt ziarist.

— Ia te uită, suntem colegi!

— Leg pachete de ziare la tipografie şi le încarc în maşină.

Tocmai a întârziat la serviciu. Talentul pedagogic mă chinuie şi de această dată. Lui i-i dau ca exemplu pe doi fraţi gemeni, cu sindrom Down, care lucrează la un hipermarket. O dată n-au lipsit de la muncă! Şi când unul dintre ei a răcit şi a trebuit să meargă la doctor, celălalt frate a dat o sută de telefoane. Mereu li se pare că întârzie autobuzul când vin la muncă şi sună în fiecare dimineaţă de o sută de ori ca să anunţe. Şi îşi cer scuze, şi plâng… Atâta se agită, de parcă Pământul s-ar opri în loc dacă ei nu ajung la timp să pună gogoşi în cutie. La început asta aveau de făcut acolo: să pună câte patru gogoşi într-o caserolă de plastic. Dar nu reuşeau de fiecare dată.

Să numere până la patru era prea mult pentru retardul lor mental. Şi atunci un om cu sufletul mare a făcut o schimbare radicală în marketingul gogoşilor: se vând în caserole mai mici, de două bucăţi!

— Lucrează şi acum acolo. Se poate, vezi?

— Păi ce, eu sunt handicapat?

## 15. Fratele de pe mâna dreaptă

Fundaţia Concordia e, în felul ei, o gară de triaj. Vin trenuri umane, din subteran, încărcate cu întuneric, cu păduchi, cu vedenii. Stau o vreme pe linie moartă, până sunt descărcate, spălate, vopsite frumos, apoi reîncărcate cu puţin viitor, cu speranţă. Pe urmă sunt trase către gări 



adevărate, unde se intersectează liniile mari. Unii ar spune chiar: liniile vieţii. Pe drum, unele trenuri deraiază.

O iau pe alături, alunecă din nou în tenebre sau ajung, distruse, în cimitirele de vagoane. Altele ajung la nodurile importante; de acolo o iau pe calea lor şi continuă să străbată lumea până la gara finală.

Ultima linie inaugurată e cea dinspre închisoare către

Concordia. Pe lângă tinerii adunaţi de pe străzi, din canale, pe lângă copiii veniţi din familie sau din centrele de plasament, acum sunt aşteptaţi şi tineri liberaţi din penitenciar. Unii care n-au unde să se ducă. Şi care, dacă nu li s-ar întinde o mână, s-ar întoarce după gratii.

Colaborarea Concordiei cu Administraţia Naţională a Penitenciarelor a început cu un tânăr oarecare, pe numele său Constantin Stupu, de 20 de ani, din Slobozia. El a fost singurul deţinut din Penitenciarul de Minori şi Tineri din Tichileşti care a acceptat să intre în program.

* * *

Pe la începutul lui mai 2012 am ajuns la închisoarea

Tichileşti. Constantin Stupu urma să se elibereze cam peste o lună. Dacă trecea de comisia de liberare condiţionată.

Ceva din trecutul lui m-a făcut să-l caut înainte de ziua liberării. Un amănunt care ar fi trezit curiozitatea şi nerăbdarea oricărui jurnalist.

Constantin Stupu are un frate geamăn. Geamăn univitelin – seamănă amândoi ca două picături de apă.

Mama lor i-a părăsit în spital la patru ani. Pe la şapte-opt ani au fost înfiaţi amândoi de o familie din Statele Unite.

Dintr-un motiv anume, Constantin a fost trimis înapoi în 



România după câteva luni. Era abandonat a doua oară.

Dacă nu chiar a treia oară, după ce tatăl îl abandonase întâi, de

când era în burta mamei. Şi va mai fi abandonat încă de câteva ori – din nou de mamă, de stat, de prieteni

— Până va ajunge în tocătorul de suflete: închisoarea.

Acolo l-am găsit, în colivie, visând la fratele lui geamăn şi la paradisul american din care fusese izgonit cândva.

De după gardul interior apare, aproape lipit de gardian, un băiat blond, bine făcut. Tuns scurt până în vârful capului, dar cu o coadă de apaş la spate. Braţele îi sunt pline de bube cu cap rotund, parcă-s nişte nituri bătute în carne.

— Te-ai ars cu ţigara?

— Nu! sare Gianina Crăciun, tânăra directoare a penitenciarului.

E scabie. Se ia din penitenciar. Astea sunt condiţiile. Şi eu am luat când am venit aici. Şi gardienii.

E un semn distinctiv al nostru – încheie ea glumind amar.

Băiatul îmi întinde mâna. I-o strâng larg, scurt, ca o domnişoară. Apoi mă apuc subit să-mi caut pixul prin toate buzunarele, preocupat. Nu e decât un pretext ca să mă şterg pe mână cu căptuşeala. Mai târziu s-a dovedit, spre uşurarea mea, că râia penitenciară nu trece gardul în lumea liberă. Se manifestă doar acolo. E doar o pedeapsă în plus, fără sentinţă, pentru deţinuţi şi pentru gardieni.

Închisoarea a fost prin anii '50 un lagăr comunist, o colonie pentru deţinuţii politici puşi la muncă silnică în Insula Mare a Brăilei. Din 1958 a devenit secţie a penitenciarului Brăila. În mijlocul perimetrului se află celularul, locul de deţinere. E improvizat într-o hală, un fost atelier mecanic. În jur sunt numai barăci cu pereţi din carton presat, de care e bine să nu te sprijini. Igiena cele mai frumoase report ale

212

deţinuţilor nu e mai bună decât în anii '50. Ţevile vechi pocnesc în pereţi şi scot la vedere igrasii masive, cu desen bizar. Singurele bariere împotriva asaltului mut al scabiei (i se zice frumos: scabie, nu râie) sunt linia de fier a robinetelor şi podelele de mozaic frecate din gros cu săpun, să lucească. Aluneci pe ele ca pe omăt.

Până după-amiază, cât am stat împreună, dar şi la următoarea vizită, Constantin Stupu s-a scărpinat întruna pe tot corpul. Braţele lui mi s-au părut nefiresc de lungi, parcă îi crescuseră într-un an şi ceva de puşcărie înadins ca să ajungă să se scarpine peste tot.

Stăm de vorbă într-un foişor din grădina închisorii, departe de

ochii celorlalţi deţinuţi. S-ar fâţâi prin cadru, s-ar băga în vorbă, că au mereu ceva de spus, de transmis celor de dincolo, oamenilor liberi. Ar fi stricat interviul.

Băiatul nu are un strabism evident, dar ochii îi fug mereu într-o parte ca şi cum ar avea. În primele trei ore de discuţii nu mă priveşte nicio clipă în faţă. Se uită mereu pe lângă mine, parcă mi-ar reteza urechile cu fierăstrăul privirii. Sau pune capul în piept şi vorbeşte ca şi cum ar fi singur. Sunt momente lungi în care nu înţeleg nimic din ce spune. Ceva îl ţine legat pe tânărul ăsta, nu-l lasă deloc să iasă din el. Are tot timpul ceva de ascuns, mereu se teme de ceva.

— Pot să-ţi spun Costel? Sau… cum ţi se spune ţie, cum îţi zic prietenii?

— Şi Costel, dar vreau să-mi ziceţi mai bine Alex.

Nu-l cheamă şi Alex, nu e al doilea prenume al lui.

Dar aşa se recomandă şi aşa vrea să i se spună. Fuge de numele lui de botez.

Înainte de a ajunge la puşcărie, Costel avea un



prieten cu vreo douăzeci de ani mai mare. Acela îi dădea să mănânce, îl lăsa să doarmă la uşa lui, pe o canapea din casa scărilor, din când în când îi găsea câte ceva de lucru în construcţii. Şi acel amic avea un băiat pe care-l chema

Alex. De când a ajuns la Tichileşti, Costel Stupu a luat numele prietenului său mai mic. „Ca şi cum, luându-i identitatea, i-ar fi luat şi tatăl, ocrotitorul amândurora, dar şi toată dragostea de care Alex avea parte, iar el nu”, explică psihologul închisorii, doamna Sita Popa.

— Costel e un nume frumos. Aşa o să-ţi spun. E numele tău şi eu vorbesc cu tine, nu cu Alex. Deci, Costel, spune-mi: ce e cu tatuajul de pe mâna ta. Ce înseamnă?

Pe dosul antebraţului drept are tatuat numele Vasile.

Scris în oglindă, cu litere mari, strâmbe, de la cot până la încheietura mâinii. Vasile e fratele lui geamăn. Fratele din America. Şi-a scris numele lui în piele, pentru totdeauna.

Pentru ca, atunci când se vor revedea, Vasile să ştie că fratele lui, Costel, s-a gândit la dânsul zi de zi.

— Mi-am scris numele lui pe mână, pe partea asta, aşa, ca să-l văd în oglindă de câte ori mă spăl la chiuvetă.

Şi dacă eu merg pe stradă, din faţă lumea mă vede pe mine. Dar din spate vede „Vasile”.

Fără să ştie, Costel este şi Alex, şi Vasile. Se simte prizonier nu doar în penitenciar, ci şi în propriul trup. În propriul destin. Şi atunci încearcă să evadeze în Alex şi în Vasile. Psihologul penitenciarului are teoria asta.

— De ce familia din America l-a păstrat pe Vasile, iar pe tine te-a adus înapoi în ţară? Văd că n-ai niciun beteşug, eşti băiat frumos, isteţ… Ce s-a întâmplat acolo?

— Nu ştiu.

Ba ştie!





Poate că a fost obraznic, zice. De asta l-au luat părinţii americani de-o halipă şi zvrrr! cu el, peste ocean, până-n

Slobozia. Dar în ce fel a fost obraznic, iarăşi nu ştie. Sau poate nu le-a mai plăcut de el. Regula asta: dacă nu-ţi place marfa, dacă nu corespunde, atunci o dai înapoi, e mai nouă în comerţul nostru; dar cu copiii adoptaţi era valabilă de prin anii ’90: se dădea comandă de unul, era ales din poză sau direct din stand, că erau pline căminele, şi, dacă prezenta anumite inconveniente, se returna.

Când au fost înfiaţi fraţii Stupu, a venit la ei în cameră directorul căminului din Slobozia şi le-a spus să se îmbrace. „Haideţi cu mine până afară! Ia staţi voi aici, lângă tufiş, să se vadă frumos”. Le-a făcut poze şi i-a filmat.

„Vorbiţi puţin între voi! Aşa! Alergaţi! Râdeţi!”

Aveau opt ani băieţii atunci. Terminaseră clasa întâi.

Au înţeles că pozele şi filmele sunt pentru o tanti şi pentru un nenea care vor să fie mama şi tata lor. S-au bucurat.

Toţi copiii de la orfelinat îşi doreau să aibă într-o bună zi o mamă şi un tată. Iar ei – ce noroc! – erau doriţi de nişte părinţi din America. Le părea bine. Cel mai mult se bucurau că vor zbura cu avionul – directorul le-a spus şi asta. În Slobozia nu venea niciodată niciun avion. Nu văzuseră decât în cărţi şi la televizor.

— În altă zi, îşi aminteşte Costel, a venit iar directorul

Neagu Alexandru şi ne-a spus să ne îmbrăcăm. Ne-a luat la el acasă. Am plecat cu mâinile goale, ne ţineam de mână ca la şcoală. Am

dormit la director. Dimineață el ne-a dus la un aeroport și ne-a dat în primire la un om care era din America și ne-a înfiat el, adică tata adoptiv.



— L-ați mai văzut până atunci?

— Atunci l-am văzut prima oară. Era cam bătrân așa... Ne-a suit în avion și ne-a dat bomboane. Nu vorbea nimic cu noi, că nu știa românește, nici noi nu știam englezește. Vorbeam numai eu cu Vasilică.

— Și ce vă spuneați?

— Nu mai știu.

„Numai-știu” ăsta e o poartă de fier pe care Costel o trântește în urmă când se retrage în fortăreața lui interioară. Nu zice că o întrebare îl înțeapă într-o rană ascunsă, nu spune că nu vrea să răspundă, că n-are chef, că îl enervează, zice: „Nu mai știu”.

Adevărul e că știe prea bine și ce a vorbit cu fratele lui în avion, știe și de ce americanii l-au trimis înapoi la cămin. Aveam să mă conving de asta peste o săptămână, cotrobăind prin arhivele casei de copii din Slobozia, unde Costel a crescut. De la doi ani, nu de la patru, cum știe el. Așa scrie în dosar. Maică-sa i-a zis că l-a dat de la patru ani la cămin poate ca să mai subțieze puțin vinovăția față de copii. Adică, vedeți, dragii mamei, m-am chinuit totuși până la patru ani cu voi, nu v-am părăsit nici din prima zi, nici după doi ani.

Se scarpină, își mai aprinde o țigară.

Pentru nenorocitele astea de țigări a îndurat cele mai neomenești umilințe la închisoare. Fiindcă lui, într-un an de pușcărie, nu i-a trimis nimeni, niciodată, un leu de cheltuială sau un pachet, ceva. Nu l-a vizitat nimeni, niciodată.

Exact ca la cămin. A mâncat și bătaie în locul altora, a muncit pentru alții, a făcut și masaje, și lucruri pe care nu le spune, le trece într-un cuprinzător și tenebros „Câte și mai câte”. Și totul pentru țigări. Când trage



fumul în piept – cu atâta poftă! –, parcă te aștepți să se îndoaie spre el copăceii de pe lângă foișorul în care stăm de vorbă.

— Din America îți amintești ceva?

— Mama aia era mai tânără decât bărbat-su. Şi mai frumoasă. Îi chema Truelson şi nu mai ştiu cum. Ne-a schimbat şi nouă numele, ne chema Truelson Constantin şi Truelson Vasile. Stăteam într-o casă mare, cu etaj şi cu curte. Nu mai ştiu în ce oraş… Mâncam dimineaţa…

pe urmă mergeam la un fel de grădiniţă. Mama aia ne-a dat câte o carte. Trebuia să învăţăm nişte cuvinte: cum se spune la pisică, la căţel, la casă… Am învăţat puţină engleză. Înţeleg dacă îmi spuneţi ceva ingliş, dar nu pot ca să vorbesc. În weekend mergeam toţi la plimbare cu o maşină mare. Mergeam prin oraş, la zoo, la cumpărături, la cofetărie… Mai aveau încă trei copii, tot aşa înfiaţi. Noi doi eram mai mici. Ne jucam toţi…

— Zici că nu ştii de ce ai fost trimis acasă. Dar cum a fost la despărţire mai ştii? Ce ţi-au spus părinţii adoptivi?

— Nu mai ştiu ce mi-au spus. M-a tatăl adoptiv cu maşina până la aeroport. M-a pus să mă pup cu Vasilică.

El a rămas în maşină şi pe mine m-a dat la un om care m-a adus cu avionul în România.

A revenit în ţară cum a plecat: cu mâinile goale. Nu are nici măcar un nasture din America. Doar nostalgia permanentă a raiului de acolo, dorul de fratele rămas.

Fratele pierdut.

Uneori, seara, în celula plină de gândaci, când plânsul îl strânge de gât, când aşteaptă somnul ca pe o izbăvire.

Costel evadează aşa: se gândeşte că nu stă întins pe patul de puşcărie, scărpinându-se de râie până dă sân 

gele, ci că e el în locul lui Vasilică, în America, plimbându-se cu mâinile în buzunare pe un bulevard inundat de lumini ori gonind cu o decapotabilă pe un drum drept, într-un peisaj nesfârşit. Chiar aşa, cine şi-ar da seama că nu e Vasile băiatul ăla, ci el? Doar sunt gemeni, seamănă perfect!

Pentru Costel, uneori el şi fratele lui nu sunt doar gemeni identici. Uneori sunt una şi aceeaşi persoană. Mirajul fratelui din America nu-i dă pace.

— Dorinţa cea mai mare a mea este să mă duc la

Bucureşti şi să caut pe la avocaţi, pe la Protecţia Copilului, peste tot, ca să-l găsesc pe fratele meu. Mi-a zis cineva că dosarele astea sunt

secrete, dar poate am noroc, poate mă înţelege careva omeneşte. Poate scrieţi la ziar şi vede Vasilică pe Internet şi mă caută el pe mine.

Visul ascuns al lui Costel este că Vasile de pe mâna lui dreaptă îl va găsi şi îl va chema la el, în America. Numai aşa ar scăpa din cloaca asta, din torentul de mizerii care l-a împins spre puşcărie. Nu se gândeşte nicio clipă că poate Vasile Truelson are viaţa lui acolo şi n-ar vrea să vină Costel din puşcărie să i-o tulbure. Nu. Cum el are

„Vasile" scris pe mână, pe mâna lui Vasile scrie „Costel".

Vasile se gândeşte la dânsul, bietul puşcăriaş.

Fuga la Slobozia! La Direcţia Judeţeană pentru

Protecţia Copilului, hârtiile spun puţine lucruri despre fraţii Costel şi Vasile – cât au fost la centrul de plasament.

Iar despre adopţie, nimic. Legea a pus pe dosarul lor lacăte grele ale confidenţialităţii. Dar câţi nu au cheia!

Dosarul de orfelinat al lui Constantin Stupu vorbeşte cumva pe altă voce decât gura lui Constantin Stupu. El şi-a rescris trecutul pe ici pe colo, în gând. Cu asta s-a cele mai frumoase report ale

218

ocupat în cinci luni de arest preventiv şi un an de închisoare.

A rescris, totuşi, cu sinceritate. Costel este printre puţinii deţinuţi de la Tichileşti închis cu temei. Adică îşi recunoaşte vina. Ceilalţi sunt cam toţi nevinovaţi, dacă-i întrebi. Aşa îşi rescriu ei în cap realitatea.

Ovidiu Necula, şeful Centrului de Plasament, îl ştie bine pe Costel. Spune că fraţii Stupu au fost înfiaţi de americani în martie 2000. Costel a fost adus înapoi patru luni mai târziu.

— Dar de ce?

— Pentru că nu se înţelegea cu fratele lui geamăn. Îl bătea mereu. Era extrem de dificil, de violent. Părinţii adoptivi au crezut o vreme că se vor descurca. Şi s-au tot chinuit cu el. Până când Costel şi-a atacat fratele cu cruzime. Cu furculiţa!

17. Viaţa amară a unui hoţ de dulciuri

Americanii or fi rămas cu maxilarele înţepenite de mirare că nişte copii, chiar fraţi gemeni, se pot bate între ei. Copii scoşi de curând din orfelinat, unde pumnul şi viclenia fac ierarhiile. N-au încercat să repare produsul, ci l-au returnat furnizorului după numai patru luni de probă. L-au despărţit pe frate de frate.

* * *

Sunt în aeroportul Otopeni cu Cecilia Adamek, de la Fundaţia Concordia. Îl aşteptăm pe părintele Markus

Inama, din conducerea fundaţiei. Vine de la Viena. Am 

ajuns prea devreme. Ne învârtim prin aeroport. Mergem spre magazinul Billa să cumpărăm apă. Îi povestesc Ceciliei drama fraţilor Costel şi Vasilică Stupu, despărţiţi de părinţii adoptivi.

— Vino să-ţi arăt ceva! îmi spune Cecilia, auzind povestea, şi întinde pasul spre magazin.

Când intră, un puştan negricios sare de după tejghea şi i se aruncă în braţe. O strânge nebuneşte, o potopeşte cu pupături, îşi freacă faţa de pieptul ei ca un motan bucuros că îşi revede stăpânul. Aproape se sufocă de bucurie.

Strigă: „Mama! Mama!” Şi iar o pupă. Nu-i mai dă drumul din braţe. O femeie, care vinde cu puştiul la raionul de semipreparate, vine să vadă ce se întâmplă. Băiatul i-o arată cu mândrie pe Cecilia: „Ea e mama, vezi?

Ţi-am spus! E mama mea!”

Cecilia poate să-i fie cel mult soră mai mare, nu mamă. Dar i-a fost ca un fel de mamă cât a stat băiatul la

Concordia. Acum munceşte, e pe cont propriu.

— Băiatul e Gheorghiţă Chimu, îmi spune Cecilia mai târziu. A crescut la noi. Şi el are un frate geamăn.

Nici el nu mai ştie nimic de fratele lui. Dar pe ei chiar mama lor i-a despărţit, nu nişte părinţi adoptivi.

Gheorghiţă s-a născut cu o problemă la un picior. Ai văzut?

Şchiopătează. Maică-sa l-a păstrat doar pe fratele sănătos. Nu ştim nimic despre ei. Gheorghiţă era cu defecte.

A fost abandonat în maternitate.

* * *

Despărţirea brutală a fratelui de frate i-a dat lui Costel

Stupu direcţia spre puşcărie.



— Ceva a fost acolo. Degeaba nu l-au trimis înapoi.

După ce s-a întors din America, foarte, foarte greu s-a putut comunica cu el. Evident, acest nou abandon l-a marcat puternic –

spune Neculai Badea, director la Protecţia

Copilului din Ialomiţa. N-a venit direct la noi, ci a trecut întâi pe la o fundaţie din Bucureşti. Nu ştim ce s-a întâmplat cu el acolo. Presupunem că a fost o nouă tentativă de adopţie. Nici măcar n-a fost la şcoală. În 2002, la vârsta de 10 ani, a ajuns din nou aici. L-am reînscris în clasa întâi, a luat-o de la capăt. Are o inteligenţă deosebită.

Mergea foarte bine cu învăţătura. Chiar l-am mutat la cea mai bună şcoală din oraş. Avea numai zece la matematică.

Şi deodată, în clasa a şasea, n-a vrut să mai meargă la şcoală. N-a mai vrut şi pace! zicea că vrea să muncească, să câştige bani.

Într-a şasea, Costel avea şarprezece. Tot umblând pe la părinţi de ocazie, dat din mână în mână, nu s-a îngrijit niciunul de şcoala lui. S-a trezit ditamai flăcăul, de-acum şi fuma, cu abecedarul subsuoară. Îi era ruşine să stea cu prichindeii din clasa lui ca măgarul printre oi.

— Nu ştiam ce să ne mai facem cu el, spune directorul

Badea. Politica era să încercăm reinserţia în familie.

Am luat legătura cu mama lui şi, cu greu, după mai multe vizite, am convins-o să-l ia acasă.

Firiţa Stupu era femeie de serviciu la şcoala din comuna

Gheorghe Lazăr. Să ai un salariu, la ţară, fie şi unul de îngrijitor, înseamnă să stai cu o mână pe mătură, iar cu cealaltă să-l ţii pe Dumnezeu de un picior. Concluziile din dosarul de anchetă socială arată că pe Costel îl aştepta acasă o viaţă mai frumoasă decât la casa de copii.

Nu scria şi că nu-şi mai văzuse mama de dinainte de a 

fi adoptat. Redevenea brusc, la şaisprezece ani, copilul unei mame pe care uitase şi cum o cheamă.

* * *

Îl vizitez pe Costel pentru a doua oară la închisoare.

Tichileşti, Strada Mihai Eminescu nr. 1. Multe nepotriviri din povestea lui m-au făcut să mă întorc. Între timp am dat o raită prin Slobozia, unde a fost arestat, şi prin satul lui natal, la maică-sa. Dacă se mai face că a uitat ceva sau se mai furişează hoţeşte pe lângă adevăr, am hăţuri să-l duc frumos – hăis! cea! – pe drumul bun. Suntem la vorbitor, faţă în faţă, cu o masă îngustă între noi. O punte mică pe care streptococii râiei penale – parcă-i şi aud! – tropăie dinspre el spre

mine. Sau o fi nemilosul ceas din perete măsurând secundele lungi ale anilor de pedeapsă.

— Mama a fost numai de două ori la mine, la cămin, când eram mic-mic, şi pe urmă nu a mai venit niciodată.

Când am revăzut-o, la şaişpe ani, nici nu o mai cunoşteam. Ea n-a avut niciodată nici casa ei, nici pământ, nici nimic. Stătea şi ea când cu unul, când cu altul.

Când m-a luat pe mine acasă stătea cu unu' care era ieşit de o lună din puşcărie. A făcut zece ani. Eram trei străini care trăgeam de un salariu de femeie de serviciu. Nu m-am înţeles deloc cu mama şi cu ăla. M-am înscris la şcoală în sat, dar am abandonat-o într-a şaptea, după un trimestru. Tot de ruşine. Păi eu mă bărbieream!

— De ce n-ai continuat şcoala aici, la închisoare? Terminai şi tu măcar opt clase…

— Mi-a convenit mai mult ca să muncesc. Ca să mi se cele mai frumoase report ale

222

scadă zilele-muncă din pedeapsă. Şi mai făceam şi eu un ban pentru ţigări. Oricum cu şcoala nu rezolvi nimic azi.

Contează să ştii să te descurci.

El s-a descurcat. A plecat din sat, de la maică-sa, şi s-a întors în Slobozia. Acolo crescuse. Avea prieteni prin oraş. S-a lipit de unul cu peste douăzeci de ani mai mare decât el. Adrian. Ăsta ducea în spate un cazier scurt, dar greu – ani mulţi de condamnare pentru furt şi tâlhărie.

Dar Adrian se cuminţise. Nu mai bea, nu mai dădea cu jula şi cu parul. Îşi luase nevastă şi îi făcuse doi copii.

Stăteau toţi patru într-o garsonieră confort 3, la G-uri

— Nişte construcţii înfiorătoare, asemănătoare blocurilor, de care nu se apropie decât disperaţii şi curajoşii. Costel s-a oploşit pe lângă Adrian ăsta. S-a lipit de băiatul lui, Alex, ca de un frate mai mic. Mai târziu i-a luat şi numele. Părea să fie făcut mai mult din goluri care abia aşteptau să fie umplute cu un frate.

Aproape trei ani a dormit pe o canapea, pe hol, la uşa garsonierei. Ca un căţel. Mânca din mila vecinilor, se mai ducea pe la cămin şi îi dădeau băieţii câte o bucată de pâine, mai câştiga şi el câte ceva muncind cu ziua pe lângă Adrian, prin piaţă, pe la oameni pe-acasă. Când se găsea de lucru. Când nu, mânca mai puţin sau deloc. De fumat, fuma constant.

Sectoriştii îl ştiau de băiat liniştit. Îl lăsau în pace pe canapeaua lui. Nu era un pericol pentru nimeni. Până într-o zi când, de foame, a spart un chioşc şi a furat nişte dulciuri şi o sticlă de suc. Şi ţigări. Era pe 13 decembrie

2010. Capul răutăţilor a fost un puşti de nici paişpe ani.

El l-a învăţat şi l-a dus la rău pe Costel, aşa cum arată salvezi un om, salvezi o lume

223

rechizitoriul. Au intrat amândoi în chioşc, şi-au umplut buzunarele cu bunătăţi (buzunarele, nu sacoşele) şi au tulit-o. Poliţia l-a săltat pe infractor de pe canapea în mai puţin de jumătate de oră. Era mânjit cu ciocolată pe la gură. Cu limba maro. Nici nu ajunsese la ţigara de după masă. Paguba a fost doar ce apucase să înfulece. Toate celelalte corpuri delicte erau cu ambalajul neatins.

— Când ai furat din chioşc nu ţi-ai dat seama ce faci?

Nu te-ai gândit la urmări?

— Nu m-am gândit. Îmi era foame.

18. Libertate, haine grele

29 mai 2012. Constantin Stupu se liberează după un an şi nouă zile de închisoare, plus cinci luni şi şapte zile de arest preventiv. Asta se vede la prima ochire din documente.

El ştie însă câtă închisoare a făcut pe zile, pe ore, pe minute. Minutele şi orele şi zilele de la început le ştie pe fiecare în parte.

Când intri în puşcărie, timpul se desface în bucăţi infinitezimale care conţin, fiecare, câte o bucată de veşnicie.

Încet-încet, simţurile ţi se atrofiază, sufletul se osifică şi timpul parcă se suspendă; trăieşti în afara lui, sărind mecanic de la un prânz la altul, de la o bătaie la alta, de la un vorbitor la altul. Apoi, pe măsură ce se apropie ziua liberării, totul se umple de timp şi se umflă ca deşertul de apă, când plouă la câţiva ani. Timpul devine cel mai de temut inamic al deţinutului; n-ai cum să-l ocoleşti, e peste tot. Mustesc de ani podelele pe care ai călcat, ţâşnesc orele din vizeta care se trânteşte cu zgomot, cuvintele cele mai frumoase report ale

224

sunt doldora de minute, ajungi să vezi cum picură secundele din streaşină când priveşti ploaia lung, printre gratii. Ceasul e un mecanism înfiorător de tortură.

Acum ploaia bate oblic, îşi strecoară şperaclele lichide printre

zăbrele. Curând se va deschide poarta şi Costel va păşi în libertate. Sunt de la prima oră la poarta închisorii.

La ultima vizită ne-am înţeles să-l iau cu maşina redacţiei şi să-l duc la Bucureşti, la Fundaţia Concordia.

Directoarea închisorii i-a spus că acolo poate să termine opt clase, să înveţe o meserie, apoi va fi ajutat să trăiască pe picioarele lui. Şi el a zis da. În altă parte nu are unde se duce. Poate doar înapoi pe canapeaua de pe care a fost săltat cu pătrăţica de ciocolată în gură. Doar el a acceptat, dintre toţi tinerii închişi la Tichileşti, să se agaţe de mâna întinsă de Concordia. Pentru ceilalţi fundaţia e o instituţie, aşadar înseamnă: program, autoritate, reguli. Deci nu e bună. Câh! Dacă experimentul ar reuşi cu Stupu, s-ar încumeta şi alţii să-l urmeze.

Uşa celularului se deschide. Băiatul iese cu pas nesigur, păzit de la spate de un gardian. Se uită în dreapta, în stânga, în sus. Se scarpină aprig în freza fistichie, năclăită de gel. Apoi, zorit de paznicul lui, o ia, la fel de nesigur, spre poarta primului gard interior. De aici începe deja să se simtă mirosul bun al libertăţii. N-ar mai fi de trecut decât peste formalităţile de liberare.

Pe la amiază, directoarea Gianina Crăciun îi înmânează documentele de ieşire şi certificatul de calificare în meseria de morar. A învăţat meseria asta în închisoare.

Pe certificat nu scrie că a fost obţinut în detenţie. Este emis de Ministerul învăţământului şi e la fel ca toate celelalte certificate emise oriunde în ţară, la orice şcoală.



Dar asta s-ar putea să nu-i fie de mare folos. Patronii se feresc să angajeze foşti deţinuţi. Statul nu-i încurajează să facă asta. Poate cu o reducere la impozit, poate cu o contribuţie la salariu, aşa cum se întâmplă în cazul celor care angajează persoane cu handicap. Cazierul e un handicap mai mare decât orice beteşug trupesc. În loc de compasiune, stârneşte repulsie, dispreţ, teamă. Trecerea prin puşcărie îţi intră în piele mai adânc decât tatuajele şi nu mai iese toată viaţa. Nu apare nimic pe certificatul de calificare, e drept, dar parcă ţi-ar scrie în frunte: puşcărie!

Mai primeşte şi buletinul de identitate. Îl ia cu emoţie şi-l pune la piept, pe sub geacă. În cartonaşul ăla e acum mai mult decât un nume şi o adresă. E sufletul lui de om liber. E tot ce are al său. Hainele

de pe el sunt primite de pe la camarazii de celulă. Ca şi încălţările, gelul ce i se scurge din păr, parfumul de şapte feluri, un carcalete, care-l învăluie. Ţigările din buzunar sunt de la mine.

Iese pe poarta închisorii cu privirea în pământ. Aşa va sta, în poziţia asta, până seara. Cerul întreg, nefeliat de gratii, e greu de privit!

Stă pe bancheta din spate şi nu zice nimic. Tace şi se scarpină. Nici măcar nu se uită pe geam. Într-un târziu îndrăzneşte să spună că parcă ar vrea să treacă din fugă prin satul lui înainte de a ajunge la Bucureşti. S-o vadă pe maică-sa. El i-a scris două scrisori într-un an de zile.

Ea nu i-a răspuns la niciuna. Nu l-a sunat niciodată. Nu i-a trimis un colţ de pâine, un capac de conservă, măcar să ştie că are ceva de afară, de acasă. N-a venit niciodată să-l vadă. Totuşi e mama lui, zice, şi ar vrea s-o întâlnească acum, fie şi pentru câteva minute.

— Speri să obţii ceva de la ea?



— Nu. Doar s-o văd. Dar dacă-mi dă ceva, bani, haine, ce-o fi, nu-mi strică. Că n-am nimic.

Întorc maşina şi o luăm spre Gheorghe Lazăr. E o comună mare, neaşteptat de îngrijită. Casele zugrăvite, drumurile asfaltate proaspăt sau măcar pietruite, şanţurile curăţate, un parc, stadion, biserică mare şi frumoasă.

Iarba de pe marginea drumului e tunsă englezeşte.

Costel se face şi mai mic pe banchetă, să nu-l vadă lumea. Străbatem tot satul pe sub furcile caudine ale privirilor.

Casa e tocmai la marginea satului. De acolo începe

Bărăganul, întinderea verde cât albastrul murdar de deasupra, aşa că nu l-ar vedea nimeni intrând în curte;

dar şi aşa el ţâşneşte din maşină şi din câţiva paşi e în curte.

Casa parcă stă să cadă. Înăuntru miroase a fum.

Maică-sa nu are aragaz. Când vrea un ceai – că altceva nu prea are de mâncare – trebuie să facă focul cu coceni.

Acum a pregătit o cafeluţă. I se poate spune şi aşa. Mai mult datorită ceştii. Ştia că venim, că am anunţat-o de pe drum. Nu poate să sune de pe mobil, că nu mai are credit, dar de primit, poate. Ne întâmpină în săliţă cu ceştile aburind.

Stăm aproape două ore în tindă, la cafea. Costel n-a mai mâncat

la amiază la penitenciar. Îi e foame. Dar maică-sa nu pune nimic pe masă. N-are. De patru ani nu mai lucrează la şcoală. A fost acolo, zice ea, un complot mârşav ca să i se ia postul şi să fie angajată în locul ei o femeie de serviciu cu pile la director. Acum trăieşte din ajutorul social, 110 lei pe lună. Ăştia sunt bani doar de chibrituri – dacă mai plouă şi se jilăvesc cocenii, se aprind greu, trebuie chibrituri, nu glumă.



Costel a intrat glonţ în casă. N-am văzut, venind în urma lui, dacă şi-a îmbrăţişat mama. Se pare că nu. Se simte. De când i-a venit fiul acasă, femeia boscorodeşte întruna. De ce n-a ascultat-o, să fie băiat cuminte? De ce a ajuns la puşcărie? A făcut-o de râs în sat!

— De ce tot ţipi la mine? îi sare ţandăra lui Costel.

Am greşit, am plătit pentru asta. Lasă trecutul. Că şi eu pot să te întreb de ce m-ai dat la cămin.

Femeia nici nu clipeşte. Se apleacă peste masă şi îşi mai ia o ţigară. Din pachetul lui Costel, că ea nu are. Fumează numai când prinde de pe la alţii.

— Păi tat-tu era un beţiv şi un rău. Mă bătea de umblam neagră, da? S-a dus cu alta şi m-a lăsat cu voi doi în braţe. Tu nu ştii cât m-am chinuit singură cu voi până la patru ani, cât amar am înghiţit…

— Doamnă, îi atrag eu atenţia împingând încă o ţigară spre ea, până la doi ani i-aţi crescut, nu până la patru. Așa scrie în dosarul copiilor.

— Până la doi, na! Eram şi eu amărâtă, dormeam cu copiii numai prin ferme, cu zilierii, în gazde, pe unde apucam. Dacă n-am avut eu căsicioara mea, bucăţica mea de pământ… Da’ eu nici nu ştiu cum v-am dat la stat. Că eram operată la Slobozia, voi eraţi în grijă la o vecină…

A venit o doamnă la mine la spital, după operaţie… cu anistizie… nici nu ştiu ce am iscălit.

— Dar când v-aţi revenit din anestezie nu prea v-aţi dus pe la băieţi să-i mai vedeţi… Erau aici, la douăzeci de kilometri.

(Stau cu o ţigară pregătită.)

— Drept să vă spun, nici nu prea am avut bani cu ce să mă duc. Autobuzul costă şi el bani. M-am dus o dată, de două ori, de trei, dar când mă duceam, nu-i găseam la 

cămin, ba erau uşile închise, ba nu mă lăsa să intru… Stăteam pe

sub geamuri. Am zis: ce să mai cheltui bani pe bilete, să vin cu pachetele înapoi acasă? Şi nu mai m-am dus, am zis că erau îngrijiţi bine acolo…

— Păi vezi, bre? Vezi? Poate am vrut să vii numai aşa, fără pachet. Să te văd măcar pe geam!

Nu i-a căutat pe băieţi. Nici n-a ştiut că au fost adoptaţi în America. Abandonul lor a fost declarat legal la şase ani de la internarea în centrul de plasament. Apoi au fost înfiaţi. Acum femeia o ţine pe aceeaşi strună: că n-avea, n-avea, n-avea. Şi dacă n-avea, cum să se fi dus pe la copile ei pe sub geam?

Costel stă pe un taburet, se scarpină, se frământă.

Mănâncă ţigări. În spatele lui, pe perete, e o carpetă de bazar cu Iisus întinzând mâna peste capetele câtorva miei albi. În anumite poziţii din bâţâiala lui neîncetată, băiatul ajunge cu chica de apaş sub mâna Mântuitorului şi primeşte, fără să ştie, o binecuvântare textilă.

Nu ştiu dacă s-au îmbrăţişat la sosire. De despărţit, se despart ca doi străini, fără o strângere de mână.

— Ai grijă pe unde te duci cu oamenii ăştia! Să fii cuminte, Costele, să nu mă faci iar de râs!

— Bine, bre, bine! Aşa o să fac! mormăie băiatul din uşă. Dar nu iese. Ezită. Se întoarce doi paşi. Soate câteva ţigări din pachet şi i le lasă maică-sii pe colţul mesei.

Apoi iese trăgând uşa după el. Fără să privească înapoi.

Asta a fost tot.

Pornim spre Bucureşti. Costel e negru la faţă. De supărare, de foame. Mă roagă să opresc la primul chioşc din sat să-i cumpăr ceva de ronţăit şi apă. Acasă nici apă n-a băut. Se aştepta să şi mănânce. Dar nu.

— Mi-e foame, domnu'…



E închis la chioşcul din sat. Îi spun să mai rabde puţin până în Slobozia. Trebuie să trecem întâi pe la poliţie ca să fie luat în evidenţă. Apoi vom găsim ceva de ronţăit în oraş. Şi pe urmă – la Bucureşti, birjar! Cei de la Concordia îl aşteaptă cu mâncare caldă.

Când iese de la poliţie, Costel mai vrea ceva. Dacă se poate. Şi dacă nu mă supăr. Să-l sun pe Adrian, prietenul lui. Tare i-i dor să-l vadă măcar un minut. Cât să-i strângă mâna. Cum să nu?

Adrian ne aşteaptă într-un gang de bloc. Scoate numai capul de

după colţ, parcă s-ar ascunde de cineva. Un cap ţuguiat şi chel. Tipul, negricios şi fără dinţii din faţă, e omul pe care când îl vezi te gândeşti că a făcut puşcărie.

Şi nu te înşeli.

Cei doi se îmbrăţişează ca nişte prieteni vechi. Ca doi fraţi. Se ridică unul pe altul în aer, de mijloc, cum fac boxerii după meci.

— Ce faaaci, băăăi? strigă Adrian.

— Ce faaaci, măiii? răspunde Costel.

Am vorbit cu Adrian la telefon de câteva ori; ştie ce viitor îl aşteaptă pe Costel, despre înscrierea lui la Concordia.

Mi-a zis că e foarte bine aşa, că e un tip norocos dacă nişte străini care nici nu-l cunosc îi dau casă şi masă, îngrijire, tot. Asta a spus atunci, dar acum brusc întoarce foaia: ce să caute Costel la austriecii ăia? Ce urmăresc ei de fapt? Mai bine să rămână în Slobozia. Îşi găseşte băiatul ceva de muncă în construcţii, îşi ia o garsonieră la

G-uri, 150 de lei pe lună, viaţă! Diavolul ştirb îl ispiteşte pe Costel, încă mirosind a puşcărie, cu toate minunăţiile libertăţii în Slobozia. Dar el, nu şi nu. E hotărât.

— Rămâi, băi, fraiere, zice Adrian la sfârşit, că tot cele mai frumoase report ale

230

Întreabă Graţiela de tine, ce mai faci, când vii, alea-alea…

Ochii lui Costel se fac mai mari decât capul. Un val de sânge îi răbufneşte în faţă.

Graţiela era o fată de la cămin, ca şi el. Înainte de a fi arestat, fata a trecut o dată pe lângă dânsul, atât de aproape, încât i-a simţit mirosul pielii. Şi de la acea atingere olfactivă el a construit, în puşcărie, o dragoste mare cât o condamnare pe viaţă.

— Să-mi bag piciorul, nu mă mai duc azi la nicio fundaţie, în niciun Bucureşti.

Se răsuceşte scurt şi, tot cu privirea în pământ, o ia pe urmele lui Adrian. Cum să reziste un băiat de douăzeci de ani, după un an şi jumătate de puşcărie, la numele unei fete? Graţiela!

Îl strig. Se întoarce şi îmi aruncă scurt o privire pe sub streaşina sprâncenelor încruntate; apoi, pe jumătate întors spre mine, se ţine după Adrian continuând să mă privească. Ce pot să fac? îl las.

În drum spre Bucureşti sună telefonul. Lung. Cei de la Concordia sunt nerăbdători: când ajungem?

— Nu mai venim.

— Cum aşa?

— Constantin Stupu nu mai vine. A evadat din libertate, e în drum spre puşcărie, înapoi…

* * *

Un timp n-am mai ştiu nimic de Costel.

După două luni, pe la începutul lui august, iată că mă sună. Bate din buze ruşinat, abia înţeleg ce spune.

Cică să-l iau din Slobozia şi să-l duc la fundaţie, că nu



mai poate. I s-a acrit de atâta libertate. Face foamea, doarme pe unde apucă, stă nespălat… Dacă o mai ţine aşa, ajunge iar la puşcărie, cu ciocolată pe buze.

— Dar Graţiela…

— Era minciună cu Graţiela. A zis Adrian aşa, ca să mă oprească aici… Am sunat-o, dar mi-a închis telefonul când mi-a recunoscut vocea. Nici n-am vorbit, nici n-am văzut-o. A zis că e cu un băiat, că doar nu era să mă aştepte pe mine să ies de la… Sincer, n-am văzut-o nici măcar de la distanţă. Vă rog, domnu' reporter, veniţi! Azi nu am mâncat nimic. Luaţi-mă de aici!

Am sunat la o firmă de microbuze şi am aranjat cu şoferul să-l ia pe Costel fără bilet până în Bucureşti, pe încredere. L-am aşteptat la Obor şi i-am plătit drumul.

Când am ajuns cu el la fundaţie, la sediul din Băneasa, se înnopta. Paznicul ştia că venim, ne aştepta la poartă. Costel a păşit în holul întunecat însoţit de paznic, exact ca în ziua când ieşea din închisoare, şi s-a topit ca o umbră. Din cămin venea un miros de mâncărică de cartofi, să leşini, nu alta.

Acum Costel e la fundaţie. Primul condamnat luat direct din celulă şi pus pe o linie care, dacă el nu vă sări din mers, îl va duce departe. Din când în când mai sună să spună că e bine, să mă roage să-i mai încarc telefonul, să întrebe dacă i-am găsit fratele din America.

Nu, nu i l-am găsit.

Şi-a găsit el, în schimb, o prietenă la fundaţie.

Orfană. E o fată frumoasă şi cuminte. Se iubesc. Amândoi au nevoie de asta. Când s-au cunoscut, ea l-a întrebat:

— De ce ai venit aici?

— Pentru că libertatea e prea grea!



## 19. Un continent de speranţă

L-ai înjurat de multe ori pe copilul care spală parbrize la semafor.

Ai trântit uşa după băiatul care aduce pizza.

L-ai ocolit cu silă pe tânărul jegos căzut pe trotuar în calea ta.

Pe adolescentul cu ochi turbaţi, care trage în piept vopsea dintr-o pungă, l-ai ocolit cu teamă.

Pe cerşetorul ce se dă cu capul de ziduri nu l-ai miluit cu o monedă. Fiindcă, ţi-ai zis, o bea. Şi acel apăsător moment de indiferenţă l-ai anulat, câţiva paşi mai încolo, cu trei cruci mari, din mers, în faţa bisericii.

Ţi-ai întors privirea de la figura mutilată de boală şi de foame răsărită lângă tine în magazin.

În autobuz ai stat în picioare preferând să înfrunţi cutremurele traficului, decât să te aşezi pe locul liber de lângă vagabondul cu sacoşe pline de gunoaie.

Mai târziu îţi cumperi un telefon mobil. Nu poţi fără el. Îţi vine să-l îmbrăţişezi pe vânzătorul care ţi-a făcut o ofertă formidabilă. Nu-l recunoşti, sub noul chip, pe băiatul acela care, nu demult, ţi-a mozolit parbrizul cu zoaie; şi nici cu ce cuvinte urâte l-ai alungat nu-ţi mai aminteşti. Ştiu, de obicei nu vorbeşti aşa, dar muscoii ăştia care ţi se bagă în ochi şi în suflet stimulează tot răul din tine.

Nici în funcţionarul de la ghişeu, care tocmai ţi-a înmânat zâmbind chitanţa, nu-l recunoşti pe băiatul care ţi-a adus pizza cu întârziere. De nervi, nici n-ai mai mâncat-o. Ai aruncat-o pe geam, de la etaj. Nu i-ai dat bacşiş.

Aurolacul de care te-ai ferit cândva ca de un câine 
rău sau ca de un ciumat este acum taximetristul vorbăreţ care te duce acasă după câteva ore de muncă în plus.

Nu-l recunoşti.

Tu crezi că toate chipurile urâte ale străzii sunt aşezate definitiv în urâţenia lor.

Tu crezi că tot ce e urât la tine devine cel puţin acceptabil atâta

timp cât există toţi aceşti oameni insuportabili.

Ai nevoie de ei ca să-ţi depozitezi într-înşii, ca în nişte tomberoane, iluziile tale de om normal.

* * *

Ai auzit de părintele Georg Sporchill?

N-ai auzit.

El era un om care, întâlnind un copil cu punga de aurolac la gură, a văzut în el un bucătar priceput, aflat deocamdată într-o situaţie deplorabilă.

Sub haina cerşetorului care se legăna pe trotuar, dându-se cu capul de zid, el a văzut un profesor împotmolit în starea de milog.

Părintele Sporchill a dovedit că are nepreţuitul dar de a vedea, în general, omul de sub haină; sufletul dinăuntrul cojii; chipul frumos dindărătul măştii respingătoare.

După Revoluţie, când aurolacii şi monştrii bâţâitori din orfelinatele comuniste au şocat lumea civilizată, părintele

Sporchill a venit în România.

A umblat prin gări după saci de păduchi şi a ieşit de acolo cu oameni.

A intrat în canale după şobolani şi a ieşit de acolo cu oameni.



A răscolit căminele murdare şi îngheţate în căutarea mutanţilor năclăiţi de bale şi a ieşit de acolo cu oameni.

A luat din braţele mamelor sărace boţuri de lut, flămânde, şi a strâns la piept mici oameni.

I s-au arătat jumătăţi de oameni, sferturi de oameni, bucăţele de oameni ascunse în trupuri de carne, unele schilodite, şi el a ştiut că a găsit de fapt oameni pe de-a-ntregul.

Pe toţi i-a adunat într-un adăpost şi le-a oferit lumină, hrană, îmbrăcăminte. Ştia că nu e alegerea lor să fie aşa. Şi că nu trebuia decât să le întindă o mână pentru ca ei, trăgându-se în sus, să se smulgă din mizerie.

Adăpostul a fost, la început, în toamna învolburatului an 1991, o casă oarecare. După aceea au apărut alte case. Cămine. Mici blocuri ridicate de la pământ. Mici cartiere apoi. Chiar un Orăşel al Copiilor. Un mic sat pe locul unui fost ceapeu. Creşe. Grădiniţe. Şcoli. Aziluri.

Brutărie. Ateliere. Pe toate le-a umplut cu oameni văzuţi de el

acolo unde noi nu vedeam oameni. Şi tuturor le-a oferit mai ales iubire. Căci părintele Sporchill este iezuit, slujitor al lui Iisus, şi îşi iubeşte aproapele ca pe sine însuşi, aşa cum îi cere Domnul său.

* * *

Organizaţia Umanitară Concordia este opera părintelui

Sporchill şi a celor care, crezând în idealurile lui, l-au urmat neabătut.

Este meritul organizaţiei-mamă, Caritas, din Austria, şi a donatorilor din străinătate. Tot de acolo vin şi voluntarii. De la bogătaşii români nu ajunge la Concordia nici praful de pe limuzine, nici cocleala de pe inele.

Oamenii simpli şi darnici sunt cei care ajută, dar ce pot oferi ei e prea puţin pentru continentul de speranţă numit Concordia. Un continent locuit de peste 1.000 de copii şi tineri şi de peste 2.600 de bătrâni. Din România, din Republica Moldova şi din Bulgaria.

Concordia n-a fost înfiinţată ca să se aducă maşini străine în ţară, ci pentru a salva oameni. Credinţa şi rigoarea iezuită au ţinut-o fără abatere pe un drum greu, dar întotdeauna luminos.

La Concordia vin oameni ai străzii, copii abandonaţi, din familii sărace, din casele de copii, tineri loviţi de iureşul vieţii: bolnavi, drogaţi, cu stigmatul închisorii pe frunte. Mai trăiesc pe acest mic continent şi bătrâni uitaţi de copiii şi de nepoţii lor, alungaţi din cetate, lăsaţi să se stingă în tăcere sub ziduri. Tuturor li se dă un bilet gratuit pentru ziua de mâine. Unii îl folosesc. Alţii îl aruncă.

Unii se întorc înfrânţi în trecut, alţii sar curajos în viitor.

* * *

25 august 2012. La ferma Concordia, un fost CAP

din Ariceştii Rahtivani, lângă Ploieşti, transformat în sat al speranţei, se adună sute de actuali sau foşti concordieni.

Este sărbătoarea anuală a fundaţiei. Spectacole, întreceri, muzică, dans, cina împreună. La mesele întinse în curte, cinci-şase sute de oameni mănâncă varză călită cu cârnaţi. Personajele reportajelor din seria „Salvezi un om, salvezi o lume” se întâlnesc fără să se cunoască.

* * *

Vii la Concordia. Laşi la poartă zdrenţele, jegul, apucăturile rele. Şi gândurile întunecate. Aici eşti într-o casă luminată de o icoană. Crezi în ce Dumnezeu vrei tu sau în niciunul. Ai această libertate.

Înveţi că libertatea îţi impune să respecţi nişte reguli.

Pentru că a trăi liber e ca a te mişca pe unde vrei tu pe o şosea, dar după nişte reguli, ca să aibă şi ceilalţi loc de de libertatea ta.

Nu vii ca să ţi se pună mâncarea sub nas doar pentru că eşti flămând; nici să fii ţinut ca-n palme până la sfârşitul zilelor tale. Trebuie să faci ceva pentru fiecare lucru pe care îl primeşti. Dacă eşti copil, mergi la şcoală.

Şi dacă eşti mare şi n-ai făcut-o când trebuia, iei şcoala de unde ai lăsat-o şi o duci mai departe atât cât poţi. Înveţi o meserie, încât mai târziu să te poţi întreţine singur.

Vei fi învăţat să te speli, să te îngrijeşti. Din respect pentru trupul tău şi pentru tine cu totul, ca om; dar şi din respect pentru ceilalţi. Nu ştii ce e acela respect, dar vei învăţa.

Vei şti să îţi faci singur mâncare, să-ţi speli hainele, să le calci. Să-ţi faci patul, să-ţi mături camera, să lustruieşti podelele casei în care stai.

În scurt timp vorbeşti frumos cu ceilalţi, dai bună ziua, cânţi la un instrument, faci un sport, îţi descoperi o pasiune, un talent – şi le urmezi.

Pentru toate aceste lucruri vei fi răsplătit cu dreaptă măsură. Nu cu lei, ci cu tigri. „Tigri concordieni”, egali cu leii româneşti. Cu tigrii îţi poţi cumpăra de la magazinul fundaţiei tot ce-ţi doreşti. Adică tot ce îţi poţi permite din ce îţi doreşti. Dacă vrei mai mult, vei munci mai mult.

Vei învăţa valoarea muncii tale şi a rezultatelor ei. Şi toate



aceste lucruri mărunte, pe care eşti stimulat în felurite chipuri să le înveţi, te vor ajuta în final să trăieşti pe picioarele tale. Să te întorci cu fruntea sus în lumea în care umblai cu fruntea plecată. Şi, privindu-ţi semenii în ochi, să spui cu mândrie: „Iată, m-am ridicat din ruină şi încep să fiu!”

* * *

Acesta este visul părintelui Georg Sporchill. L-a rezumat în două propoziţii intense ca două bătăi de inimă: „Cine salvează un om salvează o lume”. Este mottoul fundaţiei.

Nu ştim câte lumi sunt de salvat. E greu să cuprinzi cu înţelegerea o lume. E ceva abstract, întotdeauna departe.

Dar oamenii sunt aici, aproape. Ei, unul câte unul, sunt mai uşor

de înţeles şi de salvat. Trebuie doar să-i vezi, acolo unde par să nu fie, şi să le întinzi mâna.

(Jurnalul naţional, 2012)

238

Îngerii chilugi de la Oncologie

Mii de copii din România suferă de cancer. Cei mai mulţi nici nu ştiu ce au. Nu li se spune. Trăiesc mai mult prin spitale. Acolo cresc, acolo învaţă. Acolo, uneori, mor.

Pavilionul copiilor din marele Institut Oncologic

„Al. Trestioreanu”, din Bucureşti, e greu de găsit. Te învârţi mult şi bine prin labirintul de clădiri şi alei de la

Fundeni până nimereşti uşa clădirii uriaşe, cenuşii, ce ar putea fi la fel de bine o cazarmă sau un penitenciar.

În holul mare, printre vizitatorii înşiruiţi la ghişeul de informaţii umblă mirarea: „Cum aşa? Adică şi copiii au cancer?”. Indicatorul gri către secţia de oncopediatrie le trezeşte întrebarea asta.

Sus, în secţie, saloanele au zăbrele la ferestre.

Pătrăţele de cer albastru se scurg ca nişte cuburi de gheaţă în penumbra coridorului.

— S-a aruncat cineva odată… spune asistenta arătând cu privirea spre gratiile de la geam.

Vocea ei e moale, şoptită. Parcă ar vorbi în biserică.

Gratii la geam şi flori peste tot. Flori, numai flori: pe hol, în saloane, pe televizoare, pe pervazuri, pe noptiere.

Albe ca zăpada, topite în albul general al spitalului, galbene, roşii ca sângele.

Salonul mic, cu patru paturi, seamănă cu o florărie de la gura metroului, traversată continuu de trecători grăbiţi. Se vântură prin cameră femei tinere, în capoate pestriţe, cu basmale albe pe cap. Se duc undeva, vin de undeva, caută în frigider, şterg ceva de pe podele, îndreaptă cutele păturilor, aranjează borcane în sertare.

Îngerii chilugi de la oncologie

239

Din când în când, câte una se opreşte din agitaţie şi se aşază pe marginea patului. Oftează – şi îşi ascunde oftatul cu palma la gură. Cu mâinile în poală, cu capul lăsat puţin pe umăr, priveşte nemişcată tubuleţele subţiri de plastic prin care care se scurge un lichid incolor în venele copilului ei. Unul într-o mână, unul în picior. Numără picăturile.

Secunde lichide, clipe de viaţă.

Copiii de la Oncologie nu s-au otrăvit cu ţigări şi poşirci – când să fi făcut asta? – şi totuşi sunt acolo. Nu se ştie exact de ce. Poate e ceva de la otrăvurile vieţii moderne, din apă, din mâncare, de la Cernobîl, cine ştie? Nu există dovezi clare. Teorii sunt multe. Unele spun că nu neapărat s-au înmulţit cancerele, ci s-au dezvoltat mijloace de depistare mai eficiente. Oamenii nu mai mor acasă, neştiuţi, ci vin la spital. Şi acolo sunt prinşi în statistici.

Peştişorul de aur

Liniştea etajului e tocată mărunt de ticăitul unui ceas de plastic, măsurând un timp anume: tic-tac, tic-tac.

Se aud paşi. Târşâiţi, uşori.

Un copil de 5 – 6 ani, fără păr pe cap, poate fetiţă, poate băiat, bate holul de la un capăt la altul ca un somnambul.

Se sprijină cu o mână de perete. Face câţiva paşi, se opreşte să-şi tragă sufletul, apoi mai merge o bucată, şontâc-şontâc, strângând din dinţi. Altul, cu capul bandajat, apare pentru o clipă, fantomatic, în cadrul uşii.

Zâmbetul lui mare, ciobit de lipsa unui dinte din faţă, luminează o secundă coridorul umbros.

Atmosfera de priveghi din pavilion se schimbă cu cele mai frumoase report ale

240

totul la parter, în clubul de zi al copiilor.

Băieţii par să deţină supremaţia în club. Au ocupat calculatoarele şi izbesc bărbăteşte în taste, împuşcă nişte bestii pătrăţoase, buşesc maşini de curse ori îşi dau pasienţe, la Solitaire, pentru cine ştie ce dorinţe. Fetiţele cos pe etamină, răsfoiesc cărţi cu desene hazlii, îmbracă păpuşi.

Rodica e o fetiţă de opt ani din Teleorman. Negricioasă, tunsă zero pe jumătate de cap, cu un cerculeţ făcut cu carioca pe ţeastă.

— Copiii se joacă aşa? îşi desenează unii altora cerculeţe? – întreb.

— Nu, răspunde în şoaptă asistenta. E punctul unde este iradiată.

Fetiţa nu ştie că are cancer. Ştie că are „buba” acolo, la cerculeţ. Pune degetul exact în centru şi desenul pare acum un inel negru care i-a alunecat de pe deget.

Rodica stă la măsuţa joasă şi desenează cu acuarele.

Face un iaz albastru, bucată de cer prăbuşit, cu mulţi îngeri pe deasupra, un fel de libelule îmbrobodite cu cercuri de lumină gălbuie. Stele albastre umplu cerul îngust din partea de sus a foii.

Dedesubt face peşti albi în balta sinilie. Numai un peştişor, dintre toţi, îl face cu galben.

— E peştişorul de aur, zice ea, care îmi face trei dorinţe.

— Şi care sunt dorinţele tale?

— Pe cele trei dorinţe nu le spun.

— Şi atunci cum vrei să se îndeplinească, dacă nu le ştie nimeni?

— Le spun numai la peştişorul de aur. Numai el poate.



— Şi îngerii care zboară pe deasupra apei nu pot?

— Nu sunt îngeri, sunt copiii de aici, care ne jucăm.

Mamele nu plâng niciodată

Îngerii chilugi cu cerculeţe pe cap nu ştiu, asemeni

Rodicăi, că „buba” lor are un nume cutremurător, care provoacă psihoze numai când îl rosteşti: cancer.

În fiecare an mor şapte-opt copii chiar acolo, în spital. Atunci uşile saloanelor se închid, infirmierele scot trupul din pavilion cu maximă discreţie, noaptea, iar copiii rămaşi în viaţă află a doua zi, cu bucurie, dar cumva şi cu părere de rău, că prietenul lor, cu care s-au jucat săptămâni sau luni de zile, s-a făcut bine şi s-a întors acasă. Cineva le spune asta de fiecare dată. O asistentă, o mamă, un doctor. Şi ei cred.

Aşa a plecat Vicenţiu, un băiat de 13 ani. S-a îmbrăţişat cu toţi; le-a făcut vesel cu mâna din capătul coridorului.

A ieşit din secţie pe picioarele lui, la braţul mamei sale. Le-a mai mai trimis o bezea din uşa liftului.

Apoi, spune psihologul Adriana Teodoru în surdină.

Vicenţiu a murit în lift. Un etaj mai jos.

Nu e uşor să fii mamă de copil internat la Oncologie.

Nimeni nu ştie cum să joace acest rol. Psihologii Adriana

Teodoru şi Angelica Bălan ţin cursuri speciale pentru mamele internate ca însoţitoare. Le iau deoparte când copiii dorm şi le învaţă cum să se poarte cu ei, cum să le vorbească, mai ales ce să le spună şi ce să nu le spună despre boala lor.

— Prima regulă aici e asta: mamele nu plâng niciodata cele mai frumoase report ale

242

tă, spune, oftând, Angelica Bălan. Nu de faţă cu copiii.

Când moare unul, mamele se adună aici, în club, şi îl plâng. Numai ele între ele, în taină, departe de copii.

Există oameni înaripaţi de speranţă

Alex, din Brăila, nu intră în acest joc de iluzii fabricate minuţios. Nu e pentru el jocul. El e mare, termină acuşi liceul. A fost în toţi anii de şcoală olimpic la română, engleză, matematică, fizică, biologie, deşi a stat mai mult prin spitale. Cerea să i se dea cărţi despre cancer şi le citea din scoarţă în scoarţă, scrâşnind din măsele, în nopţile fără număr ale spitalelor lui. Numai noaptea.

Ziua citea cărţi de aventuri, uneori şi cu voce tare, pentru cei mici. A ajuns să ştie despre boala lui destul ca să-i uimească şi pe medici.

Lecţia cea mai dură, pe viu, nu literatură medicală, a primit-o Alex când a trebuit să i se amputeze piciorul drept de sub genunchi; osul mâncat de cancer, se rupea ca iasca, trosnind, chiar şi la o atingere uşoară. A zis:

— Bine, tăiaţi-l!

Bărbăteşte.

Când s-a trezit şi şi-a pipăit ciotul, a murmurat:

— Bine că mi-aţi mai lăsat şi mie!

Şi i-a făcut cu ochiul doctoriţei care-i supraveghea revenirea din somnul chimic. Ar fi vrut să şi zâmbească, dar, zice el, în clipele acelea nu-şi amintea cum se face.

Poate nici clipitul din ochi n-a fost un semn şăgalnic, ci mai degrabă o strâmbătură de durere.

Lui nu-i poate ascunde nimeni nimic. Medicii i-au spus că se va vindeca şi asta coincide cu ceea ce a învăţat îngerii chilugi de la oncologie

243

el din cărţi despre boala lui. A găsit acolo exemple încurajatoare.

Nişte excepţii, dar au existat şi s-ar mai putea repeta. Speranţa îi umple inima, vibrează ca într-un clopot.

Alex spune despre sine că e un optimist şi un luptător.

Şi râde:

— Nu mă dau bătut, nu pun genunchiul în pământ.

Că nici n-am!

Mottoul lui e un vers al unui poet pe care îl iubeşte mult, Artur Lundkvist. L-a descoperit când colegul lui de salon a murit şi a rămas de la el o carte pe noptieră. A

citit-o, flămând, vrând parcă să recupereze din ea amintirea prietenului pierdut. Într-un poem energic, plin de înţelepciune, a găsit un vers simplu şi vibrant: „Există oameni înaripaţi de speranţă”.

Ultima dorinţă

Mihai scria, la 14 ani, versuri. Nu prea avea talent, dar psihologii încurajează pe oricine îşi mai deschide o astfel de fereastră în viaţa de spital. Psihologul Adriana

Teodoru îşi aminteşte că Mihai a spus că de ziua lui îşi doreşte să stea la calculator, cu o fată pe genunchi, cu o farfurie de clătite şi cu o sticlă de suc în faţă.

— Şi a avut parte de fericirea asta. Câteva fete de la

Liceul „C.A. Rosetti” i-au făcut clătite acasă, i-au adus suc, iar una i-a stat în braţe şi a citit de pe monitor poezii de-ale lui. Ce frumos a fost!

Nu mult după acea zi memorabilă, în care nu şi-ar mai fi putut dori nimic, poetul a dispărut dintre copii.

Atunci i-a fost împlinită şi ultima dorinţă: să aibă un cele mai frumoase report ale

244

costum de stofă nou-nouţ. L-a avut. Pentru că Mihai era orfan, de la casa de copii, şi n-avea cine să-l îmbrace frumos, toţi cei care l-au cunoscut în spital: mame, asistente, doctori, directorul spitalului au pus mână de la mână şi i-au cumpărat un costum exact cum şi-l dorea el. Acela a fost costumul lui de înmormântare. A apucat să-l poarte câteva zile.

Impresionată de povestea lui Mihai, doamna Cristina, ingineră din Constanţa, intervine în şoaptă:

— Fiul meu are cam aceeaşi vârstă. Andrei. E cel de colo, cu două cerculeţe pe frunte. La început a fost tratat, chipurile, de sinuzită. Sinuzită, sinuzită, dar nu-i mai trecea. Stătea mai mult prin spitale. Noi am încercat să-l amăgim, dar el a înţeles repede ce are. N-a vrut să audă nimic despre cancer. Nu de la mine. Vorbim despre orice, dar nu despre asta. Nu vrea. Are însă acasă un frate geamăn.

Doru, care a citit tratate de oncologie. De la el ştie acum, chiar mai mult decât mine, ce e acela oligoastrocitom, ce simptome şi ce tratament are, ce şanse de vindecare…

Că ei, gemenii, comunică altfel. Sunt foarte legaţi, cumva trec împreună prin încercarea asta. Stau aici cât stau, cu Andrei, şi când ajung acasă, tot pe el îl văd…

„Îl păcălim noi pe domnul cancer!”

Evelyn merge pe 14 ani. E o domnişoară care, între două perfuzii, nu uită nimic din ritualul sofisticat al frumuseţii: pe noptieră, printre flori şi medicamente, are parfumuri, oje, farduri, rimeluri. Copiii de la Oncologie au toţi feţe de ceară, umblă tunşi zero, cu ţestele aco îngerii chilugi de la oncologie

245

perite de şepci sau baticuri; numai ea are plete până la şolduri, negre, şi obrajii fardaţi în culori vii. Înfăţişarea ei face ţăndări tabloul sumbru al pavilionului. Stă întinsă în pat, la perfuzie, urmăreşte la televizor o comedioară cu liceeni – probabil amuzanţi, căci ea râde din când în când. Râde tare şi îşi ţine mâna perfuzată cu cealaltă mână, ca să nu tresalte de la hohote, să n-o înţepe. Ţine pe piept o carte de geografie.

— Întrerup şcoala, nu învăţatul, ţine ea să precizeze, atentă la nuanţă.

În fiecare trimestru stă câte şapte zile în spital: trei zile în perfuzii, non-stop, o zi de radiaţii, apoi iar trei zile de perfuzii. Vine la spital cu televizorul de acasă, din

Ploieşti. Unul mai mic, cumpărat exact pentru asta, ca să poată fi transportat mai uşor. Îşi aduce cărţi, mâncare, trusa ei de cosmetică, de care nu se desparte niciodată.

Colegii ştiu, pentru că aşa le-a spus ea, că vine la Bucureşti ca să se pregătească în particular pentru admiterea la liceu. E premianta clasei.

Evelyn spune că se simte la spital ca în tabără.

Singurul lucru care nu e chiar ca în tabără, şi asta o nemulţumeşte, este că întotdeauna mama ei se internează în spital cu ea, şi doar nu mai e aşa mică, să fie însoţită peste tot, are buletin! vorbind, zâmbeşte mereu, cu puţină cochetărie, relaxată, de parcă într-adevăr ar fi într-un loc de agrement.

Deodată, cu un râset ghiduş, se apucă de cap şi, dintr-o mişcare,

își trage părul bogat și îl ascunde sub pătură.

Rămâne cu capul curat ca un ou, numai cu câteva smocuri de păr pe după urechi. Dintr-odată e cu totul altcineva, o arătare de speriat.

— Știu că am cancer, zice fata, amuzată de farsa făcu cele mai frumoase report ale

246

ta. De patru ani știu. Știam că o să-mi cadă părul. M-am tuns atunci și mi-am făcut perucă din părul meu. Ăsta e părul meu din clasa a treia. Îi păcălesc pe oameni. Dar îl păcălim noi și pe domnul cancer!

Rămâne cum stabilește Dumnezeu

Părintele Anatolie Scurtu, parohul capelei ortodoxe din spital, nu știe cum se pune problema morții în mintea unor copii, dar îi vede că „luptă cu boala lor ca niște eroi" și știe că acolo, în mintea și în sufletul lor, se petrece ceva. Îl doare. Se roagă împreună cu mamele.

Când nu mai există nicio explicație rațională pentru ce se întâmplă cu copiii lor, ele pun în seama lui Dumnezeu deznodământul poveștilor de viață și de moarte din spital, trecute din gură în gură, spuse la ureche.

Eric, din Brașov, împlinise 18 ani în spital. S-a externat dimineața cu un diagnostic optimist; medicii chiar credeau că se va vindeca. Nimeni nu știe cum a luat el încurajările doctorilor, ce-o fi fost în sufletul lui. S-a auzit după aceea în spital că Eric s-a aruncat într-o prăpastie cu mașină cu tot. La câteva ore de la externare.

Cristina, o fetiță dintr-un sat dobrogean, n-a cedat.

Medicii i-au spus mamei ei s-o ia acasă, măcar să nu moară în spital. Și maică-sa a luat-o. Avea totul pregătit pentru înmormântare. Dar s-a întâmplat ceva ce nici doctorii nu știu să spună ce-a fost și Cristina a supraviețuit, s-a făcut bine. Chiar cu un picior tăiat, s-a târât zilnic în cârje până la școală, cinci kilometri, și a terminat clasa a opta.

A vrut ea. Acum e la liceu.

Tratament au avut la fel: și Eric, și Cristina, pentru îngerii chilugi de la oncologie

247

aceeași boală. Dumnezeu a hotărât, pentru fiecare, după socotelile Lui, spune părintele Anatolie. Peste capul tuturor savanților oncologi.

La unul dintre testele psihologice, doisprezece copii au fost întrebați: „Ce vrei să te faci când vei fi mare?"

Patru au răspuns întrebând: „Dar eu voi ajunge mare vreodată?”

Toţi patru au precizat după aceea că, dacă ar trăi destul, s-ar face preoţi. Unu se visa militar. A murit acasă, vegheat până în ultima clipă de fratele mai mare, soldat în permisie.

„Puşcăriaşii primesc mai mult decât copiii cu cancer”.

Institutul Oncologic „Al. Trestioreanu”, portdrapelul oncologiei româneşti, nu are o secţie proprie de chirurgie.

Medicii trebuie să dea telefoane pe la prietenii lor de pe la alte spitale: „Am şi eu, colega, o operaţie…

Te rog!” Mereu rămân datori pentru câte un picior, pentru câte o mână amputată. Computer-tomograful nu funcţionează, iar un aparat de rezonanţă magnetică nucleară

(RMN) nici nu există. Se fac programări la RMN-ul de la alte spitale, uneori şi peste luni de zile, când la cancer contează fiecare zi. Se întâmplă să moară un copil până află doctorii exact ce boală are.

Profesorul-doctor Sebastián Nicolau, şeful Secţiei de Oncopediatrie de la Fundeni, se lasă cu greu smuls din debaraua care îi ţine loc de birou. Are de semnat, pe un colţ de măsuţă pliantă, un teanc de documente.

Savantul trebuie să scrie zilnic în hârţoagele birocratice cele mai frumoase report ale

248

mai mult decât un conţopist de la fisc. Nici n-are loc, în birouaşul lui, să îndoaie mâna din cot când semnează.

Cărţile clădite pe lângă pereţii gheretei stau să-i cadă în cap. Vorbim într-un salon, unde e mai mult loc, aşezaţi pe un pat liber.

— La Oncopediatrie, secţie cu 50 de paturi, sunt

2000 de internări pe an. Mai există o secţie similară doar în Cluj-Napoca. Asta ne plasează pe ultimul loc în Europa în privinţa capacităţii de tratare a cancerului. Statul alocă, pe zi, spune profesorul Nicolau, la fel pentru un copil cu bătături, cât şi pentru unul bolnav de cancer.

Şi amândurora mai puţin decât pentru un deţinut închis pentru viol. La secţie avem două milioane de lei pe lună pentru medicamente. Vi se pare mult? E mărunţiş, e bătaie de joc! spune profesorul Nicolau aproape strigând, cu sprâncenele groase de un deget adunate crunt la mijlocul frunţii.

Epilog

Am ieşit din spital cu capul plecat, parcă apăsat de umbrele albe ale uriaşului aşezământ. Fără să privesc o dată înapoi. Undeva, la un geam de la etaj, aş fi putut vedea un copil cu fruntea lipită de zăbrele, o mână albă fluturând în aer ca o pasăre de hârtie învârtejită de vânt.

Aproape am alergat spre casă.

În loc să mă apuc de scris imediat, la cald, cum se spune, am aruncat notiţele într-un sertar şi am început să-mi sun fraţii, surorile, prietenii de departe: „Ce mai faceţi? Sunteţi bine? Sănătate vă doresc!"



După un an şi jumătate, fiind deja mutat la alt ziar, o sun pe Karina Knapek, fotografa care m-a însoţit atunci la Oncologie.

— Mai ai fotografiile acelea?

— Nu ştiu. Să le caut. Trebuie să fie pe undeva printr-un folder. Dacă am văzut că nu mi le mai ceri… A fost prima oară când am mers împreună la un subiect şi nu ai scris. Ce s-a întâmplat?

— N-am putut să scriu imediat. Am tot amânat. Am aşteptat să se mai răcească pasta în pix, să se mai aşeze lucrurile.

Mi s-a părut că nu m-am documentat suficient, că mi-a scăpat ceva… Era ceva acolo ce n-am putut înţelege.

— Şi acum ai înţeles?

— Nimeni nu poate înţelege aşa ceva. Abia acum am putut accepta asta. Voi scrie cu toată neînţelegerea de care sunt în stare.

(Cotidianul, 2006)



Rinichiul, inima asta împuţită

Sala de operaţie e o încăpere de doi pe trei, cât bucătăria unui apartament – confort redus. Din tavanul albastru luminează un soare alb şi rotund. La lumina lui poţi vedea un punct pe firul de păr. Cinci medici, aplecaţi deasupra pacientului, parcă sunt absorbiţi, traşi în adâncul ei de tăietura în care umblă cu instrumente ciudate. Un al şaselea urmăreşte încordat un ecran plin cu tabele şi cifre. Pare un joc video dur, pe viaţă şi pe moarte. Şi chiar se poate muri şi se poate trăi aici. Doar că nu e un joc.

La Institutul Clinic de Urologie şi Transplant Renal din Cluj-Napoca se operează.

Mâna albă pătrunde lin în tăietură şi caută ceva acolo.

Zece mâini albe se mişcă, într-o coregrafie precisă, în jurul

craterului roşu. Fiecare mână are ceva de făcut. Un tremur, o alunecare, o ezitare cât de mică ar trage după ele aţa aceea sonoră de pe ecranul albastru, ţiuitul lung la sfârşitul căruia nu se mai aude nimic şi nimic nu mai contează.

Nimeni şi nimic nu-i scoate pe doctori din încruntarea şi din neliniştea lor controlată. În interiorul verde-albăstrui al sălii, par nişte fiinţe marine mişcându-se în ritmul valurilor. Simţi ritmul: bisturiu, pompă, compresă, sânge, rinichi, din nou rinichi, ac, aţă…

Când totul se termină cu bine, îşi trag de pe feţe măştile şi atunci vezi că sunt oameni. Şi om e şi acela de sub cearşaful verde. Un om viu, cu un rinichi nou.

O oră mai târziu, obosit, doctorul Adrian Bărbos rinichiul, inima ast a împuţită

251

se pregăteşte să le trezească din anestezie pe Elena şi pe

Reka, fetele care tocmai au primit câte un rinichi nou.

— Ce spun pacienţii prima oară când se trezesc din somn?

— „Mă doare!” Pe urmă întreabă: „Cum a fost? Am un rinichi? Merge?”

Merită să fii doctor pentru secunda aceea în care te uiţi la o Elena, la o Reka, şi îi spui: „Da, merge”. Merge de cele mai multe ori. De 96 de ori din 100.

A fost un drum lung până aici.

Doctorul Bărbos transpiră mult şi răsuflă greu. Oboseala îi mai adaugă pe chip câţiva ani la cei 43, câţi are. E

ora patru după-amiază, iar el e în spital de ieri, de la opt dimineaţa. Şi încă mai are de stat până le va trezi pe fete.

Abia după ce va vorbi cu ele şi va vedea că sunt bine, că

„Merge”, va pleca din spital.

Cu o zi înainte, când se pregătea să plece acasă, a venit vestea că a apărut un donator: un băiat de 19 ani din

Timişoara, un motociclist mort pe stradă, în accident.

Unul dintre acei nefericiţi „donatori de organe”, cum li se spune cu cinism, ucişi în abatoarele rutiere ale României.

O echipă a plecat în goană spre Timişoara, în urletul nebun al sirenei, cu girofarul pornit. Se procedează aşa:

cineva din echipă se întoarce imediat în Cluj cu sânge de la donator, pentru teste de compatibilitate; ceilalţi rămân să recolteze

rinichii. Nu e ca și cum i-ar culege dintr-un recipient oarecare. E o operaţie dificilă pentru orice chirurg, insuportabilă pentru orice suflet de om. Se ia viaţă dintr-un trup mort pentru a o muta într-un trup viu ce ar putea să moară. Cel mort va mai trăi cumva prin alţii.

Deasupra lui se adună medici de la Cluj, de la Bucureşti, cele mai frumoase report ale

252

de la Târgu Mureş. Fiecare echipă recoltează ce-i trebuie:

rinichi, ficat, inimă, cornee, os. Așa se zice în termeni medicali: că se recoltează. E o recoltă tristă, dar care va reîncolţi într-un sol nou. Cu viaţa pre moarte călcând.

Doctorul Bărbos e anestezist. Chirurgii au plecat la recoltare, el a rămas la Cluj ca să pregătească operaţia.

A început să-i caute în lista de aşteptare pe candidaţii compatibili: cu aceeași grupă sanguină, apropiaţi ca vârstă și ca mărime, ca fizic; sunt informaţii care se transmit rapid, prin telefon, prin e-mail. Șase oameni a găsit. Din

Bucureşti, din Gorj, din Harghita, din Bihor, din Sibiu, din Cluj. Era cam tot așa, patru după-amiază, când le-a telefonat. Le-a spus: „Avem un donator. Până dimineaţă, la cinci fix, să fiţi aici!" Şi oamenii vin. Aşteaptă de ani de zile un rinichi. Au toţi bagajele pregătite ca militarii pentru alarmă. Când primesc telefon, sar în bocanci, se aruncă în tren, în maşină și vin la Cluj, purtaţi pe sus de speranţă. Primul a sosit pe la două noaptea, când a ajuns și fiola cu sângele băiatului. Doctorul a început analizele.

Fiecare dintre cei de pe listă are analizele făcute, însă acum trebuie făcute nişte teste cu sângele donatorului.

Teste imunologice, teste de sânge, de urină, radiografie, tomografie, ecografie – se repetă toate. La final, doi primesc vestea: tu și tu rămâneţi pentru operaţie. Ceilalţi se întorc acasă. Dumnezeu ştie ce-o fi în sufletul lor. Dumnezeu ştie ce-o fi și în sufletul doctorului când îi trimite acasă. Cel din Bucureşti, un băiat de 30 de ani, vine pentru a unsprezecea oară la Cluj. De unsprezece ori a sunat pentru el ceasul speranţei şi tot de atâtea ori s-a întors acasă aşa cum a venit.

rinichiul, inima ast a împuţită

253

— Cei respinşi vin de fiecare dată cu acelaşi entuziasm, cu nădejde, spune doctorul Adrian Bărbos. Ştiţi cum e:

speranţa moare ultima. În doisprezece ani, de când sunt aici, la Institut, unul singur a refuzat intervenţia. A venit, a fost selectat, fiind perfect compatibil… dar s-a răzgândit.

Nu ştiu de ce. Unul singur din peste 1.200 de oameni care au primit aici un rinichi.

De data asta norocul a fost al Rekăi, o fată de 23 de ani din Harghita, şi al Elenei, de 26 de ani, din Bihor.

La 8 dimineaţa doctorul Bărbos a terminat testele şi a început să le pregătească pe fete de operaţie. Era deja de douăzeci şi patru de ore în spital şi nu dormise niciun minut. Apoi a intrat în operaţie. E singurul anestezist din clinică. Fără el nu se poate. Şi el abia mai poate! I se întâmplă asta cam de două ori pe săptămână: să vină la serviciu şi să plece a doua sau a treia zi. Odată a stat o lună încheiată în spital. La clinică s-a făcut, atunci, un transplant de rinichi şi de pancreas, simultan. O premieră naţională. Mii de bolnavi, zeci de mii de rude ale bolnavilor şi sute de mii de oameni interesaţi într-un fel sau altul de acea victorie a medicinii româneşti stăteau cu ochii pe Clinica din Cluj. Doctorul stătea cu ochii pe pacient. A fost nevoie de șapte reintervenţii. Şi, din nou, fără el nu s-ar fi putut.

Acasă îl aşteaptă soţia şi două fetiţe. Se miră că îl mai recunosc când se întoarce, zice el în glumă. Le vede rar, uneori numai în lumina palidă a becului de veghe; le găseşte dormind şi le lasă dormind.

Echipa de la Timişoara a început recoltarea rinichilor la două noaptea, a terminat pe la şase dimineaţa.



La unsprezece rinichii erau la Cluj. Au început imediat operaţiile. Reka într-o sală, Elena în altă sală. Fugi, doctore, când la una, când la cealaltă. Patru-cinci ore. Atent să nu greşeşti nimic în complicatul calcul al dozelor de anestezic, nici la adormire, nici la trezire. În limpezimea minţii tale şi în precizia mâinilor, chiar dacă nu ai dormit de treizeci de ore, stă viaţa celor două fete. Dacă apărea vreo complicaţie, s-ar fi putut întâmpla să nu doarmă nu treizeci, ci poate patruzeci de ore. Fiindcă nu mai există alt anestezist.

Acum, cu faţa vânătă de oboseală, dar luminată de un zâmbet cald, doctorul aşteaptă liniştit ca Reka să deschidă ochii. Îi ţine o mână în palmele sale. Un firicel de glas răzbate dintre buzele sleite:

— Mă doare… Cum a fost?

— A fost bine, răspunde doctorul zâmbind. Ai un rinichi nou. Şi merge.

Se întâmplă de trei sau patru ori dintr-o sută să nu meargă. Se întâmplă. Se întâmplă. Se întâmplă. Asta îşi repetă doctorul când nu-i poate spune omului că rinichiul lui e bun. Dar acum a mers. Fetele aud asta şi adorm la loc cu un zâmbet incolor pe feţele de ceară. Oboseala dispare ca un abur din privirea doctorului când le dă vestea cea bună. Îşi şterge faţa de sudoare şi trage aer adânc în piept.

La cinci fără cinci minute, după treizeci şi şapte de ore de muncă, domnul doctor Adrian Bărbos iese din spital. Lumina blândă a după-amiezii îl învăluie cu prietenie.

Şi el, ca şi lumina, întreţine vieţi. Statul îl plăteşte mai prost decât ca pe un chelner, mai prost decât ca pe un tinichigiu.



Cu aceeaşi căldură îl învăluie, de sus, privirea Lucianei

Simoni. Înainte de a pleca din spital, doctorul Bărbos a trecut pe la ea. S-a aşezat pe marginea patului şi au schimbat câteva vorbe – el ţinând-o de mână sau cu palma pe genunchiul ei. Ce mai faci, cum te mai simţi, cum ţi se pare la noi? Păreau mai degrabă doi prieteni, nu doctorul şi pacientul. Şi chiar înainte de a pleca i-a spus, ca şi cum ar mai fi adăugat un fleac în acea discuţie uşoară, printre altele, că mâine se va putea întoarce şi ea acasă, la Bucureşti. Femeia s-a ridicat, l-a strâns tare în braţe şi l-a sărutat pe obraji. Tremura de bucurie. Iar când el a plecat, l-a urmărit de sus, parcă l-a susţinut cu privirea, să nu se prăbuşească de oboseală, până când oraşul l-a tras în şuvoiul mulţimii. Apoi, când nu l-a mai văzut, l-a urmărit cu gândul. Aşa cum îl va urmări toată viaţa ei de-acum înainte. Pe el şi pe medicii de la Cluj care au operat-o.

Luciana are 53 de ani. Dar la o nouă numărătoare, din noua ei viaţă, ar spune că are numai două săptămâni.

Atât a trecut de când a căpătat un rinichi nou. Unul care merge. Nu ştie de la cine e şi nici nu ar vrea să afle. Nici nu trebuie să ştie, aşa spune legea.

Nu-l simte în trupul ei, rinichiul, dar ştie că e acolo, spune femeia punând amândouă mâinile în dreptul rinichiului.

E un gest ocrotitor, ceva cum fac gravidele când îşi îmbrăţişează copilul în pântec. De acolo vine viaţa ei nouă. Şi nu poate să nu se

gândească la omul de la care o are. Uneori se întreabă dacă era femeie, dacă era bărbat, dacă avea şi el copii… Nu e obsedată de persoana celuilalt, doar îi vine câteodată aşa… Nu ştie despre el decât că cele mai frumoase report ale

256

a fost un donator aflat, atunci, în moarte cerebrală. Ca de fiecare dată. Adică nimic.

E ceva atât de fascinant în felul cum poate muri omul pe bucăţi. Creierul moare, dar inima e ţinută la aparate şi continuă să bată, plămânii se umflă şi se dezumflă, sângele umblă bezmetic prin corpul pustiu, rinichii primesc sângele şi trag din el, cu stăruinţă oarbă, toxinele care se adună, se adună… Lucrează cu umilinţă şi cu folos. Pe urmă vin mâinile acelea albe şi atât de delicate în mişcări, luminate de soarele mic şi alb, apucă rinichiul ca pe un hulub cuminte şi-l scot din cuibul lui, cald încă, tăind una câte una legăturile cu trupul invadat de răceala morţii. Îl pun la nişte aparate care suflă în el o soluţie specială şi îl menţin în viaţă în afara corpului.

E pus cu tot cu aparat într-o pungă cu gheaţă şi dus în viteză acolo unde e nevoie, unde un trup viu urlă după el, învineţindu-se. Rinichiul poate fi transplantat chiar şi după două zile. O altă mână albă îl ia şi îl aşază, cu o grijă infinită, în noul lui locaş. Mâini pricepute îl repară pe ici, pe colo, îi cârpesc o venă, îi reconstruiesc o arteră, îl mai micşorează, dacă e cazul. Şi dacă e bun, şi dacă e primit bine de noua lui gazdă, rinichiul, inima asta împuţită, fără de care nu se poate trăi, începe să producă urină chiar din clipa când i s-au făcut toate legăturile.

Porneşte singur, imediat, că simte gustul vieţii. Medicii îl văd cum se umflă de urină ca buretele, încă înainte de a începe să coasă ei totul la loc. Încă de atunci se naşte pe limba doctorului cuvântul magic pe care i-l va spune pacientului când se va trezi: „Merge!”

La Luciana merge rinichiul ăsta de-al doilea. Primul n-a mers niciun minut. L-a ţinut totuşi în ea doar aşa, să-i rinichiul, inima ast a împuţită

257

Iasă la număr. Că ea s-a născut cu un singur rinichi. N-a aflat asta decât atunci când s-a îmbolnăvit. Făcuse nu ştiu câte ecografii până atunci, mai ales că a şi născut un copil, dar n-a văzut nimeni că îi lipsea un singur rinichi.

Cică unul era mai mic și stătea pitit după celălalt, nu se vedea la ecograf, dar de fapt ea nu-l avea deloc. Și ăsta, unicul, s-a dovedit a fi și bicisnic. A tras de unul singur cât a putut. În 2005, când ea avea 46 de ani, a făcut poc!

N-a mai vrut să filtreze mizeriile din sânge. Și a început calvarul.

Insuficiența asta renală e o boală pe care nici dușmanilor nu te înduri să le-o menești. Te otrăvești singur.

Rinichiul nu mai trage toxinele din sânge și ele rămân acolo și încet-încet te omoară. Una câte una, piesele din sofisticatul mecanism al trupului se uzează. Nu rămâne niciun organ sănătos. Îmbătrânești prematur, pielea ți se usucă, oasele se deformează.

Primul rinichi l-a primit de la un prieten. A făcut transplantul la București.

— În 2008 m-am operat la Fundeni. Eram pe listă la ei. Am fost chemată o dată la teste și am ratat, nu eram compatibilă. Norocul meu – care până la urmă n-a mai fost deloc noroc – a venit de la un prieten. Ne-am dus de mână la Fundeni și s-a făcut transplantul. Dar n-a mers.

Niciun minut. Așa că am început dializa. De trei ori pe săptămână trebuia să stau câte patru ore și zece minute legată la aparat. Nu mai ai viață normală. Ești legată la propriu de dializor. Prizonieră. Nu te poți duce nicăieri.

Nu poți face nimic care să depășească timpul dintre două dialize. Necazul meu a fost și mai mare, că era să mor la

Fundeni. Când mi-au pus cateterul, chestia aia prin care cele mai frumoase report ale

258

trebuia să fiu conectată la aparatul de dializă, au înțepat aiurea și mi s-au scurs trei litri de sânge în cutia toracică.

Numai ghinioane am avut acolo.

Luciana a trăit patru ani de chin cu rinichiul ei bolnav, la care doctorii au adăugat un rinichi inutil. În urmă cu două săptămâni, când au sunat-o doctorii de la Cluj, a avut o presimțire, a simțit că va fi bine. Avea bagajelul făcut, că nu știi când sună trâmbița. În mai puțin de o oră era deja în mașină, cu soțul ei, în drum spre Cluj. A ajuns la două noaptea. A dormit două ore la hotel. La cinci dimineața era în spital. Peste trei ore știa: rinichiul o voia pe dânsa. Se înțelegeau bine. Doctorul Silviu Moga, cel care a operat-o, i-a spus după aceea: „Merge!"

Luciana umblă acum prin spital cu o mască de pânză pe gură și

pe nas.

Când pui un organ străin într-un trup, sistemul imunitar își asmute câinii împotriva intrusului, vrea să-l omoare, să-l scoată afară. De aceea oamenii cu transplant iau imunosupresoare, medicamente care le tempereaza sau chiar le anihilează sistemul imunitar. Luciana e acum ca un nou-născut, vulnerabilă la orice atac. Cineva o poate omorî cu un strănut. Şi ea ştie asta. Trupul ei nu se va împăca niciodată cu noul rinichi, dar de la o vreme va fi forţat să îl tolereze cumva. Din acest război mut ţâşneşte, totuşi, viaţa. Luciana e fericită. Parcă zboară pe coridoarele lungi, printre bărbaţii şchiopătând, din care ies furtunuri subţiri, ca din nişte motoare pe bancul de lucru, printre femeile care-şi ţin burta cu mâinile în mers.

— E o minune că din moartea cuiva se poate face viaţa altcuiva, susură Luciana. Nu-l cunosc pe cel al cărui rinichi îl port, dar mă rog pentru sufletul lui. Eu trăiesc rinichiul, inima ast a împuţită

259

mulţumită lui, iar el trăieşte cumva prin mine.

Miracolul transformării morţii în viaţă e stăpânit cu artă de profesorul-doctor Mihai Lucan, şeful Institutului de Urologie şi Transplant Renal din Cluj-Napoca.

Stăpâneşte deopotrivă miracolul şi institutul. Profesorul e un om sever. Atât de sever, zice el, cât să meargă totul strună în clinica lui, unde el e Dumnezeu – şi la el e cuvântul.

Zbirul citeşte poezie, filosofie şi scrie cu o sensibilitate nebănuită. E un om înspăimântător de inteligent.

Nimic nu-i scapă. E orgolios şi încăpăţânat. Din aceste calităţi, ce pot părea defecte – privite dintr-un unghi anume – dublate de o muncă neîntreruptă, s-a născut institutul de la Cluj.

De la distanţă, transplantul de rinichi e o treabă simplă, o rutină. Deja s-au făcut peste 1.200 de transplanturi la Cluj. Pare că vii la un service, ţi se scoate filtrul vechi şi ţi se pune unul recondiţionat. Dar ca lucrurile să pară atât de simple, a fost nevoie de treizeci de ani de încercări, de căutări, de învăţătură, de perfecţionări. O bună parte din istoria transplantului de rinichi în România se leagă de profesorul Lucan. A fost membru în echipa doctorului

Eugeniu Proca, de la spitalul Fundeni, care a realizat, în

1980, primul transplant de rinichi din România. Sovieticii se lăudau cu un transplant încă din 1933, dar nu există nicio dovadă

certă. Pe atunci nici nu se cunoştea mare lucru despre grupele sanguine – însă acesta era un impediment neînsemnat când venea ordin de la Partid. Primul transplant de rinichi omologat de lumea ştiinţifică a fost realizat în 1953, în Statele Unite. Polonezii reuşiseră primul transplant renal din 1966, cehoslovacii în 1968, ungurii în 1973. Până şi bulgarii făcuseră asta. Numai medicina românească rămăsese cu pagina albă în cartea cele mai frumoase report ale

260

transplantului. Pentru reuşita din 1980, Lucan a fost la specializare în Cuba, care avea o experienţă înaintată în domeniu. Marele Eugeniu Proca îl trimisese.

— Eram atât de înapoiaţi, îşi aminteşte profesorul

Lucan, încât nici nu ştiam cum se transportă rinichiul de la donator la primitor. Noi ne gândeam să facem o maşină frigorifică, un fel de camionetă pentru îngheţată.

Succesul din 1980 n-a fost urmat de un program de transplant. Nici nu putea fi vorba de aşa ceva într-o epocă în care în spitale se suferea de frig, când nu existau medicamente nici pentru răceală, darămite imunosupresoare.

Oamenilor li se arătase că se poate, din punct de vedere medical, şi atât. Mii de bolnavi au murit cu frustrarea că aveau la îndemână soluţia supravieţuirii, dar că nu li s-a permis să o atingă. A fost un început. Câteva transplanturi sporadice s-au mai făcut până la Revoluţie.

Orgoliul sau o neînţelegere a lui cu profesorul Proca l-a făcut pe Mihai Lucan să plece, în octombrie 1990, de la Bucureşti. A fost chemat la Cluj să preia şefia catedrei de Urologie şi a Clinicii de Urologie. A evadat din umbra marelui copac, sub care nu creştea nimic. Odată ajuns la

Cluj, în numai doi ani a pus pe picioare primul program naţional de transplant renal. Unii l-au considerat nebun, alţii ticălos, alţii chiar criminal – o scrisoare a unei somităţi medicale clujene atenţiona autorităţile că Lucan vrea să omoare oameni, că nu se pricepe la transplanturi.

— Oamenii întâmpină cu neîncredere, dar mai ales cu răutate, cu multă răutate, orice pas făcut pe teritoriul noului. Sunt acei oameni în stare să dea toţi banii pentru tine: îşi dau toată averea pe coroane de flori, numai să te vadă mort. Dar eu am mers înainte.

rinichiul, inima ast a împuţită

261

Profesorul Lucan a găsit la Cluj o secţie de urologie primitivă, cu instrumentar din timpul războiului. Saloanele semănau cu nişte celule de temniţă. Îşi aminteşte că masa de operaţie era de ciment, cu mici canale colectoare care adunau lichidele într-un canal principal, la marginea mesei. Iar de acolo se scurgea şiroind într-un vas aşezat pe podea. Era ceva mai apropiat de măcelărie decât de medicină. Mai rău decât înapoierea materială era războiul dintre medici: unii mai tineri şi mai îndrăzneţi trăgeau înainte, alţii, retrograzi, înşurubaţi în fotolii înalte, puneau piedici.

— Şi cine crezi că striga cel mai tare? Tot cei care scriseseră la viaţa lor o singură lucrare, cea de la terminarea facultăţii. Dar eu m-am încăpăţânat să merg pe drumul meu. Am fost nebunul care nu ştia că un lucru nu poate fi făcut. Şi l-a făcut!

A urmat specializări în străinătate şi a început să facă experimente pe câini la Facultatea de Medicină Veterinară.

Pe 1 octombrie 1992 a realizat primul transplant renal la Cluj. Doctorul păstrează o fotografie neobişnuită:

primul pacient transplantat stă în pat, iar el îi toarnă pe gât şampanie. Sărbătoreau! Un act rebel al unui medic îndrăzneţ.

Ajutorul a venit din afară, de la italieni. Un renumit medic de la Vatican a adus la Cluj instrumentar, medicamente.

Mai târziu, Vaticanul a vrut să doneze statului român patru milioane de dolari pentru programul de transplant renal. Însă românii au refuzat oferta. Vezi.

Doamne, o colaborare cu italienii în materie de transplant era imposibilă din cauza diferenţelor religioase.

Mihai Lucan nu i-a refuzat pe italieni şi, cu spri cele mai frumoase report ale

262

unul lor, a înfiinţat Centrul de Transplant Renal de la

Cluj-Napoca. Tot el a înfiinţat şi Asociaţia Bolnavilor

Transplantaţi. În 1997 asociaţia a obţinut de la Ministerul

Sănătăţii gratuitatea analizelor şi a medicamentelor imunosupresoare. Un pas uriaş.

Clinica de Urologie s-a transformat în Institut de

Urologie şi Transplant Renal. Aparatura veche a fost înlocuită cu

alta, de ultimă generaţie. Clinica, aflată la ultimul etaj al unei clădiri istorice, semănând mai degrabă cu o cazarmă, s-a extins şi la mansardă. Renumele şi l-a consolidat cu premiere medicale naţionale, europene şi mondiale. 78 la sută dintre bolnavii renali din ţară vin la institutul din Cluj.

— Grija mea a fost şi pentru ce las în urmă, spune profesorul Lucan. Am format o echipă de medici competenţi, printre care chiar fiul meu. Când a trebuit să plec zece zile din clinică, în lipsa mea s-au efectuat douăsprezece transplanturi, toate reuşite.

Profesorul Lucan îşi strânge grăbit lucrurile de pe birou şi pleacă spre sala de operaţie. Mereu se grăbeşte undeva, mereu are ceva de făcut. Când trece valvârtej prin anticameră, secretara, stagiarii şi câţiva pacienţi încremenesc ca nişte soldaţi în onor. Mai rămân aşa un timp, ţepeni şi muţi, după ce uşa se închide în urma lui.

Apoi privirile lor se mută pe tabloul de pe perete. Acolo, în fotografia mare cât o fereastră, profesorul Lucan, despotul, îngenunchează umil în faţa Papei Ioan Paul al

II-lea.

(Jurnalul naţional, 2012)

263

O insulă în arhipelagul demenţei

Stă acolo, pe o bancă din parcul spitalului, se bâţâie înainte şi înapoi şi face din buze împi, împi. La trei secunde dă o dată din cap, violent, şi-şi trage una peste faţă, parcă l-ar înţepa ţânţarii. Îi fac cu mâna, zice bâhî, bâhî. E o femeie. Sau un bărbat. Nu poţi să-ţi dai seama nici de la câţiva paşi. Râde. Sus n-are niciun dinte. Îi curge scuipat din gură şi se şterge cu mâneca. De sub buza de sus îi mai iese o buză.

De fapt, nu-i spital aici. Adică nu ca toate spitalele.

I se zice Unitatea Medico-Socială Găneşti. Pentru că e o unitate, are ceva medical, are ceva social şi se află în Găneşti, de aia. La marginea judeţului Galaţi, în sus, spre Vaslui. Unii îi zic balamuc. Alţii, azil. Ospiciu.

— Domnu-domnu, fă-mi o poză-poză, fă-mi!

— Vreau la mama!

— Bâhî! Izzzzz… nzi!

Ca să ajungi aici trebuie: unu, să parcurgi 80 de kilometri de la Galaţi pe un drum de ţi-e şi ruşine să-i mai zici drum – şi încă naţional!; doi, să fii nebun incurabil, cu ştampilă. Dacă nu eşti, poţi să înnebuneşti

pe drum.

Ţi se zdruncină creierul la fiecare groapă. România, ţară de zdruncinaţi. Mai trebuie să fii periculos pentru tine şi pentru alţii, deci nu poţi fi ţinut în familie, printre oameni.

Sau n-ai familie, eşti fiu de boschet. Vii aici şi stai până mori. Zi aşa, că ai fi tu. Că ţi s-ar întâmpla ţie să-ţi cele mai frumoase report ale

264

cânte cucul în cap. Oricui i se poate întâmpla. Ai vedea altfel tot ce se întâmplă aici, la Găneşti.

Sunt 141 de pacienţi. Sau asistaţi – cum vrei să le spui. Ori aşa, ori aşa, că ei nu se supără.

Unii sunt nebuni de legat, cum se spune, dar nu-i mai leagă nimeni. Cum, dar noi nu vedem la televizor ce se întâmplă în casele astea de nebuni? îi leagă de pat, îi bat! îi vezi bătuţi. Nici nu ştii dacă plâng sau dacă râd.

Tot pe la Galaţi l-au lăsat pe unul de capul lui în baie.

Capul lui, auzi! Varză în capul lui. Muşchii, fleaşcă. Nici nu se putea ţine pe picioare. A venit apa fierbinte şi nefericitul a fiert de viu. Aşa o fi, bătăi şi duşuri reci sau fierbinţi, că nici televizorul nu minte mereu. Dar aici, la

Găneşti, nu-i leagă. Le dăm pastile, zice directoarea Stela

Modiga. Pastile de liniştire. Încep unii: nino, nino! Se muşcă, se zgârie, se dau cu capul de pereţi. Le dai pastile şi gata! Se fac aşa de calmi şi de drăguţi! Care o ia totuşi pe arătură şi se agită prea tare capătă repejor o injecţie.

Şi se moaie, se face legumă un timp. Ăştia sunt… Cum să spui că sunt? Că ce? Fiinţe. Au câte un neuron. Pastile le dăm.

Nici nu poţi să zici despre toţi că sunt nebuni. Adică pentru a înnebuni trebuie să ai ceva minte. Şi mintea să facă la un moment dat poc, să se rupă ceva în ea, să se tulbure.

Şi gata, ai devenit nebun. Zi aşa: că tu. Ca să simţi.

Or, mulţi de la Găneşti nu prea au minte. Inteligenţa lor e la nivelul unei găini sau nici atât. La ei n-are ce să facă poc. Deci nu-s propriu-zis nebuni. Se află aici pentru că lipsa inteligenţei îi face periculoşi. N-au pic de discernământ.

Pot să-ţi rupă o mână doar ca să se scarpine pe spa o insulă în arhipelagul demenţei

te cu ea. Unii pot ajunge chiar să-şi scoată ochiul pentru că ar avea un cip înăuntru. Se numeşte enucleere. Bolile urâte au nume frumoase. Mi dai mia un leu, domnu'?

Enucleeri n-au fost la Găneşti, dar mai ştii?

Alţii nu scot o vorbă. Nu ştiu cum îi cheamă, nu ştiu pe ce lume sunt. Doar înghit pe o parte şi elimină pe alta.

Se bâţâie, dau cu capul de zid, de copaci, fac împî-împi, bâhî-bâhî. Mai fac şi balonaşe, căci le curg balele tot timpul.

Linişte lungă, zemoasă în capul lor. Ori furtuni fără vânt. Zbucium abstract.

E plină ţara de asemenea aşezăminte. Un arhipelag de insuliţe ale demenţei. Şi tot nu-s destule, mai trebuie, mai trebuie. Că o luăm razna în masă. Puşcării şi ospicii.

Unitatea are interni şi externi. Pacienţi şi angajaţi.

Veniţi la noi, angajăm!

Cum lucrezi dumneata aici? Te ia cu capul! Ori n-ai de ales, ori ai vocaţia asta. Adică eşti altoi de Maica Tereza pe tulpină de doctor, cam aşa ceva

Vine ăsta, cu figura lui monstruoasă, bagă mecla-n geam şi rânjeşte, zici că e o clătită cu muci. Du-te, bă, de-aici, că-l sperii pe domnul ziarist! Du-te mai încolo şi numără-ţi degetele!

Deci sunt 64 de angajaţi la Găneşti, un angajat la

2, 2 nebuni. La ei poate să dea cu zecimale. Salarii ca la stat, de batjocură. Dar unde în altă parte să lucrezi în

Găneşti? E un sat, nu Capitala! UMS-ul, Unitatea Medico-Socială adică, este cel mai mare angajator din comună.

Abia acum spun asta: comuna se cheamă Cavadineşti.

Găneştiul e sat. Dar parcă nu ştiai? Nu-i bai, că şi în Iaşi, în marele Iaşi, tot o unitate sanitară e cel mai mare anga cele mai frumoase report ale

266

jator: Spitalul „Sfântul Spiridon". Cred că şi din toată

Moldova. Sau Mehedinţiul. Acolo cel mai mare angajator e Direcţia Judeţeană de Asistenţă Socială. Aşa? Merge economia noastră, merge!

Deci 31 de băieţi zdraveni din sat, buni de plug, sunt infirmieri. Te uiţi la ei cu drag. Forţă şi tinereţe. Auzi o voce în cap: rupe-i gâtul vecinului de pat! Sau: mai bine sparge-i dinţii! Şi te apuci de treabă.

Dar apar ca din pământ vânjoşii ăştia, te pun jos şi te ţin aşa până vine asistenta, una din cele nouă, cu seringa. Zici nu, nu, nu, dar ea bagă acul, pişcătură de tăun, simţi cum te cuprinde o moleşeală plăcută şi de-acum zici da, da, da, mai dă-mi, mai vreau! Şi stai cuminte. Deci e bine să ai tineret la ţară. Dar şi casă de nebuni.

Mp! Mp! Hââi!

Avem acum proiect pentru mărirea azilului cu încă

50 de locuri. Tot nu-s destule, dar atât îşi permite Consiliul

Judeţean deocamdată.

Nicolae Bacalbaşa, doctorul ăla şugubăţ… cu mustaţa aia a lui… îl ştii, ăla care apărea la televizor să explice haios cum îşi bagă gălăţenii becuri în cur sau ce mama naibii mai făceau ei de ajungeau la urgenţe…

acel Bacalbaşa este acum preşedintele ales al Republicii

Judeţene Galaţi. Scrie şi cărţi. A făcut el cu mâna semn peste Găneşti şi pe loc s-a pornit, din cer, o ploicică de bani. De la ploicică a mai crescut câte ceva. Pe ici, pe colo. În primul rând, un gard. Dar gard!

Ştii cum era înainte acolo? Adică înainte de cât-decâtmodernizare. Ca-n filmele alea documentare făcute de străini prin ’90, lagăre de exterminare, putrezeau o insulă în arhipelagul demenţei

267

oamenii de vii, fierbeau în căcat, rugineau lanţurile pe ei, ceva de groază. Săreau nebunii gardul în Găneşti şi se duceau la cerşit ori să dea cu sapa prin grădini. Ca să capete ceva de haleală sau nişte bănuţi. Dar parcă poţi să fii sigur că dau nebunii cu sapa numai în pământ? Nu-i plăcut să te întâlneşti cu ei pe uliţă. Sau copiii. Când vin de la şcoală, hopa, nenea nebunu’ vrea să se joace cu ei.

Cu sapa aia. Şi au zis sătenii: faceţi, domnilor, gard ca lumea, că nu mai ştim care-i satul şi care-i balamucul.

Gata, s-a făcut zid.

A, şi mai era ceva. Balamucul şi şcoala sunt gard în gard. Unii nebuni nu suportă hainele pe ei, umblă în curul gol prin curte. Vară, iarnă, nu contează, ei numai nud. Aşa e boala lor, antihaine. Şi când ieşeau copiii în pauză, ce să vadă? Doamne fereşte! mai intra câte un glumeţ în curtea şcolii. Să se joace, nu de altceva. Că lor le plac copiii, chiar şi întregi. Na, acum s-a făcut un gard beton, adică chiar de beton, doi-douăzeci înălţime, nu-l mai sare nimeni. Care te crezi Serghei Bubka? Tu? Nu, eu sunt Napoleon. Bine. Şi nici nu se vede prin gard.

Un kilometru şi ceva jur-împrejur. Bănet, nu glumă. Plus paznic la poartă. Acum şcoala e şcoală, satu-i sat şi balamucui balamuc. Delimitarea e totul. Kakaia separaţia?

Stela Modiga e directoarea.

Domnul preşedinte al Judeţenei zice: vai, mulţumesc lui Dumnezeu că am găsit-o pe fata asta, Modiga Stela.

Era asistentă la reanimare, o ştia Bacalbaşa. Doctor, na! Fată bună. Pe urmă a făcut studii economice şi s-a măritat în Cavadineşti. Norocul lui Bacalbaşa! Când a ajuns el preşedinte, a avut pe cine să pună şef la UMS.

cele mai frumoase report ale

268

Că nu venea nimeni. Dai cu tunul în zona aia şi nu găseşti un doctor, un economist, nimic. Satele sunt cu agricultori, atât. Nici la Consiliul Judeţean nu găseşte un jurist.

Cine dracu' îţi vine pe 1.000 de lei? Bun, a venit Modiga, s-a pus pe curăţenie. Lună a făcut acolo! Farmacie! Aleile sunt curate, bordurile văruite, flori. Băncuţe noi, să te tot bâţâi pe ele, la soare. E şi o staţie de epurare. Adună murdalâcul, îl filtrează frumos şi trimite apă curată, pe sub pământ, în pârâul din apropiere. Zici că eşti în alt film.

Două maşini de spălat industriale spală 100 de kilograme de rufe odată. Afară, într-un ţarc, pijamale râd în soare verzulii. La unii, lenjeria trebuie schimbată zilnic, că se scapă în pat. De toate fac. Şi hainele, la fel: spălate şi răsspălate. Se murdăresc ăştia mai ceva ca nişte copii.

Dar imediat primesc schimburi curate. Măi, ce frumos arăţi îmbrăcată aşa! Dhah, dhoamna, neîh-mbân, sunt frumoasa-frumoaselor, mpfi! Ia să vedem, mai ai mărgele?

Aia se crede Sofia Vicoveanca şi poartă o sacoşă de mărgele pe sub pulover. N-are acum, le-a scos. Se văd numai urmele pe gât. Bumbi vineţi unul lângă altul, pe piele.

De fapt, chiar aşa spălată şi îngrijită, femeia e urâtaurâtelor, nu frumoasa-frumoaselor. Înspăimântător de urâtă. Nici mărgelele n-ar ajuta-o. Du-te, fa, mai încolo!

În primul rând, îi lipseşte strălucirea inteligenţei din privire.

Revarsă beznă rece din ochi. Pe urmă, figura ei parcă a fost lichefiată cumva, scuturată bine, apoi solidificată brusc; a rămas înţepenită într-o configuraţie greu de descris. Nasul, urechile, ochii,

buzele n-au formă de nas, urechi, ochi, buze, şi nici nu-s la locul lor. Mulţi sunt aşa.



Îi vezi trecând pe coridor, către sala de mese, înşiruire de măşti sălbatice, trupuri diforme, priviri moarte. Bzzzz!

Un şoc electric te cutremură. Trebuie să ai inima tare să lucrezi aici, între ruinele umanităţii. Şi multă credinţă.

Ca să îi poţi ierta lui Dumnezeu că a greşit atât de grav în lucrarea Lui. Nu Ţi-a ieşit bine deloc, Doamne, dar deloc! Uită-te şi Tu! Strângi din dinţi. Îţi repeţi în gând:

sunt oameni, sunt oameni, sunt oameni. O fată îmi întinde mâna, se uită dintr-o parte la mine şi-mi zice: eşti frumos! Hââân! Vezi? Sunt oameni. Îneah-îneah!

Noi suntem oameni, zice Nicolae Bacalbaşa. Scoatem bani de unde avem, de unde n-avem, cât ne mai ţine

DNA-ul în libertate, şi îi îngrijim pe acei nefericiţi. Aşa arătăm că suntem civilizaţi. Ăsta e paşaportul nostru spre umanitate.

Mi-ai! Mi-ai!

Pământu-i jos, soarele-i sus. Ordine în univers. E ora amiezii. Mici-mici! strigă o bătrânică în sala de mese, cu câte un mic în fiecare mână. Azi mănâncă ciorbă de legume şi mici cu castraveţi muraţi. Mbun, mbun, mi-ai mvreau! E bună mâncarea aici? Ia dă şi mie! Bună-bună!

Ca la restaurant. Fără vrăjeală. Fără muştar? Păi cum?

Până anul ăsta, un pacient avea opt lei pe zi alocaţia de hrană. Acum e dublă, 16 lei şi ceva. Mănâncă mai bine.

Salam adevărat, cu carne, nu parizer făcut din pene şi tendoane. Bucătarul ţine la cald, pe plită, un cazan mare plin ochi cu mici. Atâţia mici n-ai să mai vezi niciodată la un loc, nici măcar la pomenile primarilor. Să moară Piedone de ciudă, să crape Onţanu! Mici ca la nebuni, domnule!

Şi bucătăria străluceşte. Ai tu acasă aşa ceva? Ai cele mai frumoase report ale



pe dracu'! Tare-mi place mâncarea aici, e bună, e bună, strigă un băiat. Micul, strâns tare în pumn, îi iese printre degete. La felul trei, cozonac. A venit un preot dintr-un sat vecin şi a adus cozonac, ouă

roşii. Un cofetar a adus câteva tăvi cu savarine. Pomană pentru oameni necăjiţi.

Mai sună câte unul: doamnă, am un camion de varză, vreţi? Ete na! Mănânci, calule, curechi? Sau cartofi. Şi uite-aşa, mai de la buget, mai de căpătat, mănâncă bine pensionarii stabilimentului. Odată au mai şi rămas bani, a dat Găneştiul juma' de milion de lei înapoi la Consiliul

Judeţean, pentru sinistraţi. Nebuni!

Cu totul, tot ce înseamnă întreţinerea unui pacient în UMS, cheltuiala e de 1.649 de lei pe lună. Ia să vedem…

41 de alocaţii de copii. Banii pentru medicamente şi salariile asistentelor vin de la bugetul de stat; restul, de la Consiliul Judeţean. Şi dacă am avea mai mult, am da şi mai mult. Nu suntem sălbatici, să-i omorâm pe neputincioşi, nici nazişti. Ia spune, dacă-ţi făcea ţie nevasta un copil cu retard mintal? Să zicem – că nu ştii cum le aşază natura. Mai socoteai banii, zgârciobule, pe colţul foii? Îţi mai puneai problema dacă ăla e om sau nu? Oricui i se poate întâmpla. Hazardul mai bagă degetul prin ţesătura geneticii. Marelui Olar îi mai iese câte o ulcică strâmbă. Hi, hi, hi, ţi-ai dracu' de poeţi!

Omul cu poezia e Nicu. Hai să trăieşti, nea Nicu!

Nţ, domnu' Nicu! Fie, hai să trăieşti bine, domnu' Nicu!

Poet, ai? Da, poet. De când scrii matale poezie? Duce degetul la tâmplă, ştie el exact unde, apasă ca pe un buton, iese imediat informaţia. Cică e poet de pe 10 aprilie 2011.

Cam de pe la ce oră? Pe la amiază, aşa. După pastilele de o insulă în arhipelagul demenţei



la prânz. L-a cuprins o melancolie creatoare. Atunci i-a venit să se facă poet. Am scris 235 de poezii, domnule, şi acum, când mă întorc în cameră, o scriu pe a 236-a.

Semnează frumos, Nikku Shmekkerashu. Hai, domnule, ce pseudonim e ăsta? Eşti poet serios sau ce naiba?

A, păi ăsta e mişto, înainte semnam NZ96. Iniţialele şi anul de când sunt aici. Deci a evoluat omul. Are cărţi la club, citeşte. Şi discuţi literatură cu colegii de salon? Pe naiba! Cu cine? Ăştia-s nebuni, domnule! Şi proşti. Eu sunt cu trei clase peste ei. Odată le-am citit o poezie şi unul s-a repezit la mine şi mi-a rupt degetul, ia uite-l cum stă, s-a prins strâmb. Asta e, domnule Shmekkerashu, arta cere sacrificii.

Nikku Shmekkerashu a selectat cele mai frumoase poezii şi i le-a dat doctorului psihiatru să i le publice într-un volum. Îhî, să aştepte!

Ia zi-i o poezie. Şi zice:

Mă doare-n patent
Şi mă simt excelent.

Bravo!

Pe urmă o zice pe aia cu „Vreau la mâţe, / Vreau la ţâţe”, scrisă când a fost cu gaşca în excursie. Că îi mai scoate directoarea asta nouă şi la plimbare cu autocarul.

La mănăstiri, la zoo, la grădina botanică, la delfinariu.

Fiecare să priceapă ce poate. Pe drum face poezii de succes ca să râdă colegii. Da. Dar ei râd la orice, nu? Da, râd. Şi atunci înseamnă că are succes tot timpul. Ca marii poeţi. Toată treaba e să ştii cui să te adresezi.

cele mai frumoase report ale

272

Scrie şi poezii de dragoste, le recită frumos. I-auzi ia!

Călătoresc cu poeziile mele.
Pribegesc printre stele.
Cu poeziile în tolbă.
Am demarat în trombă
Spre alte zări
Cu zeci de scări.
Până la tine am urcat
Şi te-am anunţat
Că am intrat în sufletul tău
Împreună cu talentul meu.

Bravo, genial!

E minunat că domnul Shmekkerashu nutreşte asemenea sentimente frumoase în azil şi le pune în versuri.

Are o muză aici, printre pensionare, tot cu schizofrenie, ca şi el. Cică mai prinde câte una şi se bucură şi el ca omul de plăcere, dar de însurat nu se va însura niciodată.

O arde aşa, fără obligaţii. Aoleu, păi astea-s urâte toate, domnule poet! Omul se întristează brusc şi ridică din umeri neputincios. Asta e, zice resemnat. Asta avem, asta futem. Dar unde le duceţi? Că nu e voie să băgaţi femei în pavilionul de bărbaţi. Se uită lung, ia o atitudine severă:

un cavaler adevărat nu va dezvălui niciodată aşa ceva!

Nu-i poţi ţine legaţi. Femeile şi bărbaţii stau separat, dar când ies la plimbare prin curte şi i-ai scăpat puţin din priviri, pac! scutură boschetul. Ultimii copii ai azilului, doi, mama oligofrenă, tata schizofren, s-au născut în

2007. Mama a născut la Galaţi, copiii au fost daţi în plasament.

Măcar erau sănătoşi? Nu ştie nimeni nimic des o insulă în arhipelagul demenţei

273

pre ei – şi aşa trebuie să fie. Acum asistentele au un registru special, ţin evidenţa ciclului menstrual al pacientelor.

Doar pentru câteva, cele apte de sarcină. Restul sunt de mult sărite de vârsta naşterii. Când apare o întârziere, rar se întâmplă asta, femeia e dusă la Galaţi. Obstetricianul o consultă şi decide dacă poate fi păstrată sarcina sau nu.

De regulă, nu. După ani de zile de tratament cu sedative, zi de zi, numai copii sănătoşi nu poţi să faci.

Dacă n-ar lua sedative zilnic, s-ar urca pe pereţi.

Sunt oameni trecuţi de zeci de ori prin spitale de psihiatrie şi declaraţi nevindecabili, traşi pe linie moartă la Găneşti. De aici se iese numai prin clădirea aia de pe dâmb, proaspăt zugrăvită şi cu acoperiş nou: morga. Cel mai vechi aici e un bătrân surdo-mut, stă de 40 de ani în colivie. Deşteptarea, medicamentul, gustarea, prânzul, medicamentul, iar gustare, cina, medicamentul. Asta e toată viaţa. Mai nou, câte o excursie. Unii, o vizită acasă.

Dar cei mai mulţi nu au pe nimeni.

Li s-a acrit de medicamentele care-i înmoaie, îi ţin într-o toropeală continuă. Ar vrea şi ei să zburde, să rupă o mână, să spargă ceva. Deschide gura mare! Scoate limba!

Ai înghiţit pilula? Aşa! Trebuie să te asiguri că iau pastila. Dacă nu, devin agitaţi. Şi nu mai poţi opri nenorocirea.

Toţi cer să li se reducă tratamentul. Nu îmi mai daaa! Nu îmi mai daaa! Mă rog, cei care pot spune asta.

Că unii nu scot decât nişte grohăieli, nişte mârâieli. Sfârâieli de şoşon rupt, învârtit pe ventilator. Sau nu ştiu să spună. Sunt trei fără nume, fără identitate. Au fost găsiţi pe stradă şi habar n-au cum îi cheamă, de unde vin. Durează mult să li se atribuie o identitate prin sentinţă jude cele mai frumoase report ale

274

cătorească. Li se face o radiografie la încheietura mâinii.

După gradul de calcifiere a articulaţiilor, medicii legişti pot stabili cu aproximaţie vârsta. În cele din urmă vor căpăta un nume, o dată de naştere, un cod numeric personal.

Miercurea vine psihiatrul în vizită. Că nu e unul permanent.

Musafir, aşa... Până acum doi-trei ani azilul nu avea psihiatru deloc. Nu se găsesc doctori la oraş, darămite la Găneşti, la capătul lumii. Nu vine nimeni să se îngroape aici. Dar doctorul Claudiu-Ionuţ Vasile a îndrăznit.

Are un contract cu Consiliul Judeţean, e plătit separat, ca PFA. Vine cu maşina lui, un Logan, îl face praf prin gropile alea. Drumuri mai proaste ca în partea asta de judeţ nu mai există decât în partea cealaltă de judeţ. 80 de kilometri îi face într-o oră jumate, dacă e vremea bună. E tânăr, are 35 de ani. Îşi dă acum doctoratul.

A ales să se ocupe de alcoolism în teza lui. Spitalul de psihiatrie din Galaţi îi oferă material de lucru pentru zece doctorate. A făcut şase ani de facultate la Bucureşti, apoi alţi aproape şase ani a fost stagiar la azilul de incurabili din Plătăreşti, e gata-gata şi doctoratul, şi după atâta amar de învăţătură statul îl ia la mişto cu o mie şi ceva de lei. Parcă ce poţi să mai zici?

Vă rog, domnu' doctor, mai tăiaţi din tratament. Femeia care îi cere asta – da, e femeie, se cunoaşte după capot; în rest, trăsăturile, vocea, nu prea o diferenţiază – se uită fix în ochii lui, îl imploră cu privirea. El citeşte în fişă, scrie ceva acolo. Lasă aşa, că iar auzi voci, dacă nu iei cât îţi dau eu. Da, domnu' doctor. Vocile vin când nu îşi ia pastilele. Se poate să îi spună să omoare pe careva ori să se dea cu capul de perete şi ea execută tot ce i s-a o insulă în arhipelagul demenţei

275

spune. Ce i se zice, aia face. Unii aud voci contradictorii.

Una le spune de exemplu: spală-te pe dinţi! Iar cealaltă zice: nu te spăla pe dinţi. Şi atunci ei pot rămâne zile întregi blocaţi în această nehotărâre, să se spele sau să nu se spele pe dinţi, stau nemişcaţi cu periuţa în mâini până cad de epuizare. Dar doctorul are grijă să le prescrie ce trebuie, le alungă vocile din cap. Pastile de linişte. Gura!

Vine şi o fată de vreo 20 de ani, blondă, cu trăsături ceva mai apropiate de normal. Zici că-i fată! Vrea şi ea medicamente mai puţine.

Nu se poate, că iar te dai cu capul de perete. Ia uite ce vânătaie ai în frunte! Aşteptăm să se vindece, apoi mai vedem ce facem cu tratamentul.

Fsss! Limba îi iese printre buze, fs, fs, fs! N-are dinţii de sus. Şi i-a scos singură, unul câte unul, cu mâna. Doare ca dracul să-ţi smulgi dinţii, dar ea totuşi a făcut-o. E

schizofrenică. Întâi s-a muşcat de mână. Dar rău de tot, a rupt carnea. Pe urmă a venit cealaltă personalitate a ei:

ce-ai făcut, fă, m-ai muşcat? Şi a pedepsit-o pe prima, i-a scos dinţii.

Numai bătrânica asta care tremură ca Muhamad Ali nu vrea pastile mai puţine. Dimpotrivă. Să-mi daţi diazepam, zice. Îi place diazepamul. Dacă nu, faringosept. Adoră şi faringoseptul. Sau ce-o fi. Ceva. Doctorul vorbeşte cu ea, o ia cu frumuşelul. Când îi pomeneşte de anii ei de relativă sănătate – demult, când lucra la confecţii –, tremurul mâinilor încetează brusc. Şi cât timp vorbeşte de acei ani, un deget nu i se mişcă! Apoi, când iese din paradisul trecutului, scuturăturile încep iar. Ai văzut? Puterea nostalgiei.

Unii fac politică pe sistemul ăsta.

Tu ce ai? Vreau medicamente mai puţine. Normal, că ce-ai să spui? Şi mă doare în piept, tuşesc, vreau de cele mai frumoase report ale

276

tuşit. Scuipi? Da, scuip. Galben? Da, galben. Sau albastru?

Da, albastru. Nu verde? Da, verde. Repetă totul după doctor. E imposibil să afli de la el ce are. Dar măcar vorbeşte, pe când alţii nu leagă două cuvinte.

Psihiatrul trebuie să facă şi medicină generală, îi consultă şi le dă tratamente. Dacă n-avem doctori, n-avem.

Sau sunt? Nu, nu sunt. Mintea e dusă iremediabil, asta e clar, dar ei fac şi toate celelalte boli. Când e mai grav, îi ia la Galaţi pentru analize ca să afle ce au. Că ei nu sunt în stare să spună. Unul are TBC osos. E dintre cei fără identitate, nu vorbeşte. N-are CNP, nu există oficial, nu i se poate deconta niciun tratament. Doctorul Vasile scoate telefonul şi sună. Când? Luni? Bine.

E miercuri, luni pacientul va pleca la Agigea să fie operat. Am găsit acolo, zice tânărul psihiatru, nişte medici dispuşi să-l opereze pe cheltuiala spitalului. O dăm naibii de birocraţie. Întâi salvăm pacientul

şi după aia vedem noi ce-i de făcut prin acte! Asistenta îl priveşte dintr-o parte cu admiraţie. Ia uite, domnule, ce înseamnă să fii doctor adevărat, să te zbaţi pentru un boţ de carne cu vagi proprietăţi umane, să înroşeşti telefoanele la Bucureşti, Galaţi, Tulcea, Constanţa, să cauţi chirurgi la fel de devotaţi, salvare, voluntari, medicamente, tot ce trebuie. E suflet şi el, zice doctorul ştergându-şi fruntea de sudoare.

La sfârşit vine altă bătrână. Cum te mai simţi, mamaie?

Mă simt bine domnu' doctor, mă simt bine domnu'

doctor, mă simt bine domnu' doctor, mă simt bine domnu' doctor, mă simt bine domnu' doctor. Repetă de câteva ori, întâi cu voce normală, apoi tot mai încet, tot mai încet, ca un ecou. Ecolalie se cheamă boala. Turu o insulă în arhipelagul demenţei

277

Ie cu o viteză incredibilă şi nu se bâlbâie măcar o dată.

De dormit dormi bine? Da, domnu' doctor, da domnu'

doctor, da, domnu' doctor, da, domnu' doctor, da domnu'

doctor, da domnu' doctor. Vrea şi ea diazepam, dar primeşte doar o pastiluţă inofensivă, să fie acolo. Parcă ea ştie? Parcă ea ştie? Parcă ea ştie?

Şi mai vor ceva în afară de medicamente mai puţine.

Dhuomnu, vhreauh acashăh! – mă trage unul de mânecă.

Dar de unde eşti tu? De la bloc de lângă Piatra Neamţ.

Ai părinţi, ai pe cineva acasă? Nhu, că mh-am mhuthat în Hip… în Hip… Hip-her-hyon. La ani-lumină. A ajuns aici pe jos, demult, într-o după-amiază când era seara.

Adevărul e că băiatul galactic n-are pe nimeni afară.

Cei mai mulţi au fost, ca şi el, abandonaţi la naştere, au crescut la creşă, apoi prin orfelinate… Niciodată nu i-a strâns cineva în braţe. Niciodată nu şi-au văzut mamele, dar toţi cred că ele există şi că într-o zi vor veni la ei să-i vadă. Să-i scoată de acolo. Din gurile lor strâmbe şi fără dinţi cuvântul mama iese frumos şi limpede ca un curcubeu sonor. Oricât de bine ar fi îngrijiţi şi oricât de puţin ar pricepe din ce se întâmplă cu ei, tot au sentimentul, presimţirea că sunt închişi acolo pe viaţă.

Seara, după trei zile pe la casa de nebuni, ies cu doctorul, o luăm cu maşina lui spre Galaţi. Trei bărbaţi şi o femeie se ţin după noi până la poartă. Unul râde, unul plânge, unul îl trage pe doctor de mână, femeia se ţine strâns cu braţele de stâlpul porţii, parcă s-ar opune

tentaţiei de a păşi în stradă. Fiecare se uită în altă parte.

Ne fac toţi cu mâna, pa, pa, arătându-şi dinţii într-un fel de zâmbet stâlcit, mai mult un rânjet. Dum bun, dum bun! Tomnu toctor.



Îmi mut privirea, înfrânt, în ramurile cireşului de la drum, grele de floare. Nu mai îndur să-i văd. Îi mulţumesc lui Dumnezeu, în gând, că m-am născut sănătos şi că mi-a dat şi un copil normal. Că încă nu m-am ţicnit, cu toată nebunia în care trăiesc, într-o ţară unde bolile mintale apar tot mai des. Ce minunat e să îţi dai seama că ai toate doagele la cap! Am toate doagele la cap, domnu' doctor! Toate doagele la cap, domnu'

doctor. La cap, domnu' doctor. Doagele, domnu' doctor.

Domnu' doctor. Doctor.

(Viaţa liberă, 2015)



Cine a ucis-o pe Granesa

Szomna?

O mie de oameni au plâns în urma Szomnei, ţigăncuşa de 17 ani care s-a spânzurat fiindcă părinţii nu au mai lăsat-o la şcoală. Au plâns şi L-au rugat pe Dumnezeu s-o ierte că şi-a luat zilele. Şi s-o primească în mare împărăţia Lui, unde nici cărţi, nici caiete nu sunt.

Profesorii Szomnei, colegii ei, dar şi sătenii din Frumoasa

(Harghita), spun toţi că ea nu a mai vrut să trăiască o viaţă de ţigancă. Şi cum numai şcoala o putea scăpa din strânsoarea seculară a fustelor înflorate, fata s-a spânzurat când nu a mai fost lăsată să înveţe.

— Nu am spus eu la fata mea să nu se duce la işcola!

se apără Granesa Gabor, tatăl fetei. Gabor din aceia cu pălărie mare şi cu mustaţă lungă, răsucită în jos, cu vârfurile subţiri.

Bărbatul stă în poarta casei şi tot repetă asta pentru fiecare om venit s-o vadă pentru ultima oară pe Szomna.

Nevastă-sa, Olga, se jură şi ea că nu s-a împotrivit ca fata să meargă la şcoală. Dar numai după ce bărbatul termină de vorbit.

Szomna nu-i aude. Doarme de veci, în rochie de mireasă, în sicriul mai scump decât toată casa, cu acareturi cu tot. Ea nu prea avea ce mânca zi de zi, nici cu ce să se îmbrace, dar acum, când nu mai este, are sicriu bogat, mormânt placat cu gresie, maşini nenumărate şi cei mai frumoşi cai la poartă. Gaborii din şapte judeţe au pus mână de la

mână pentru înmormântarea asta care cele mai frumoase report ale
280
se transmite în direct la televizor şi se încarcă, minut cu minut, în carnetele a zeci de ziarişti veniţi din toată ţara, iar unii chiar din străinătate.
— Ca să nu ne facem de râs – explică un gabor cu pălăria cât roata carului dată pe ceafă şi cu fuioarele mustăţii fluturându-i în dreptul umerilor. Ceilalţi se învârt în jurul lui şi îi dau raportul, linguşitor, ca unui şef:
ce ştab de pe la judeţ a mai venit, cine a mai trimis coroane, ce maşini scumpe s-au mai adunat pe uliţă. Căpetenia îi ascultă pe toţi şi zice:
— La domnii politici le daţi atenţiile noastre de amintire, ibricuri şi ceainicuri. Corónele le duceţi la secriu, punéţi să se vadă scrisul. Şi Beemweele să treacă în faţă.
Să nu se facă de râs, dar mai degrabă, cum zice primarul
Ferenes Tibor, ca să-şi spele păcatul că „n-au lăsat fata să înveţe carte”. Sunt surprinşi, năuciţi de-a dreptul, că o gaboriţă a ales mai bine moartea decât o viaţă ca a lor. Şi pentru ce?
Dar Szomna chiar era din alt aluat. Ca venită de pe altă lume printre ei.
Ambrus Orsolya, diriginta Szomnei de la Liceul
„Venezel Joszef”, din Miercurea-Ciuc, îşi aminteşte:
— În prima zi de şcoală Szomna s-a ridicat în picioare şi ne-a spus la toţi: „Fiţi atenţi, vă spun dinainte că eu sunt ţigancă şi, dacă aveţi ceva cu mine că sunt ţigancă, vă rog să îmi spuneţi de pe acum, vă rog să nu mă faceţi mai târziu să sufăr din cauza asta. Pentru că eu vreau să fiu ca voi toţi, vreau să învăţ”. Exact aşa! Şi a cerut tot atunci să fie lăsată în prima bancă. Voia să vadă, să audă totul mai bine. Era văzută ca o elevă de mijloc, dar toţi profesorii ei sunt de acord că putea şi mai mult. Dacă ar cine a ucis-o pe granesa szomna?
281
fi avut şi condiţii să înveţe.
Pentru colegii din clasa a IX-a C, veniţi cu autocarul la înmormântare, este cât se poate de clar de ce Szomna şi-a pus capăt zilelor. Fiindcă în timp ce ei ar fi învăţat mai departe, în timp ce şi-ar fi trăit adolescenţa, bucurându-se cu tot sufletul de ea, Szomna trebuia să se retragă dintre dânşii, să meargă desculţă pe cărarea sortită

tuturor femeilor din neamul ei. Urma să devină slujitoarea bărbatului şi a rudelor lui, fără niciun drept în faţa lor. Femeile gaborilor merg prin sat cu un pas în urma bărbatului, nu au voie să-i treacă prin faţă, nu deschid gura fără încuviinţarea lui, nu le este permis să vorbească cu bărbaţi străini, de multe ori nici măcar în prezenţa soţului. Şi ar mai fi urmat ca Szomna să facă mulţi copii şi să-i crească aşa cum a crescut şi ea, în mizerie şi în beznă.

Kutas Marta, psihologul liceului, spune că Szomna era o adolescentă absolut normală.

— Nu dădea nici cel mai vag semn că ar putea ajunge vreodată la…

Aici lasă privirea în pământ, caută un cuvânt… Nu numeşte sinuciderea. Nimeni nu-i spune pe nume. Fata nu s-a sinucis, nu s-a spânzurat, ci „a făcut un gest necugetat”.

„A luat această decizie nefericită”, „a ales să…”, apoi tăcere.

Kutas Marta dezvăluie, cât o lasă chingile deontologiei, că Szomna a făcut, când era mai mică, terapie cu un psiholog care venea din când în când la şcoala din

Frumoasa şi se interesa de copii. Era vorba, atunci, tot de o inadaptare la condiţia ei de minoritară şi de refuzul de a-şi accepta viitorul aşa cum era el desenat de tradiţiile cele mai frumoase report ale



gaborilor. De altfel, Szomna a fost prima fetiţă romă văzută vreodată în sat cu blugi. A aruncat cât colo fustele şi a cerut să fie dată la şcoală. Părinţii au crezut că sunt doar nişte mofturi şi, ca să scape de gura fetei, au înscriso în clasa întâi. Era mai mare cu doi ani decât colegii ei.

Venea la şcoală în blugi şi cu pulover, cu cămăşi căpătate de la ajutoare. Taică-său o aducea dimineaţa la ore şi o aştepta la amiază, când ieşea. Un verişor mai mare de-al

Szomnei venea la şcoală şi o păzea în recreaţii. Tot timpul stătea lângă ea, nedezlipit, până şi la uşa veceului o aştepta. La nouă ani, fata era mare deja, nu se cădea să meargă neînsoţită prin sat. Când tatăl nu putea veni, o escorta un bărbat din familie: frate, văr, unchi, bunic.

Dar şi aşa, Szomna tot înfăptuise o mică revoluţie: nu după mult timp s-au mai luat şi alţii după ea, copii mai îndrăzneţi care au început să poarte blugi şi tricouri, zvârlind cât colo hainele tradiţionale – negre

la băieţi, ca de ciocli, înflorate la fete – şi să se ceară la şcoală.

Suferea că era ţinută din scurt, prea din scurt – mai spune Kutas Marta. La liceu nu mai era păzită şi în pauze, că nu avea nimeni voie să intre în şcoală, dar de la poartă şi peste gard tot o pândea cineva. Taică-său n-o lăsa în excursii cu clasa. Nu pentru că nu putea să-i plătească excursia, căci asta ar fi făcut-o cu drag colegii de clasă, punând mână de la mână, ci pentru că în deplasare nu o putea supraveghea. A fost doar într-o plimbare scurtă prin oraş, cu colegii, şi atunci a ieşit mare tămbălău acasă.

Colegii o iubeau. La un test gen „Ce-mi place la tine” pe care l-a dat psiholoaga Kutas Marta la clasa lor, toţi au scris că le place de Szomna, că e „liniştită, frumoa cine a ucis-o pe granesa szomna?



să veselă, cântă frumos, e silitoare, răzbătătoare şi plină de viaţă”.

Preotul catolic Zoltan Gabor citeşte la căpătâiul

Szomnei. E o slujbă sumară, pentru sinucigaşi, în curtea casei. Le spune tuturor de ce a murit Szomna. Nu se ascunde după cuvinte şi nu-i cruţă pe părinţi. Pe ea n-o ceartă. Are numai vorbe frumoase despre fată. Cuvintele lui parcă se înfig în inimile femeilor strânse în curte şi ele încep să urle, să se zbată, gata să doboare sicriul aşezat pe două scânduri puse de-a latul pe o căruţă, trag de rochia de mireasă, unele leşină şi sunt scoase pe braţe în drum, să-şi revină.

Părintele a cunoscut-o bine pe Szomna. A simţit că era altfel şi a ajutat-o cum a putut.

— De mică, fata a fost credincioasă, cuvintează preotul;

aţi văzut-o toţi nelipsind de la nicio slujbă la biserică, aţi văzut-o cântând în cor sau ajutând la slujbă cu ministranţii. Sufletul ei era îndreptat spre credinţă, spre

Dumnezeu, dar semenii ei au tras-o în jos. Iată, ultima ei fotografie, acum acoperită cu doliu, ne-o arată pe copila noastră veselă şi plină de viaţă, în frumoasele straie secuieşti, în faţa bisericii. Pare aceasta o copilă care se gândea la moarte? Nu. Şi totuşi o săptămână mai târziu ne-a părăsit.

Preotul a fost cel care i-a convins pe părinţii Szomnei s-o lase la şcoală. Fie şi cu doi ani mai târziu decât leatul ei. Le-a zis că fata merită să trăiască mai bine decât dânşii. Şi că fac un mare păcat dacă o opresc de la învăţătură. Le-a prezentat viaţa lor mizerabilă pe pământ ca pe o

pedeapsă şi i-a ameninţat cu o veşnicie de chinuri în viaţa de apoi. Dar asta nu părea să-i înspăimânte pe cele mai frumoase report ale

284

părinţii fetei. Atunci i-a ameninţat cu sistarea alocaţiei:

dacă nu daţi fata la şcoală, nu mai primiţi bani de la stat!

Şi numai aşa a reuşit. Fiindcă fără alocaţiile copiilor nu s-ar fi descurcat.

Când Szomna a terminat clasa a opta, a dat examenul de capacitate şi l-a trecut. Era prima ţigancă din

Frumoasa care ajungea la acest nivel. Nimeni înaintea ei, în toată istoria gaborilor din Frumoasă, nu se apropiase măcar de clasa a opta. Doar doi elevi au luat atunci capacitatea:

Szomna, prima, şi încă o fată. Din 28 de elevi.

Szomna avea deja 16 ani şi jumătate.

Şi tot preotul i-a convins pe soţii Granesa să o lase şi la liceu. L-a ajutat şi primarul Ferenes, cu argumente mai lumeşti, cum ar fi ajutorul social: dacă nu o lasă la liceu, le taie ajutorul. Strategia era verificată. A mers.

Părintele Zoltan îi dădea bani de navetă, de cărţi, de caiete, îi încărca mereu cartela de telefon. Mai trecea pe la liceu şi se interesa de ea. Afla numai lucruri bune – şi pentru asta o lăuda în sat: şi pe uliţe, când stătea de vorbă cu oamenii, şi la biserică, în predici.

— Am pierdut toţi o fiică scumpă nouă, care ar fi făcut mândria satului nostru, îşi încheie părintele predica.

Şi suspină ca un tată îndurerat.

Colegii de clasă trec pe rând pe la catafalc. Se ţin de mână. Aşa, împreună, parcă pot înfrunta mai uşor realitatea.

O privesc pe prietena lor dărâmaţi, înspăimântaţi de chipul morţii, confuzi. O acoperă cu flori. Calcă acolo pentru prima oară. Văd şi ei – şi nu le vine a crede – din ce loc de tristeţe şi de mizerie pleca Szomna când venea la şcoală şi umplea clasa cu râsetul ei.

E o casă de lut, cu pereţii sparţi, cu geamurile strâm cine a ucis-o pe granesa szomna?

285

be şi murdare. Două încăperi mici, întunecoase, cu miros greu. Doar una e mobilată – şi pare că e doar mobilă împrumutată, de ochii lumii, pentru înmormântare. Lucruri ieftine şi soioase peste tot, oale afumate pe godinul de tuci, pahare sparte, tot felul de obiecte mărunte

aşezate direct pe podeaua de pământ bătătorit. Şi nicăieri, nicăieri, vreuna din cărţile Szomnei. Oare cum învăţa, cum îşi făcea temele? Stând în picioare? Întinsă pe burtă, pe jos? Niciun manual şcolar prin casă, niciunul dintre romanele pe care şi le cumpăra singură. Muncea cu ziua la câmp, strângea ban pe ban şi îşi lua cărţi. Venea cu ele la şcoală, citea şi acolo. Colegii i le-au văzut, le-au răsfoit şi ei – dar acum cineva le-a ascuns, se pare, ca pe nişte lucruri de ruşine. Nimic care să amintească de motivul morţii ei. Dar au rămas pe perete, acuzatoare şi pline de mister, ultimele ei cuvinte, scrise apăsat cu creionul înainte de a se duce în şură să se spânzure: „Iskola vagyok".

— „(Eu) sunt şcoala".

Primarul Ferenes Tibor merge în capul coloanei spre cimitir. De şapte ani, de când e primar la Frumoasă, e prima oară când merge la înmormântarea cuiva din afara familiei.

— Vreau să arăt în mod oficial – strigă el ca să răzbată cu vocea prin jelania alămurilor şi prin bocete, să-l audă cine trebuie: romii şi ziariştii – că moartea fetei este o pierdere pentru comuna noastră. Şi spun că este şi o ruşine. Fetele ţigănci nu trebuie să mai fie ţinute încuiate.

Că sunt ţinute încuiate şi la propriu şi la figurat, ăsta e adevărul.

Gaborii îl aud pe primar, îşi răsucesc mustăţile groase spre urechi şi, deodată cuprinşi de remuşcări, se jură că să moară mama lor dacă nu şi-or ţine de-acum fetele în cele mai frumoase report ale

286

şcoală cât or vrea ele.

— Szomna voia să se facă asistentă medicală sau chiar doctoriţă, aşa mi-a spus mie! mai strigă primarul pentru ziariştii care fac în jurul lui un zid de reportofoane şi camere de filmat.

Szomna i se plângea lui, primarului, când taică-său nu o lăsa o zi la şcoală. El putea să-l controleze uşor pe

Granesa cu ajutorul social, îl ameninţa că nu îi mai dă lemne, că îl amendează. Tatăl zicea: „Bine, o las", cu jumătate de gură; dar maică-sa, Olga, nu şi nu, că îi fură careva fata şi după aceea nu o mai ia nimeni de nevastă.

— Dar unde e păzită mai bine ca la liceu, unde stau jandarmii la poartă? a dat primarul şah şi mat.

Şi aşa a ajuns Szomna la liceu, în Miercurea-Ciuc.

În prima zi de şcoală, când a plecat de-acasă, în staţia de

autobuz era adunată jumătate din suflarea satului.

Oamenii veniseră cu mic, cu mare, să vadă cu ochii lor minunea, că o ţigancă din Frumoasa merge la carte în oraş. Dar dintre ai ei n-a venit niciunul. Bărbaţii stăteau acasă, ascunşi pe după perdele, şi-şi rodeau mustăţile de furie că o fată îndrăznise să iasă din cuvântul lor şi din legea neamului. Iar femeile n-au ieşit decât până la poartă, când trecea autobuzul, ca să-i arate răzvrătitei ceva de sub fuste şi pumnii scuturaţi nervos în aer, poate s-o răzgândi.

Szomna nu s-a sinchisit de ei. Era o rebelă. Ieşea adesea din cuvântul părinţilor.

Pe 21 mai, cu zece zile înainte de a muri, a dispărut de acasă. Nu era prima oară. Când nu se înţelegea cu taică-său şi nu mai avea argumente, fugea de-acasă, se ducea la rude, în Sângeorgiu. Drept pedeapsă, Granesa cine a ucis-o pe granesa szomna?

287

O oprea câteva zile de la şcoală. Aşa a terminat semestrul întâi cu 7 la purtare, pentru absenţe, şi aşa a pierdut şi bursa „Bani de liceu”. Dar de data asta a lipsit mai multe zile. Nimeni nu ştie unde a fost. A apărut miercuri, pe

30 mai. S-a dus la primar şi l-a rugat să intervină iar la părinţii ei să o lase la şcoală. Altă pedeapsă nu primea.

Joi l-a rugat şi pe părintele Zoltan să facă acelaşi lucru.

Şi primarul, şi preotul au amânat discuţia cu părinţii.

Joi seara, în ultima zi din mai, ceva s-a întâmplat în casă.

Gabor şi Olga Granesa nu spun ce. O ceartă? Anunţarea unui măritiş planificat? Poate decizia fermă de a o retrage definitiv de la şcoală?

Nimeni nu ştie ce-a fost acolo.

A doua zi dimineaţă, Szomna s-a spânzurat. Era chiar de Ziua Copilului şi tocmai înfloreau salcâmii în

Frumoasă, târziu şi parcă fără rost, ca în poeziile romantice pe care ea le citea pe ascuns.

(Cotidianul, 2007)

288

Ultimii nomazi

Au venit ţiganii!

Oamenii din Băneasa, judeţul Galaţi, au dat fuga la primărie:

— Săriţi! Şi-au pus căldărarii şatra la intrarea în comună!

N-ar fi prima oară. Şatra vine aproape în fiecare an în Băneasa. Unde e un tăpşan nepăzit, acolo se aşază.

Nici nu ştii când îşi pun căldărarii corturile; numai te trezeşti cu ele dimineaţa, coborâte parcă din cer pe funii groase de fum.

— Practic, zice viceprimarul Aurel Miron, ca să intri în localitate trebuia să treci printre corturile lor. S-au aşezat pe malul Chinejei ca să aibă apă aproape. Îşi făceau nevoile pe mal, la intrarea în comună. Pe pragul nostru, cum s-ar spune. Urât! Când treceau copiii la şcoală, musafirii noştri nepoftiţi ieşeau la cerşit, uneori deveneau agresivi. Normal că sătenilor noştri nu le-a convenit, au venit la noi să se plângă.

Vicele s-a dus la ei şi le-a zis:

— Bă, ia căraţi-vă de aici!

— Dar unde să ne cărăm, mânca-ţi-aş?

— Nu ştiu. Unde vedeţi cu ochii!

Ei au văzut cu ochii la celălalt capăt al comunei, pe un teren al CFR-ului, lângă halta Roşcani. Dacă e al

CFR-ului, e ca şi cum ar fi al nimănui. Halta, acum părăsită, rânjeşte la ei cu geamurile sparte, cu dinţi stricaţi, de cărămidă. Nu s-au băgat acolo de teamă să nu cadă pereţii peste ei. Căldărarii, printre ultimii din stirpea no ultimii nomazi

289

mazilor, şi-au pus corturile pe o limbă de pământ între şosea şi calea ferată.

De fapt nici nu sunt chiar nişte corturi. Adică nu ce ştie tot omul că ar fi un cort, ci nişte adăposturi şubrede însăilate din rafie şi nailoane, întinse pe nişte costoroabe cioturoase, tăiate cu barda din liziera de pe deal. În vârf, unde se întâlnesc capetele prăjinilor, e o deschizătură pentru fum. Sunt nouă fumuri la marginea satului, sub cerul leşios, de la nouă corturi. Şi câte o maşină la fiecare al treilea cort. Camionete Mercedes, modele străvechi.

E frig, plouă. Vântul trage ca un câine turbat de poalele de rafie ale colibelor, gata să le dărâme. Nici ţipenie în şatră, pe-afară. Căldărarii, din înţelepciunea cărora a izvorât zicala: „Fie vremea cât de rea, numai vântul să nu bată”, s-au adăpostit în corturi, în jurul godinelor. Lovituri de ciocan se aud din primul cort.

— Hei! E cineva acasă?

— Intră, intră!

— Dar unde-aţi pus uşa, bre?

Un puradel mucos apare dintre faldurile de celofan dezvăluind o gaură prin care se intră de-a buşilea.

— Hai noroc, oameni buni!

Oamenii buni sunt vreo zece.

În mijloc, ieşind ca un mâner de carne din clopotul colorat al fustelor, o femeie cu dinţi de aur învârte cu un linguroi de tablă într-un tuci uriaş cu fasole. Mai mestecă, mai pune pe foc. Îndestulat cu vreascuri, godinul grohăie mulţumit ca o scroafă scărpinată sub guşă. Lângă el, te coci; doi paşi mai încolo, tremuri de frig. Dacă femeia n-ar pune continuu pe foc, în câteva minute s-ar face frig ca afară. Mai puţin de un milimetru de rafie, spartă pe cele mai frumoase report ale

290

alocuri, stă între dogoarea godinului şi vântul iernatic, neobişnuit pentru începutul lui aprilie.

În jurul godinului, inima de tablă a cortului, se joacă nişte copii. Sunt mulţi şi mărunţei, şi cu toate culorile pe dânşii, parcă a zvârlit cineva pe jos un pumn de pufarine.

Aleargă, ţipă, îşi dau în cap cu un bidon de plastic, cu un făraş, cu beţe. Nicio jucărie nu se zăreşte nicăieri. Fiecare este jucăria celuilalt.

Capul familiei, un bărbat vânjos, cu mustaţă, stă pe marginea patului şi bate cu ciocanul într-o tablă de inox.

Tabla se supune şi se curbează, ia forma unui cilindru.

Bărbatul îi face un falţ subţire şi leagă marginile. Curând va ieşi un căzănel pentru fiert borcanele de zacuscă. Totul numai din ciocan. Pe tablă se văd loviturile, una lângă alta, egale, ca nişte solzi de peşte.

— Uite-aşa facem şi noi de-o pâine! zice meseriaşul privind în dungă, să vadă dacă i-a ieşit bine lucrarea.

— Căzănelul ăsta cu cât îl dai?

— Cât dă şi omul. Dar voi ce ne-aţi adus?

— Nimic. Nu ştiam că trebuie să aducem ceva. Am trecut pe-aici, am văzut corturile, am zis: ia să vedem ce e cu oamenii ăştia, am intrat…

— Şi nu ne dai nimic? Dă-mi ceva să iau nişte pâine la copii.

Îi dau douăzeci de lei. Îi bagă repede în buzunar.

— Tabla de unde o iei? E inox, nu se găseşte pe toate drumurile.

— De la bulibaşul nostru luăm. El e cu fier vechi, care vinde. Da’ sunteţ de la ziar?

— Da.

— Şi ziarul nu dă nimic?

ultimii nomazi

291

— Ce să dea?

— Ceva ca să luăm ceva la copii. O pâine.

— Dar parcă spuneai că vinzi căzănelul ăsta şi uite-aşa faci şi matale de-o pâine.

— Da, da' să ne dai şi nouă ceva ca să luăm o pâine la copii.

— Nu mai am bani. Sunt reporter, nu patronul ziarului.

— N-ai, dar... ştii, ca să luăm şi noi ceva la copii.

Altceva nu mai ştie să spună. La propoziţiile mai lungi se enervează. E clar: gândeşte în limba lui şi traduce repede şi prost în română. Nu pot afla nimic de la dânsul. E blocat în limba lui maternă şi în dorinţa de a căpăta ceva. Ca să ia ceva la copii. O pâine.

— Cheamă-l, fa, pe Caizăr, că el ştie se vorbeşte!

E un ordin. Piranda iese în fugă, dând cu ţâţele de pământ când iese aproape târâş prin spărtura ce ţine loc de uşă.

Curând apare Caizăr, urmat de un alai de fete cu copii în braţe, de prin celelalte corturi. Poartă o geacă de mușama şi căciulă de miel, de sub care îi curg urechile blegi, ca nişte colţunaşi nefierţi. Are o ditamai perechea de buze. Şi totuşi poate vorbi.

— Eu sunt Stănescu Caizăr, am cinzăj doi de ani şi sunt din comuna Munteni, judeţul Galaţi, posed permis de conducere.

Doar el şi încă doi au carnet. Ei conduc maşinile cu care îşi cară corturile dintr-un sat în altul. Ceilalţi nu-s mai şcoliţi decât un picior de scaun.

— Domnu' Caizăr, câte persoane sunteţi aici? Bărbaţi, femei, copii laolaltă.

— Treizeci. Stănescu Caizăr, Stănescu Neculai, Stă cele mai frumoase report ale

292

nescu Ferdinand, Stănescu Brutar...

Îi ştie pe toţi după nume. Îi spune într-o ordine al cărui rost numai el îl cunoaşte. Pe toţi îi cheamă Stănescu.

— Sunteţi o familie? Neamuri?

— Nu suntem neamuri.

— De ce vă cheamă pe toţi Stănescu?

— Nu ştiu să răspund la această întrebare.

Nimeni nu ştie de ce îi cheamă pe toţi la fel.

— Ia chemaţi-l pe Neculai, el trebuie să ştie. Că el a fost şi în Anglia.

Neculai e al doilea posesor de permis auto. A făcut doar patru clase şi a uitat tot ce a învăţat, adică alfabetul şi vreo două poezii, dar a luat totuşi permisul.

— Cum ai luat permisul, Neculai? La Piteşti?

— Prin metode. Dacă treabă să loom, loom!

Răspunde stând în poziţie de drepţi, ca la tablă.

— De ce vă cheamă pe toţi Stănescu?

— Păi de ce ne cheamă aşa?

— De ce? Eu te întreb pe dumneata.

— Păi da, mă întrebi.

— Deci: de ce vă cheamă pe toţi Stănescu?

— D-apăi aşa ne cheamă.

— Ştiu. Dar de ce?

— Păi de ce? se întreabă singur. Dacă aşa ne cheamă…

Apoi:

— Îmi dai şi mia ceva ca să iau ceva la copil?

— Şi dacă îţi dau, îmi răspunzi?

— Ce să răspund?

— De ce vă cheamă pe toţi Stănescu. Am înţeles că ştii istoria clanului.

— Nu ştiu. Dar ce ne dai şi nouă? Ca să iau ceva la ultimii nomazi

293

copil.

Cineva spune că Mariţa, cea mai bătrână femeie din şatră, trebuie să ştie ce e cu ei. Mergem la ea, trei corturi mai încolo. Vine şi o droaie de copii din urmă, strigând:

— Nenea, dă-mi un leu!

— Dă-mi şi mia o mie de lei!

— Nenea, ce ne dai?

Unul singur, un puşti de vreo paişpe-cinşpe ani, cu o năucitoare pereche de pantaloni aurii, rupe regula:

— Nenea, ne dai la PRO TV?

De întrebarea asta nu scapă niciun reporter.

Mariţa stă într-un cort separat, doar ea cu moşul ei.

Sunt bătrâni, nu trebuie să bată la ciocan, să care lemne ori să

adune ştevie de pe deal. Şatra are grijă de ei, le dă de mâncare. Cortul lor e pus în mijlocul taberei. Aşa trebuie.

Când vede că scot pixul, bătrâna se trage mai sus pe pat, între perne. Pare speriată. Îi spune ceva pe ţigăneşte lui Caizăr. Acesta se întoarce râzând, aşa cum râde el cu buzele lui cabaline, suflecându-le pe una în sus, pe alta în jos:

— Ahă-hă-hăăă! Baba Mariţa crede că faci inventarul ca să ne duci la Bug!

Bătrâna nu ştie câţi ani are. Ceilalţi spun că ar merge spre optzeci şi că la trei ani a fost dusă cu toată familia ei la Bug. Tot aşa a venit cineva la ei în ogradă, atunci, a scos un plaivaz, i-a scris pe toţi pe o hârtie şi i-a urcat în căruţe. Jandarmi călare au escortat convoiul până la

Tecuci. Acolo i-au urcat în tren. Şi la Bug cu ei!

Toate astea i le-a spus mama ei mai târziu, când s-a făcut mai mare. Tatăl a murit de foame. L-au găsit mort în bordeiul în care stăteau – o bortă scobită într-un mal.



Dar Mariţa nu-şi mai aminteşte decât o bucată pătrată de cer, văzută prin geamul vagonului de tren. Era copil, nu înţelegea nimic.

S-a întors de la Bug zdruncinată rău. O doagă îi cam clămpăne şi acum, dar în rest e foarte înţeleaptă, chiar dacă nu ştie să scrie şi să citească, şi toţi din şatră o cinstesc ca pe mama lor şi îi cer sfaturi când au nevoie. E

cea mai curată dintre toţi. Poate şi pentru că nu are nicio sarcină în şatră, nu se murdăreşte. Doar găteşte pentru bărbatul ei şi are grijă de copiii şatrei când părinţii pleacă prin sat cu căldări.

Bătrâna zice că-i cheamă Stănescu pe toţi fiindcă demult, când strămoşii lor erau robi, au luat toţi numele boierului Stănescu de la Munteni, stăpânul lor. Nici nu putea fi alt răspuns. L-aş fi putut da eu, dar nu puteam spune: „Când eraţi voi robi…"

Un şmecher din Tecuci, un român, a păcălit-o pe

Mariţa de două sute de lei. I-a zis că-i face dosar ca să primească bani de la statul român pentru că a fost deportată.

Şi dosar s-a făcut. Pe urmă alt gagiu i-a mai luat două sute de lei, cică să-i facă dosar să primească bani de la statul german. Mai nou, Dorin Cioabă, unul dintre nenumăraţii regi ai etniei, sau împărat,

strânge şi el bani ca să facă dosare de despăgubiri, însă de data asta Mariţa n-a mai vrut. Doar Neculai, şoferul, s-a băgat şi a luat ţeapă. A depus cerere în numele tatălui şi al bunicului, deportaţi şi ei, morţi de mult. A primit răspuns că nu i s-a aprobat, dar banii nu i-a mai văzut înapoi. Măcar n-a luat ţeapă de la un român, ceea ce ar fi ruşinos, ci de la un rom de-al lui. De os domnesc.

— Ne vede mai proşti şi toţi vrea ca să ne minciuneşte, ultimii nomazi

295

tot ca să ne ieie, nu ca să ne deie! pufneşte Neculai. Şi mai încearcă o dată:

— Dă-mi şi mia cinci lei…

— Să iei ceva la copil, nu?

— O pâine.

— Nu mai am, bre!

— Hai, şefu'…

Mă prinde de mână, începe să lăcrimeze. Scot zece lei şi i-i dau. Vreo zece copii sar pe mine să le dau şi lor.

— Măcar zece bani!

Neculai mă scoate din grămada pestriţă şi mă trage spre cortul lui ca pe gâsca cu ouă de aur.

Nevastă-sa, Liuba, fierbe fasole. În toate corturile se fierbe fasole.

— E post, zice femeia, nu mâncăm carne. Ia uite-aiceaşa!

Şi începe să arate, una câte una, fâşii lungi de slănină crudă agăţate prin beţele cortului. Copiii, prin spate, să nu-i vadă Liuba, mai rup câte o bucată cu dinţii şi o înghit pe nemestecate. Cel mai tare se laudă Liuba cu găina. O ţine sub masă, legată la picioare, pentru Paşte.

A căpătat-o Neculai în schimbul unei doniţe. Sub masă mai e un lighean plin cu ştevie, adunată de pe dealuri, şi câţiva cartofi.

Liuba, roşie în obraji, e o femeie, încă tânără, la treizeci şi cinci de ani, dar în şatră e considerată de vârsta a doua. E deja bunică. Are cinci copii şi un nepot. Vorbeşte bine româneşte. Are şi poftă de pălăvrăgit; sau, cum se spune, are stuchit la furcă. Zice că toţi Stăneştii sunt din comuna Munteni. Căldărari. Pleacă primăvara din satul lor şi umblă cu şatra prin ţară. Poposesc într-un loc, pe cele mai frumoase report ale

lângă satele mai înstărite, pe unde pot să-şi vândă marfa.

Fac tot felul de obiecte, de la făraşe mici, pentru scos cenuşa din sobe, mărunţişuri pe care le pot face şi copiii, până la complicatele cazane de rachiu, la care nu se încumetă decât cei mai pricepuţi, cu mână de aur. Alea sunt opere de artă. Dacă-s din aramă, costă o avere. Se fac numai la comandă, cu arvună. La fiecare cort este câte un meseriaş, dar numai trei, din toată şatra, pot face cazane de rachiu. Ceilalţi fie sunt prea tineri şi mai au de învăţat, fie n-au talent şi nu vor ajunge niciodată să facă metalul să cânte cum trebuie – căci totul ţine de ureche, nu de mână, zice Marius, băiatul Liubei –, fie nu mai pot, ca moş Fănică al babei Mariţa, care nu mai vede bine şi nici urechea nu-l prea mai ajută. Iar mâna, ca să ridice ciocanul, nici atât.

Marius, un puştan de şaişpe ani – zice el, dar pare mai mic – înfige nicovala în pământ şi îmi arată cum se tocmeşte un făraş. Îl face dintr-o carcasă de casetofon de maşină. Astea se găsesc aruncate, nu trebuie să cumpere materialul de la bulibaşă. Şmecherul ăla stă bine-mersi acasă, învârte daravele cu fier vechi, nu umblă cu cortul ca amărăştenii de căldărari.

Aluminiul e un metal docil, nu ai a te chinui mult cu el. Marius începe să bată cu ciocanul. Ritmic, uşor, parcă ar bate la cinele. Bate, bate, cioca-boc, până metalul sună într-un fel, până scoate o notă anume, curată, fără alteraţii. Urechea lui o prinde cu precizie. Atunci ştie că aluminiul a ajuns la grosimea potrivită sau că îmbinarea e perfectă, fără goluri. În câteva minute, casetofonul auto se transformă sub ochii mei într-un făraş micuţ.

— Pe ăsta, zice Marius, îl dau pe cinci lei sau pe zece lei, cât lasă omul, sau pe produse. Ouă, făină, cartofi, ultimii nomazi

297

fasole…

— Dar cine mai cumpără făraşe? E doi lei unul la hipermarket.

Şi tot ce faceţi voi se găseşte la magazin, mai ieftin, chiar şi cazane de rachiu am văzut.

— Se găseşte de toate, dar nu e ca ce facem noi.

Făraşul de la magazin te ţine o lună, aista făcut de mine te ţine până mori.

Băiatul scoate de sub pat o crintă – un fel de tavă de aluminiu, cu margini înalte de o palmă şi cu un capăt îngustat, în care ciobanii pun caşul la scurs. Zice că aşa ceva nu se găseşte de cumpărat, numai

căldărarii fac. Şi numai ciobanii o cumpără. O dă pe un miel.

— Şi câte crinte faci într-un an?

— Una, două...

— Tot ce faceţi voi se vinde din ce în ce mai greu. Şi ciobanii o să-şi cumpere tinichelele tot de la market, de inox. O să-i oblige Sanepidul. Încet-încet dispar şi oamenii care cumpără lucruri făcute de tine. Şi atunci ce-ai să te faci? Din ce-ai să trăieşti?

Băiatul zâmbeşte încurcat. Se uită lung la maică-sa, cere ajutor. Liuba nu zice nimic, îi zâmbeşte.

— Nu ştiu, răspunde într-un târziu. Altceva nu ştiu să fac. Şcoală n-am, numai şase clase. O să muncesc cu ziua. Ieri am săpat în grădină la unul, mi-a dat douăzeci de ouă. Trebuie să fac ceva ca să-mi ţin femeia.

— Cum? Eşti însurat deja?

Dă din cap că da. Lasă privirea în jos şi zâmbeşte.

— Bravo, dom'le! Şi unde e soţia?

Marius face semn cu mâna către o fetiţă din grupul de copii strânşi în jurul godinului, gata toţi să sară în faţa aparatului de fotografiat, când văd că-l ridic la ochi. 

place la nebunie să fie stea la poză. Se scălâmbăie în fel şi chip ca să fie remarcaţi.

Ţigăncuşa se desprinde de grup şi vine pe marginea patului, lângă Marius. E frumuşică foc, cu hainele ei înflorate, cu baticul roşu, cu codiţele de şcolăriţă. Un pic murdărică, dar o prinde, zici că vine de la joacă din recreaţia mare; aşa sunt toţi, că nu există baie la cort.

O întreb câţi ani are, dar nu răspunde. N-are voie, zice Liuba, să vorbească cu alţi bărbaţi, deşi ea una i-ar permite, nu ţine chiar aşa de tare la regula asta. Însă fata nu răspunde nici cu acceptul soacrei. O întreb pe Liuba:

— Câţi ani are nora?

— Doişpe!

— Doişpe... Mai avea oleacă şi rămânea fată bătrână.

Cum o cheamă?

— Tasia.

— Deci ar trebui să mă adresez cu „doamna Tasia".

— Să te dresezi, da!

Micuţa doamnă n-a fost la şcoală decât vreo două zile, în clasa

întâi. Nimeni nu s-a zbătut s-o ţină la învăţătură, pe nimeni n-a interesat că nu s-a mai dus: nici pe profesori, nici pe ai ei. La căldărari nu e important să ştii carte; bărbaţii ar putea şti să citească, accidental, dar la femei e chiar contraindicat; treaba lor e doar să spele, să mături, să gătească şi să facă copii. Asta va fi toată viaţa ei şi nici nu îşi doreşte altceva – dă din cap, hotărâtă, că nu. Vara va trăi în cort, iarna în casa din Munteni, cu nimic mai bună decât cortul: tot un pat, un godin şi o masă are şi acolo. Marius va face căldări şi crinte sau va munci cu ziua şi va aduce demâncare pentru amândoi, apoi şi pentru copii.



Au viaţă grea nomazii. Uneori mai iau şi bătaie de la români, cum s-a întâmplat pe lângă Vaslui, când au tăbărât nişte băieţi pe dânşii, le-au tăiat corturile şi i-au bătut cu bâtele. Au scăpat fugind cu copiii în braţe, s-au ascuns prin râpe. Alteori îi ia apa, cum s-a întâmplat la

Târgu Bujor, de unde s-au mutat aici, la Halta Roşcani. A

venit puhoiul peste ei, i-a luat la vale ca pe pui. Mai ia foc câte un cort, se mai îmbolnăveşte cineva, unul mai pică la închisoare, îi mai alungă poliţia, unul moare, altul se naşte în cort şi-i ia locul…

— Aşa ieşte viaţa noastră, zice Liuba. Ie grea. Dar bine că să iubeşte copiii!

(Viaţa liberă, 2015)



Clanul din Casa Poporului

Casa clanului Codreanu din Paşcani, o hudubaie cu odăi şi săliţe puse alandala una peste alta, mirosind a funingine şi a mucegai, adăposteşte optzeci de suflete.

Cum-necum, într-un fel greu de înţeles, oamenii aceştia trăiesc. Numai ei ştiu cum răzbesc de la o zi la alta.

Drumul până la cuibul acestei ciudate comunităţi urbane, pe strada Fântânele 49, mi-l arată o trâmbă de fum ce se înalţă din curte. Mereu iese fum de la Casa Poporului.

Aşa îi spun păşcănenii. O căsoaie cu un cât, plină până în tavan cu locatari de toate vârstele, şi încă una mai mică alături, într-o curte strâmtă, plină de gunoaie, de câini veşnic flămânzi şi de copii care ţipă întruna şi se fugăresc fără astâmpăr ca să-şi tragă unii altora cu nişte pocnitori de hârtie în cap. N-au altă distracţie. Fug şi strigă cu o

bucurie nepotrivită pentru un asemenea loc, cum numai copiii se pot bucura.

Primul lucru pe care vrei să-l faci când intri în casa

Codrenilor e să te sprijini de ceva, ameţit de praf şi de mirosul de slin, de transpiraţie de om impregnată în pereţii lipiţi cu balegă de cal, dar în jur nu vezi nimic ce ar putea să semene a mobilă, să te rezemi; doar o sobă, un morman de cartofi într-un colţ şi un vraf de bulendre în loc de pat, direct pe podeaua de pământ. În odaia scundă, cu un ochi de geam pâclos, se desluşesc siluete de oameni lipite de pereţii goi. Sunt treisprezece umbre cocârjate.

Când trag din ţigară, câteva umbre capătă chip în lumina precară a jarului: feţe mici cât pumnul, numai ochi şi nas, decupate din întuneric.



În capul şirului e Viorica Codreanu, o femeie de 40

de ani, apoi concubinul, cei şapte copii ai lor, ginerele, nora şi, la coadă, nepoţii: doi prichindei îngropaţi până la gât în găurile din podea. Încerc, în gând, să-i aranjez pe toţi la dormit în camera aceea strâmtă şi mi se pare imposibil să încapă altfel decât unii peste alţii. Viorica îmi confirmă că ei chiar aşa dorm, claie peste grămadă, pe nişte ţoale destrămate şi înveliţi cu nişte plăpumi găsite la gunoi prin oraş.

— Şi cum Doamne iartă-mă faceţi copii? Că văd vreo doi pe-aici… plus nepoţi, o fată gravidă…

— Păi na, pe-aicea… arată femeia în jurul ei, cumva ruşinată. Că copchiii îs obosiţi de umblat, ei doarme… Şi mai ne învelim şi noi cu oghealul…

Generaţia fără scânteie

Următoarea cameră are vedere, la fel de tulbure, spre curtea vecinului. Dincolo, câteva găini grase ciugulesc prin ogradă. Văzute prin sticla slinoasă, păsările par să înoate într-un sos mucegăit. Încăperea are în plus o poliţă cu un ceaun, o oală şi două castroane. Dar azi această veselă sumară şi afumată gros nu foloseşte la nimic pentru că Ileana, stăpâna camerei, încă nu s-a întors din oraş cu de-ale gurii. Toţi o aşteaptă cu urechile lungite de foame.

Copiii nu fac focul de capul lor, să-şi fiarbă nişte cartofi, de când vreo doi s-au jucat cu chibriturile şi au dat foc la şura vecinului. Omul a cerut despăgubiri, nici acum nu s-a terminat procesul. Şi, când se va

termina, 
mai mult decât castroanele şi oala n-ar avea ce să le ia.

Însă mama se teme că va face închisoare şi le-a spus copiilor că le taie mâinile dacă se mai ating vreodată de chibrituri.

Această ameninţare cruntă a făcut din ei prima generaţie de ţigani neobişnuiţi cu scânteia. În rest, toţi ceilalţi fac focul şi în sobe, şi afară, zi sau noapte, cu sau fără un motiv anume. E ceva la care se pricep şi le place.

Poftă mare

În odaia în care foamea se face auzită şi o simţi şi prin tălpi, Marian, un ţânc de vreo zece ani, rupe cu toţi dinţii dintr-un cartof crud. L-a şters bine de tricou, cică aşa e igienic, şi îl ronţăie cu tot cu coajă, cu poftă, parcă ar mânca un măr.

Nu-mi vine decât o întrebare stupidă:

— Dar tu de ce mănânci cartofi cruzi? Cum poţi?

— Fiindcă mie nu îmi mai place pătlăgelele. Lu’ Elvis îi place! răspunde copilul.

Elvis, o mogâldeaţă blondă, stă pitit după sobă şi roade o pătlăgea crudă. Gogoneaua – ştiu şi eu asta – e amară ca veninul, dar el pare că ronţăie o acadea.

— Are o ladă, poate să mănânce cât vrea, spune Daniela

Mihalcea, mătuşa copiilor. Că nu-i ţinem flămânzi.

Doamne fereşte! Mănâncă de toate. Amu bagă gogonele, da’ să-i vezi cum mănâncă grăunţe de păpuşoi! Na, îs tineri, au dinţi – zice ea aproape cu invidie, dezvelindu-şi gingiile pline de cioturi negre. Amu, toamna, noi muncim cu ziua şi oamenii ne plăteşte cu cartoafe, cu gogonele.

Asta avem, asta mâncăm.



Vorba ceea: soc avem, soc ardém. Codrenii stăpânesc bine filosofia austerităţii şi a resemnării.

Am nişte mărunţiş pregătit în buzunar, mă aşteptam să-mi ceară copiii bani, dar n-aud pe niciunul să zică de bani, de mâncare, de dulciuri. Altceva îi interesează.

— Nenea, ne-ai adus jucării?

— Când ne aduci jucării?

— Ai jucării în maşină?

Întreabă când unul, când altul. Şi, vorbind, pleoscăie tot timpul din pocnitorile lor de hârtie.

Sanitarii pricepuţi

Codrenii par puţini şi discreţi, lipsiţi de orice însemnătate pentru oraş atât timp cât stau cuminţi în curtea lor din strada Fântânele. Însă cum ies de-acolo şi se răspândesc prin Paşcani ca să caute fier vechi, resturi de mâncare şi orice lucru cu o cât de mică întrebuinţare aruncat la gunoi, deodată par mult mai mulţi. Forfota lor te poate face să crezi că au umplut oraşul, într-atât sunt de agili şi de neobosiţi.

Dacă n-ar răscoli cu atâta sârg şi cu tenacitate zi de zi prin tomberoanele de pe la blocuri, n-ar avea din ce trăi.

Unii, puţini, îi înjură şi-i iau la ţintă, de la etaj, cu sticle, pietre, pungi cu apă. Fiindcă, spun ei, ţiganii împrăştie gunoiul, urâţesc locul, inclusiv cu prezenţa lor, fac gălăgie şi trezesc duhori şi gândaci din pubele. Alţii, cei mai mulţi, dimpotrivă: îi aşteaptă cu borcanul cu tocăniţă la intrarea în bloc, cu fel de fel de lucruri de prin casă, încă bune; pentru ei sunt un fel de sanitari ai urbei: îi scapă de fleacurile de care, altfel, s-ar împiedica la tot pasul.

cele mai frumoase report ale

304

Vii cu mine sau te iau!

E drept, Codrenii mai şi cerşesc, mai ales când ceea ce aruncă oraşul nu le oferă destul pentru supravieţuire, dar păşcănenii sunt oameni buni la suflet şi, chiar dacă nu varsă puhoi de bani în mâinile întinse pe la colţuri, măcar tolerează această practică deloc lăudabilă pentru un oraş cu aşa bun renume. Până şi poliţiştii, trecând cu omenească înţelegere peste cerşit, peste nişte ciordeli de biciclete, peste mărunte furturi de prin curţi şi peste nişte încăierări în sânul clanului, spun că romii Codreni nu-ţi dau prea multe şi nici foarte serioase motive să te plângi de ei, ci mai degrabă să le plângi de milă.

— Nu avem decât doi Codreni cunoscuţi cu antecedente penale, amândoi pentru furt de fier vechi, spune comisarul Tiberiu Dogaru. În rest, e vorba despre patru, cinci făptaşi minori, tot cu furturi, că ei cotrobăiesc prin gunoiul de la blocuri, umblă peste tot şi, dacă văd că un obiect nu e bine pus la adăpost, nu refuză să-l ia.

Ai carte, n-ai parte

Eugen Peliancă este singurul ştiutor de carte din tot familionul. Copiii merg la şcoală, e adevărat, însă numai pentru porţia zilnică de corn cu lapte. Nu se prinde nimic de ei. Vişinel, Martor, Davinci, Superman, Carilă au ajuns până într-a şasea şi tot nu ştiu să scrie, copiază literele de pe tablă ca pe nişte desene.

Eugen are 21 de ani şi tocmai a terminat un liceu industrial în Iaşi. Cu un cinism care îl face pe el însuşi să clanul din casa poporului

305

se cutremure, spune că, într-un fel, norocul lui a fost că maică-sa a rămas de tânără fără picioare. A făcut arterită şi i-au fost tăiate de la genunchi. Nu-şi mai putea creşte copiii. Aşa a ajuns el la orfelinat. Altfel, ăsta e adevărul, nici el n-ar fi învăţat carte.

— Şi dacă ai învăţat, ce mare scofală? – sare maică-sa cu gura. Băiat cu liceu, cum n-are nimenea, cel mai băiat deştept din Paşcani… Adică e foarte deştept băiatul meu.

Şi nu-l deranjează nimenea cu un serviciu!

Băiatul are un atestat de tehnician mecatronist. Nu-i foloseşte la nimic.

— Nu mă angajează nimeni, spune el. Din trei motive:

sunt ţigan, experienţă în câmpul muncii n-am, e criză economică. Fabricile se închid, şomajul creşte. Sunt şi o grămadă de absolvenţi de facultate fără job. Ce pretenţii să mai am eu?

Acum tânărul mecatronist munceşte cu ziua în Iaşi, la un depozit de legume. Încarcă şi descarcă lăzi.

Spovedania unui învins

Eugen are o voce frumoasă, de popă; cântă de când se ştie şi visează să devină cântăreţ de muzică populară.

— Muzică populară adevărată, cum cântă Sofia Vicoveanca şi Grigore Leşe, precizează repede Eugen. Să nu se înţeleagă altceva.

Asta îşi doreşte el. Dar lumea nu vrea să-l audă decât cu manele, îl alintă Guţă; şi atunci, dacă manele se cer, manele cântă. E invitat la câte o petrecere prin Iaşi, mai câştigă şi de pe-acolo câte o sută-două de lei. Îi strân cele mai frumoase report ale

306

ge. Sâmbăta vine acasă cu toţi banii şi i-i dă maică-sii în mână. Cu ce mai adună ea din cerşit, cu pensia de handicapat, în câţiva ani va putea să-şi ia proteze. Acesta e alt vis al lui Eugen: să o vadă într-o bună zi pe mama lui mergând.

Când băiatul vine acasă, în Paşcani, închide ochii încă de la poartă şi merge aşa, ca orbii, să nu vadă mizeria şi sărăcia din jur.

Familia lui, parte din marea familie Codreanu, este formată din zece persoane şi ocupă două camere cât de cât mobilate şi cu pereţii acoperiţi cu nişte imense carpete turceşti cu păuni înfoiaţi şi cu „Răpirea din serai” – o variantă sepia, uşor intelectuală.

Maică-sa are şi diabet; boala asta – că aşa e boala

— O face să iasă de multe ori afară. E un fel de a spune.

Pentru că, de fapt, ceilalţi ies afară din cameră ori de câte ori trebuie să-şi facă ea nevoile, adică de multe ori: concubinul o saltă ca pe sac şi o aşază pe un scaun de lemn cu tăblia decupată, sub care pune o găleată. Ies toţi buluc, fie noapte, fie zi, pe ger sau pe furtună. Când ceilalţi văd grupul aliniat la perete, în curte, ştiu ce se întâmplă înăuntru.

— Ce-a mâncat mă-ta, bre? se găseşte câte un vecin să glumească. S-a stricat la burtă?

Numai Eugen scapă de acest du-te-vino. El are spaţiul lui separat, un fel de debara unde şi-a pus un pat lat de două palme şi o ladă de lemn în care-şi ţine diploma de bacalaureat, certificatul de calificare şi un teanc de cărţi religioase. A pus lacăt pe ladă. Când nu e acasă nici nu poate dormi de grija actelor şi a cărţilor sale; ştie că nimic pe lume nu are un sfârşit mai sigur şi mai rapid clanul din casa poporului

307

decât ceva de hârtie lăsat la îndemâna familiei lui: totul ajunge la foc sau în mâinile copiilor, materie primă pentru pocnitori, avioane, armonici, evantaie.

Eugen ar vrea să aibă o slujbă, orice, undeva, departe, să se smulgă din acest smârc, dar simte că o mână nevăzută îl trage înapoi şi-l ţine acolo, prizonier în casa aceea mirosind a veceu, unde el se ruşinează să o invite pe iubita lui din Iaşi, fata căreia îi scrie poezii şi îi dedică melodiile cele mai frumoase. Manele, totuşi.

Legenda întemeietorului

Eugen are vise mari. Ceilalţi: părinţii, fraţii, surorile, verişorii, cumnaţii, nepoţii lui – nu au decât un vis, unul mărunt, dar tot atât de greu de realizat: vor să aibă şi ei un veceu. Au moştenit problema asta de la înaintaşi.

Toţi Codrenii îl pomenesc cu respect pe răposatul

Ion Codreanu, întemeietorul clanului. Chiar şi cei care nu l-au cunoscut vorbesc despre el cu mândrie ca despre un înaintaş vrednic, angajat cu carte de muncă. Ispravă pe care niciun urmaş nu a mai repetat-o. Toată viaţa a lucrat la Gospodărirea Comunală, astupa gropile din asfalt prin Paşcani. A apucat să ia şi câteva pensii. Mai strângea şi fier vechi, şi hârtie, a adunat nişte bani din asta, a mai împrumutat de la bancă şi, în anul când Ceauşescu a venit la putere, a cumpărat locul de casă din strada Fântânele

49, fix 850 de metri pătraţi. A construit o căsuţă din chirpici, la care apoi a adăugat încă o cameră în spate, pe urmă alta în dreapta, apoi una deasupra, din lemn, din lut, din cărămizi adunate de la demolări, din piatră, cele mai frumoase report ale

308

din stuf, casa crescând pe măsură ce se mărea şi familia.

După 25 de ani, când a căzut Ceauşescu, Ion Codreanu avea o casă cu un etaj şi cu opt camere, stând miraculos în picioare, şi o familie de 35 de suflete: nevasta, 11 copii şi 22 de nepoţi şi strănepoţi. Nimeni nu se gândea pe atunci că într-o zi nu va mai fi loc în curte pentru a săpa un veceu nou.

Responsabili cu treburile din afară

Profesoara Doina Ciobanu, vecina de peste drum a

Codrenilor, când se uită pe geam sau iese în curte, vede de fiecare dată măcar un vecin de vizavi aşezat pe vine în drum, sub gard.

— Nu clocesc, ci îşi fac nevoile, fiindcă în curte nu mai au loc de veceu, reclamă Doina Ciobanu. Dar sau şi şmecherit, vin şi fac sub gard la mine şi la alţi vecini, ca să strângem noi mizeria după ei. Fac în fiecare zi reclamaţie la poliţie, dar nu îi amendează.

— Asta cam aşa e, recunoaşte şi vecina Natalia Ciubotariu, cam stăm cu făraşul în mână să strângem cufureala de sub gard, că trece lume pe aici, vin şi la noi musafiri, ne e ruşine. Dar ce să le faci? Sunt şi ei oameni. Măcar am cu cine mai schimba o vorbă la poartă. Dacă n-aveam vecini deloc era mai bine? Doar trăim la oraş, nu în pustiu, nu? – zice mătuşa Natalia în doi peri, nelăsând să se înţeleagă dacă e bine sau rău să-i aibă vecini pe Codreni.

Nici dacă e bine sau rău ca într-un oraş precum Paşcanii, un municipiu, să existe această posibilitate a locuitorilor de a-şi face nevoile în stradă.

clanul din casa poporului

309

Gâlceava omului cu săpunul

Mă avânt după colţul casei ca să văd cum arată veceul, ultimul veceu, plin ochi şi ceva peste. Nu e decât o grămadă de scârnă ascunsă de o pătură întinsă pe doi pari. Două femei sar speriate de pe prispă şi mă trag de mână, mă sfătuiesc să nu mă aventurez în acea zonă. În partea aceea au tot fost săpate veceuri unul lângă altul, în timp, iar acum locul e acoperit cu ţărână şi cu placaje;

când calci, se cobâlţâie pământul de parcă ai păşi pe burta cuiva. Se poate merge în siguranţă doar sărind ca broasca de pe o cărămidă pe alta, dacă le ştii care-s alea stabile, apoi pe o podişcă îngustă de scânduri. Scândura te scoate pe bordura de pământ bătut a coteţului, şi acesta aşezat pe un fost veceu. Acolo, trei porci uriaşi, crescuţi cu resturi adunate de prin tomberoane, dorm insensibili la miros şi la bâzâiala norului de muşte verzi.

De la coteţ mai faci un salt şi aterizezi lângă veceu. Apoi, cum ţi-o fi norocul.

Găsesc pe o reţetă telefonul medicului de familie, doamna Carmen-Diana Swizewski. I-a luat pe Codreni pe lista ei de milă, fiindcă toţi ceilalţi medici au fugit de ei ca de râie. Sun şi mă prezint. Întâi şi-ntâi întreb dacă risc să iau vreo boală, fiindcă mă bâzâie nişte muscoi graşi, simt mâncărimi printre degete şi sunt plin de purici ca o potaie.

— Nu sunt veterinar, râde doctoriţa, auzind în receptor grohăitul porcilor. Curios, mai spune ea, oamenii aceştia nu se spală şi trăiesc în condiţiile acelea, dar cele mai frumoase report ale

310

nu prea se îmbolnăvesc, nu fac diaree, nu răcesc. Au o rezistenţă incredibilă la boli, parcă fug microbii de ei.

Dacă totuşi are vreunul ceva, vine singur la consult. Iar femeile, după ce nasc, vin mereu cu copiii la control, chiar mai des decât le recomand. Ei primesc ajutor social şi automat au şi asigurare de sănătate. Sunt vaccinaţi.

Comunic bine cu ei, sunt ascultători. Numai că nu reuşesc să-i împac cu săpunul.

Şeful de trib cu gaură în cap

Şef peste clan pare să fie Vasile Frăsilă, un tânăr cu o gaură în cap, de care el nu se sinchiseşte, deşi din rană curge puroi. Ceilalţi

ascultă de el pentru că Vasile are, în stup, rolul soldatului de pază: se bate pentru ei, dacă e nevoie, cum s-a întâmplat şi cu câteva zile în urmă.

S-a luat la harţă cu nişte ţărani care n-au vrut să-i mai plătească pe ai lui aşa cum se înţeleseseră, le dădeau cinci ouă pe o zi de muncă, în loc de cincizeci de lei. În bătaie de joc. Atunci s-a ales cu gaura din cap, de la o lovitură de sapă, dar măcar a obţinut o plată dreaptă.

În al doilea rând, el e singurul din clan care a făcut închisoare – mai e unul condamnat definitiv, dar cu suspendare

— Adică e un om umblat, a venit din puşcărie cu o seamă de cunoştinţe, mai ales juridice, de mare folos pentru comunitatea lui analfabetă.

Şi nu în ultimul rând, ceea ce îl face ascultat în marea familie a Codrenilor este faptul că are bani. Nevastă-sa lucrează în Turcia, e menajeră la un hotel. Îi trimite lunar câte cinci sute de euro. El nu bea din această sumă clanul din casa poporului

311

decât o mică parte, o altă părticică o joacă la barbut, o cincime o fumează şi ce rămâne e pentru cei cinci copii ai lui care, spre deosebire de ceilalţi puradei, mănâncă şi pâine, şi varză, uneori chiar şi carne, ca acum. Vasile a închis uşa să nu mai intre nimeni, fiindcă la mâncare fiecare e pe cont propriu, cât ar fi ei de neamuri de sânge, şi mă invită să gust din bunătatea gătită de fata lui mai mare, o fetiţă de vreo paişpe ani care e deja măritată şi ştie să facă toate treburile prin casă. Mâncarea arată şi miroase îmbietor şi numai faptul că toţi înfulecă direct din ceaun şi cu aceeaşi lingură, trecând-o de la unul la altul, mă face să refuz spunând că am o boală pe care nu aş vrea să o transmit acestor copii frumoşi.

Luptător pentru drepturile romului

Vasile Frăsilă, curajosul lider al celor optzeci de cetăţeni înghesuiţi în Casa Poporului de pe strada Fântânele, a încercat să-i convingă pe edili să racordeze locuinţa la canalizarea oraşului. Nu-s decât douăzeci de metri de la poarta casei până la conducta principală: ce mare lucru pentru primărie să sape un şanţ şi să pună o ţeavă?

Dorea să fie şi acasă la el frumos şi bine ca la puşcărie:

să tragă apa la budă, iar mizeria să dispară fără miros şi fără scandal cu vecinii. Însă, zice Vasile Frasilă, pufnind de nervi, nimeni de la primărie nu a vrut să-l bage în seamă. Mereu era aşteptat de poliţişti

locali care-l luau de-o halipă şi-l zvârleau în drum.

— Îmi mai dădeau şi câte-o amendă, cred că am de plătit peste jumătate de miliard de lei vechi – socoteşte cele mai frumoase report ale

312

el repede, căci la cifre nu se încurcă deloc; s-a antrenat la barbut, în vreme ce la citit începe să-i fiarbă mintea, parcă-l şi auzi ţiuind şi scoţând abur prin gaura din cap, ca un ceainic.

Şi atunci, văzând că nu poate pătrunde la edili, şi-a dat foc în faţa primăriei. Au sărit ai lui de pe margine şi l-au stins, dar tot a dat în pălălaie destul cât să-l convingă pe însuşi primarul Grigore Crăciunescu să vină la Casa

Poporului. A venit, că era înainte de alegeri. A venit şi a plecat.

O casă ca o ţară

Vasile Frăsilă mă conduce până la poartă mai mult ca să mă protejeze de năvala Codrenilor, care acum s-au găsit să ceară toţi deodată pământ şi veceuri de la primărie, ajutoare de la guvern, bani de la Becali – contra voturi, cinstit şi lăutăreşte, urând şi succes năpăstuitei echipei Steaua –, proteze de la Prigoană, ajutoare de la

Crucea Roşie şi îndurare de la Dumnezeu.

— A venit primarul aici în campania electorală, strigă

Frăsilă, ştergându-şi buzele lucioase de grăsime. A zis că conducta mai durează, da' că ne aduce un veceu egologic.

Şi noi l-am votat, că aici suntem treijdoi care votăm, şi restul sub opşpe ani, care nu votează, da' veceul nu l-am văzut nici până azi. Şi numai de alegeri vine cineva la noi, ne dă din gură câte ceva, ba veceu, ba loc de casă, noi votăm şi, după aceea, ciuciu!

— Ciu-ciu, ciu-ciu! strigă toţi, înfierbântaţi de discurs.





Seara, la plecare, intru cu fereală în maşină, să nu vadă copiii sandvişurile dintre mine şi şofer, un teanc.

Arată îmbietor. Dar şunca din ele s-a făcut lipicioasă şi miroase urât: chiar nu pot să le dau să mănânce aşa ceva.

Am luat prea multă mâncare de acasă şi în trei zile de umblătură prin ţară s-a stricat. Observasem de dimineaţă că sandvişurile nu mai sunt bune, dar nu mi-a dat prin cap, venind ei, să le arunc.

— Nenea, nenea, ce faci cu atâta mâncare?

Copiii încep să alerge cu mâinile întinse după maşină, ceata lor se înşiră în urma noastră, tot mai subţire, până se pierde de tot.

(Jurnalul naţional, 2009)

314

Allah în cer, primarul pe pământ şi între ei un cartof

Suleiman Mehmet avea un cartof. Îl ţinea sub pernă.

Şi acum nu-l mai are. Dă din mâini în uliţă, printre vecini, ţipă la ei: care mama dracului i-a luat cartoful?

Habgiuriu! cugiuc! câşlâc! – sau ce-o fi zicând el acolo pe turceşte. Dar cine-ar fi prost să recunoască, dacă ar avea un cartof, fie şi de furgăseală?

Suleiman nu scoate nimic de la vecini, nici măcar un semn că l-au auzit, darămite cartoful. Intră plin de draci în bordeiul lui cât un mormânt şi începe să joace. Se vede prin gemuleţul soios, ca printr-un solz de peşte, cum saltă mărunt, pocneşte din degete şi dă din cap supărat. Aşa face el la foame, la supărare, la bucurie, la plictiseală:

dansează. Bate pământul.

Asemenea furtişaguri între vecini nu sunt deloc rare în satul Făurei. Sat? De fapt, de când comuna constănţeană

Băneasa a devenit peste noapte oraş, Făureiul este, oficial, cartier al acestui oraş. E un loc unde n-ai niciun motiv să vii. Iar dacă nimereşti din întâmplare, îţi doreşti să pleci cât mai repede. Te alungă sărăcia care ţipă din toate curţile, oamenii care nu au altceva să-ţi spună decât că le e foame şi să le dai ceva, te alungă mizeria, paragina generală. Aici singurul loc unde poţi păstra mâncarea în siguranţă este în burtă. Atât cât o poţi păstra.

Făureiul, sau Kalaici, pe turceşte, e locuit de turci şi de ţigani turci, plus patru familii de români. De toţi, cam 1600 de oameni. Dintre aceştia, unul e şofer pe Allah în cer, primarul pe pământ şi între ei un cartof

315

ambulanţă şi doi sunt îngrijitori la şcoală. Trei salariaţi în tot satul. Alţi vreo două sute trăiesc din pensii mici, de ceapeu, trei din comerţ, câţiva din agricultură, arendaşi, şi alţi câţiva din cerşit internaţional. Iar restul, cam 1400.

Allah cu mila! Nici ei nu ştiu să spună cum fac de prind o zi după alta.

Până la începutul lui 2011, când s-au tăiat ajutoarele, aceştia

erau asistaţi social. O dată pe lună înflorea banul în sat, mirosea până la cer a cartofi şi a fasole, apăreau capoate colorate pe uliţe şi carpete noi pe pereţi. Era frumos.

Ei aveau grijă să nu strice această stare de lucruri, să nu piardă ajutorul social. De aceea se fereau să se angajeze pe undeva – în caz că ar fi avut unde. Nu creşteau animale pe lângă casă. Cei ce nu avuseseră pământ deloc au primit câte un hectar, după Revoluţie. Când s-a putut vinde, l-au vândut. Aşa au dispărut şi animalele din bătătură, fiindcă nu mai aveau cu ce să le ţină. Orice venit ar fi putut să le pericliteze firicelul de bani de la stat – subţire, dar constant şi sigur. Au rămas cu hainele de pe ei şi cu pereţii de lut şi de bălegar în jurul lor.

Mustafa Iaşar a scăpat şi de straturile de legume din curtea cât un teren de fotbal.

— Mai vine giner-miu la mine cu măgarul şi măgarul mănâncă tot, degeaba pun în pământ, spune Mustafa.

Aşa că n-a mai pus. A lăsat totul pârloagă. Acum măgăruşul ginerelui sparge bulgări cu copita prin grădină ca să roadă nişte capete de rădăcini.

Fiindcă Mustafa Iaşar are curtea de peste 1.000 de metri pătraţi, nu mai poate primi ajutor social. Munceşte cu ziua la românii mai înstăriţi din Băneasa. Dar românii sunt doar patru, iar ei, nevoiaşii, lipiţi pământului, cele mai frumoase report ale

316

atât de mulţi! De trei săptămâni n-a mai prins nicio zi de muncă. Rar, când prinde ceva, câştigă zece, douăzeci de lei. Până seara îi şi fumează. De câteva ori a venit acasă cu pâine. Sunt zece suflete într-o căsuţă aplecată pe spate, pe care măgăruşul ar putea s-o dărâme nu cu o copită, ci cu un răget. Dar de foame, nici nu mai rage, aşa că hardughia stă cumva în picioare.

De la Mustafa în sus, pe uliţa care duce în mahalaua de bordeie numită Bucureşti, toţi vecinii sunt în aceeaşi situaţie. Ies la poartă şi se căinează în limba lor. Puţinele cuvinte româneşti pe care le ştiu le folosesc să-ţi ceară bani. De-o pâine. De-un sahar. Olei. De un pachet de ţigări.

Practic, tot satul trăia din ajutor social. Chiar şi pensionarii.

Fiindcă pensia lor se împărţea la toţi membrii familiei, care nu aveau niciun venit, şi reieşea că familia, per total, era suficient de săracă pentru a primi ajutor de la stat. Acum nu li se mai dă. S-a tăiat!

Şi nu-i de mirare că poate să-i dispară cuiva cartoful de sub cap. Suleiman e sigur că i-a fost furat când dormea.

Deodată, Suleiman Mehmet se opreşte din dansul lui îndrăcit. Iese cocoşat din bordei, cu cartoful în mână.

Iată-l! Deci nu i s-a furat, ci s-a rostogolit. Şi, al dracului cartof, s-a ascuns într-o gaură din podeaua de lut. Dacă

Suleiman nu e atent, o bună parte din avuţie poate să-i dispară în podea. Suleiman e într-o situaţie fără ieşire: nu poate nici să-şi sporească averea peste capacitatea podelei de a i-o înghiţi, nici să-şi facă o podea ca lumea. N-are cum să câştige atât. Pentru că e analfabet, nu ştie nicio meserie. Mai rău e că nici nu i-ar plăcea să facă vreuna.

Nici nu ştie câţi ani are.

Allah în cer, primarul pe pământ şi între ei un cartof

317

— Doi-opt, zice el, după ce se gândeşte un pic.

De unde ştie? Păi i-a zis o doamnă de la primărie, când a fost să ceară ajutor social. Şi când a fost? Când era mai tânăr. I-a rămas în cap de-atunci că are doi-opt ani şi o ţine tot aşa. O să moară tânăr. Nu numără zilele, nu numără anii, la el viaţa n-are alte repere decât frunza din copaci: când iese pe crengi şi când pică. Înainte, când lua şi ajutor social, mai măsura timpul şi de la o plată la alta – de douăşpe ori se făcea primăvara într-un an şi tot de atâtea ori venea şi toamna după trei zile. Buletin are, dar nu-i la el. E la magazin. Îl va recăpăta când va plăti tot ce a luat pe datorie. Sunt acolo mai multe buletine decât la starea civilă.

Vecinul, Suleiman Iusein, e şi el analfabet. Zice că are 43 de ani. Ştie sigur că e mai mare cu doi ani decât fratele lui, Duran. Deci Duran ar avea 41. La rândul lui.

Duran susţine că nu are 41, ci 34 de ani. Iar fratele lui, fiind mai mare cu doi ani, nu poate să aibă decât 34 plus

2, deci 38, cel mult 39. În niciun caz 41. Fraţii se uită încurcaţi unul la altul.

— Ce ani avem?

Băieţii cer lămurire de la mama lor, dar ea e mai neştiutoare decât amândoi la un loc şi îi încurcă şi mai tare.

Din fericire, Duran are buletinul acasă. Îl aduce.

După act, care nu minte, Duran are 32 de ani, nu 34, cum ştia el. Iar Suleiman ar trebui să aibă 34, nu 43. Brusc întinerit, Suleiman

Iusein râde, zice că va ţine minte. Şi cere bani de ulei, că n-are. Dacă primarul nu-i mai dă bani, cu ce să-şi cumpere el ulei? De fapt îşi va lua ţigări, dacă i-aş da bani. Suleiman fumează ca turcul. Allah dă cele mai frumoase report ale

318

voie la fumat. Dar Allah nu dă şi bani de tutun.

— Ascultăm la Allah, zice Suleiman, dar mâncăm la porc, la slănină, dacă altă mâncare nu ne dă. Ca să nu murim. Allah iartă, că Allah bun, primarul rău!

Primarul cel rău, Gelu Iordache, a dat cât a dat, pe urmă n-a mai dat. De douăzeci de ani e tot în fruntea primăriei Băneasa. Secretar, viceprimar, primar. Când dădea, ieşea primar.

— Avem şi noi, partidele politice, o vină, admite el.

Jumătate din voturile din toată Băneasa vine din Făurei, de la turci. Ei fac cărţile. Dacă Făureiul te votează, câştigi. Turcii sunt doar analfabeţi, nu şi proşti. Au văzut că voturile lor aduc bani şi au început să negocieze. Dai atât, votăm, te facem primar. Şi s-au învăţat aşa.

— Când am ieşit prima dată primar, recunoaşte Gelu

Iordache, eram la Partidul Socialist – Tudor Mohora.

Era indicaţie de la partid să cununăm, să botezăm, să ne lipim de electorat. Asta am făcut. Veneau liderii lor cu lista: uite, botează-i pe ăştia. Cam cinci sute de lei mă costa un botez. Acum am şaişcinci de fini: Mustafa-Gelu.

Orhan-Gelu, Selciuk-Gelu, Ghiulgean-Geluţa şi tot aşa.

Gelu Iordache boteza şi făcea dosare de ajutor social.

Le arăta steaua, semnul lui electoral, turcii puneau ştampila pe steaua lui.

Ca să votezi nu e nevoie de prea multă carte. Asta o ştiu bine politicienii. Şi cei mai vechi, şi cei mai noi.

Nu s-ar putea spune despre dânşii că s-au zbătut prea tare să-i atragă la carte pe turcii din Făurei. Mai toţi sunt analfabeţi. Dar nu aşa: analfabeţi tun! Şcoală a fost dintotdeauna în sat, dar totodată exista şi credinţa generală că nu merită să-ţi baţi capul cu ea. Copiii vorbesc Allah în cer, primarul pe pământ şi între ei un cartof

319

doar în limba turcă acasă. Româneşte încep să prindă la grădiniţă, într-o fostă magazie de lemne. Cei mai mari vin la şcoală doar pentru corn şi lapte. Unii vin şi iarna în şlapi, vineţi de frig, cu

mucii până după urechi. Rar câte unul mai răsărit la învăţătură.

Actualul director al şcolii, Orhan Osman, este poate singurul absolvent de facultate din istoria comunităţii.

Nimeni nu ştie să fi fost altul înaintea lui în tot satul şi nici după el.

Şcoala nouă e făcută peste noapte, un heirup electoral, cu pereţi de gips-carton pe schelet metalic, cu săli încălzite şi nu prea de nişte calorifere electrice.

Dar e incomparabil mai bine decât în vechea şcoală, cu două săli de clasă. În 2005, an dezastruos la examenul de capacitate în tot judeţul Constanţa, primarul de atunci, tot Gelu Iordache, s-a dus la consiliul judeţean şi a cerut fonduri pentru o şcoală nouă în Făurei. Flutura în mâini o hârtie de la inspectoratul şcolar care adeverea că la Făurei promovabilitatea la examenul de capacitate fusese de cincizeci la sută, printre cele mai bune din judeţ, deci merita banii. „Aşa mult? – s-au bucurat conducătorii judeţului. Chiar mai bine decât la multe şcoli de prestigiu din municipiu! Bravo vouă, felicitări!” Şi i-au dat bani de şcoală.

— Meritul este şi al fratelui meu mai mic, spune directorul

Osman. În acel an, în Făurei s-au înscris la capacitate doi elevi. Fratele meu a luat examenul, celălalt a picat. Cincizeci la sută promovabilitate!

Pe uliţa Bucureştiului, mahalaua cu bordeie de lut şi balegă de cal, copiii joacă barbut în colb, pe ambalaje de nes „3 în 1”. Nu arată deloc semnele trecerii prin şcoală.

cele mai frumoase report ale

320

Dintre toţi, doar turcaleţul Boston poate să descifreze ce scrie pe ambalajele de nes. Ţâncul dă şase-şase când vrea.

Fiindcă tovarăşii lui de joacă nici zarurile nu ştiu să le citească.

— E adevărat, nu avem voie să lăsăm repetenţi în clasa întâi. E ordin de la inspectorat. Şi astfel mulţi ajung în clasele mai mari fără să ştie să citească, n-au cum să înveţe ceva, nu mai ţin ritmul, explică directorul şcolii.

Dar şi aşa, fără strălucire la învăţătură, copiii vor deveni alegători în toată regula. Cum desluşesc acum semnele de pe zaruri, vor putea să desluşească şi semnele electorale în buletinele de vot, când vor fi mai mari. Să fie săraci şi proşti, să-i poţi cumpăra cu o

pungă de mălai.

Cam asta spune, cu vorbele lui, moş Ion Doroiman, unul dintre ultimii români din sat. Îmbrăcat într-un veston militar ponosit, cu epoleţii rupţi, cine ştie de unde căpătat, bătrânul pare un general înfrânt şi umilit de un inamic fără onoare.

Primarul Iordache a înţeles bine asta în toate mandatele lui. A cununat şi a botezat, în numele lui Allah, de zeci de mii de lei. Sute de milioane vechi. Dar când ceilalţi candidaţi au început să cumpere voturile cu banii jos, naşul Gelu n-a mai putut ţine pasul şi a ieşit doar viceprimar. Turcii luau şi de la unii, şi de la alţii, şi votau ce nimereau, ieşea cine ieşea, ei tot se alegeau cu ceva.

— Şi aşa s-au dezobişnuit de muncă, zice supărat primarul.

Când a venit consulul Turciei, cu mare alai, să facă o fabrică de covoare în sat, ajutor din partea statului turc pentru comunitate, făureştenii au zis: „Lasă, bre, adu-ne nouă direct covoarele să le vindem". „Dar o crescătorie de pui nu vreţi?" „Lasă, bre, că se fură". Uite, mai Allah în cer, primarul pe pământ şi între ei un cartof

321

vin ajutoare de la străini, cu TIR-urile. Sărim pe ele, le golim, ne îmbrăcăm copiii. Ne mai dă primarul haine de armată, de la unităţile desfiinţate. Mai vine şi Gheorghe

Hagi cu ajutoare. Mai vindem calculatoarele primite de la guvern. Vindem şi pământul primit de la primărie. Că dacă te prinde cu puţină avere acolo, nu-ţi mai iei socialul.

Satul ăsta a tras toată Băneasa în jos.

În campaniile electorale erau vremuri de huzur pentru votanţii din Făurei. Dar nici traiul dintre tururile de scrutin nu era de lepădat. Aproape 90 la sută din populaţia satului primea ajutor social, între 90 şi 250

de lei pe lună. Dar voturile se puteau cumpăra şi altfel.

Alegătorii din Făurei nu dădeau bani pe lemne. Le luau gratis din pădure. Cărau cât aveau nevoie cu un măgăruş înhămat la o cotigă. Nu erau pedepsiţi pentru asta.

Nimeni nu era prost să-şi bage electoratul la puşcărie.

Uliţele au fost pietruite, adică presărate sumar cu piatră, începând să semene cât de cât a drumuri, pe urmă au redevenit uliţe, apoi iar drumuri şi iar uliţe: ce piatră ziua se punea, noaptea dispărea. Apărea în curţi. Nu prea au sătenii garduri, dar au alei pietruite până la

veceurile de coceni din fundul curţii. Cum să fi arestat un sat întreg de alegători fiindcă furau piatra de pe drum? „Mai bagă, dom'le, zece camioane, să ia toţi, să le ajungă!”, s-a dat ordin de la judeţ. Şi s-a băgat. S-a dat. Acum e ceva piatră şi pe uliţe, e ceva piatră şi prin curţi. Şi toată lumea e mulţumită.

— De atâta bine, zice primarul Iordache, populaţia s-a dublat în douăzeci de ani. La Revoluţie erau 800 de locuitori în Făurei. Acum sunt 1600. Ce te faci cu ei?

La întrebarea retorică a edilului răspunde moş Sali cele mai frumoase report ale

322

Sali, şi el analfabet, dar şiret ca un vulpoi. Te faci, zice moşul, că nu-i mai iubeşti. Cum face primarul acum. Observi deodată că le place să stea cu mâna întinsă. Că-s analfabeţi. Că put. Că în toată mahalaua de bordeie de pe deal nu găseşti o periuţă de dinţi. Că brusc ei nu mai sunt turci, ci ţigani turci. N-ai cu cine, bre! Şi atunci, ca şi cum nu i-ai mai cunoaşte, ca şi cum nu ai mai fi interesat de voturile lor, pac! le pui dop la ţeava cu bani.

— Mai bine să ne împuşte şi gata!

De la începutul lui 2011, ajutor social mai primesc doar o sută de familii din Făurei. Celelalte sunt la fel de sărace, dar nu li se mai dă ajutorul doar din motive birocratice.

Un motiv e acela că nu au acte pe bordeiele în care stau şi câte cinşpe, claie peste grămadă. Le-au ridicat fiecare pe unde a prins o bucată de pământ liberă, la marginea satului, pe imaşul comunal. Nu i-a întrebat nimeni de autorizaţie de construcţie, de titlu de proprietate.

Şi asta era tot o formă de a le cumpăra bunăvoinţa şi voturile. Acum o schiţă cadastrală, obligatorie la dosarul social, costă 150 de lei. Un certificat fiscal, cam tot atât. Plus nişte hârtii de la oficiul forţelor de muncă de la Medgidia, la 85 de kilometri. Atâta bănet n-are nici el, onorabilul Sali Sali, a cărui pensie e cheltuită pe mai multe luni înainte, pe caiet, la magazinul lui Gemal. De aceea bătrânul pişicher pretinde un pachet de ţigări pentru un scurt interviu la colţul străzii. Dar să fie neapărat

Pall Mall. Albastru.

Pe sub Făurei trece un fluviu subteran care se varsă în mare undeva pe la Mangalia. Au prospectat nişte geologi trimişi de Rotary

Club. S-au crucit de forţa cursului.

Dedesubt e un fluviu, dar în Făurei tot satul ia apă de la Allah în cer, primarul pe pământ şi între ei un cartof

323

ashai, un izvor leneş din centru. Nu vrea primarul să le tragă apă în curte, strigă toţi. De peste douăzeci de ani li se tot promite că li se va aduce apa sub nas. Curge pe o ţeavă, din deal, de sute de ani, bălteşte şi se împute în mijlocul satului. Şi nu vine nimeni să cureţe locul.

— De ce nu vine nimeni să adune gunoiul din canale?

Când vine câte un se, adică puhoi, ne ia casele la vale.

Să ne facă şi nouă nişte case ca lumea! Să ne dea şi nouă ceva!

Astea le cer mai ales bărbaţii care zi de zi sprijină pereţii magazinelor din centru cu umerii lor puternici.

N-au unde munci nici dacă ar vrea.

— La noi tot timpul e duminică, spune unul.

Anul trecut, în 2010, satul Făurei a adus la bugetul local 1.000 de lei (una mie lei). Atât s-a putut aduna din taxe şi impozite pe terenuri, clădiri şi maşini. Să-i dai în judecată? Ce să le iei? Pe de altă parte, doar două tinere din Băneasa au adus la bugetul localităţii natale de 80

de ori mai mulţi bani. 80.000 de lei. Deocamdată doar pe hârtie. Pentru că încă nu şi-au plătit amenzile pentru prostituţie. Când sunt prinse şi amendate, procesele-verbale ajung la primărie şi se înregistrează ca venit la buget. Nu-i ai, dar teoretic ar trebui să fie încasaţi. Deci primeşti mai puţin de la bugetul central fiindcă ai de încasat bani din amenzi. Aşa e procedura. În fetele astea şi în forţa lor de producţie îşi pun speranţele turcii din

Făurei. Numai de le-ar ţine Allah sănătoase, să aibă spor şi să-şi plătească amenzile!

(Jurnalul naţional, 2011)

324

Un sat se pregăteşte să moară

La numai treizeci de kilometri de Focşani, capitala

„Provinciei europene Vrancea”, te prăbuşeşti în timp, un hău de secole, când ajungi în satul Piscu Reghiului.

Un telefon mobil fără semnal este cel mai înalt semn al civilizaţiei aici.

Domnul Marian Pepene, un cioban de la câmpie, trecut de 40 de

ani, tocmai şi-a găsit de câteva zile nevastă de-a doua în sătucul din Munţii Vrancei şi a adus cu el acest extraordinar aparat pe care din două în două minute îl tot scoate din buzunar, formează un număr, îl duce la ureche. Nu aude nimic. Începe să scuture telefonul ca pe o cutiuţă cu bondari – când vrei să-i faci să bâzâie.

— N-are semnal decât la floare, o liniuţă – se scuză omul.

Adică trebuie să stea fix în dreptul muşcatei din fereastra camerei din faţă, în bătaia îngustă a semnalului, ca să poată vorbi la telefon. Dacă Săftiţa lui mută ghiveciul puţin mai într-o parte, se poate ca minunatul aparat să nu-i folosească la nimic. E un mobil fix.

Cum e iute de picior şi meseria îl poartă prin toate viroagele şi pe toate culmile, domnul Pepene ştie locurile unde telefonul învie. Iar acum, în loc de Tunata ori Malu cu Sare, locurilor le spune O Liniuţă, Două Liniuţe şi chiar Full, mai sus, spre Năruja.

Satul n-are lumină electrică. O dată la câteva zile, când coboară după cumpărături în comuna Reghiu, cale de vreo şapte kilometri, Pepene încarcă telefonul pe la rude. Poate are treabă, poate îl aşteaptă nevasta cu sare, un sat se pregăteşte să moară

325

ca să pună de mămăligă, el n-are de ales, trebuie să stea lângă telefon până se umple.

Săftiţa lui Pepene este fata cea mai mică a lui moş

Fănică Lepădatu. Din opt copii, doar ea a rămas în Piscu

Reghiului ca să aibă grijă de părinţi; de-acum, că s-a întrolocat cu Marian, va pleca şi ea după bărbat, la şes.

Ar vrea să-i ia şi pe bătrâni la noua ei casă, dar moşul nu se dă urnit.

— Nu plec, domnule, de-aici, până nu moare baba, spune moş Fănică. După ce închide ea ochii, poate m-oi muta la Săftiţa… Dacă nu m-oi duce şi eu repede după babă…

Vorbeşte despre moartea lui şi a nevestei ca despre vremea rea, ceva ce ar putea să-l încurce puţin, să-i strice rostul unei zile cel mult, nu al vieţii. Fără nicio tresărire vorbeşte.

Moş Fănică are 84 de ani. S-a născut, a crescut şi a trăit în sătucul ăsta de munte.

— Satul nostru a fugit din ţară, s-a ascuns aici. Ne-a uitat Dumnezeu. Baremi dacă se făcea şi aici colhoz, poate pe coada colectivizării venea şi oleacă de asfalt, oleacă de lumină… Zic unii. Dar

nu ştiu ce spun. Lasă aşa, mai bine că n-a venit.

Mai departe de Focşani n-a fost niciodată, că nici la armată nu s-a obosit nimeni să-l caute prin sălbăticia asta. El tot aştepta ordinul, că i-ar fi plăcut să iasă în lume, dar n-a venit. Aşa a scăpat şi de război, despre care a auzit după ce s-a terminat, când au venit comuniştii în sat, cu puşti şi cu mitraliere, să caute nişte partizani ascunşi, cică, pe-acolo.

— De parcă s-ar fi putut ascunde cineva în sat. Aici cele mai frumoase report ale

326

te vede câinele din ogradă de pe celălalt munte; ce să ascunzi? Numai stuchitul în gură, dar şi pe aista ţi-l vede toată lumea dacă nu-l păzeşti bine – zice moşul, hâtru.

Cât de greu ar fi trăit, acum totul e însutit mai greu fiindcă bătrâneţea l-a ros, a ajuns o mână de om, abia se vede dintre găini. În plus, şi sufletul i-a cam îmbătrânit de când Constantina, femeia lui, zace la pat, iar el trebuie să aibă grijă de dânsa ca de un copil de ţâţă.

Bătrâna nu mai mişcă un deget de paişpe ani. S-a întâmplat atunci că o noră de-a ei a făcut infarct şi i-a murit în braţe…

Aici aşa mor oamenii: odată cad în mijlocul ogrăzii, sau îi ia moartea în somn, fiindcă nu obişnuiesc să se ducă la doctor, nici nu ştiu ce boli au. Iar când mor, sunt înmormântaţi altfel decât ceilalţi creştini, adică se face întâi praznicul, cu mortul alături, se dau pomenile, şi abia după aceea se duc toţi cu sicriul la groapă. Fiindcă nu există cimitir în sat. Mortul trebuie dus tocmai la

Şindrilari, la opt kilometri. Iarna nu se poate ajunge în

Piscu decât pe jos, vara şi cu căruţa, dar tot e greu de mers pe drumeagurile strâmbe săpate în carnea muntelui, pe unde a lăsat muntele să i se urce oamenii în spinare:

rupi osiile prin gropi şi prin pietroaie. După îngropământ, neamurile din alte sate se duc direct pe la casele lor, pe lumină, cât se mai văd cărările prin pădure.

— De la sperietura aceea, continuă moş Fănică, dar şi de la durerea ei, când a văzut că a murit nora Arsinia, la care ţinea ea tare, baba mea a înţepenit. Pe loc. Şi de atunci nu s-a mai dat jos din pat. La spital n-am dus-o, că ce să-i facă doctorii la aşa caz? Dacă ai anchilozat, gata!

După vreo doi ani a venit o doctoriţă pe aici, a văzut-o şi a un sat

se pregăteşte să moară

327

zis şi dânsa că n-are nimeni ce-i face. Nici nu trebuie să fii doctor ca să îţi dai seama de asta. Acum, na, eu sunt dator s-o îngrijesc până în ultima zi, cât a ţine-o Dumnezeu, că e femeia mea, nu pot s-o las – încheie moşul; şi întoarce capul în vânt. Iar vântul, complice cu omul muntelui, îi zvântă repede lacrimile din ochi.

Când i se mai domoleşte tremurul din glas, moşul îşi cere iertare că nu mă poate primi în casă. Într-o cameră zace bătrâna lui; acolo e ceva ce nimeni n-ar trebui să vadă.

Nu intră decât el şi Săftiţa, cât mai stă şi ea pe-acasă. Iar în cealaltă cameră tocmai a dihocat un pat şi îl întocmeşte acum la loc, e deranj mare. Aşa că stăm afară, în cerdac.

Toate casele din Piscu Reghiului sunt la fel: cu două odăi pe părţi, o tindă la mijloc şi cerdac în faţă. De sute de ani aşa se fac casele aici şi nimeni, niciodată, n-a construit şi după alt tipic. În casele astea trăiau cândva şi câte zece suflete.

Acum în Piscu Reghiului totul e îmbătrânit şi într-o rână. Şi casele, şi oamenii. Prin ’90 erau patruzeci de case locuite. Acum mai sunt cincisprezece, unele cu câte un singur suflet, un bătrân bântuind ca o arătare prin bătătură, şi toate-s crăpate pe la colţuri, fiindcă pământul de sub ele se duce încet la vale, casa se duce într-o parte, acoperişul în alta, la unele vezi câte un perete căzut, şi prin spărtură zăreşti câte o vacă rumegând la iesle, la altele geamurile stau câş, cerdacul e crăpat, gardurile-s de mult căzute la pământ şi nimeni nu le mai ridică la loc.

Doar casele astea, în Piscu – şi nimic altceva. Nici măcar un chioşc. Nu şcoală, nu dispensar, nu fierărie, nu moară. Până astă-vară oamenii din Piscu încă mai măcinau porumb la râşniţa de piatră a lui moş Fănică Lepădatu.

— Acum am destituit-o, zice moşul. Măcinăm în cele mai frumoase report ale

328

Şindrilari sau cumpărăm făină gata măcinată de jos, din comună.

Moş Ştefan Lepădatu are râşniţa de la tatăl lui, tot

Ştefan. Şi tatăl o primise la rândul lui de la taică-său, tot

Ştefan. Bunicul făcuse râşniţa, pe la sfârşitul secolului al nouăsprezecelea, ca să înlocuiască o râşniţă spartă, făcută cândva de

alt Ştefan Lepădatu, fiu al unui alt Ştefan

Lepădatu, căci în familia lui moş Ştefan se întinde un şir lung de bărbaţi, toţi numiţi Ştefan, până în adâncurile vremurilor, poate până la Ştefan cel Mare sau şi mai înainte. Şi-au tot dat de la unul la altul o râşniţă, în sat s-a auzit scrâşnetul pietrei înainte de clocotul mămăligii, neîntrerupt, din acele timpuri şi până în zilele noastre.

Şi aici s-a terminat. Râşniţa zace acum desfăcută, piatră lângă piatră, sub un copac în spatele casei. „Destituită”.

— Râşniţa merge, că piatra nu se strică, nu iese din garanţie, dar cine mai are putere în tot satul ca s-o învârtă?

Am rămas numai noi, moşnegii. Când e drumul înfundat şi nu se poate merge la moară, o pun la loc şi macin încet la dânsa. Pun piatra pe scaun, trag la hadarag, fac mălai ca să scap din foame. De câte-un pui de mămăligă încă mai am putere, se laudă bătrânul.

Îşi mai dă putere cu câte un păhărel de rachiu. Şi rachiul tot singur şi-l face. La un căzănel de tuci, cu capac de lemn. Îl suie pe pirostrii – „chirosteie” zice el –, îl umple cu borhot de perje, pune capacul de lemn şi-l pecetluieşte cu mămăligă frământată cu cenuşă, ca să nu răsufle, pe urmă dă foc tare dedesubt şi rachiul se alege atunci din carnea putrezită a perjelor, urcă prin serpentina de aramă şi, după ce se răceşte într-o putinică cu apă de la pârău, picură limpede şi plin de putere în butelcuţă.

Cazanul e acolo, sub şopron, de când se ştie moşul un sat se pregăteşte să moară

329

pe lume. Cam tot ce e pe lângă casă e vechi; sunt lucruri rămase de la tatăl lui, de la bunei, lucruri făcute parcă să dureze cât munţii. Din lemn, din piatră, din lut, din fier, din ceea ce muntele nu le-a dat oamenilor, cum se spune, ci a lăsat să i se ia.

O schimbare în viaţa lui moş Fănică şi a satului era să se întâmple când un băiat de-al lui i-a adus din Italia un generator de curent, pe benzină. A dracului şmecherie, mergea! Când s-a aprins becul în casă, o lumină mare s-a scurs pe toată valea, moşnegii au ieşit din case şi s-au uitat spre geamul lui Lepădatu ca la steaua Buneivestiri.

Atât: câteva clipe de lumină, pentru prima oară în istoria satului, apoi maşinăria a început să tuşească şi s-a oprit, flăcările plăpânde ale lămpilor au înmugurit iar în întuneric, prin sat. Şi de atunci maşinăria

n-a mai mers niciodată.

Bezna s-a întors la ea acasă.

Moşul îşi aminteşte cu un oftat de acel moment magic.

N-a fost să fie.

Îşi aduce din casă un fluier şi vrea să-i zică o doină, ceva de jale. Dar fluierul, uscat de atâta necântare, e crăpat şi scoate prin despicături ţipete ascuţite de jivină rănită.

Bătrânul nu se lasă. Înfundă crăpăturile cu scuipat şi din fluierul din lemn de prun, şi el vechi cât satul, începe să curgă o doină, un fel de bocet care umple munţii. Zice că aşa a înfruntat el singurătatea în cătun: cu fluierul, cu icoana şi cu opaiţul său, mai nou, cu lampa. Şi aproape că nici nu şi-a dat seama când a îmbătrânit.

La celălălt capăt al vieţii, Maricela Lăbunţ, o fetiţă de opt ani, înfruntă şi ea, în felul ei, asprimea traiului în satul de munte. Iat-o, o mogâldeaţă înotând prin noroiul amestecat cu gheaţă, pe uliţă – mai degrabă o cărare ceva cele mai frumoase report ale

330

mai lată. Vine de la şcoală. Ea e singura elevă din sat. Mai are o soră mai mică, la grădiniţă. Alţi copii nu mai sunt în

Piscu. Fetele se duc în fiecare zi la Reghiu, pe jos, şapte kilometri dus, şapte întors, prin pădure. Şcoala din comună are un microbuz şi un Aro, dar astea nu pot ajunge în sat nici vara, darămite când e zăpadă sau noroi. Numai maşinile 4 X 4 se pot încumeta spre Piscu şi numai când e drumul uscat. De altfel, şi eu a trebuit să las maşina redacţiei în faţa primăriei şi să urc pe jos, călăuzit de un localnic. Aşa că fetiţele frământă zilnic glodul până la şcoală şi înapoi.

Nu se tem de animale. Umblă nişte mistreţi pe-acolo, fac stricăciuni prin păpuşoii împrăştiaţi pe nişte petice de pământ, iarna umblă pe la coşare, dar nu se dau la om. Uneori, mai ales iarna, când pleacă din sat pe întuneric ca să ajungă la opt dimineaţa la şcoală, tatăl lor.

Răduţ Lăbunţ, le însoţeşte o bucată de drum. Pe urmă îşi vede de munca lui. Umblă cu boii prin pădure, trage câte un buştean până jos, în Şindrilari, îl vinde şi rămâne cu zece, douăzeci de lei pe zi.

Din asta trăiesc oamenii aici: au păduri şi vând lemn.

Mai au pământ la şes, la 40 – 50 de kilometri, primit de bunicii şi de străbunicii lor după primul război mondial, şi îl arendează. Iar cei mai în putere îl lucrează singuri.

Când e de prăşit sau de cules, se duc la câmp cu căruţele şi rămân acolo, trăind în căruţe, o săptămână-două, până termină treaba.

Toată truda lui Lăbunţ e pentru fetele lui. Să le cumpere mâncare, haine şi gaz de lampă. Un copil din vârful muntelui n-are nevoie de mai multe.

— Gazul e cel mai important, zice Răduţ Lăbunţ. La un sat se pregăteşte să moară

331

vremea asta de iarnă, fetele pleacă pe întuneric şi se întoarnă pe întuneric. Trebuie să aibă gaz în lampă ca să vadă să se îmbrace, să-şi facă temele. Vreau să înveţe carte şi să plece de-aici, să trăiască omeneşte în altă parte.

Şi zgâtia de Maricela, cea mare, învaţă pe rupte. Are numai „Foarte bine" în carnet şi nu lipseşte niciodată de la şcoală. Când chiar nu se poate merge pe jos, când glodul sau omătul o înghit pe drum, copila rămâne la o rudă, pe lângă şcoală, şi tot nu pierde vreo zi.

Când fetiţele ajung acasă, bunicul lor, Nicolae

Lăbunţ, le smulge din glod, le curăţă încălţările şi le dă să mănânce. Apoi Maricela îşi aprinde lampa şi îşi face temele. N-are când să se joace, fiindcă drumul până la şcoală şi înapoi îi mănâncă aproape tot timpul liber. Numai în vacanţe, când nu e cu viţeii la păscut prin pădure, se învârte cu o bicicletă micuţă pe tăpşanul din faţa casei, singura bucată de teren drept, sau se joacă în ogradă cu un ceas stricat, legat cu aţă de stâlpul cerdacului. Îi spun că aici, în sat, timpul pare că stă pe loc fiindcă, uite, e legat de stâlp. Ea se uită la ceasul auriu, unul mare, cu cadranul cât turta, cu limbile înţepenite, şi râde, spune că odată şi odată va dezlega ea timpul: când va creşte mare şi va ajunge la nod. Vrea să se facă doctoriţă la oraş.

De asta învaţă. Şi iar râde. Iar când râde, pistruii fug, se îndepărtează unii de alţii şi faţa ei se luminează.

Fetiţele lui Lăbunţ sunt fetiţele întregului sat. Când trec ele spre şcoală, bătrânii ies în cerdac şi le însoţesc din priviri. Le conduc din privire în privire, le predau de la unul la altul până la capătul satului. O casă ici, una la jumătate de kilometru mai încolo. După ce trec de ultima casă, a mătuşii Stanca a lu' Bouroş, mai au vreo trei kilo cele mai frumoase report ale

332

metri până la şcoală. De acolo, prin pădure, le însoţesc

rugăciunile bătrânei.

— Toţi din sat le iubim tare pe fetiţele astea, spune mătuşa Stanca stăpânindu-şi cu mâna dinţii de viplă. E mare lucru că merg la şcoală. Noi, bătrânii, n-avem carte, nu citim. Ş-apoi ne gândim şi noi că, iaca, avem urmaşi aici, poate nu o să dispară de tot satul nostru. Dacă acum a ieşit moda aşa, cu învăţatul, atunci să înveţe.

Stanca Bouroş, când o întreb câţi ani are, se bâlbâie.

Zice:

— Stai mai bine să aduc buletinul.

Vine repede cu actul şi mi-l arată. Are 78 de ani.

A învăţat două clase. Când era ea mică, era o şcoliţă în sat, într-o casă, cu un învăţător pentru toate clasele.

Dar s-a desfiinţat şcoala aceea de mult şi copiii au fost nevoiţi să meargă jos, în Reghiu. S-a terminat şi cu învăţătura în sat. Două clase i-au fost de ajuns să prindă buchea, citea binişor din abecedar, însă a uitat cu timpul.

De 70 de ani n-a mai citit un rând. Nu e nevoie de aşa ceva în satul ăsta de munte, unde tot ce trebuie să ştie un om ca să trăiască se învaţă de la cei mai mari, trăgând cu ochiul şi făcând cu mâinile, aşa cum furi o meserie.

Până acum câţiva ani mătuşa Stanca a avut un radio cu baterii şi mai auzea ce se întâmplă pe lumea asta mare, construită în chip tainic în jurul cătunului Piscu Reghiului.

Şi, de altfel, la ce bun să ştie ea ce se întâmplă? Fiindcă, a observat dumneaei, întotdeauna totul se întâmplă în altă parte şi niciodată nu atinge în vreun fel traiul în Piscu. Nu conducătorii, ci Dumnezeu are grijă de sat. Azi nimeni nu mai are radio în sat. Bateriile sunt scumpe, iar drumul până la chioşc, în comună, e lung şi anevoios.



— Era mai bine înainte de război, măcar aveam prăvălie cu de toate în sat, nu trebuia să ne rupem picioarele până în Reghiu pentru un pumn de sare. De lumină… de lumină tare m-am mai rugat, să avem şi noi lumină în satul ista. Pe întuneric am fost, pe întuneric am rămas.

Cele patru fete ale Stanchii lu' Bouroş au făcut câte două, câte

patru clase, şi asta nu le-a oprit să se mărite cu oameni gospodari, de la şes, să aibă copii frumoşi şi deştepţi, case mari şi bogate, cu lumină şi cu toate aparatele electrice de care poate avea nevoie un om.

— Când mă duc la fetele mele, la televizor nu mă uit.

Numai prostii se spun acolo, lucruri care nu-l ajută pe om cu nimica. Televizorul e pentru oameni care n-au ce face. Mai mult de două zile nu pot să stau la fete, eu aici sunt obişnuită, cu treaba pe lângă casă, cu găinile mele, cu oiţele…

— Vine veterinarul pe-aici?

— Vine, vine, cum nu? Urcă pe-acolo, pe cărare.

— Şi preotul?

— Şi preotul vine.

— Ia uite! Înseamnă că e ca la oraş. Numai tramvai vă mai trebuie!

— Dar crezi că nu ne-ar zice şi de tramvai, numai ca să-i votăm? Nu scăpăm de asta. Vine comisia cu cutia la poartă şi ne pune să votăm.

— Matale pe cine ai votat preşedinte?

— Pe Bălcescu.

— Bălcescu şi mai cum?

— Bălcescu Neculai. Adică nu ştii?

A pus ştampila pe Bălcescu, aşa ştie ea, acolo unde i-au arătat nişte binevoitori din comisie. De alţi politici cele mai frumoase report ale

334

era n-a auzit. Grijile ei sunt altele: patru oi şi cinci găini.

După ce le dă de mâncare şi mai grijeşte puţin prin casă, ca femeia, nu mai are nimic de făcut în gospodăria ei sărăcăcioasă.

Iese în cerdac şi se uită la cer. Un cer mohorât acum, parcă sufletul satului s-a ridicat din trupul lui vlăguit şi pluteşte deasupra.

(Cotidianul, 2009)

335

Cizmăria salvează România

În Vicovu de Sus, comună suceveană transformată peste noapte în oraş, din pix, oamenii sunt de două feluri:

care fac pantofi şi care nu fac pantofi. Primarul Gheorghe

Schipor spune că la doi-trei ani după Revoluţie, nu chiar la fiecare casă, dar tot la a doua găseai un cizmar.

Mergând pe stradă, îi auzeai pe meşteri cum ciocăneau în

atelierele lor strâmte, poc-poc, parcă te-ai fi plimbat printr-un uriaş ceasornic sărit de pe fix. Cu timpul, micile ateliere casnice – de multe ori însemnând doar o măsuţă, ziua trasă la geam şi noaptea împinsă sub pat – au fost înghiţite de făbricuţe. Utilaje gălăgioase şi neobosite au înlocuit potricala, raşpa sau fonerul: unelte de mână neschimbate ca formă şi utilitate de la apariţia cizmăriei.

În 2008, când criza încă nu lovise, cizmăria era la apogeu în Vicovu de Sus. În afară de cizmarii individuali existau peste 60 de firme înregistrate, cu 3.000 de angajaţi la vedere şi cu încă vreo 400 – 500 la negru, plus cine mai ştie câţi alţii în aşa-numita industrie orizontală – reţeaua care aprovizionează cu materie primă atelierele şi fabricile de încălţăminte. Era bine, Vicovul trăia pe picior mare, bine încălţat. Acum, de când criza i-a bătut cuie în tălpi, oraşul – să-i zicem aşa, ca-n acte – a mai rămas cu doar 42

de firme, multe doar pe hârtie, şi numai cu jumătate din meseriaşii din vremurile bune. Dar şi aşa, tot din cizmărie se ţine. Oraş monoindustrial, cum ar veni.

Într-un fel, Stalin e de vină pentru asta. Când a tras cu creionul pe hartă să-şi ia o bucată de ţară de la noi, după cum se înţelesese la împărţeală cu Hitler, Stalin a cele mai frumoase report ale

336

lăsat vatra Vicovului de Sus la români, iar pământurile satului le-a trecut la sovietici.

Rămaşi fără pământ, vicovenii au lăsat plugurile să ruginească în hambare, au vândut caii – frumoşii lor cai, strălucind de forţă şi sănătate în harnaşamentele lor somptuoase –, şi unii, navetiştii, s-au dus să taie cherestea la gaterele din Rădăuţi, Putna, Gălăneşti, Brodina, iar alţii să robotească la ferma partidului comunist. Cei mai mulţi munceau sezonier la marile ferme din Timiş.

Constanţa, Iaşi. Plecau primăvara cu tot calabalâcul casei după ei şi se întorceau pe ninsoare. Erau căpşunarii Epocii de Aur. Câţiva s-au apucat de meşteşuguri. Din motive nu întru totul elucidate, dintre toate meşteşugurile cu care vicovenii rămaşi pe loc încercau să-şi câştige pâinea s-a desprins cumva cizmăria, într-o vreme când ţara era condusă de un cizmar. Pantofii de Vicov sunt astăzi un brand, cum se spune. Dacă un român nu se încalţă de la chinezi sau de la Paris, se prea poate să aibă în picioare încălţări făcute la Vicov. Pe eticheta din pantofi poate să scrie Marelbo, Nicolis-Prod, Icosil, Elpis, Geoviss,

Pesalvis.

Mocasino Shoes, Eduardo 24, Epa-Flex, Alex Shoes.

Iedera şi aşa mai departe.

La rădăcina acestei încrengături de cizmari din Vicov stă un ucrainean, Vasili Socolovschi. A trecut apa Sucevei prin anii ’30 şi s-a aciuat cu măsuţa lui de cavaf în casa unei bucovinence, o văduvă tinerică. Nu era un cizmar oarecare, un strâmbă-cuie, ci, spun bătrânii, un artist al calapodului. Nu cosea opinci şi nu pingelea ciubote făcute de alţii nici dacă îl plăteai cu aur. Zvârlea cu ciocanul după tine dacă-l băteai la cap pentru lucrări mărunte.

Astea erau pentru calfe, nu pentru el! Făcea cu mâinile cizmăria salvează România

337

lui, de la zero, pantofi uşori, de damă, nici nu-i simţeai în picior, cizme potcovite, de bătut toloaca la horă, bocanci grei, de răzbătut prin glodul uliţelor şi de hâit la buşteni, în pădure. În Vicovu de Sus întâlneşti bătrâni care mai poartă şi azi, la sărbători, cizme făcute cândva de Socolovschi.

Le ţin pe şanuri de lemn şi le ung din timp în timp cu untură de gâscă, nici nu zici că au trecut 60 – 70 de ani de când au ieşit din mâinile meşterului.

Socolovschi a avut doi ucenici: pe Costănel Băhnean şi pe Petru Calancea. De la aceştia au învăţat meserie câţiva săteni, deveniţi patronii făbricuţelor de azi, patronii i-au învăţat pe alţii, şi tot aşa, de s-a ajuns la mii de cizmari. Cei mai tineri au şi patalama de confecţioneri de încălţăminte – aşa se numesc cizmarii cu ştaif birocratic.

Au făcut un curs de calificare mai mult de formă, că meseria o ştiau dinainte, de la cei mai bătrâni. Au venit în Vicov nişte domni scorţoşi, de la firme de reconversie profesională, s-au uitat la ei cum dau din mâini şi le-au scris pe loc diplome. Să fie acolo.

Costănel Băhnean s-a mutat de mult în America, la copiii lui. Nu mai trebuie să bată la calapod. Îşi trăieşte acolo bătrâneţile fără nicio grijă, plimbându-se prin oraş cu adidaşi uşori în picioare. Celălalt meseriaş, Petru Calancea, zis Sofron, ca să se deosebească de atâţia alţii cu acelaşi nume, a rămas acasă.

Moş Petru, maestrul, este veriga dintre vicovenii care fac pantofi şi cei care nu fac: el a pantofărit, dar acum nu mai poate.

— Mi-a plăcut straşnic potlogăria asta, dar dacă

Dumnezeu mi-a luat ochii… Cu dreptul nu mai văd deloc, cu stângul numai zece la sută. Dacă vreau să merg cele mai frumoase report ale

338

undeva, trebuie să mă ia cineva de oişte ca să nu dau în gard, spune bătrânul.

De vreo şapte ani n-a mai pus mâna pe scule şi asta ar fi cam singura lui supărare. Altfel, e un moşnegel iute şi hâtru. A sărit peste pârleazul bătrâneţii ştrengăreşte, într-un picior, iar acum, la 76 de ani, şi-a luat nevastă cu treizeci şi ceva de ani mai tânără şi stă cu ochiul stâng pe ea, să nu i-o încalţe alt cizmar. O ţine din scurt: zece la sută din ochi, restul din auz şi din pipăit.

Moşul şi-a pregătit mormântul în cimitir. Şi-a pus nevasta să i-l vopsească. Zice că a ieşit frumos, nu-ţi mai vine să pleci. Crucea şi sicriul şi le-a pus la îndemână, în pod. Şi cu asta a scăpat şi de ultima grijă pe lume, nu i-a mai rămas decât să aştepte liniştit să-l ia dracu'.

— Văleu, o să vină Sarsailă şi-o să mă ia de la pieptul nevestei, o să mă plimble prin iad cu şareta – profeţeşte moşul râzând. În rai nu cred că mă primeşte Sfântul

Petru, tizul meu, că tare am păcătuit. Mi-au plăcut mult femeile. Când veneau la mine să le fac ciuboţele, de trei ori le luam măsura, mai sus, mai sus, până le vedeam irul piciorului. Am ciocănit pe calapoade străine, păcatele mele. Na, asta mi-a fost meseria, ce să fac?

Ultima pereche de pantofi a făcut-o pentru el, mai mult pe achipuite, să aibă pe lumea cealaltă. Pantofi de lac, de fală. Pentru că, fără nicio îndoială, şi dincolo tot pantoful îl face pe om, ca şi aici. N-are cum altfel. Te uiţi la încălţămintea omului şi una-două ştii cine e şi ce hram poartă. Că e trândav sau vrednic, ager sau încet la minte, bine crescut sau fără bun-simţ, avut sau lipit pământului, orăşean sau de la coada vacii, toate se cunosc pe încălţări.

După ce şi-a făcut pantofi de veci, moş Petru şi-a vândut vaca, a scos de la saltea ce mai avea strâns din cizmăria salvează România

339

pensie şi s-a dus la Iaşi să se opereze la ochi. Spera că va mai putea meşteri în continuare. Doctorii i-au scos un ochi – povesteşte moşul –, l-au curăţat ca pe un conduraş de mireasă după ce-a fost tămânjit prin colb şi i l-au pus la loc.

— Mi-au zis: „De-amu ai să vezi ca când erai copchil!”

Şi m-au dus la reanimaţie să mi se prindă ochiul. Da’ de unde, că vedeam şi mai rău decât înainte, adică nu vedeam.

Şi au văzut şi ei că nu mai văd. I-am auzit cum vorbeau: „Măi, hai să-i dăm omului o parte din bani înapoi, că nu ne-a reieşit operaţia”. Ei credeau că dorm şi n-aud. Mi-au dat înapoi 150 de lei, din 2000, cât le-am dat eu. Da’ se cheamă că tot am venit cu un ban acasă!

Mi-au spus că trebuie să mă operez în Germania. Mă costă

30.000 de euro. Ei, să mă aştepte nemţii, că acuşica vin cu traista de bani, numai să-mi vând câinele şi nişte limbi de pantofi din pod!

De la cizmărie şi-a stricat vederea. A cusut la căpute până i s-a întunecat în faţa ochilor. Taică-său l-a dat de mic în ucenicie la ucrainean, la Socolovschi. Erau zece fraţi în casă, nu le ajungea fâşia ogor de peste apa Sucevei:

cineva trebuia să mai câştige şi altfel un franc, nu doar scurmând pământul.

— M-a dat pe mine la cizmărie că m-a văzut destoinic la cusut. La clacă ieşeau lucruri frumoase din mânurile mele.

A ucenicit mult. Abia pe la 18 ani putea spune că ştie meserie. Adică să ia o bucată de piele şi să facă din ea un pantof, o cizmă, o sandală. Că ăla care doar bate cuie în tălpi şi pune pingele nu se cheamă cizmar, e un cârpaci.

Bun şi el, ca tot meseriaşul care umple o nevoie oarecare, dar nu cizmar.



În armată a fost şef de atelier. Ajutoarele lui reparau bocancii răcanilor, el lucra pentru ofiţeri şi pentru nevestele lor; a observat la ele că picioarele, mai sus de genunchi, erau la fel ca la nevestele de civili.

— După armată am muncit toată viaţa la măsuţa asta, până nu am mai văzut, spune moş Petru bâjbâind pe sub pat după scăunel şi aşezându-se cu grijă, ca pe ace. Dar o dată ce atinge scăunelul şi pune palmele pe măsuţă, parcă se conectează la curent: începe să turuie de-l frig buzele, iar mâinile oarbe umblă sigure prin sertare şi apucă, una după alta, uneltele cu care el a muncit toată viaţa, le înşiră pe un şorţ de piele întins pe pat: foarfeca de tăiat piei, potricala de făcut găurele, raşpa cu care cizela dosul pielii, falţul cu care trăgea şi întindea căputa,

masatul de ascuţit cuţitele, compasul, ciocanul, dalta. Toate făcute de nişte ţigani din Buzău demult, demult, când ţiganii încă mai umblau cu şatra din sat în sat, porneau foalele şi se apucau să descânte fierul pe nicovală, făceau tot ce-i trebuia omului în gospodărie, de la ace de cusut până la unelte agricole.

În afară de sculele de la fierarii nomazi mai are o maşină de cusut Köhler, de dinainte de război, lucru nemţesc care mai merge şi acum, şi un foner. Fonerul este un os de la antebraţ, radiusul. Era greu să faci rost de aşa ceva, numai când se dezgropau morţii la şapte ani şi numai la înţelegere într-ascuns cu groparii, că altfel nimeni nu i-ar fi dat o bucată din mamă, din tată, ca să îndrepte cutele pantofilor cu ea. Fiindcă numai osul de om e atât de rezistent şi atât de fin, spune moş Petru, dând cu fonerul peste obraz, încât să netezească pielea fără să o roadă, fără să-i întunece strălucirea.

Bătrânul spune că un pantof lucrat de mână, zile şi cizmăria salvează România

341

nopţi, are în el ceva din sufletul celui care l-a făcut. Altfel îl încalţi şi altfel îl porţi când ştii că pe fiecare bucăţică de piele au trecut mâinile meşterului, că fiecare cusătură i-a mai luat ceva din vedere, că o picătură din sângele lui, când s-a înţepat cu suvacul, a rămas pe talpă, sau o broboană de sudoare, când ştii că sfoara fină care desenează flori pe carâmbi a fost umezită cu limba, când vii acasă la cizmar şi primeşti încălţările din mâinile lui, cu grijă şi cu bucurie, cum primeşti copilul de la moaşă. Cizmarul îţi ia măsura cu creionul în jurul piciorului, pe o foaie dintr-un registru uriaş, şi îţi tocmeşte pantoful după piciorul tău, mai mare sau mic, mai strâmb sau normal. Încalţi ceva făcut pentru tine, nu ceva ce ţi se potriveşte din grămadă.

Cizmarul bun nu-ţi încalţă piciorul, ci îi adaugă ceva.

Nicio pereche de pantofi făcută de cizmar nu seamănă cu alta, chiar dacă au fost lucrate după acelaşi tipar. Nu e ca şi când apeşi pe un buton şi la capătul liniei de producţie ies o sută sau o mie de pantofi absolut identici, nu e ca atunci când iei încălţămintea din raftul magazinului.

Petru Calancea a creat vreo trei sute de modele de încălţăminte, mai multe decât au azi în portofoliu unele fabrici din Vicov. Când se uita la faţa omului, ştia ce-i trebuie, ce i se potriveşte. Pentru oamenii deosebiţi făcea modele deosebite. Îi veneau în cap fără nicio sforţare,

parcă le visa, şi le desena pe carton. Apoi lua pielea şi o decupa cu foarfecul după tipar. În două-trei zile, muncind zi şi noapte, dădea gata o pereche de încălţări. Toate modelele create de el le păstrează în pod. Nu trebuie decât să pipăie cartoanele, unele mâncate de cari, şi poate să spună ce model e, când şi pentru cine l-a făcut, chiar dacă în peste cincizeci de ani de cizmărie a făcut mii de cele mai frumoase report ale

342

perechi de încălţăminte de toate felurile. Nu dovedea el să lucreze câte comenzi avea.

— Veneau la mine şefi de la partid, de la ceapeu, miliţieni, judecători, avocaţi, toţi, ca să le fac pantofi buni, îşi aminteşte moşul. Veneau numai noaptea, pe furiş, cu pielea de viţel sub braţ, că nu-mi ajungea câtă-mi repartiza de la stat. Dacă te prindea atunci cu o piele, ajungeai la puşcărie, nu era de şagă. Asta nu mi-a plăcut la

Ceauşescu, stricteţea asta, plus că a făcut de râs meseria de cizmar. În rest, a fost bine pe vremea lui şi chiar îmi pare rău după el, poate dă Dumnezeu şi ne vedem în iad.

Moş Petru Calancea n-ar purta încălţăminte de fabrică nici dacă i-ai lua şi restul de vedere, zece la sută, cu care mai zăreşte o pată de lumină spălăcită şi conturul rotunjor al nevestei. Nu mai poate nici să-şi repare pantofii.

Dar nu-şi face griji, fiindcă îi sar în ajutor foştii lui ucenici şi ucenicii ucenicilor lui.

Dintre toţi băieţii pe care i-a învăţat meserie, cel mai aproape îi este Constantin Schipor, Costan. Într-atât îl îndrăgeşte, încât îi iartă că s-a depărtat de adevărata cizmărie şi s-a apucat de scos încălţăminte, în chip ruşinos, pe bandă rulantă, în făbricuţa din curtea casei.

Constantin Schipor este, după Socolovschi şi Petru

Calancea, din a treia generaţie de cizmari din Vicovu de

Sus. După standardele meseriei, a fost un cizmar precoce.

În clasa a cincea a intrat ucenic la Petru Calancea şi peste numai patru ani, dacă nu se laudă, putea să facă o pereche de pantofi buni.

— Am tras tare să învăţ cât mai repede – îşi explică râvna fostul ucenic, patronul de azi – fiindcă meşterul era aspru cu ucenicii. Toţi voiam să scăpăm mai curând de dânsul. Dacă el credea că nu ai talent pentru aşa ceva, cizmăria salvează România

343

nu te mai primea în atelier. Dacă îi stricai o bucată de piele, îţi

dădea peste degete, rămânea unghia pe calapod.

Nu glumea. Cei rămaşi lucram cu el cam două ore pe zi, pe urmă ne punea să cărăm apă, să adăpăm vitele, să spargem lemne, să rânim gunoiul din grajd. Făcea şi asta parte din instrucţia noastră. Noi îi făceam toată treaba în gospodărie, că el era ocupat cu pantofăria. Era artist!

În 1968, la cincisprezece ani, Costică Schipor a trecut examenul în faţa meşterului Petru Calancea-Sofron cu o pereche de pantofi de soacră. Pantofi din cei mai buni, pe care, la nunţile din părţile Bucovinei, soacrele îi primesc din partea ginerelui.

A plecat să lucreze la Guban, marea fabrică de încălţăminte din Timişoara. Acolo a luat şi certificatul de calificare la locul de muncă – o hârtie care nu i-a folosit niciodată la nimic –, acolo a făcut şi liceul la seral.

În 1985 s-a întors în Vicov şi a început să facă încălţăminte de unul singur, la negru. Se ducea cu câte o geantă de pantofi în Valea Jiului, unde erau salarii mai mari, şi îi dădea pe toţi între două trenuri: cobora din unul, vindea tot, rapid, şi cu următorul se întorcea acasă.

Era cam riscantă munca la negru. Ştia de la moş Petru

Calancea cum să facă rost de piei de la ciobanii din munte fără să afle miliţia. Şi când se întâmpla să fie luat la rost – de unde are pielea? de ce n-a predat-o la stat? –, o pereche de pantofi buni, lucraţi de mână, făcea minuni într-o vreme când încălţămintea din magazine te ţinea numai până acasă ori până la prima ploaie. Era epoca aşa-zişilor „pantofi de mort”, pantofi pe care nu-i puteai încălţa decât o dată, dar nici atunci să mergi departe cu ei. Doar până pe lumea cealaltă – doi metri mai în jos.



După Revoluţie, cizmarul clandestin a ieşit la lumină şi, asemenea altor ucenici şcoliţi de Costănel Băhnean sau de Petru Calancea, a început o afacere. Întâi de unul singur, vânzând pantofii din uşă în uşă. Muncea zi şi noapte, nu i se mai deosebea pielea din palme de pielea pantofilor. Doar piele, precizează patronul. În Vicovu de

Sus nici ageamiii nu fac încălţăminte din alt material decât din piele. Dacă ar apărea vreunul cu o maşină de turnat papuci de plastic, ar fi dat afară din sat – că nimeni nu-i spune oraş Vicovului de Sus.

Pe urmă şi-a luat nişte maşini la mâna a doua din Italia şi s-a

extins. A transformat repede magazia din curte într-o făbricuţă, Icosil, în care acum muncesc 14 angajaţi.

De toţi ar fi 24, dar ceilalţi sunt în concediu, mai ales de maternitate. În Vicovu de Sus natalitatea întrece în dinamism industria încălţămintei. Şi asta pentru că potenţa este o trăsătură de breaslă, susţine moş Petru Calancea, dându-se exemplu chiar pe sine, fără modestie, în vreme ce alţii pun sporul demografic pe seama pocăiţilor.

Patronul firmei Icosil n-are în pod, asemenea maestrului său, o colecţie de modele proprii. Lui i le concepe un designer din Suceava, absolvent de Arte Frumoase. Îi plăteşte 300 de euro pe un model. E puţin, dar aşa merge piaţa. Artistul e nevoit să lucreze şi în Germania, două luni pe an, în agricultură. De altfel, mai toţi cizmarii mici din Vicovu de Sus fac anual un stagiu de două luni în agricultura Germaniei fiindcă acasă nu câştigă decât salariul minim pe economie şi, la unele firme, câte un bonus de patru-cinci perechi de pantofi pe an.

Salariile sunt mici pentru că veniturile firmelor sunt mici. Aproape toată materia primă e adusă din import 

— Şi asta îi cam strânge la portofel pe patroni. Bucovinenii cresc animale, deci ar fi de unde piei, dar la cizmari nu ajung. Pentru că în România există numai doi mari procesatori şi amândoi plătesc în bătaie de joc. Ţăranii nu umblă jumătate de ţară cu pielea în băţ ca să obţină pe ea mai puţin decât îi costă biletul de tren. Pe de altă parte, tăbăcăriile mici din zonă sunt tot mai puţine şi nu pot scoate piei nici atât de bune şi nici atât de multe câte cer cizmarii vicoveni. Constantin Schipor se străduieşte, dintr-un soi de patriotism pe care nu vrea să şi-l ascundă, să procure din zonă măcar jumătate din materia primă.

Scoate cam 200 de perechi de încălţăminte pe zi, ceea ce nu stimulează prea tare pielăria din Bucovina.

Când comandă câte un lot de piei, micul şi mijlociul fabricant de pantofi din Vicovu de Sus face mai întâi câteva perechi de pantofi de probă, înainte de a se apuca să prelucreze tot lotul. În caz că pielea nu e bună, să o poată da înapoi furnizorului. Schipor are metodele lui de testare. La început făcea el, cu mâna lui, câteva perechi de încălţăminte şi le dădea unor angajaţi să le poarte.

Dar i s-a întâmplat, şi nu o dată, chiar dacă introdusese o clauză de confidenţialitate în contractele de muncă, să vadă că modelul pe

care îl pregătea el pentru producţie apărea la vânzare în magazinele concurenţei. Spionajul economic e în floare la Vicovu de Sus, mai ales că pantofăriile sunt una lângă alta şi nu trebuie decât să tragi cu ochiul peste gard. Ca să nu mai păţească aşa ceva, patronul dă prototipurile numai la neamuri. Să le poarte prin colb, prin apă, prin iarbă, până le fac flenduri.

Dar cel mai bun pilot de încercare este Victor Motrescu, poştaşul. Nici nu se putea altul mai potrivit pentru teste cele mai frumoase report ale

346

de uzură. E prieten de încredere, nu l-ar trăda.

După Constantin Schipor vine cea de a patra generaţie de cizmari: copiii lui, Maria-Sorina şi Marius. Doar băiatul mai mare, Ion, s-a aruncat mai departe de cizmărie, şi-a deschis o firmă de transporturi.

Marius Schipor a absolvit Şcoala Naţională de Studii

Politice şi Administrative, la Bucureşti; Maria-Sorina a făcut studii economice la Iaşi. Cu diplomele universitare în buzunar, amândoi s-au întors acasă, la cizmărie.

Meseria au învăţat-o de mici, de la tatăl lor, dar au făcut şi câte un curs, aşa că sunt acum cizmari calificaţi şi au siguranţa zilei de mâine.

— Eu mă ocup de aprovizionare şi de desfacere, spune

Marius Schipor, iar Sorina de contabilitate. Dar când avem comenzi mai mari sau când lipseşte cineva, lăsăm pixurile jos şi intrăm amândoi la bancul de lucru, vine şi tata, muncim cot la cot cu angajaţii.

De când a început criza, profitul a scăzut la jumătate, pantofarii cam bat pasul pe loc. Afacerea merge şontâc-şontâc, dar merge, pentru că oamenii au nevoie de încălţăminte oricând, indiferent de vreme şi de vremuri.

— Orice-ar fi, cizmăria nu moare. Dar nu ne-ar strica o mână de ajutor tocmai acum, spune Marius Schipor.

Nu cerem bani, ci vrem legislaţie economică adecvată, ca să ne putem dezvolta. Că de la noi, de la întreprinzătorii mici şi mijlocii vine salvarea. N-am beneficiat niciodată de vreo facilitate acordată de stat. Am dezvoltat afacerea asta şi am creat locuri de muncă luând credite de consum exact în aceleaşi condiţii ca oricare cetăţean care vrea să-şi cumpere ceva în casă, o maşină sau un sejur.

cizmăria salvează România

347

Marius are 27 de ani. De când era mic a auzit frumoasa poveste cu IMM-urile spusă pe toate vocile, la toate posturile de televiziune, de toţi guvernanţii. În naivitatea lui de copil, i se părea că într-o zi chiar o va vedea pe zâna cea bună a întreprinderilor mici şi mijlocii cum se desprinde din cerurile parlamentului şi loveşte cu bagheta facilităţilor economice în făbricuţa de pantofi din curtea casei. A crescut mare, povestea asta e spusă în continuare de marii băsmuitori ai ţării, dar el nu mai crede.

Strânge din dinţi şi merge mai departe cum poate, bate ţara în lung şi-n lat cu pantofi în portbagaj. Nu se împacă deloc cu ideea că trăieşte într-o ţară în care se fac atât de mulţi pantofi, dar atât de puţini paşi înainte.

(Jurnalul naţional, 2011)

348

Ora de compunere: „Diamante în noroi”.

Di-a-na. Diana.

Diana are mere.

Nu. Diana nu are mere.

Diana nu are nimic. Numai premiile la olimpiadele naţionale de limba română şi de biologie şi note numai de zece la toate obiectele. Ea scrie poezii foarte frumoase şi le publică în revistele pentru elevi.

Diana Aioanei este în clasa a opta la Şcoala Generală

„Bogdan Petriceicu Haşdeu” din Iaşi. Aceasta este o şcoală de frunte. Şi Diana este o elevă de frunte. Ea se pregăteşte la Centrul de Excelenţă pentru Copii Supradotaţi.

Aceşti copii provin din familii nevoiaşe din judeţul

Iaşi. Aici ei au condiţii bune de viaţă şi de învăţătură.

Într-o zi de primăva… Într-o frumoasă zi de primăvară

Diana soseşte la ea acasă, în comuna Deleni. Ea este însoţită de un ziarist de la Bucureşti. La poartă o aşteaptă familia sa: mama, tata şi cele cinci surori mai mici. Diana o ia în braţe întâi şi-ntâi pe sora ei mai mică, de doi ani.

Aceasta este ca o păpuşă. Diana se joacă numai cu ea tot timpul cât stă acasă. Ce fericită este Diana!

Casa unde locuieşte Diana este sărăcăcioasă şi pare neterminată. Pe jos este cu lut. O cameră mare şi plină de paturi este

pentru toţi copiii, iar bucătăria este şi cameră pentru părinţi. În bucătărie sunt câţiva cartofi într-un colţ, pe podea, şi o bucată de mămăligă rece pe masă.

— Ce au mâncat copiii azi? întreabă ziaristul.

ora de compunere: „diamante în noroi".

349

— Nimic, răspunde mama Dianei. Ieri au mâncat borş de cartofi şi urzici. Mai încolo am să mă duc să iau pe datorie nişte scurmuşuri şi am să le fac o zamă.

Scurmu-şuri. Scurmuşuri.

Zamă. Zamă.

Mâncare pe datorie

Mama şi tata sunt casnici. Deşi locuiesc la ţară, ei nu au pământ. Doar grădina mică din jurul casei, cultivată cu porumb. Acolo se spune „păpuşoi". Păpuşoii asigură hrana pentru cinci fete, doi părinţi, şase găini şi doi căţei.

Căţeii sunt foarte drăgălaşi. Ei nu au nimic de păzit.

Sunt doar pentru jucat.

Părinţii muncesc cu ziua la oamenii mai bogaţi. Primesc între 25 şi 35 de lei pe zi. Aceasta este o sumă foarte mică. Nimeni nu le poate da mai mult deoarece satul este într-o zonă săracă. Cei mai mulţi oameni din sat munceau la oraş, în Hârlău. Ei erau strungari, ţesători, electricieni, mecanici. Dar toate fabricile de la oraş s-au închis. Acum foştii muncitori se ocupă cu agricultura. Ei au puţin pământ, nu au utilaje, aşa că obţin recolte foarte mici.

Familia Aioanei se bazează pe alocaţiile copiilor. Fiecare primeşte 42 de lei pe lună. Fetiţa cea mică are 200

de lei, mai mult decât toţi ceilalţi la un loc. Familia Dianei nu are ajutor social. Adunate, alocaţiile depăşesc cu

20 de lei nivelul stabilit de primărie. Când fetiţa cea mică va trece de doi ani şi va lua alocaţie mai mică, familia va fi destul de săracă pentru a primi ajutor social.

Mama Mihaela ia mâncare de la chioşc pe datorie.

cele mai frumoase report ale

350

Când primeşte alocaţia copiilor, ea o dă pe toată într-o zi la chioşc. Datoriile nu se termină niciodată.

Aripi pe sub cămaşă

Surorile Dianei poartă haine care sunt de la verişorii din Constanţa. Ele se joacă numai cu jucării supărate pentru că au fost chinuite de alţi copii înainte. Primesc multe cadouri de la oameni care nu mai au ce face cu ele.

Casa e plină cu tot felul de aparate. Acestea au lipsă ba un buton, ba o clapetă, ba toartă. Iată un DVD player, un filtru de cafea, un casetofon, toate stricate. Sunt ţinute numai ca să fie ceva în casă.

De asemenea, fetiţele au un calculator cumpărat cu două sute de euro. Aceşti bani au fost daţi de guvernul ţării noastre. Dar acum calculatorul s-a stricat şi familia

Aioanei nu are bani să-l repare. Stă pe un dulap. Mulţi copii din sat au calculatoare de la guvern şi se pune colbul pe ele. Alte calculatoare care încă mai merg au numai

Winamp şi manele. Ceea ce nu este frumos. Diana are la

Iaşi un calculator care merge bine. Nu este plin cu manele, ci are multe programe folositoare. Ea face teme la calculator, învaţă şi editează revista centrului de excelenţă.

Diana va merge la liceu. Dar surorile ei nu vor putea.

Părinţii nu au bani să le ţină în şcoală. Diana se roagă la Doamne-Doamne să se deschidă la loc fabricile din

Hârlău. Atunci tatăl ei, care este lăcătuş-mecanic, va avea salariu. În afară de Diana, nimeni nu mai speră că se va întâmpla asta vreodată. Oamenii de la ţară suferă foarte tare de lipsă de speranţă.

ora de compunere: „diamante în noroi”.

351

Părinţii se mândresc cu Diana. Din păcate, vecinii sunt invidioşi. Ei vorbesc urât de Costică Aioanei. Spun despre el că nu are niciun merit că fata lui a ajuns printre primele din judeţ. Dar Diana este o fată foarte veselă şi vorbăreaţă, nu se supără. Ea are o minte frumoasă şi un suflet tot aşa de frumos şi de bun. Ea poartă pe sub îmbrăcăminte o pereche frumoasă de aripi cu care se avântă pe cerul speranţei.

Întoarcerea elevului rătăcitor

Marian Ciobanu este elev în clasa a unsprezecea la

Colegiul Naţional din Iaşi. Această şcoală are 182 de ani.

Numai dacă te rezemi de pereţi şi tot se prinde ceva de tine. Cei mai slabi elevi din clasa lui Marian au media peste 9, 50.

El este din satul Slobozia, comuna Sireţelu. Acesta este un sat izolat. Din vârful dealului se vede Şiretul şerpuind agale pe câmpie. Ce

priveliște frumoasă!

— Este singura perspectivă pe care o oferă acest sat, spune Marian.

Astăzi își vizitează școala din sat după cinci ani. Este emoționat. În clasa lui acum învață numai opt copii. Ceilalți sunt absenți. În clasă plutește un fel de tristețe, un fel de somn… La această școală mică profesorii predau câte un an și pleacă în alte localități. Ei sunt toți navetiști și nu vin la ore când plouă sau când ninge. Pe vreme rea nimeni nu intră și nu iese din sat decât cu calul. Aceasta se întâmplă din cauza drumurilor foarte proaste.

Marian recunoaște dulapurile vechi din clasă. Acolo cele mai frumoase report ale

352

sunt aceleași materiale didactice de când era el copil. Și tatăl lui tot pe acelea le-a avut în clasă. Sunt niște sticle umplute cu boabe de porumb și de fasole, câteva carpete cusute de elevi la lucru manual, o broască în formol și o numărătoare cu bile de lemn. La școală sunt și calculatoare noi. Acestea stau grămadă într-o magazie.

— Pentru că dacă le dăm la elevi, ei le strică, explică profesorul.

Marian era cel mai bun din sat la învățătură. Dar când a ajuns la Iași, a luat nota trei la franceză.

— Aveam carențe majore la toate materiile, spune el.

Chiar dacă a început cu stângul, el a fost sârguincios și i-a ajuns pe colegii lui din urmă. Pe urmă i-a și întrecut.

Tatăl lui Marian este nenea Marinică și cântă la saxofon.

El nu l-a lăsat pe băiat să se joace cu saxofonul ca să nu se ajungă lăutar. Iarna îl ducea cu săniuța la școală și îi făcea focul cu lemne aduse de acasă. Nu îl punea deloc la treabă, cum făceau alți părinți cu copiii lor. El voia ca băiatul lui să aibă timp pentru învățat. Nenea Marinică are acum numai o vacă și cinci găini. Marian nici nu știe să mulgă vaca. Dar dacă nu se ținea de carte, avea să știe să mulgă. Toți băieții din clasa lui, din sat, mulg vaca.

Iar colegele, unele deja s-au măritat. Nenea Marinică le-a cântat la nuntă.

Frumoși și deștepți

La centrul de excelență sunt 24 de copii supradotați.

Cel mai mic e în clasa a treia, cel mai mare – în ultimul an de liceu. Ei știu de ce au fost aduși aici. Pentru că toți ora de compunere:

„diamante în noroi”.

353

sunt deosebit de inteligenţi. Aici învaţă că inteligenţa lor este un dar de la Dumnezeu, foarte preţios. Este ca un pom pe care trebuie să îl îngrijeşti pentru a te bucura de roadele lui.

Toţi învaţă cu multă dăruire, în mod organizat, aşa cum se antrenează campionii. Şi ei sunt campioni! Adică fruntaşi la învăţătură pe oraş, pe judeţ şi pe ţară. Dimineaţa învaţă la cele mai bune şcoli din oraş, iar după-amiază se pregătesc la centrul din cartierul Bucium. Antrenorii lor sunt profesori cu doctorat, psihologi, pedagogi.

Elevul Nicolae Mărincean, dintr-a opta, a participat anul trecut la 28 de concursuri şcolare. Câte un concurs la două săptămâni. El este ca un sportiv bun la toate probele.

Colega lui, Adriana Chelea, a participat la 26 de concursuri. Mădălina Galben, la 20. Ei se mândresc cu premiile lor. Şi profesorii sunt foarte mândri de premii.

Denisa Suditu a luat premiul întâi pe ţară la olimpiada de fizică. La biologie şi la matematică e campioană pe judeţ şi printre primele din ţară. Ea învaţă la Colegiul

Economic din Iaşi. Denisa a crescut într-o casă fără curent electric, în comuna Bivolari. Până în clasa a şaptea a învăţat la lumânare fiindcă mama ei nu avea bani de gaz.

Chiar şi aşa, era cea mai bună la învăţătură.

Mădălina Galben a terminat fiecare an cu media generală zece. Colegii îi spun Faţadezece, într-un cuvânt.

Ea învaţă atât de bine ca să se bucure părinţii ei, pe care îi iubeşte mult. Tatăl ei este foarte bolnav pentru că s-a răsturnat cu tractorul în pădure. Aşa de periculoasă era munca lui. El are acum o pensie mică, nu-i ajunge de medicamente. Singura lui bucurie este când vede cât de silitoare este Mădălina şi câte premii pe ţară are. Atunci cele mai frumoase report ale

354

faţa pământie de la boală i se luminează. Când vine fata pe acasă, el îi dă câte zece lei de cheltuială.

Mădălina vrea să se facă ziaristă, farmacistă sau expertă în relaţii internaţionale. Ea poate să se facă toate acestea. Chiar şi scriitoare, pentru că este foarte talentată la compunere. Şi foarte frumoasă. Doamna coordonatoare

Sorina Topiţă spune că toţi copiii din centrul de excelenţă sunt foarte frumoşi, deştepţi, cuminţi şi foarte, foarte silitori.

Casa de valori

Centrul de excelenţă este casa acestor copii. Ei au aici condiţii minunate. Unii abia aici au învăţat să mănânce frumos, să se îmbrace, să se spele, să salute. Acasă nu aveau nici periuţă de dinţi, nici baie, nici maşină de spălat sau şerveţele. Toţi trăiesc aici ca o familie mare.

Centrul a fost construit în 2004 – 2005 cu fonduri

PHARE. Ideea a fost a domnului Pintilii Penciuc, care atunci era director la Protecţia Copilului. Ce minunată idee! El iubeşte copiii harnici şi cuminţi şi le acordă burse de merit prin fundaţia pe care o conduce. Sunt burse de 100 şi de 150 de lei. Pentru copii înseamnă foarte mult.

Ei cu aceşti bani îşi cumpără cărţi, dulciuri, haine şi cartele de telefon. Fundaţia domnului Penciuc organizează excursii foarte frumoase în ţară şi în străinătate, mici petreceri, oferă diferite cadouri. De asemenea, decontează biletele când copiii se duc în satele lor să-şi vadă fraţii, părinţii şi prietenii.

Tot ce au ei nevoie primesc de la Protecţia Copilu’ ora de compunere: „diamante în noroi”.

355

lui. Banii vin de la Consiliul Judeţean, 17.000 de lei pe an pentru fiecare copil. Pentru un deţinut se cheltuieşte mult mai mult, dar copiii au rezultate mult mai bune.

Doamna Sorina face referat când apar cheltuieli în plus. De exemplu, atunci când copiii trebuie să-şi cumpere uniforme pentru şcolile la care învaţă. Aceste şcoli de elită au uniforme proprii.

Toţi excelenţii de unu-opt învaţă la Şcoala Generală

„Bogdan Petriceicu Haşdeu”. Domnul director Ionel Nechifor le-a convins pe croitorese să le facă haine gratis copiilor supradotaţi. Au zis da pentru că şi ele sunt mame.

Iar când se merge în excursie cu clasa, părinţii celorlalţi elevi pun bani şi pentru copiii din centrul de excelenţă.

Aşa că merg cu toţii în excursie şi este foarte frumos şi educativ. Pentru copiii mai mari, de la alte şcoli, cineva semnează referatul şi banii vin de undeva. Întotdeauna vin. Fiindcă nimeni nu a rămas vreodată fără uniformă.

Au parte, dar n-au carte

Elevul Marian Ciobanu citeşte acum cartea „Critica facultăţii de judecare”. Este o carte înţeleaptă scrisă de filosoful german Immanuel Kant. Această carte foarte scumpă Marian şi-a cumpărat-o cu banii din alocaţia lui pe două luni. El citeşte multe cărţi de filosofie. Şi lui

Vlad Coroeanu îi plac mai mult cărţile greu de citit. Dar sunt şi greu de găsit. În biblioteca de la Centru nu există cărţi. Este o bibliotecă foarte veche, depăşită, adusă de la o casă de copii care s-a desfiinţat. Atunci, Marian şi

Vlad se duc la librărie şi citesc aceste cărţi la raft. Stau cele mai frumoase report ale

356

multe ore în picioare şi citesc. Pun semn unde au rămas şi continuă a doua zi. Le găsesc tot acolo pentru că sunt foarte scumpe şi nu mulţi şi le permit. Acesta nu este un lucru bun.

Vlad Coroeanu este un mic geniu al informaticii. El este pasionat de toate ştiinţele moderne. Şi de fotografie.

El când a pus mâna pe aparatul fotografului de la ziar a început să spună totul despre aparat. Ştia din cărţi.

Atunci era prima oară când atingea un aparat atât de performant.

El realizează fotografii foarte frumoase cu ajutorul unui aparat mai mic pe care îl numeşte „săpunieră”.

Aceste fotografii foarte frumoase el le pune pe site-urile de Internet pe care le construieşte singur.

În căutarea diamantelor

Aceşti copii sunt ca nişte „diamante culese din noroi”.

Aşa a spus un domn educator despre ei. Şi e foarte frumos cum a spus. De căutatul diamantelor în noroiul satelor din judeţul Iaşi se ocupă doamna Mihaela Zaharia, de la Protecţia Copilului. Ea cere de la toate şcolile din judeţ liste cu elevii cei mai buni şi care provin din familii nevoiaşe. Doamna a observat că unii primari, preoţi, profesori, poliţişti, asistenţi sociali etc. Îşi pun întâi copiii lor pe listă. Aceasta nu este o faptă frumoasă.

— Noi luăm la puricat listele sosite din judeţ, spune doamna Zaharia, şi facem nişte anchete sociale minuţioase.

Rămân numai copiii din familii cu venituri mici.

Aceştia sunt supuşi apoi unor teste şi ajung în centrul de excelenţă doar cei cu un coeficient de inteligenţă de ora de compunere:

„diamante în noroi”.

357

peste 120.

Doamna precizează că un om normal are coeficientul de inteligenţă (IQ) între 80 şi 109 puncte. Un IQ între

110 şi 119 arată o inteligenţă uşor superioară. Copiii supradotaţi de la Iaşi au toţi o inteligenţă superioară: între

120 şi 138. Lor nu li s-a spus ce IQ are fiecare ca să nu-şi stabilească în grupul lor ierarhii bazate pe acest criteriu.

Unul dintre ei are IQ 138. De la 140 în sus sunt geniile.

Dar limitele acestea nu sunt stricte.

Mărgica de minte

Doamna Mihaela Zaharia a întâlnit prin sate mulţi copii supradotaţi. Şi foarte sărmani. Dar unii părinţi nu i-au lăsat să vină la Centru. Nu se puteau despărţi de ei.

Aceasta nu e iubire pentru că le face rău copiilor. Nu sunt lăsaţi să zboare. Pe alţi părinţi pur şi simplu nu i-a interesat.

Nu înţelegeau ce comoară au în casă. De asemenea, ei nu cunoşteau valoarea învăţăturii.

De exemplu, doamna a fost uimită de un copil de şapte ani care locuia într-un bordei. Ştia pe de rost „Scrisoarea

III” şi o recita frumos. Recita frumos pentru că înţelegea poezia. De asemenea, el ştia teorema lui Pitagora.

O enunţa şi o demonstra. Dar mama lui nu a vrut să-l dea la şcoala specială de la Iaşi, care nu o costa niciun leu. Ea a frânt destinul copilului său.

Altul, de zece ani, a venit la Iaşi, dar a stat numai o săptămână. Nu s-a putut adapta. A plâns întruna până au venit părinţii lui şi l-au luat acasă.

Satul Zece Prăjini este renumit pentru lăutarii şi fan cele mai frumoase report ale

358

farele sale. Acolo a fost descoperit un ţigănuş deosebit de inteligent şi foarte talentat la muzică. Ieşit din comun.

Nici pe el părinţii n-au vrut să-l lase la şcoală. Acela era singurul copil cu inteligenţă superioară din tot satul.

Satul Glodenii Gândului este foarte sărac. Are doar nume bogat. Acolo nu s-a găsit nicio minte sclipitoare.

Dimpotrivă, doamna Zaharia a depistat foarte multe handicapuri mintale. Oamenii spun că e din cauza apei.

Are ceva care nu este bun în ea. Ce multă lume bea apă de-acolo! Fiindcă în zeci de sate nu s-a găsit niciun diamant în glod. Nici măcar o pepită, nici măcar o mărgică.

Doamna Mihaela Zaharia spune că echipa, tot căutând, a trecut din neatenţie în judeţul vecin. Aceasta înseamnă că nu sunt chiar aşa de multe diamante. De aceea noi trebuie să le preţuim.

(Jurnalul naţional, 2010)

359

Liceenii la optzeci de ani

Băieţii au sosit întâi. Câţiva. Cu cinci minute înainte de ora stabilită, aşa cum e frumos. După aceea au început să vină şi fetele. Una câte una, două câte două, la braţ. În scurt timp, în Piaţa Sfatului din Sibiu s-au adunat vreo cincizeci. Au luat-o în pas de voie spre Liceul „Avram

Iancu". S-au aşezat în bănci şi au aşteptat cuminţi să vină directoarea. Când ea a intrat, s-au ridicat toţi în picioare.

Doamna le-a făcut semn să se aşeze, apoi a strigat catalogul.

Şi-au auzit numele şi au răspuns prezent. Din nou, după şaizeci de ani de la terminarea liceului.

Sunt oameni la apus, vin dintr-un timp ce nu le mai aparţine, absolvenţii Liceului Comercial de Băieţi şi ai

Liceului Comercial de Fete din Sibiu, promoţia 1952, ultima promoţie cu opt ani de liceu: treaptă inferioară şi treaptă superioară, cu examen de capacitate între ele, ultima generaţie pentru care bacalaureatul a fost cu adevărat un test de maturitate, douăsprezece probe: şase scrise, şase orale, şi toţi, toţi, toţi l-au luat, după care s-au împărţit: jumătate la facultate, cealaltă jumătate – contabili, simpli funcţionari în instituţiile noului stat, Republica

Populară Română, şi acum iată-i strânşi la un loc într-o clasă, câţi au putut veni din câţi au mai rămas.

Şeful de promoţie, Iancu Bidianu, profesor de istorie la Heidelberg, n-a venit, e ţinut de treburi la universitate, matematicianul Gerhard Bock nu-i nici el, e prin America, nici jurnalistul Oscar Bock nu a răspuns prezent, lipseşte şi doamna Aurelia Vinereanu, ultimul lor profesor rămas în viaţă; adevăratul motiv este că nu cele mai frumoase report ale

360

poate veni din cauza bătrâneţii şi a sănătăţii şubrede, însă ea, delicată şi cu umor, a transmis că se jenează la anii ei, nouăzeci-şi, să apară între nişte băieţi aşa de arătoşi, dar iată că a venit, tocmai din Argentina, domnul acela cu figură gravă din fundul clasei, Emil Badiu, fost preşedinte al CEC, la nivel naţional, e aici şi firavul domn

Dumitru Băzărea, fost director al Băncii Agricole, adus de mână de nepoata lui, o fată subţirică, făcută parcă din vopsea de pe aripile fluturilor, Matei Bucur, director de fabrică, numai oameni şi oameni, între 78 şi 84 de ani, economişti, ingineri, militari, arhitecţi, preoţi, profesori, jurişti, cercetători.

A venit neobosita, gureşa, cocheta Aurora Hegheş, din Olanda, cu avionul, unii au venit direct din gară, trăgând după ei genţi pe rotile, din acelea cu care bătrânii merg la cumpărături, se vor întoarce deseară cu trenul, după petrecere, la Bucureşti, Cluj, Oraviţa, Iaşi, sunt 53

prezenţi, lipsesc mulţi din ţară, îi ţin pe loc bolile, nevoile, iar unii nu vor mai veni niciodată, dacă se va mai face o întâlnire ca asta, vor aluneca peste pragul vieţii ca atâţia alţi colegi, sunt cruciuliţe în dreptul a 55 dintre cei

194 de absolvenţi şi pentru ei, fiindcă aşa e creştineşte, se va face o slujbă de pomenire după strigarea catalogului.

Ies unul câte unul din clasă, domnii le sărută mâna doamnelor, cei mai în putere le întind braţul ca să le ajute la coborât pe scări, aşa se făcea şi când erau ei elevi – cu matricole cusute pe braţ sau la piept. Fetele cu fetele, într-o parte de oraş, băieţii cu băieţii, în altă parte, la licee separate, aşa era pe atunci, şi ei spun acum că nu era ceva neapărat rău, se întâlneau doar la reuniuni şi, rar, la cofetărie sau la film, în oraş, la câte o defilare, îşi trimi liceenii la optzeci de ani

361

te-au scrisori prin poştă, din Sibiu în Sibiu, sau bileţele prin colegi, ca să se întâlnească, de aceea fiecare întâlnire era o sărbătoare şi totul se întâmpla atât de frumos şi de civilizat, era şi prietenie, era şi dragoste, dar mai ales era mult respect, ceva ce se vede şi azi în felul cum vorbesc unii cu alţii, în felul cum băieţii aşteaptă răbdători până ce fetele îşi trag sufletul, rezemate de balustradă, sau până termină de scotocit prin poşetele lor uriaşe, cam demodate – Doamne, cât mai scormonesc, parcă ar săpa cu unghiile în straturile adânci ale vârstei,

până ce găsesc o hârtiuţă, o oglinjoară! –, se vede buna creştere din anii de liceu la domnii care nu se pot apleca să le sărute mâna doamnelor, nu-i lasă şalele, spondiloza, însă înclină milităreşte din cap şi îşi duc pălăriile la inimă cu gesturi largi, vorbesc aprins, mereu cu zâmbet, ce bine arăţi, nu te-ai schimbat prea mult, te-aş fi recunoscut pe stradă, mereu au ceva să-şi spună, deşi nu s-au văzut de o viaţă sau poate tocmai de aceea.

Coloana se înşiră prin Piaţa Sfatului, despică gingaş pâlcurile de oameni, rotocoalele de porumbei, trece pe sub ziduri, unele mai bătrâne, altele care nici nu existau când erau ei elevi, curge domol spre catedrală, trecătorii se opresc şi-şi spun că o fi vreo procesiune a vreunei secte, vreun congres al pensionarilor, ce altceva ar fi putut aduna la un loc atâţia octogenari gătiţi ca de nuntă?

— Deşi nu e nici nuntă, nici înmormântare. Şi când un domn sau o doamnă din şirul ciudat care străbate centrul spune că noi suntem absolvenţii Liceului Comercial din Sibiu, am venit la întâlnirea de şaizeci de ani, sibienii

— Tineri sau bătrâni – se dau un pas înapoi şi le fac loc să treacă, îi salută din priviri, fără o vorbă, ca pe nişte cele mai frumoase report ale

362

soldaţi în retragere după o bătălie nimicitoare, iar când bătrânii se îndepărtează, ei, mai tinerii, rămân un timp să-i privească din urmă în curgerea lor lină şi pestriţă, în mersul lor nesigur, sprijiniţi în bastoane, aduşi de spate, şchiopătând, ţinându-se de şale, tuşind, oprindu-se sub geamul farmaciei ca să se uite după un medicament, îi petrec îndelung cu privirea şi îşi spun unii altora că nu arată chiar aşa de bătrâni, că sunt chiar frumoşi, ferice de ei, că or fi având şi strănepoţi.

În catedrala pustie la amiază, luminată de sus de un soare întârziat în toamnă, ei par puţini şi parcă rătăciţi acolo, sfinţi neterminaţi coborâţi de pe icoane în lucru, băjenari adăpostiţi de vreo primejdie, popor risipit, dar se adună ca un singur trup, fiecare cu mâna pe umărul celui din faţă, trece prin toţi un fior când părintele Ion

Mihu cântă „Veşnica pomenire”, o sută de ochi privesc în podea, o sută de ochi scot printre gene seminţe mici de lumină, Maria, Traian, Grete, Johannes, Tiberiu, Mircea.

Romulus şi toţi cei duşi la Domnul să fie iertaţi şi să se bucure

de pace în Ceruri, aşa cum s-au bucurat împreună cu noi de tinereţe, frumos zice părintele Mihu în omilia lui şi toţi îl ascultă, apoi trupul cel mare al bătrânilor bacalaureaţi se desface în el, în ea, în fiecare, vin unu câte unu şi iau binecuvântare de la părinte, îi pupă crucea şi mâna, pentru că părintele este colegul lor, au mâncat aceeaşi pâine în liceu şi toţi ştiu că era un băiat cu chemare, ascultător la Domnul într-o vreme de erezii şi prigoană.

Aşa e, părinte, cum spui, că noi suntem ca lumânările astea care ard aici, în sfeşnic, ceara din noi se topeşte, dar lumina, lumina unde se duce părinte? Lumina noi nu o mai vedem, dar noi pentru lumina asta trăim, pentru liceenii la optzeci de ani

363

că ea e sufletul nostru care se duce la Dumnezeu, dragii mei, să aprindem câte o lumânare pentru cei dispăruţi, colegi şi profesori, minunaţii noştri profesori, temuţi şi iubiţi, de ei ne era ruşine să nu învăţăm, şi câte o lumânare pentru cei ce mai suntem în viaţă, cât ne îngăduie Tatăl nostru, în sfeşnice se aprind zeci de lumânări, suflete care ard, şi toată biserica se umple deodată de o lumină ca mierea.

Pe treptele bisericii îşi fac o poză de grup, aşa îi vor ţine minte nepoţii şi strănepoţii, poza color de la sfârşitul albumului care se deschide, alb-negru, cu nişte băieţi şi cu nişte fete strălucind de tinereţe şi de vise, un album cât o viaţă, apoi pornesc tot aşa, în rând, ca la şcoală, către restaurantul „Împăratul romanilor", unde petrec în felul lor.

Îi întâmpină vocea lui Tom Jones, apoi cântă, de pe

CD-ul adus de unul dintre ei, Mirabela Dauer, Angela

Similea, valsuri şi tangouri de demult, chelneriţele aduc la mese farfurii cu antreuri uşoare, apoi friptură, sticle de vin şi mai ales apă, multă apă minerală, se bea în loc de vin, se bea de sete, se bea cu pastile, unii dau noroc cu apă chiar şi atunci când se ajunge la „Cine-i născut în ianuarie, hai sus, hai sus, hai sus!", fiindcă pe undeva, pe lângă fotografiile aduse ca să le fie arătate colegilor, au reţete interminabile, iar sub stratul de fard îndesat în crevasele pielii se ascunde o paloare bolnăvicioasă, sub peruca abundentă e un păr rărit de terapii chimice, sunt acei bătrâni a căror imagine – ei tot venind la farmacie – aproape că s-a fixat pe vitrină, ca la daghereotip, oameni scoşi la pensie cu câteva sute de lei, aruncaţi ca netrebuincioşi la fundul construcţiei sociale, tocmai ei, care au cele mai frumoase report

ale

364

făcut poate clădirile din care se dictează acum legi nedrepte, neomenoase, of, of, of! dar nu e acum momentul să ne plângem, zice doamna Aurora Hegheş, olandeza, vedeta clasei.

Sigur, dumneaei îi convine să spună asta, are pensie de la statul român, după 23 de ani de muncă, are şi de la statul olandez, după alţi 24 de ani munciţi, plus pensia de pe urma soţului olandez cu care a fost căsătorită un an şi şase luni, soţul care a luat-o în 1975 din Sibiu, când ea era ghid la ONT, de frumoasă ce era a luat-o, şi frumoasă e şi acum, la aproape optzeci de ani, dansează ca în anii de liceu şi dă pe gât paharul de vin când îi vine rândul să i se cânte la mulţi ani. Colega ei, Ana Pintea, din Sibiu, are aceeaşi vârstă, dar pare că a trăit-o de două ori, că ea a stat aici, în România, la bloc, e pensionarul tipic, cel de pe afişele electorale sau de pe pancartele de la proteste, pensionarul batjocorit, amăgit, insultat, bugetarul gras care şade caricatural în cârca slabului, dar la naiba cu nenorocirile astea, zice şi doamna Pintea, acum petrecem, apoi încinge un dans la limita infarctului, râde cu fetele, le spune bancuri cu subînţeles băieţilor, cele mai politicoase, mai decente măscări auzite vreodată, fiindcă vulgaritatea, se ştie, vine de la om, cum e el, nu de la vorbele lui.

Băieţii şi fetele se distrează mai tare decât bieţii nuntaşi din cealaltă aripă a restaurantului, mireasa e grasă, nici muzică frumoasă n-au, pe când octogenarii cântă în cor romanţe atât de mişcătoare, le ştiu toţi, parcă ar fi făcut cursuri de romanţe la liceu, între ei este un tenor adevărat, el dă tonul, toţi ceilalţi se caţără pe vocea lui puternică, toţi sunt acum un glas, unul care se tânguie liceenii la optzeci de ani

365

când zice a venit aseară mama din sătucul de departe, care se zbenguie când povesteşte păţaniile flăcăului pornit să-şi caute mireasă vrednică, voia bună parcă e mai plină când se împleteşte cu o undă de tristeţe, cu un fir de nostalgie, căci bătrânii când se strâng şi-n petreceri se avântă, la un colţ de masă plâng, la alt colţ de masă cântă, cum ar zice poetul.

Sufletul petrecerii, cel care îi adună an de an pe toţi, e inginerul minier Petre Ştefănescu, nimic nu-i taie din elan, nici vârsta, nici beteşugul de la picior, de-l face să meargă şontâc-şontâc, ca sergentul lui Alecsandri, cântă, bate darabana, hai, fetelor! una îşi face vânt cu un

evantai vechi, alta îşi împrospătează rujul, discret, cântaţi cu mine, mai tare, băieţi! Ei se regăsesc aici băieţi şi fete, nu bunici şi bunicuţe, băiatul Petre îndrăzneşte la încă o sticlă de vin, ignorându-l pe venerabilul domn Petre, cel ce a venit la întâlnire cu o pungă de medicamente, se încinge şi mai tare corul, câţiva se rup din vocea comună şi înfloresc melodia cu vocea a doua, apoi chiar cu vocea a treia, cântă şi în canon, semn că la Liceul Comercial viitorii economişti aveau parte şi de o educaţie muzicală bună, ospătăriţele au uitat că trebuie să ducă tăvi şi la nunta de alături, se reazemă de perete şi îi privesc cu admiraţie, parcă şi cu dragoste, pe aceşti bătrâni evadaţi din vârsta lor, acum se distrează ca nişte adolescenţi şi tocmai asta îi face să fie nişte profesori grozavi care să îi înveţe şi pe alţii cum să îmbătrânească.

Petre Ştefănescu nu aduce cu el la petrecere, cum nici ceilalţi n-au adus, plânsetul lui de copil abandonat de mamă şi crescut la orfelinat, e la vârsta când ştie cum să aleagă frumosul din urât. Era în 1934 când l-a părăsit maică-sa, la câteva zile după ce l-a născut, s-a dus cu el cele mai frumoase report ale

366

În braţe la Craiova, a bătut la o uşă oarecare şi a cerut adăpost, că muşca gerul din om ca un lup, s-a sculat pe la o bucată de noapte şi a plecat pe furiş, l-a lăsat pe el în patul străinilor doar cu un bileţel în scutec, cu numele lui, Petre, atât, iar Ştefănescu i-a venit de la cineva care l-a botezat pe la trei ani, cum a primit un coleg de la orfelinat nume de ocazie, i s-a spus în acte Martin Pădureanu pentru că fusese găsit lângă o tufă de mure, deci de la moş Martin, că ursului îi plac murele, şi Pădureanu pentru că tufa era într-o pădure, iar doamna Trenia Mărăcineanu, care trăieşte şi acum în Bucureşti – oare de ce n-o fi venit? –, se numeşte aşa fiindcă mama ei a aruncat-o din tren şi a găsit-o un acar agăţată cu scutecele în nişte mărăcini de pe lângă linia ferată.

La orfelinat era bine, sau aşa vede acum, după o viaţă de om, nu bătaie, nu chin, profesori ca nişte zei coborâţi pe pământ, mâncare bună, hăinuţe ca lumea, doar în timpul războiului a fost ceva mai greu, dar numai spre sfârşit, căci până atunci aproape că nu l-a simţit, era o unitate de nemţi chiar lângă orfelinat şi de fiecare dată când soldaţii făceau mâncare, le aduceau şi lor, orfanilor, ce pilafuri! ce piureuri! ce fasole făceau nemţii! ce varză cu carne de cal! – totul era cu carne de

cal – ce macaroane cu brânză le aduceau nemţii copiilor care, altfel, în vreme de război primeau de la stat numai mămăligă cu marmeladă, rar vreun oscior cu câte o aţă de carne pe el, dar a trecut şi războiul, au plecat nemţii şi au venit comuniştii, ai noştri, care au stricat totul, l-au mutat pe băiat de la Craiova la Sibiu, aici a crescut el la cămin, a terminat Liceul Comercial în 1952, apoi a intrat la facultate, atunci i s-a făcut şi buletin pentru prima oară, că n-avea, dar fără data de naştere, pe care a dobândit-o abia liceenii la optzeci de ani

367

acum, la bătrâneţe, când şi-a făcut paşaport, de fapt data când a fost găsit, nu se ştie exact ziua naşterii, el sărbătoreşte cam pe-acolo, în jurul datei din buletin, apoi a fost repartizat la Exploatarea Minieră Banat-Oraviţa, uraniu, muncă grea, avea dosar bun, de fiu al poporului, părinţi anonimi, putea ajunge departe, dar el şi-a stricat rampa de lansare însurându-se cu o nemţoaică, lucru grav pe vremea aia să fii neamţ, după război, mai ales că tatăl fetei era deportat în Donbas, dar ei au înfruntat împreună persecuţia, amândoi încăpăţânaţi, erau cetăţeni exemplari, dar făceau cum voiau ei, au răzbit până azi, se uită în urmă de la înălţimea vârstei lor şi ştiu că nu au trăit degeaba, măcar pentru băiatul lor, Cristian Iohan, ziarist la Deutsche Welle, care acum a venit şi el la petrecerea tatălui şi a colegilor lui, de se tot întoarce Petre Ştefănescu ba spre unul, ba spre altul şi spune cu mândrie: iată, acesta este fiul meu! – aşa cum fiecare din cei adunaţi aici poate să spună acesta e fiul meu sau aceasta e fiica mea, aceştia sunt nepoţii şi strănepoţii mei, acestea sunt cărţile scrise de mine, bisericile ridicate, podurile, şcolile, spitalele mele, drumurile mele, studenţii mei, instituţiile şi oamenii pe care i-am condus, aceştia sunt oamenii care mă iubesc doar pentru ce sunt, cei care mă salută pe stradă, care îmi bat la uşă să vadă dacă am nevoie de ceva, aceştia sunt cei ce se roagă pentru mine, cum şi eu mă rog pentru ei, iată, aceasta este viaţa mea, optzeci de ani, şi nu, încă nu s-a sfârşit, hai sus, hai sus, hai sus!

(Jurnalul naţional, 2012)

368

Cel care vorbeşte cu vântul

O antenă uriaşă se înalţă deasupra satului ca o aripă încremenită pe cer. E una militară, neobişnuită pentru curtea unui om de la sat. O ştie toată lumea din Tudor

Vladimirescu, o comună gălăţeană cu vreo cinci mii de locuitori.

„E jucăria lui nea Nicu Covrig”, îţi spun toţi – şi aşa ajungi la casa lui Neculaie Covrig: din om în om şi cu capul pe sus, după antenă.

Bătrânul e radioamator. Singurul din sat şi pe o rază de zeci de kilometri. Prin scara aia înfiptă în cer vorbeşte cu toată lumea. Pentru săteni, e nea Nicu Covrig. Pentru cunoscători, e YO$_4$BVZ. Sau, pe scurt şi amical, ea

4 BVZ. Nu-i un radioamator oarecare. Se spune despre el că a stabilit până acum peste 30.000 de legături radio în întreaga lume, mai aproape sau la mii de kilometri.

Asta înseamnă mult, foarte mult. Atâtea contacte e greu să stabileşti, dacă nu imposibil, chiar într-o reţea modernă de socializare. Pe Internet e simplu: faci clic şi gata, ai luat legătura cu cineva. La radio trebuie să lansezi semnale în neştire şi să aştepţi apoi să te audă cineva şi să-ţi răspundă. E ca şi cum ai arunca o sticlă într-un ocean.

Un ocean de aer, mare cât cerul.

Băieţii lui, eroii lui

Neculaie Covrig e o adevărată legendă printre radioamatorii români. Iar pentru cei din Galaţi e chiar mai mult de-atât: este prietenul, profesorul, binefăcătorul lor.

cel care vorbeşte cu v în tul

369

Pentru că aproape toţi au trecut prin mâna lui, au învăţat de la dânsul, în casa lui, când locuia în Galaţi, pe aparate construite sau cumpărate de el.

De numele lui se leagă epoca de glorie a radioamatorismului gălăţean, din anii ’80. Treizeci de medalii de aur şi multe alte premii, nimeni nu mai ştie câte, a câştigat cu echipa lui de „vorbitori în văzduh” – cum frumos li se spune radioamatorilor. Câteva dintre acele trofee dau acum o strălucire preţioasă odăii modeste, de la ţară, în care bătrânul şi-a instalat staţia.

Când se aşază la butoane şi începe să pipăie cerul cu antena are tot timpul în faţă, pe perete, lângă harta lumii şi câteva trofee, fotografiile băieţilor săi: Aurelian

Cristinel şi Claudiu Marius. Primul e comisar de poliţie şi campion mondial la radiotelegrafie-viteză. Celălalt e un nume din cartea de istorie recentă: a murit în Afghanistan, cu degetul pe trăgaci, luptând cu talibanii într-o ambuscadă. Băieţii lui, eroii lui.

Un bătrân atât de simplu…

Nea Nicu a fost electrician la combinatul siderurgic din Galaţi; s-a pensionat şi s-a retras la ţară, într-o casă veche, cumpărată ieftin, cu două odăi şi o bucătărie, ca pentru doi bătrâni: el şi nevastă-sa.

— Bătrân? sare el ca ars.

Are 67 de ani, dar nu-i dai. E în putere. Când deschide porţile grele, de fier, cu ţâţânile ruginite, le smulge din înţepeneală fără sforţare şi le dă în lături uşor, parcă s-ar juca cu doi biscuiţi.



Râde:

— Şi ăştia de la Evidenţa Populaţiei s-au prins cum stă treaba cu mine şi cu speranţa mea de viaţă: mi-au scris pe buletin că e valabil până în 2068. L-au dat şi ei după cum arată omul!

Apoi adaugă, bătând cu palma în antena uriaşă din curte, că şi ea e la fel de tare.

— O duce fără probleme până în 2500.

E o antenă militară, ungurească, de la o unitate desfiinţată. A făcut rost de ea greu, printr-un amic din

Oradea. L-a costat vreo cinci mii de lei. A adus-o pe bucăţi şi a montat-o în faţa casei. Din piciorul antenei iese un cablu care trece prin peretele de lut şi intră în cameră, la staţie. Prin sârma aceea se scurge tot cerul în odaia lui nea Patrubévézé. Mică, rece, cu pereţi coşcoviţi, cu un tablou naiv pe un perete, o carpetă ieftină cu Iisus

Hristos pe altul, câteva cărţi pe noptieră. Dar când stăpânul intră la butoane şi începe staţia să clipească din ochii ei verzi şi să ţiuie în toate felurile, când toate aparatele se pun pe rumegat kilowaţi, atunci încăperea modestă se transformă deodată, capătă ceva din aerul misterios şi solemn al unui laborator. Misterios pentru profani, căci pentru Neculaie Covrig aparatura radio pare să nu mai aibă niciun secret. Dar câţi sunt ca el?

Ursoaia, cătun mahmur

I-a plăcut de mic să şurubăiască, să caute asiduu sufletul aparatelor care-i cădeau în mână. Aşa credea el atunci, în copilărie: că sunt vii. Altfel n-ar fi scos sunete, n-ar fi redat imagini, n-ar fi făcut lumină.



A început cu o lanternă nemţească, din timpul războiului.

Cu dinam. Învârtea de o corbiţă şi în becuşor apărea o gămălie de lumină care se umfla repede şi ajungea cât toată casa. Era un obiect rar şi cu atât mai preţios în satul copilăriei lui, Ursoaia, din judeţul Vaslui. Sătuc prăfuit, cu câteva zeci de case, unde lumina electrică nu ajunsese. Culiţă a strâns bani cu uratul şi a cumpărat lanterna de la un moş, un veteran de război. Pentru el nu era un simplu obiect. Îl fascina miracolul apariţiei luminii vii din nişte piese neînsufleţite. Dar nu avea cine să-i explice cum se întâmpla asta. Ursoaia nici şcoală nu avea.

Copiii învăţau în Ivăneşti, la câţiva kilometri. Abia mai târziu s-a înfiinţat şi un fel de şcoală, într-o cămăruţă de la ceapeu, unde erau îngrămădiţi toţi copiii din sat – nu prea mulţi, oricum. Trei profesori, nu pentru marile lor calităţi şi merite ajunşi acolo, la capătul lumii, predau toate materiile. Nu prea avea ce învăţa de la ei.

Culiţă s-a lipit de un vecin care lucrase la mină, un electrician. A prins câte ceva de la meseriaş. Nu-l mai slăbea pe om: hai, nenea, mai zi-mi, mai arată-mi! Aia cum, aia de ce? Dar ăla nu prea avea timp de dăscălit, că era ocupat cu băutul. Nimic nu se găsea în satul ăla; nici prăvălie nu era, dar de băutură nu ducea nimeni lipsă. Parcă picura din streaşină! Şi toţi stăteau cu limba scoasă.

Un milion de greieri plus unu

În acel cătun ameţit de sărăcie şi de băutură a ajuns la un moment dat, nu se ştie cum, un profesor de fizică şi de alte cele, unul care chiar ştia fizică! Bea şi el, că asta 
era legea în Ursoaia, dar carte nu putea spune nimeni că nu ştie. Şi iată cum elevul Covrig a început de-atunci să nu mai chiulească de la şcoală. Îi plăcea. Maică-sa nu-l mai punea la treabă, îl trimitea să înveţe. I-a cusut cu mâna ei şi nişte nădragi de stambă, legaţi cu sfoară – nici măcar cu elastic – ca să arate cât de cât a elev. Ai lui erau oameni săraci, nu-şi permiteau mai mult.

Când a venit profesorul cel nou, Culiţă avea deja patru lanterne ale lui şi câteva piese de la nişte aparate stricate, găsite pe la gunoi şi aduse de nişte verişori care lucrau prin ţară. Profesorul i-a arătat cam ce se putea face cu ele. Cum să le repare, cum să le lege una de alta ca să-i iasă ceva. Să le însufleţească.

Prima oară a făcut o sonerie care imita cântecul greierului, dar această realizare tehnică fără precedent în

Ursoaia a trecut neobservată. Greieri nu erau în sat? Cu

duiumul!

Totul se transformă în rachiu

Nimeni nu era atent la minunile lui Culiţă, nimeni n-a fost impresionat, nu s-a auzit nicio căciulă dată de pământ. Doar maică-sa a tresărit. Deşi nu pricepea nimic din şurubăiala copilului, femeia simţea că băiatul ei, singurul ei copil, face un lucru bun şi că numai aşa ar putea el să se smulgă din satul ăla uitat de lume şi de timp.

Într-ascuns, îl încuraja. În bărbatul ei nu putea pune nicio bază, că el transforma totul în rachiu şi-l bea. Nu-l întreceau mulţi în sat la treaba asta.

cel care vorbeşte cu v în tul

373

Prin '54, când în zonă a fost o secetă mare şi s-a lăsat cu foamete, o ghiorăială de maţe din care nici greierii nu se mai auzeau, Covrig-tatăl a plecat în Deltă la tăiat stuf.

Muncă grea, dar ieşeau şi bani. Cei de acasă îl aşteptau cu urechile lungite de foame, în casă nu mai era nimic de mâncare – în afară de numele lor. El s-a întors beat criţă şi cu buzunarele goale, doar cu un peşte în mână.

— Dar nu orice peşte! râde acum, amar, Neculaie Covrig.

Calcan, domnule! A venit cu calcan!

Radioul de prins şoareci

Satul a devenit atent la talentul lui Culiţă abia când, în primăvara lui '61, băiatul a înjghebat un fel de aparat de radio. Era făcut din piese adunate de peste tot şi de la oricine, în stare bună sau defecte şi reparate apoi de el.

Strângea tot ce avea o cât de mică legătură cu electrotehnica.

Un capăt de sârmă dacă-l găsea în colb, pe uliţă, nu-l lăsa acolo. Unele piese erau făcute chiar de el, de la zero.

Nimeni nu înţelegea atunci în sat ce realizare uriaşă era pentru un copil să facă el, cu mâinile lui, un condensator variabil. O piesă de mare fineţe, cu zeci de lamele care se întrepătrund fără să se atingă, la distanţă de un sfert de milimetru una de alta. Culiţă a făcut condensatorul

— Cu câtă migală! – din carton acoperit cu staniol. A

mai folosit o carcasă de difuzor, nişte şaibe, un tranzistor dat de profesorul de fizică, nişte liţă scoasă dintr-un cablu găsit pe câmp, sârmă de rufe, clei. Ce-a ieşit semăna cele mai frumoase report ale

374

mai mult cu o capcană de şoareci. Dar cum nu mulţi din

Ursoaia văzuseră un radio la viaţa lor, acest neajuns estetic n-a ştirbit deloc succesul micului inventator – nu inventase nimic, de fapt, dar aşa i se spunea prin sat, mai mult în râs.

Duhul electric

În ziua cea mare băiatul şi-a anunţat toţi vecinii, dis-de-dimineaţă, să vină să vadă ce minune a putut face el în paravanul din spatele casei, unde îşi înjghebase un fel de atelier. Stătea pe prispă, cu aparatul în braţe, aştepta să se adune lumea.

Vestea că va avea loc o demonstraţie de magie s-a dus repede prin sat; la momentul anunţat, ograda lui

Covrig era plină ochi, ca la nuntă. Oamenii fremătau de curiozitate. Ce vedeau ei pe prispă era ceva ascuns între două castroane de tablă puse unul peste altul. Asta era marea invenţie? – se mirau ei dezamăgiţi.

Culiţă a băgat mâna între castroane şi a moşmondit puţin. N-a simţit nimeni cum un duh nevăzut ţâşneşte cu viteza luminii din castron şi străbate aerul primăvăratic, mirosind a bălegar şi a gunoi ars prin grădini.

Sunetul grav al unei orchestre simfonice s-a ridicat de pe prispă.

Ce?! Cum?!

O vrajă i-a cuprins pe toţi, pe loc. Drăcovenia aia chiar mergea!

Dar oare cum putea să iasă o muzică atât de frumoa cel care vorbeşte cu v în tul

375

să din nişte blide din care ai lui Covrig mâncau borş de ştevie?

Auziseră ei că există aşa ceva, dar cei mai mulţi abia acum vedeau prima oară cu ochii lor şi auzeau cu urechile lor un aparat de radio. Şi unde? Tocmai la Covrig pe prispă, unde nici praful nu se aşeza de sărăcie!

Minunea lui Culiţă

S-au strâns toţi ciotcă în jurul aparatului. Culiţă a umblat iar la capcana lui. Sunete ciudate ieşeau de acolo, de parcă ar fi chinuit un şoarece pe ascuns.

Dar deodată pocnetele şi fluierăturile au încetat şi din castroane s-a înălţat, clar şi frumos, ca la biserică, un glas de bărbat. Şi atunci au aflat sătenii din Ursoaia că tocmai în acea zi de 12 aprilie 1961, în

sfânta zi de miercuri, un om numit Iuri Gagarin a părăsit pentru prima oară Pământul cu o navă spaţială şi a zburat trei ore prin Cosmos.

Adică în cer? – s-au întrebat babele. Şi ochii lor s-au întors neîncrezători de la castroanele lui Culiţă către norişorii diafani, doldora de îngeri nevăzuţi.

A fost un moment de glorie pentru micul electrotehnist.

După aceea, în fiecare duminică şi de sărbători, oamenii veneau la Covrig ca la căminul cultural – că oricum nu exista aşa ceva în sat. Şedeau frumos pe prispă, mâncau seminţe, beau vin şi ascultau muzică populară din castron. Altceva nu părea să-i intereseze.



### Visuri înalte, de tractorist

Văzând ce-i poate mintea lui Culiţă, taică-său a hotărât să-l dea la şcoală mai departe, să facă om din el. Adică tractorist. Era idealul cel mai înalt pentru orice elev din Ursoaia.

— Anul următor, îşi aminteşte Neculaie Covrig, când am terminat şapte clase în sat, tata s-a ţinut de cuvânt şi m-a dus la şcoala de tractorişti din Miroslava. N-avea cu ce să se îmbrace. A împrumutat o pereche de pantaloni de damă, din supraelastic, de la o verişoară de-a lui.

Se încheiau cu fermoar într-o parte, pe şold; n-avea cum să se uşureze normal, ca bărbaţii, trebuia să şi-i lase în vine. Dar a îndurat ruşinea asta şi m-a dus de mână la şcoală. Cum m-au îmbrăcat şi pe mine, nu mai spun, că am nişte curci prin spatele casei şi mor de râs dacă aud.

Nouă băieţi am terminat în anul ăla ciclul secundar în Ursoaia şi toţi nouă ne-am dus să ne facem tractorişti.

Dar numai unul a reuşit să intre. Nu eu. Pe mine m-au respins la vizita medicală. Cică aveam inima prea mare.

Aveau dreptate: toţi prietenii mi-au spus asta mereu.

### Stahanov pleacă la oraş

Visul familiei Covrig s-a spulberat. De ciudă, tatăl a început să bea şi mai tare. Culiţă s-a întors acasă, la sapă şi la aparatele lui. Toată vara a făcut garduri de nuiele prin sat ca să-şi mai poată cumpăra piese. Voia să-şi îmbunătăţească radioul. Toamna s-a angajat la ceapeu

cel care vorbeşte cu v în tul

377

şi, cum nu-i era urâtă munca, a devenit un Stahanov local, bătea record după record la desţelenit pământuri.

Nu erau tractoare pentru aşa ceva – nici tractorişti, se vede treaba –, aşa că totul se făcea manual, cu sapa, cu hârleţul. Seara cădea lat, dar nu se putea odihni de purici.

Când îl prindea somnul, visa că mână un tractor, că ară toate dealurile Ursoaiei, şi era atât de mândru, în vis, că face asta! Se trezea umil, mai obosit, supt de purici şi de ţânţari.

N-a mai răbdat viaţa aia. A furat păpuşoi de la colectiv

— Cum făceau toţi din sat, că din asta trăiau – şi şi-a pregătit în ascuns nişte haine mai bunicele ca să plece odată din sat. Şi într-o zi, când abia făcuse şaisprezece ani, a luat-o spre Oneşti, la combinatul petrochimic, cu câţiva oameni din sat care împingeau nişte roabe pe-acolo.

Avea toate culorile pe el, ca un păun. Dacă-l vedeai, îţi venea să-i zvârli o mână de grăunţe. Dar era îmbrăcat totuşi cu haine bărbăteşti, şi din cap până în picioare, ceea ce nu i se mai întâmplase până atunci.

Viaţă de rahat. Cu pâine

La Oneşti, în baraca din şantier, a dormit prima oară pe un pat cu cearşaf şi a văzut în sfârşit cum arată un televizor adevărat; până atunci văzuse doar în poze şi în schemele tehnice.

— A fost un şoc! mai târziu, când le spuneam asta băieţilor mei, nu le venea a crede. Ehe, n-au ştiut ei censeamnă cu adevărat sărăcia şi foamea! La Oneşti mân cele mai frumoase report ale

378

cam pâine cu rahat şi mi se părea cea mai bună mâncare de pe lume. Făceam economie ca să duc bani şi acasă, nu ca tata. Când am venit prima oară acasă, i-am pus mamei în mână două sute de lei. Bănet! În Ursoaia puteai să-ţi cumperi un deal cu banii ăia; la oraş atât mă costa cantina pe o lună, trei mese pe zi, cu mâncare ca lumea, nu aşa! – dar eu mâncam de sub pernă, în baracă. Când a văzut tata banii, a plâns de bucurie. Beţiv-beţiv, dar nu plângăcios.

Sapă, sapă, până dai de apă!

Când s-a terminat construcţia la Oneşti, s-a întors în sat. Dar nu-i mai plăcea agricultura, că dăduse de gustul oraşului, îi plăcea rahatul cu pâine, voia pantaloni evazaţi şi trotuar sub picioare.

În primăvara lui ’65, la nici şaptesprezece ani, a plecat la Modelu, în judeţul Călăraşi. Se făcea acolo un complex de porcine: o mare porcărie, cum se spunea în sat. Săpa gropi cu hârleţul pentru pilonii de rezistenţă.

Era plătit la metru cub. Flăcăul săpa, doi şefi cu mapa stăteau cu ochii pe dânsul. Trebuia oprit la timp, ca să nu dea de apă. El ar fi trecut şi prin planetă ca viermele prin măr, aşa era de zelos! Voia să câştige mult şi pentru asta nu se cruţa deloc.

— Iarna m-am întors acasă cu costum de 950 de lei pe mine, cu pantofi de 119 lei în picioare şi la mână cu ceas Ruhla, de 129 de lei – îşi aminteşte bătrânul cu mare precizie. Satul s-a crăpat în două şi s-a desfăcut uite-aşa cel care vorbeşte cu v în tul

379

— Arată el cu braţele – ca să încap eu. Nu puteam face o impresie mai puternică decât dacă veneam cu un tractor.

Obiceiuri fine, de şpagă

Primăvara următoare, în ’66, a plecat iar la muncă.

De data asta, mai aproape, în Galaţi. Tot ce strânsese la

Modelu se topise iarna, acasă. Maică-sa a vândut iar nişte păpuşoi din coşar, fără ştirea bărbatului, şi i-a dat bani de drum. 80 de lei. Îi ajungeau doar de dus şi de mâncare pentru câteva zile, nu şi de întors. Băiatul a priceput mesajul: mama îi dorea binele, voia să-l ştie departe de nenorocita Ursoaie.

Nu se gândea la vreo meserie mai de Doamne-ajută.

I se părea că doar asta poate face: să sape, să stoarcă apă din coada hârleţului. Nu îndrăznea să viseze mai sus.

La Galaţi îl aştepta un consătean cu braţe la fel de tari, o adevărată maşină de săpat. L-a băgat într-o brigadă de constructori şi i-a zis să nu scoată pe gură, în faţa şefilor, decât două vorbe: „Să trăiţi!” şi „Am înţeles!”

Numai aşa, cu multă supuşenie, putea rezista în brigada aia în care se câştiga cel mai bine de pe şantier. Şef era un inginer descurcăreţ, unul Niţescu. La salariu, zecile de muncitori din subordine îi dădeau fiecare câte o sută de lei. Şeful îşi păstra partea lui, restul îl dădea mai sus, la ştabii mai mari, ca să umfle cifrele pe hârtie. Dacă te luai după ce scriau ei, cât s-a săpat, tot Galaţiul trebuia să fi căzut de mult sub nivelul mării. Aşa mergea treaba.

Şi toată lumea era mulţumită.

cele mai frumoase report ale

380

Oraşul creştea precum grâul

După două luni de salahorie a primit în sfârşit râvnita legitimaţie de angajat. „Muncitor necalificat” scria pe cartonaşul ăla, dar pentru băiatul din Ursoaia însemna un salt cât zborul istoric al lui Gagarin în spaţiu.

Se construia atunci, în 1966, într-un ritm sufocant.

Combinatul siderurgic, început din 1960, era aproape gata, se ridicau blocuri pentru zecile de mii de muncitori care urmau să scoată inima de fier din piatră şi s-o prefacă în oţel. Lumea se schimba din temelii, iar tânărul

Covrig, plecat de la coada sapei, dintr-un sat medieval, contribuia cu muşchii lui tari la acea schimbare colosală.

Nea Nicu îşi aminteşte că lucra la nişte blocuri de la marginea oraşului, monta şine pentru macarale. Pe atunci marginea era cam pe unde e acum Ţiglina 3, cartier central. De acolo mai departe se întindeau cât vedea cu ochii lanuri de grâu. În pauza de la amiază îi plăcea să tragă un pui de somn în Ian, să simtă pământul şi mirosul de pâine în facere. Când s-a întors din armată, lanurile dispăruseră, în locul lor erau cartiere noi. Oraşul creştea repede şi des precum grâul.

Flămând cu capul

În Galaţi şi-a întâlnit marea pasiune a vieţii, radioul.

Toamna s-a înscris la seral, la Liceul Metalurgic.

Asta însemna o scădere la salariu, dar pentru el nu mai contau aşa de mult banii. I se părea mai important să înveţe. Voia să afle cât mai multe despre radio, se îngrijea cel care vorbeşte cu v în tul

381

ca maistoraşul electrotehnist din Ursoaia, micul magician al castroanelor vorbitoare, să nu moară sub călcătura de urs a săpătorului de gropi, a salahorului neobosit.

La liceu l-a cunoscut pe profesorul Cicerone Iatan, un radioamator pătimaş. El l-a condus către radioclubul din Galaţi. Veneau zeci de amatori. Copii, adolescenţi ca el, oameni mari…

Nu putea fi nimic mai frumos pentru Neculaie decât zilele când mergea la club şi învăţa alfabetul Morse.

Codul Q, să manipuleze o staţie radio şi chiar să construiască una. De la improvizaţiile cu castroane şi cutii de conservă trecuse la

aparatură adevărată. Când prăşea în Ursoaia, la desţelenit, dădea din răsputeri, şi cornul sapei abia intra de-o palmă în pământ; când săpa gropi la

Modelu, se ducea şi câte trei metri în adâncime; dar aici, la radioclub, numai apăsând cu degetul pe un buton, uşor, cum atingi năsucul unui prunc adormit, genera un semnal care putea ajunge la stele.

După ce ani de zile săpase în pământ, în jos, acum lumea i se deschidea în sus – şi el simţea asta şi trăia cu bucurie schimbarea.

Venea primul şi se despărţea cu greu, ultimul, de staţia radio. Cu fiecare apel lansat în eter, parcă se smulgea din colbul Ursoaiei. Nu se ducea cu băieţii la fotbal, nu umbla prin cârciumi, nu bătea pietrele prin oraş, stătea numai la radioclub, în fostul consulat italian din strada

Gării, şi învăţa. Băga totul la cap, chiar mai mult decât i se cerea. Voia să ştie tot, să înţeleagă ce se întâmplă când apasă pe manipulator: cum se naşte semnalul radio, cum se propagă, care-s principiile, cine le-a descoperit, când, cum… Totul! Avea o curiozitate flămândă. Înfule

cele mai frumoase report ale

382

ca tot – şi foamea nu i s-a potolit nici acum, la bătrâneţe:

pe noptieră, la capătul patului, e deschis compendiul

„Statele lumii de la A la Z”.

Hai liberare!

I-au prins bine exerciţiile de la radioclub. Peste doi ani, când a plecat în armată, a fost repartizat la transmisiuni.

S-a şi antrenat pentru asta. Se temea că, la ce lopeţi de palme avea şi la trecutul lui de salahor, va ajunge la diribau, pe vreun şantier, să dea onorul cu târnăcopul.

Dar aşa, ştiind telegrafie, a stat ca belferul cu degetul pe transmiţător, ţi-ţi-taa, taa-taa-ţi, trei luni a făcut cursuri cu program, ca la şcoala din civilie, pe urmă a lâncezit un an lângă un radar, nici n-a băgat de seamă când a trecut armata. Într-o zi a legat valiza de tren şi a plecat.

— După armată m-am angajat la T.R.C.L., trustul de construcţii locale. Cică eram fierar-betonist, dar tot muncă de jug făceam. Am cărat la fier acolo, că numai asta făceam, de mi s-a îngroşat grumazul. Dar se chema că eram muncitor calificat de-acum, că făcusem un curs

de şase luni, aveam şi salariu bunişor. Însă nu-mi plăcea.

Ce naiba să-ţi placă acolo? M-am mutat la combinatul siderurgic. Am luat-o de la zero, ca muncitor necalificat, cu salariul cel mai mic. În 70 am terminat seralul şi am prins post de electrician în combinat, la fabrica de oxigen.

Acolo am muncit până în 2005... Am lăsat acolo treizeci şi cinci de ani fără şapte zile din viaţa mea...

O umbră de tristeţe îi străbate faţa aspră.

cel care vorbeşte cu v în tul

383

Evadare prin antenă

Mergea la muncă, mergea şi la radioclub. De-acum se şi însurase, apăruseră şi copiii, dar el tot prin strada Gării îşi făcea veacul. Încă se trăia bine în comunism, oamenii ieşeau duminica la restaurant, la iarbă verde, la câte un film sovietic, se găsea Quik-Cola, bere pe faleză, însă el altă distracţie n-avea, ţăcănea la manipulatorul Morse, vorbea în linii şi puncte cu necunoscuţi din toată lumea.

Nu afla cine ştie ce de la ei, doar ce indicativ au, cât de bine îl recepţionează, cu paraziţi sau fără, unde se află ei, latitudinea şi longitudinea, mărunţişuri din astea din Codul

Q – un cod internaţional cu întrebări şi răspunsuri standard care încep cu litera Q. Aşa comunică şi astăzi radioamatorii, în epoca Facebook şi iPhone, în lumea fără bariere lingvistice a lui Google Translate.

Transmitea de la staţia radioclubului, sub indicativul comun $YO_4KBJ$. Nu avea un indicativ propriu. Era greu de obţinut aşa ceva. Dacă lua cineva legătura cu vreun radioamator capitalist şi-i spunea că nu mai e bere la berărie, că pâinea e pe cartelă, că mortul pute în păpuşoi?

Securitatea asculta cu borcanul pe cer, nimic nu puteai să zici. Cine ieşea din limitele Codului Q – salut, salut, cum mă auzi, cât e ceasul la tine, pa! – nu mai avea multe bucurii în viaţă. Dar şi aşa însemna mult pentru acele vremuri, când ţara era ţinută sub un clopot de sticlă neagră, să ai o staţie de emisie-recepţie acasă şi să-l dai dracului de regim, cu lacătele lui cu tot, să evadezi când ai chef prin vârful antenei şi să te tot duci. Mai aproape sau mai departe, cât te ţinea puterea staţiei.

cele mai frumoase report ale

384

Când Neculaie Covrig şi-a construit primul lui echipament, bătea până la Brăila. Tot era ceva. Acum, cu staţia lui modernă, cu antena ungurească şi cu toate echipamentele de 10.000 de euro, poate face legături şi la peste

18.000 de kilometri, poate vorbi cu oricine din lume.

Naşterea lui Neculaie cel nou de la Ursoaia

Abia în 1977, după o procedură de trei ani, a obţinut autorizaţia de emisie şi indicativ propriu. $YO_4$BVZ.

Noua lui identitate în lume. Or mai fi unii cu numele Covrig, poate şi cu acest Neculaie vetust, din miliardele de oameni de pe Pământ s-o găsi unul să-i semene perfect, o fi având vreo dublură şi în vreuna din lumile paralele, cum a văzut el într-un film, dar $YO_4$BVZ e numai unu.

Este numele lui în eter, unic şi inconfundabil.

— A fost o catastrofă la primul contact sub indicativul meu. Mă scoteam în lume, cum se zice. Când am primit confirmarea, am făcut pe mine de emoţie!

— E o figură de stil, nu?

— Nu, domnule, chiar m-am scăpat!

N-ai cum să înţelegi emoţia asta, a primului contact, dacă n-ai transmis niciodată un apel… dacă n-ai lansat semnale tremurând: hei, mă aude cineva? e cineva acolo?

Acolo, adică undeva, habar n-ai unde anume, că nu ştii cum se duce unda radio, cum e ionizat stratul atmosferic, cum e cerul: mai senin sau mai înnorat, ce munţi, ce obstacole întâlneşte, habar n-ai dacă ajunge la Brăila sau la Istanbul… Şi poate nu e nimeni pe frecvenţa aia, fix în momentul ăla, ori poate te aude, dar nu vrea cel care vorbeşte cu v în tul

385

să-ţi confirme, n-ai de unde să ştii… Aşa că tot lansezi iar şi iar QSL, QSL, QSL, adică vă rog să-mi confirmaţi recepţia, emiţi, apoi stai şi asculţi, dar nimic. O noapte, două, trei… Şi când în sfârşit auzi taa-taa-ţi-taa, ţi-taati, taa-taa-ţi-ţi, adică QRZ, „Cine mă cheamă?”, atunci parcă scapi dintr-o carceră, de pe o insulă pustie, înţelegi pentru prima oară cu adevărat cât de minunat e că nu eşti singur pe lume… Parcă te naşti a doua oară!

Primul apel e primul apel, n-ai cum să-l descrii, nu se compară

cu primul sărut, nici măcar cu primul act sexual;

pfff! – ăla e apă de ploaie, apelul e spirt! Şi, de emoţie, începi să tremuri, nici nu mai ştii ce să faci. Faci în pantaloni, poftim! Şi baţi frenetic: QRX, QRX, când vom mai vorbi?

Români descurcăreţi

Erau scumpe staţiile radio pe atunci; şi nici nu se găseau. S-a apucat să-şi construiască singur una. L-a costat cam cât jumătate de Dacie. Unele piese nu se găseau decât în URSS, le aduceau norocoșii care prindeau o excursie, mai aduceau şi marinarii, dacă reuşeau să iasă din rutina blugi-Kent-cafea, altele puteau fi recuperate de la staţiile date de armată la casare, de prin laboratoare, din fabrici. Ce ieşea nu era obligatoriu să semene cu o staţie radio, doar să facă acelaşi lucru.

Neculaie Covrig avea o pasiune costisitoare. Ca să facă rost de bani, vindea antene, reşouri, convertoare, tot ce avea omul nevoie, lucruri elementare, dar care nu se găseau în magazin. Le făcea din materiale ce puteau cele mai frumoase report ale

386

să nu fie lăsate la locul lor în fabrici şi uzine. Cel mai bine mergeau convertoarele cu care neoanele puteau fi alimentate de la bateria de maşină. În Epoca-Lumină oamenii stăteau mult pe întuneric. Când îţi era lumea mai dragă, pac! se trăgea heblul. Şi în bezna aceea generală, deodată se aprindea o luminiţă albă la un geam, timidă;

apoi alta, şi alta, oraşul răsărea pe bucăţi din întuneric şi încerca să treacă aşa prin noapte, rănit peste tot şi pansat cu fâşii de lumină. Românul găsea soluţii!

— Mi-am luat halatul alb şi cheia franceză şi m-am apucat să-mi fac staţie radio, povesteşte YO$_4$BVZ. Mai cumpărate, mai găsite pe unde nu erau atenţi paznicii, mai făcute de mine, până la urmă am strâns toate piesele.

Am montat staţia şi am instalat-o pe balcon. Doamna

Covrig m-a lăsat să-i folosesc sârma de rufe pe post de antenă.

Şi aşa, cu echipamentul ăsta în care băgasem vreo

30.000 de lei, am ieşit să rup cerul. Speram să emit măcar până în Africa. Când colo, mi-a răspuns unul tot din

Galaţi, de după colţ, iar bătaia maximă era până la Brăila.

Poate sârma aia de rufe nu era compatibilă, ştiu eu?

La şcoala Covrig din Ţiglina 3

Nu i-a învăţat pe băieţi fotbal sau pirogravură, că nu ştia nici el. I-a pus de mici la staţia radio. Au început ca toţi copiii cu mamă, apoi au dat-o repede pe taa-ţi, ţi-titaa.

Făcea lecţii cu ei în fiecare zi, ca la şcoală. Cu teme, cu exerciţii, cu practică. Atunci i-a venit ideea să-i înveţe şi pe alţii.

S-a dus la Palatul Pionierilor şi Şoimilor Patriei şi a cel care vorbeşte cu v în tul

387

propus să înfiinţeze un cerc de telegrafie. Nu, tovarăşe, ce le trebuie copiilor noştri, care-s aşa de şoimi, să ştie telegrafie? Păi le trebuie, că învaţă o mulţime de lucruri, mai multe decât la filatelie. Radioamatorismul nu e pentru amatori, e pentru profesionişti. E destul de multă ştiinţă în hobby-ul ăsta. Te învaţă să fii disciplinat, dezvoltă spiritul de competiţie, acumulezi cunoştinţe din cele mai diverse domenii, de la limbi străine şi geografie până la istorie şi astronomie, faci şi condiţie fizică dacă-ţi iei staţia în spinare şi ieşi pe coclauri… şi aia, şi aia… În plus, nu cerea nimic, lucra voluntar şi aducea el tot echipamentul.

I-a convins!

Imediat sau şi înscris doisprezece copii. Însă nu i-au plăcut condiţiile de la Palat. După un timp i-a adus pe copii acasă la el, spre bucuria doamnei Covrig, care astfel nu mai încăpea în casă şi trebuia să stea mai mult pe la vecina, la o bârfă, bând nechezol şi sifon rece.

Omul cu un cui în cap

A mai scos vreo 8.000 de lei din convertoare şi antene, a mai împrumutat de la nevastă, că n-o lăsa inima să-l vadă suferind, şi a cumpărat un calculator şi ce le mai trebuia copiilor ca să înveţe radiotelegrafie. Sau telegrafie fără fir, cum i se mai spune – dar nu e întru totul corect, pentru că de fapt există şi un fir. La el era pe balcon.

— Dar erau calculatoare pe vremea aia în România?

Prin ’80 şi? Adică aşa, să le cumperi?

— Nu le găseai pe drum, dar existau. Scumpe rău. Eu am cumpărat un computer LB181, o supersculă cu pro cele mai frumoase report ale

388

cesor de 80/80, cu frecvenţă de 2, O MHZ, memorie RAM

de 48 Kb. N-avea hard disk, doar floppy disk.

Când auzi de parametrii ăştia, obişnuit fiind cu calculatoarele de

azi, cu gigahertzi şi gigabiţi, te gândeşti că acel computer n-avea cum să fie cu mult mai deştept decât un capac de veceu. Dar era totuşi undeva la vârful tehnologiei de atunci. De asta şi costa câteva mii de lei, nu şi-l permiteau decât bogătaşii sau pătimaşii de felul electricianului Covrig. De câte ori n-a făcut foamea, având şi antrenament din copilărie, ca să pună deoparte un ban pentru vreun tranzistor sau pentru cine ştie ce altă drăcie din aparatele alea! Nevasta l-a înţeles sau poate doar l-a suportat. Cine nu-l cunoştea ar fi putut spune că nu e sănătos la cap. Cum să-ţi vinzi lucruri din casă ori să iei credit de la C.A.R. ca să-ţi cumperi nişte sârme?

A mai şi umplut casa cu ele, găseai diode şi-n borş. Dar nu era nebun, avea doar o pasiune, îl ardea. Ce să-i faci?

Când se naşte omul cu un cui în cap, ţine cu mâinile de el, nu i-l mai scoţi nici cu cleştele.

Micii ingineri

Monitor a făcut dintr-un televizor Sport, alb-negru.

Putea să facă orice din orice, ca un vrăjitor. Multe alte aparate le-a construit împreună cu copiii. Veneau la el, în apartamentul din Micro 19, pentru o oră-două şi uitau să mai plece. Veneau părinţii noaptea să-i ia acasă – şi nu-i scoteau prea uşor pe uşă. Descoperiseră plăcerea de a face ei înşişi ceva nou – şi nu biluţe de plastilină, ca la lucru manual, la şcoală, ci dispozitive sofisticate, ca nişte cel care vorbeşte cu v în tul

389

Ingineri adevăraţi. Lucrau cu pistolul de lipit, nu cu andreaua de plastic de la „Să ţesem frumos”. Din mâna lor putea să iasă, de exemplu, un manipulator telegrafic sau un generator; costau sute de lei, dar ei le făceau fără niciun ban din nişte ciurucuri prăfuite pe care nenea Nicu le deşerta dintr-un săculeţ murdar. Asta le plăcea mult.

Pentru că a fi radioamator înseamnă şi asta: să cunoşti staţia, să ştii să ţi-o construieşti singur, să o întreţii, să o perfecţionezi.

Ani de zile, apartamentul lui nenea Nicu a fost pentru zeci de copii şcoală, atelier, loc de joacă, sală de competiţii, casă. Neculaie Covrig era nea Nicu electricianul dimineaţa, la serviciu, după-amiaza era nenea Nicu pentru discipolii lui, iar noaptea devenea YO4BVZ, când ieşea pe balcon şi lucra la staţie până cădea cu fruntea pe registrul de apeluri.

Marele premiu mic

Curând au început să vină şi premiile. Primul concurs la care a participat cu echipa lui a fost în Suceava. I-a dus pe copii tot pe banii lui – alt prilej de lungi discuţii cu doamna Covrig despre responsabilitatea domnului

Covrig faţă de propria familie. Şi ceilalţi ai cui erau adică?

Nu tot ai lui?

La Suceava, echipa lui a luat premiul întâi şi la telegrafie, şi la creaţie tehnică. Organizatorii, impresionaţi, l-au îmbrăţişat pe instructor: vai, dar ce copii talentaţi aveţi! ce abilităţi! ce pregătire! Şi i-au pus în braţe premiul cel mare: o păpuşă mică, îmbrăcată în straie popu cele mai frumoase report ale

390

tare bucovinene. Nici după aceea, când medaliile de aur au început să curgă, n-a scos vreodată vreun câştig cât de mic din competiţii. La radioamatori banii curg într-un singur sens: dinspre ei spre exterior.

Cel mai bun din echipă era Aurelian, băiatul lui mai mare. Avea mână şi ureche de transmisionist. Concurenţii intrau în sală, puneau căştile pe urechi, un calculator începea să transmită în alfabetul Morse, din ce în ce mai repede, iar ei trebuiau să transcrie pe caiet. Se ajungea progresiv la viteze uluitoare, când liniile şi punctele, sunete mai lungi sau mai scurte, se uneau într-un ţiuit continuu.

Aurelian rămânea mereu ultimul, adică învingător.

Ceilalţi ieşeau unu câte unu din concurs, când nu mai puteau distinge semnele. Apoi urma proba de transmisie, concurenţii trebuiau să bată la manipulator cât mai multe semne pe minut, curat, fără greşeală.

Prea mici pentru un campion mondial

Neculaie Covrig i-a făcut lui Aurelian un program de campion. Lucra cu el şi câte şase ore pe zi. Avea pretenţii.

Zicea că dacă băieţilor nu le lipseşte nimic, nu cum i-a lipsit lui totul în copilărie, atunci sunt datori să facă mai mult. Şi Aurelian Cristian a ajuns cel mai bun din lume la telegrafie-viteză. Acum este legitimat la radioclubul din

Ploieşti. Cel din Galaţi e prea sărac, nu-l poate susţine să se pregătească şi să participe la marile competiţii. În

Galaţi, oraşul care a dat atâţia mari sportivi, nici nu se ştie că aici trăieşte un campion mondial.

— Păi ce, radiotelegrafia e sport?
cel care vorbeşte cu v în tul
391
Aşa s-o fi întrebat şi atleta Fiţa Lovin, fosta şefă a
Direcţiei Judeţene de Sport şi Tineret, când i-a lăsat pe radioamatorii gălăţeni pe drumuri. Băieţii au pierdut vechiul sediu de la fostul consulat italian – a fost retrocedat, acum e o ruină. S-au aciuat la Sala Sporturilor, într-un veceu. Aveau şi un gemuleţ, să vadă cerul, era bine aşa, acceptabil. Dar Fiţa Lovin a spus că radioamatorismul nu e sport, că băieţii nu aleargă. Şi i-a dat afară şi de acolo. Acum ei se adună joia la o cârciumă să mai schimbe o vorbă, pun mână de la mână să-şi achite cotizaţia la
Federaţia Română de Radioamatorism. Ar da-o naibii de federaţie, că nu-i ajută cu nimic, dar, dacă nu-s afiliaţi, nu pot participa la nicio competiţie în ţară sau oriunde în lume. Au mai rămas vreo 30 – 40 de radioamatori în fantomaticul club gălăţean, ţinut în viaţă, cu puls slab, de preşedintele Lucian Vechiu – alt dus cu staţia, alt fanatic.
Un club prea nevolnic pentru un campion de talia comisarului de poliţie Aurelian Covrig.
Căzut la datorie
Celălalt băiat, Claudiu Marius, n-avea acelaşi talent şi nici aceeaşi tragere de inimă pentru radio. Din tot programul riguros de pregătire impus de taică-su, îi plăcea mai mult rigoarea, milităria. Muncea la fel de mult ca
Aurelian, dar n-a ajuns niciodată la acelaşi nivel.
— Marius era o fire mai aventuroasă, povesteşte Neculaie
Covrig. După Revoluţie, gata, l-am scăpat din mână, s-a înrolat în Legiunea Străină. Pe urmă a intrat la Batalionul 300 Infanterie Mecanizată „Sfântul Andrei”.
cele mai frumoase report ale
392
din Galaţi, s-a dus în Afghanistan… Şi… În ianuarie 2008
era să moară. A intrat un taliban cu o cisternă în TAB-ul lui. A scăpat. Dar pe 13 iunie n-a mai scăpat. A murit…
Se întorcea la bază, cu un convoi de patru TAB – un…
El era sus, pe turelă, la mitralieră. Au fost atacaţi cu kalaşnikovuri şi cu aruncătoare de grenade… A tras băiatul… a apucat să tragă… Ştii, mai avea câteva zile şi venea acasă… A tras, da! I-a intrat

glonţul prin picior şi i-a ieşit prin abdomen…

Se aşază încet pe scaun, apăsat de o mână nevăzută.

Un timp nu mai spune nimic. Învârte butonul staţiei ca să-şi facă de lucru.

— A apucat să tragă… s-a luptat… repetă încet.

S-a înserat. Omul a vorbit aproape toată ziua, a râs şi vărsat potop de cuvinte – îi place să povestească şi povesteşte frumos –, iar acum parcă i s-a tăiat suflul.

Învârte mai departe la râşniţa aia, macină lanurile văzduhului şi le face pleavă măruntă de ţiuituri şi hârâieli.

Acolo e refugiul lui, în lumea nemărginită din spatele gemuleţului cu frecvenţe.

Uneori prinde semnalul emis din cosmos de ISS – Staţia Spaţială Internaţională. Conştiincios, confirmă recepţia. Şi cei de sus, de deasupra lumii, ştiu că semnul lor de viaţă a fost auzit pe Pământ undeva în chenarul

KN45TN de pe harta universală radio. Mai exact, în comuna

Tudor Vladimirescu, judeţul Galaţi. Acolo, în acel punct minuscul de pe planetă, e domnul YO4BVZ la butoane.

Vorbeşte cu cerul.

(Viaţa liberă, 2015)

393

## Viaţa şi ambiţiile ologului

### Vasile, mort şi reînviat

Vasile Voinovici n-a murit până acum decât o dată şi numai pentru trei zile, când era mic, abia venit pe lume.

Adevărul e că părinţii lui îl cam lăsaseră să moară fiindcă se născuse fără mâini şi fără picioare, era un boţ de copil venit ca un blestem, de se speriase tot satul, nici maică-sa n-avea ochi pentru el. S-a sfătuit ea cu bărbatul, Adam, şi nu prea i-a mai dat ţâţă copilului. A venit doctorul, s-a uitat la el, l-a declarat mort. „E mai bine aşa”, au zis toţi.

Scăpau de un chin.

În noaptea de dinaintea înmormântării maică-sa a visat trei femei în negru care-i strigau de la poartă să nu-l lase pe Vasile să moară, că odată cu el îi va muri şi un copil sănătos, cel pe care-l avea ea mai drag şi mai drag din ceilalţi nouă. Femeia s-a trezit, şi-a luat pruncul în braţe şi a început să-l bocească. Şi atunci, cum îl ţinea aşa la

piept, a simţit că fiul ei mort de trei zile o muşcă de ţâţă şi începe să sugă hămesit; se zbătea și împungea cu nasul ca un purcel. Era flămând, doar venea tocmai de pe lumea cealaltă.

De atunci au trecut şaizeci de ani. Vasile Voinovici, întorcându-se din morţi, a crescut, a învăţat să facă o mulţime de lucruri – şi încă mai bine decât mulţi oameni întregi la trup –, s-a bucurat de viaţă ca tot omul, a muncit, a jucat şi în câteva filme, a călătorit, a iubit, s-a însurat, a crescut doi copii, acum se bucură de nepoţi.

— Dacă nu era aşa, poate nu făcea atâtea în viaţă.

cele mai frumoase report ale

394

Ăsta e darul lui şi nu poate să i-l ia nimeni! spune doamna

Voinovici făcându-şi, recunoscătoare, trei cruci.

Adică infirmitatea. Darul lui de la Dumnezeu.

Stăpânul

La amiază, Vasile Voinovici se întoarce de la cerşit;

nu mai târziu, fiindcă oboseşte împingându-se singur pe trotuare pe o platformă cu rotile. E şi frig afară. Îl remorchează nevastă-sa, trăgându-l de cârjă până la uşa blocului. Stă în cartierul bucureştean Pantelimon, lângă

Secţia 9 de Poliţie. Nora mai mică, Daniela, îl aşteaptă la scară. Chiar dacă e operată la coloană şi cântăreşte mai puţin decât socru-său, ea îl saltă voiniceşte la subsuoară şi-l cară până la lift şi, de acolo, în casă. Voinovicii – bătrânii, băiatul mai mic cu nevasta şi cu doi copii – stau la etajul patru într-un apartament cu trei camere, cald, plin de flori. Cu întreţinerea la zi. Au şi un papagal gălăgios care turuie întruna într-o limbă necunoscută. L-a primit bătrânul de la un necunoscut, pe stradă. Toată lumea îi dădea bani, acela i-a dat un papagal. I l-a pus pe umăr şi a plecat. Nu prea l-ar fi vrut. Dar n-avea cum să-l alunge, că se ţinea strâns cu ghearele de haină. Fără mâini, ce putea să facă? I-a suflat în cioc, l-a scuipat, l-a înjurat…

Degeaba! Până la urmă s-a resemnat, a luat papagalul acasă. A zis că e vreun semn, ceva… Acum îi e tare drag.

Pe masă, lângă un roman siropos din care nea Vasile citeşte câteva pagini zilnic, îl aşteaptă telecomanda.

Nimeni altcineva nu are voie s-o atingă cât e el acasă.

Porneşte singur televizorul din bucătărie şi îl închide viaţa şi

ambiţiile ologului v asile, mort şi reînvia t

395

când are chef, cu ciotul mâinii. A lui e şi telecomanda televizorului din dormitor. Voinovici stăpâneşte cu autoritate toată casa, nimeni nu face şi nu spune nimic fără voia lui. Mereu a fost aşa. Când avea băieţii mici, cam obraznici amândoi, îşi făcuse un bici şi îi pocnea de le sărea sângele, nu glumea. Îşi lega singur codirişca de ciotul braţului, cu gura. Apărea pe neaşteptate de după cuier, de după uşă, de pe sub masă şi, pac! – îi fulgera pe băieţi cu şfichiul. Nici nevasta nu scăpa. Nea Vasile este ferm în părerea lui că, neavând mâini şi picioare, n-ar fi putut fi cu adevărat cap de familie fără militărie. El îi întreţine pe toţi, din munca lui, deci toţi trebuie să îi dea ascultare.

Hopa-Mitică amuţeşte

Ajuns în casă, bărbatul e aşezat la locul lui, în capul mesei din bucătărie.

După ce-l lasă un pic să-şi tragă sufletul, că nu-i uşor nici pentru el să fie tăbârcit aşa, ca un sac, nora îl duce la baie şi îl ajută să urineze într-un lighenaş. L-a dus în braţe, se întoarce cu el la subsuoară. Amândoi îşi cer scuze pentru acest moment inevitabil.

Acum omul vorbeşte greu. Când reuşeşte să scoată o frântură de cuvânt, îşi scutură violent capul prin aer, parcă ar vrea să prindă bucăţica înapoi în gură ca să-i adauge şi restul.

Cum a ajuns aşa?

Cu aproape doi ani în urmă l-a căutat iar moartea, vechea lui cunoştinţă, doar aşa, să vadă ce mai face. El era pe platforma lui cu rulmenţi la Dragonul Roşu, cer cele mai frumoase report ale

396

şea pe acolo – de fapt, ţine el să precizeze, stătea acolo, că nu deschide gura să ceară, el doar stă într-un loc şi lumea care-l vede, o bucată de om, nu se poate abţine să nu-i strecoare ceva mărunţiş în buzunar; acolo, printre picioarele chinezilor şi ale muşteriilor lipsiţi de pretenţii.

Vasile Voinovici s-a răsturnat deodată pe spate ca un Hopa-Mitică rămas fără plumb la bază şi n-a mai ştiut nimic de el. S-a trezit la spital. Avusese un atac cerebral, nu mai putea vorbi şi nu-şi mai mişca deloc ciotârcele, care la el înseamnă mâini şi picioare. Era un olog paralizat.

Şi-a revenit repede, că e puternic – n-a făcut o injecţie în viaţa

lui, n-a bolit niciodată până atunci. A rămas numai cu gura încleştată. Vorbeşte mai mult nevastă-sa.

El o ascultă atent şi când nu e de acord cu ceva din spusele ei, începe să se agite, izbeşte cu monturile braţelor în masă, dă din bucăţelele lui de mâini, care-i ajung până la urechi când le ridică, seamănă cu un pinguin bătând din aripioare. Însă când nevastă-sa ajunge la povestea lor de dragoste, bărbatul nu mai are nimic de comentat, doar îşi întinde gâtul ca un bâtlan, mândru, râde şmechereşte pe sub mustaţă şi aprobă din cap, din sprâncene, din vârful mustăţilor.

Amor, amor într-un picior

Pe nevastă-sa, doamna Mariana, a întâlnit-o în Bucureşti, demult, la clinica de ortopedie din strada Romulus.

Ea era bucureşteancă din Progresu, el – băiat de la ţară, din Răcăşdia, judeţul Caraş-Severin. El n-avea nici mâini, nici picioare, ea n-avea un picior, iar degetele de viaţa şi ambiţiile ologului v asile, mort şi reînvia t

397

la mâini îi erau lipite ca la raţă. Erau nişte copii, nu împliniseră cincisprezece ani. Amândoi se aflau acolo ca să li se facă proteze.

Pentru Vasile, ştiinţa medicală s-a dovedit neputincioasă.

Mariana s-a ales cu un picior nou-nouţ, pe care îl are şi acum, numai şuruburile nu-s cele originale; şi chiar dacă degetele de la mâini îi rămăseseră tot strâmbe după operaţie, ca şerpişorii de carne când ies din maşina de tocat, ea tot cea mai frumoasă fată din spital era, băieţii roiau în jurul ei ţopăind într-un picior sau târându-se pe coate.

— Dintre toţi, Vasile era cel mai frumos, pe el l-am ales, zice femeia mângâindu-l pe faţă cu jumătăţile ei de degete strâmbe.

Vasile Voinovici are într-adevăr o faţă frumoasă, severă, luminată de o privire ageră.

Doctorii s-au chinuit atunci jumătate de an să îi facă o proteză, dar n-au reuşit. El are, de la şolduri în jos, doar zece centimetri de picior; din ciotul drept se prelungeşte un picioruş subţire: un crenvurst moale, cu două degete mici în vârf. Era imposibil să poarte o proteză.

Îndrăgostit de Mariana, cât a stat în spital Vasile şi-a tatuat pe umărul stâng numele ei pe o inimă străpunsă de o săgeată. Ţinea acul între dinţi şi se înţepa cu precizie

— Şi nu fără talent plastic, întrucât a rezultat un desen care i-a topit inima Marianei.

După ce s-a externat şi s-a întors în satul lui, a primit o scrisoare de la Mariana. Şi-au scris vreo patru ani, până când ea, sătulă de atâta corespondenţă şi de romantism, s-a dus la Vasile în Răcăşdia şi i-a făcut repede un copil.

S-au cununat acolo, în sat. A venit popa acasă, au făcut o nuntă mică, în familie, naşul l-a ţinut în braţe pe Vasile şi l-a dansat, a fost frumos.



Cu burta pe carte

Până la 19 ani, când s-a însurat, Vasile Voinovici a învăţat să facă de toate cu aripioarele lui boante. Cine vedea de ce e în stare zicea că are nişte mâini bune pitite pe undeva şi că face totul pe ascuns. Se chinuia zile întregi cu câte un obiect, de-i curgea sânge din cioatele braţelor, până învăţa să-l apuce şi să-l folosească. Plângea, sângera, dar nu se lăsa. A învăţat să taie lemne, să sape în grădină cu un hârleţ micuţ, făcut ca pentru el, să dea mâncare la păsări, să coasă, să mănânce singur. Nu voia să fie povara nimănui.

S-a încăpăţânat să meargă la şcoală. A învăţat singur să citească şi, mai ales, să scrie. Ţinea coada creionului în gură şi îl conducea cu capetele uscate ale braţelor lui neterminate. Îi ieşea un scris frumos, de caligraf mănăstiresc.

Învăţătoarea nici nu avea de gând să-l înscrie la şcoală, credea că o să-i dea bătaie de cap. Ar fi fost de batjocura celorlalţi copii în clasă. Dar n-avea de ales. Când a văzut că deja scrie şi citeşte, l-a primit în clasa întâi odată cu leatul lui. Şi Vasile a fost premiantul clasei până într-a opta.

Mai târziu, când s-a mutat în Bucureşti, s-a înscris la liceu, la seral. Avea gânduri mari. Însă după clasa a noua a trebuit să abandoneze. Băieţii lui intraseră de-acum şi ei la şcoală şi n-avea cine să stea cu biciul pe dânşii ca să înveţe la rândul lor. Căci fără bătaie n-ar fi scos-o la capăt cu ei. Nu prea le plăcea cartea, trebuiau împinşi puţin de la spate. Aşa, orişicât, Dionisie a ajuns sculer-matriţer, iar

Gimi, sudor; au amândoi o meserie şi o pâine de mâncat.

Om al muncii

Vasile Voinovici a trăit de parcă n-ar fi băgat de seamă că e infirm.

Cum s-a mutat în Bucureşti, s-a angajat la o cooperativă meşteşugărească; făcea ambalaje de carton pentru torturi şi prăjituri – într-o perioadă, anii ’70, când în cofetăriile din România chiar se găseau torturi şi prăjituri.

Treaba lui Vasile era să alimenteze maşina cu cartoane.

Apuca teancul cu cleştele braţelor lui ciunte şi îi dădea drumul pe bandă. Făcea cam 400 de ambalaje pe zi. Mai târziu, când viaţa nu a mai fost aşa de dulce în comunism şi nu mai era nevoie de ambalajele făcute de el, Vasile s-a mutat la cooperativa Tehnometalica, unde făcea site pentru chiuvete şi ascuţea cuţite pentru diferite utilaje.

S-a pensionat în 1990.

Acum primeşte de la stat o pensie de 980 de lei şi încă 293 de lei de la Primăria Sectorului 2, pentru însoţitor.

O pensie bunicică, dar care lui nu-i ajunge, fiindcă s-a învăţat cu traiul bun de pe vremea lui Ceauşescu, pe care îl pomeneşte ca pe un sfânt, şi atunci iese zilnic să se plimbe prin oraş, iar bunul Dumnezeu îi scoate în cale mulţi oameni milostivi care nu-l lasă să-şi vadă de plimbare, îl ţin locului ca să-i dea bani. Sau chiar un papagal.

„Am avut ambiţie”.

Îi place să se îmbrace frumos, nu vrea să arate ca un cerşetor. Cumpără haine normale şi le preface singur pe forma şi pe măsura lui. Ia foarfecele în gură şi taie cele mai frumoase report ale

400

mânecile. Apucă acul de cusut cu buzele, îl bagă cu totul în gură ca şi cum l-ar înghiţi, îl răsuceşte cu limba şi-l scoate printre buze cu urechea în afară. Îşi fixează aţa între cioturi şi îi împinge capătul precis, din prima, prin gaura acului, operaţiune dificilă chiar şi pentru cineva cu degete exersate şi cu vedere bună. Apoi înfige acul în pânză cu gura şi tot aşa îl trage, făcând o cusătură perfectă, ca de maşină. A cusut şi carpete, a făcut şi căsuţe din chibrituri. Lucrează repede şi sigur. Nu s-a tăiat niciodată, nu s-a înţepat, nu şi-a dat foc. Se şi bărbiereşte singur. Acum bărbieritul e o joacă, de când cu bicurile astea, dar el preferă vechiul lui aparat cu lamă şi grătar, pe care spuma s-a pietrificat pe alocuri.

Când vine un vecin să-i ascută cuţitele, se miră cum de reuşeşte.

Îi spune să lase cuţitul şi să revină mai târziu, când e gata. Nu-i place să fie privit în exerciţiul spectaculos al muncii lui.

— Eu muncesc, nu fac circ. Am avut ambiţie! rezumă

Vasile Voinovici lupta lui încrâncenată cu infirmitatea.

Câteva secunde pentru veşnicie

Stând pe tronul lui din bucătărie şi aşteptând să se frigă peştele, Vasile Voinovici aduce vorba – în felul lui poticnit – şi de filmele în care a făcut figuraţie. Câteva secunde din viaţa lui au rămas imortalizate în acele filme.

Era soldat ciopârţit de explozii, cărat cu targa pe front, cerşetor sau monstru.

— Mă cunoaşte Sergiu Nicolaescu!

— Da, aşa e! întăreşte nevastă-sa. Sergiu a trimis om viaţa şi ambiţiile ologului v asile, mort şi reînvia t

401

la spital să-i aducă nişte handicapaţi pentru un film cu turcii şi românii; şi de la spital l-au trimis la noi. Adică şi eu. Eram pe listă la Sergiu şi tot ne chema când mai făcea câte un film. Vasile era numai erou în filme, foarte rănit.

Cu banii luaţi pentru figuraţia în „Osânda", soţii Voinovici şi-au cumpărat mobilă în apartamentul din Pantelimon, tocmai primit de la stat. Până atunci locuiseră la părinţii Marianei. Au mobila aceea şi acum. Din 1976.

După Revoluţie, Vasile Voinovici a mai apărut într-un singur film, un horror canadian turnat în România.

„Wolf Girl", povestea unei fete care se transformă în lup.

Ce rol a făcut acolo! Era Mormolocul uman, ceva ce te înfiora până în ultima celulă.

Tehnologia modernă l-a scos din atenţia producătorilor de filme, se plânge el. Acum infirmităţile sunt făcute pe calculator, nu mai vezi ciungi adevăraţi.

Piticul roşu

Vasile Voinovici a avut prilejul să se exprime ca artist nu doar în cinematografie, ci şi pe tărâmul poeziei, compunând un distih autobiografic: „Nea Vasile mâini nu are, / Cu ce bate toba oare?", rămas, de altfel, singura lui creaţie literară.

În timpul unei filmări, nevastă-sa l-a prins într-o ipostază fără echivoc cu o machieuză de la Buftea, într-o rulotă, şi a avut atunci

dovada clară că o înşală. Erau căsătoriţi de câţiva ani. În acest timp observase că parcă prea săritoare să-l ajute erau ba o colegă de serviciu, tot infirmă, ba o vecină, întreagă, ba o tovarăşă de la cele mai frumoase report ale

402

primărie, cu de toate, dar n-a crezut că există vreun motiv serios să se teamă. Ştia că Vasile al ei iubeşte viaţa, dar nici chiar aşa! Mult a mai suferit! Ar fi vrut s-o păruiască pe machieuza aia, să-i strice şi rimelul puţin, dar cum să se fi pus cu o femeie sănătoasă? A tăcut şi a înghiţit.

Vasile, prins în fapt, putea să spună ca în filme: „Nu e ceea ce pare”. Dar n-a făcut-o pe niznaiul, a recunoscut.

Ba, mai mult, a certat-o pe nevastă-sa că l-a deranjat. Pe urmă a susţinut cu toată autoritatea lui de cap al familiei că are dreptul la bucuriile de acest fel. E infirm, nu poate da cu piciorul puţinelor plăceri pe care viaţa i le oferă.

Biata femeie s-a scărpinat între coarne şi s-a resemnat.

Ăsta e Vasile, ce să-i faci? La urma urmei, femeilea acelea erau simple trecătoare prin viaţa lui, personaje de scenetă, pe când ea juca în tot filmul, era singura cu numele tatuat pe umărul bărbatului. Şi, în plus, dacă l-ar fi părăsit, n-ar mai fi găsit pe altul blagoslovit cu o infirmitate atât de severă, atroce, darul lui Vasile, care să îi dea atâta siguranţă în viaţă şi ei, şi copiilor în primul rând.

L-a tolerat. Vasile şi-a făcut de cap nestingherit. Pleca să cerşească şi venea mirosind a parfum străin, nu a sudoare proprie – că nu era treabă uşoară împinsul platformei cu rulmenţi pe asfaltul fiert de soare. Ea nu-i zicea nimic. Dar odată a adus-o acasă pe una, sau ea l-a adus pe el, în spate, sarsana. Mariana i-a găsit în pat. Să îşi aducă amantele în casa lor, în patul lor, asta i s-a părut prea mult. Iarăşi lovită cu săgeata otrăvită în inimă, a strigat:

— Asta nu se poate! Gata, prea tare ai întins coarda!

— Pardon, e o doamnă! i-a răspuns el calm.

I-a tăiat macaroana, dar i-a înţeles durerea. De atunci, viaţa şi ambiţiile ologului v asile, mort şi reînvia t

403

neputând rezista la farmecul femeilor cu două picioare, măcar a avut grijă să nu-l mai prindă nevasta în păcat, dacă nu cumva grija asta a fost mai mult a ei. Şi au avut o căsnicie liniştită şi rodnică.

Aşa ceva nu există!

Nea Vasile are o motocicletă care nu-i mai foloseşte la nimic de când a avut atacul cerebral. Nici n-o mai îngrijeşte, dar nici n-o vinde, fiindcă ţine la ea. Acea motocicletă a însemnat mai mult decât orice în viaţa lui. Cu ea s-a ridicat deasupra lumii lui de un metru pe verticală, a umblat prin toată ţara şi chiar peste hotare, şi-a plimbat copiii şi nevasta, amantele şi prietenii, dar, mai presus de toate, a arătat tuturor, şi lui însuşi în primul rând, că nu este un neputincios.

Nu seamănă a motocicletă, e ceva ce nu s-a mai văzut, un fel de furgonetă cu trei roţi, cu portbagaj deasupra, poate să fie o ricşă cu motor, o trotinetă cu cabină, un vehicul de o ciudăţenie năucitoare.

A desenat hărăbaia cu gura lui, în 1972, şi meseriaşii de la Tehnometalica i-au construit-o în câteva luni. Pe cornul stâng al ghidonului e sudat un pahar de metal în care Vasile îşi înfigea rădăcina braţului şi cârmea. Pe cornul drept sunt semnalizările, acceleraţia. Stând pe un scăunel sudat sub ghidon, Vasile ajungea cu picioruşele la frână şi la ambreiaj, modificate astfel încât să le poată manevra el. Câteva butoane le acţiona cu nasul, cu fruntea.

Nimeni altcineva nu poate conduce această drăcovenie.

Iar Vasile Voinovici nu poate conduce nimic altceva.

cele mai frumoase report ale

404

De când e abandonată la intrarea în bloc, bazaconia a ajuns coş de gunoi şi ascunzătoare pentru adolescenţii de după blocuri, cu seringile lor criminale. Artistul plastic

Ovidiu Feneş a dat întâmplător cu ochii de troaca pe roţi, a fotografiat-o şi a folosit imaginea într-o compoziţie numită „Panorama sărăciei”, expusă la galeria H’Art din strada Mihai Eminescu. De acolo i-am luat urma lui

Vasile Voinovici.

Permisul de conducere

După ce s-a antrenat în curtea casei, ajungând să facă manevre spectaculoase cu motocicleta lui tunată, un

Frankenstein al mecanicii, Vasile Voinovici s-a dus să-şi ia permis de conducere, categoria A. Miliţienii l-au găsit pe sub ghişeu, răguşit de cât strigase să fie băgat în seamă, că şi el e om şi cetăţean; s-au uitat lung la dânsul şi s-au întrebat în ce fel ar putea să-l bată pe unul ca el ca să nu-i mai ia în râs. Dar tânărul s-a ţinut tare şi până la

urmă l-au primit miliţienii la examen mai mult ca să se amuze de neobişnuitul candidat. Şi ce să vezi, Vasile a trecut din prima la teorie, că era ager la minte şi învăţa orice cu repeziciune. Iar la proba practică i-a făcut pe agenţi să-şi dea palme, nu le venea a crede că e adevărat.

Cel mai ciudat candidat pe care îl văzuseră ei vreodată a parcurs fără greşeală drumul din Piaţa Progresu până în

Piaţa Universităţii. Pe urmă tablagiii l-au pus să mai dea câteva ture prin oraş, de spectacol, să vadă lumea arătarea de poveste: jumătate de om călare pe jumătate de motocicletă şchioapă.



Peste câteva zile avea permisul în buzunar. L-a reînnoit la termenele legale fără alte examene. Încă e valabil.

Treizeci şi cinici de ani a condus nea Vasile drăcia aia, zi de zi, şi n-a fost amendat niciodată, n-a făcut niciun accident. Nici nu prea avea cum: la cât de des îl opreau, agenţii de circulaţie, crucindu-se, mai mult stătea.

O aventură nemaipomenită

Cu motocicleta aia a lui mergea la serviciu, strângea buteliile de la vecini şi le ducea la încărcat, căra lapte, lemne, tot felul de mărunţişuri, făcea şi un fel de taximetrie pentru vecini şi aşa mai strângea un ban într-o vreme în care încă nu căpătase convingerea că estropiaţia lui e un dar dumnezeiesc. Săptămânal se ducea acasă, în

Răcăşdia, încărcat cu bunătăţi de la oraş pentru fraţii lui rămaşi la coada sapei, la colectiv. Vara îşi ducea familia la mare. Copiii şi nevasta se bălăceau în apă, el stătea înfipt ca ibricul în nisip şi căpăta bani – atunci a început să nu-i mai refuze – de la lumea care se aduna să vadă droaga aceea bizară cu număr de Bucureşti.

Când i se făcea să meargă la munte, nevastă-sa îl urca în cabină şi duşi erau. Voia la Snagov? Hai la Snagov!

Hai în Transilvania, în Moldova, oriunde. Iar când a putut să iasă din ţară, după Revoluţie, s-a dus şi în Turcia cu tărăboanţa lui, care-i servea şi de vehicul, şi de dormitor, şi de bucătărie. L-a luat şi pe băiatul mai mic, pe Gimi.

S-a plimbat patru zile prin Turcia şi nu se mai sătura de câte avea de văzut pe acolo. A fost doar o călătorie de plăcere, n-a adus decât nişte dulciuri pentru copii şi pen 

tru vecini, când toţi din bloc se aşteptau să vină cu harabaua plină de marfă de la turci şi să se apuce de bişniţă.

Îşi aminteşte cu lacrimi de acea nemaipomenită aventură. Dar toată viaţa lui a fost o aventură nemaipomenită şi Vasile Voinovici, privind înapoi, e împăcat cu destinul lui şi-i mulţumeşte lui Dumnezeu pentru ceea ce, luându-i, i-a dat.

(Jurnalul naţional, 2010)

407

Omul care i-a făcut pe criminali să plângă

I-au spus: „Dumnezeu nu există”.

Iar el le-a răspuns: „Dumnezeul meu e viu, e adevărat şi e prezent”.

Şi aceia l-au întemniţat şi l-au schingiuit, însă el nu s-a lepădat de Dumnezeul lui. Şi a suferit ca un martir, dar a rămas neclintit în credinţa lui.

Gheorghe Bârligea stă la marginea orăşelului Slănic-Prahova, pe vârful unui deal cu miez adânc de sare. La poarta casei lui se cască în pământ o pâlnie adâncă de optzeci de metri, cu apă sărată pe fund. Groapa de sare şi vârful cu molizi falnici sunt reperele evoluţiei lui spirituale.

Cândva s-a zvârcolit jos, în iadul oamenilor; acum e sus, senin şi înţelept.

Era soldat, în 1952, şi refuza să iasă la instrucţie sâmbăta

— Povesteşte el acum, la bătrâneţe. Fiind adventist de ziua a şaptea, pentru el sâmbăta era – şi este şi acum

— Ziua lăsată de Dumnezeu pentru odihnă şi pentru cinstire.

Le spunea ofiţerilor: „Aşa scrie în Biblie. Eu cred din adâncul inimii mele că Biblia este cuvântul lui Dumnezeu şi nicio poruncă a unui om nu mă va face să încalc porunca Domnului”.

N-a vrut să depună jurământul militar. Trebuia să jure că nu-şi va precupeţi sângele, că îşi va da sufletul şi viaţa pentru Republica Populară Română. „Dar sufletul este de la Dumnezeu, ne este dat cât trăim, noi nu putem să facem negoţ cu ceea ce ne-a dat Dumnezeu şi este al cele mai frumoase report ale

408

Său. Aşa că am refuzat să rostesc acea frază din jurământ.

În rest, eram de acord şi cu sacrificiul suprem pentru ţară şi cu tot”.

Ar fi putut să se amestece printre ceilalţi soldaţi, în ziua jurământului, şi nici să nu deschidă gura, ori să dea din buze fără să scoată o vorbă, şi s-ar fi considerat că a jurat – astfel, nimic din tot răul care s-a prăvălit peste el după aceea nu l-ar mai fi atins. Însă el a repetat mereu, din prima zi de armată, că nu va depune jurământul în forma aceea. Şi iar le explica ofiţerilor de ce nu va face asta – cu horbote largi de argument biblice şi filosofice, pentru că trecuse cu sârguinţă prin filosofie, de unul singur, de la Platon la Marx.

Comandantul a ordonat: să nu mai depună jurământul toată unitatea odată, ci fiecare soldat în parte să vină la drapel şi să jure. Ca să se audă până în fundul cazărmii când soldatul Bârligea va rosti acele cuvinte: răcanul care de două luni se ţinea neclintit în refuzul de a pune mâna pe armă în ziua a şaptea, sâmbăta – după numărătoarea lui. Când i-a venit rândul, a ieşit din front, a mers în pas de defilare până la drapel, a dat onorul şi a înlemnit aşa, în onor, fără să scoată un cuvânt. Parcă Dumnezeu îl transformase ca pe femeia biblicului Lot într-un stâlp de sare.

L-au luat de acolo şi l-au aruncat în arest.

Procesul s-a ţinut, două luni după aceea, în sala de mese, o încăpere cât un stadion. Ofiţeri şi soldaţi din toată garnizoana Bucureşti au fost aduşi să vadă, ca să povestească apoi şi altora, ce păţesc cei ca Bârligea. A

primit unsprezece ani de puşcărie pentru insubordonare şi pentru propagandă obscurantistă.



Avea douăzeci şi unu de ani. Făcuse patru clase şi o şcoală de meserii; se pricepea ca nimeni altul la bobine electrice. Citise, până în armată, cum avea să facă toată viaţa, cărţi de filosofie, de religie, de ştiinţă. Şi acum are casa plină de cărţi, iar în pod sunt cele în care nu a găsit adevărul: Marx, Engels, Lenin, operele lui Ceauşescu.

Biblia – o ţine în mână acum. Şi atunci, la fel. Şi la proces, şi după. I-a luat-o un miliţian de la închisoarea

Văcăreşti. „Ce e asta, banditule? Opiul popoarelor!” Şi a aruncat-o pe foc. Atunci s-a deschis timpul cel negru al suferinţei fără margini. Toate, numai ca să renunţe la credinţa lui. Nimic nu l-a putut învinge. Dar bătrânul refuză să i se spună martir.

De la Văcăreşti, a ajuns la Jilava. În Fortul 13, în aceeaşi celulă

unde fusese închis şi mareşalul Ion Antonescu.

Era închis printre deţinuţii politici. Nu exista oficial categoria condamnaţilor pe motive religioase, de conştiinţă.

„Aici ai să putrezeşti!”, i-au strigat gardienii zvârlindu-l ca pe un sac în celulă, pe podeaua de piatră udă.

Prin martie ’52, aproape mort de foame şi de bătăile crunte de la Jilava, a ajuns la Poarta Albă.

În prima noapte a venit Tili Raicovici, o bestie, un schingiuitor ridicat dintre deţinuţii de drept comun: „O

să vă omor unul câte unul!” I-a pus să doarmă dezbrăcaţi pe ciment. Gheorghe Bârligea a zis: „Dacă mă întind pe ciment, o să mor. Atâta timp cât mă ţină puterile, eu o să stau în picioare”. L-a bătut, l-a făcut o grămadă de carne întinsă pe jos. Dar el s-a ridicat şi se ţinea în picioare tremurând. „Ce ai tu în tine, de mă înfrunţi?” „Numai sufletul de la Dumnezeu, care e deasupra mea şi mă păzeşte”.

cele mai frumoase report ale

410

Raicovici a aflat de ce era condamnat soldatul Bârligea.

L-a ascultat. Bătrânul spune că atunci Dumnezeu a venit deasupra criminalului şi i-a strecurat un fir de lumină în suflet. Ticălosul a oprit tortura colectivă. I-a mutat pe deţinuţii vineţi de frig, pe răspunderea lui, în baie, la căldură. Pe Bârligea, cu carnea pe dinafară, de la bătaie, şi ars de frig, l-a întins în covata cu rumeguş pentru godin şi l-a pus să-i vorbească despre Dumnezeu. În noaptea aceea Tili Raicovici, omorâtorul de oameni, a plâns.

Din celula de la Poarta Albă a ajuns apoi la lopată, la Canal.

Comandantul lagărului era Tiberiu Lazăr, tocmai venit de la comanda închisorii Gherla. Un evreu care-şi pierduse soţia şi două fiice la Auschwitz. Parcă-i smulseseră, cu asta, sufletul din el. Nu mai era om. Nimic nu-l impresiona, nu-l atingea nimic. „Aici ai să lucrezi şi sâmbăta!”, i-a strigat el lui Bârligea, aflând pentru ce era închis. Şi l-a pus pe un deţinut, un cioban numit chiar

Ciobanu, să-l facă pe bandit să muncească sâmbăta – şi să-i raporteze. A spart piatră cu târnăcopul şi a cărat-o cu roaba. Toată săptămâna. Sâmbătă, nu. Ciobanu l-a pus să stea cu picioarele goale într-o baltă. Era ger afară, apa i-a pus la glezne cătuşe de gheaţă. A stat toată ziua aşa, n-a căzut. S-a rugat să-şi înfrângă durerea şi a cerut putere să rămână în picioare.

Următoarea sâmbătă iar a stat desculţ în balta îngheţată.

Ciobanu a luat o coadă de târnăcop şi a început să-l lovească. Pielea îi plesnea, dar sânge nu-i curgea pe trup: îngheţa pe loc în buza rece a rănii. A căzut. L-au dus la infirmierie să moară acolo, dar n-a murit. A venit comandantul Lazăr. „De-acum ai să munceşti sâmbăta?”



El a gemut, a şoptit printre buzele flendurite de bătaie:

„Sâmbăta nu e voie de la Dumnezeu să lucrez. Mai bine mor!” Şi atunci, asemenea criminalului Tili Raicovici, comandantul Lazăr a tăcut câteva clipe, apoi i s-a adresat bucăţii de carne care îi vorbise: „Bine. Cât voi fi eu aici, nu vei munci sâmbăta”. „Cred că, şi pe el, Dumnezeu l-a schimbat”, spune cu convingere bătrânul, calm, cu vocea lui caldă, învăluitoare.

După doi ani şi ceva a venit alt comandant. Aflase de credinţa şi de cerbicia lui Bârligea, ştia că nu-l va putea face să muncească sâmbăta. Asta i-ar fi ştirbit autoritatea.

Ca să scape de el, a aranjat să fie trimis la mina de plumb din Baia Sprie. Acolo scociora în pământ ca şobolanul, întins pe burtă. Dar numai de luni până vineri. Dăduse peste un brigadier de treabă care îl lăsa în legea lui sâmbăta şi îl punea să recupereze duminica.

După trei ani şi zece luni de închisoare, când credea că va muri scormonind după plumb, a fost eliberat.

Se întâmplase o minune. L-a chemat comandantul şi i-a spus că însuşi Gheorghe Gheorghiu-Dej se interesase de el – de unde şi până unde? – şi l-a amnistiat.

Cu puţin timp înainte de amnistie, mama lui se întâlnise în sat cu baba Arghiala din Băneşti. Bătrâna aceea cu nume ciudat, Arghiala, îl găzduise cândva pe Dej, când el era vânat de Siguranţă; l-a căutat ca o mamă la închisoarea Doftana, îi ducea mâncare, haine, de toate.

Dej, ajuns conducătorul ţării, îi spunea „mama Arghiala”, iar ea putea intra oricând la el, dacă voia. Dar nu-l bătea la cap, n-avea de ce. Se ducea când şi când la el acasă, în Bucureşti, doar ca să-l mai vadă. Dej le spusese gărzilor lui că „mama Arghiala” are voie să-l viziteze 
chiar şi în Consiliul de Miniştri. Şi bătrâna, ştiind asta, a intrat peste el. I-a spus: „Măi Gheorghiţă, ai închis un băiat de la noi din sat. Şi

el n-a făcut nimic rău, numai a crezut în Dumnezeu, cum cred şi eu”.

A doua zi, o echipă de la Securitate umbla prin sat să se intereseze de Bârligea: ce fel de om era, din ce familie, ce ştia lumea despre el... Şi câteva zile mai târziu.

Bârligea era liber. Prin decret!

Gheorghe Bârligea a văzut iar lucrarea lui Dumnezeu, făcută de astă dată chiar prin mâna şi prin puterea unui necredincios. Dar lasă cumva să se înţeleagă, ştiind el ceva, că Dej n-ar fi fost în adâncul sufletului lui chiar aşa de necredincios cum voia să pară ca şef al unui partid ateu.

A continuat armata în Valea Jiului, la „munci”, fără să depună jurământul militar şi fără să lucreze sâmbăta.

A făcut asta mai târziu, după ce a terminat opt clase şi liceul la seral şi a devenit maistru. „A fost perioadă de cădere, de rătăcire în viaţa mea”, mărturiseşte bătrânul. Era maistru, nu putea lipsi de la serviciu. El îi învoia pe alţii.

Lucra şi sâmbăta. Adică se ducea la fabrică, se învârtea pe-acolo.

Când şi-a revenit din acea cădere, a renunţat la postul de maistru şi a rămas până la pensie simplu muncitor.

Ca să poată lipsi sâmbăta. Lucra la fabrica de anvelope din Floreşti – prahova. Însuşi directorul a dat dispoziţie să nu-i fie consemnate absenţele sâmbăta, îl tolera fiindcă nu se putea lipsi de un meseriaş atât de priceput la tot ce însemna maşini electrice.

Până la Revoluţie a avut permanent securişti pe capul lui; din cauza lucrăturii lor, a tot schimbat locurile omul care i-a făcut pe criminali să plângă

413

de muncă unul după altul. Ajunsese chiar să se interneze singur de câteva ori la nebuni, în Câmpina, ca să-l ia securiştii de zurliu şi să-l lase în pace. Şi a rămas neclintit în credinţa lui. Chiar şi când Dumnezeu l-a încercat ca pe

Iov. Nevasta a fost lovită de Alzheimer. „Cine eşti tu?”, îl întreabă uneori. Chiar şi când băiatul cel mare, de 50

de ani, a dat în patima alcoolului – şi nici la roabă nu-şi găseşte de lucru acum, deşi e inginer. Tot bătrânul îl întreţine. Nici când fata i-a rămas şomeră. S-a trezit cu trei nepoţi pe cap şi singur i-a crescut mari, i-a ţinut pe toţi în facultate.

Dumnezeu, în mare mila Lui, îi dă omului bucurii, dar îl pune şi

la încercări, îl trece prin cumpene. Aşa crede în înţelepciunea lui domnul Bârligea, cum îi spun cu respect vecinii şi toţi cei ce îl cunosc. El crede în ceva.

Nestrămutat, în mijlocul unor oameni care încep să nu mai creadă în nimic.

(Jurnalul naţional, 2010)

Cuprins

Vino, mamă, să mă vezi la spitalul de obezi… 23
Oameni şi gunoaie din Bucureşti… 55
Gustul amar al mărului românesc… 71
Biletul la control!… 115
Salvezi un om, salvezi o lume… 137
1. Omul fără amintiri… 137
2. La cerşit ca să bea tata… 142
3. Printre ciudaţii cu plămânii în afară… 146
4. Micul revoluţionar ia lecţii de ciordeală… 152
5. Libertatea ca un abur de mâncare… 156
6. Cu mâna întinsă la Dumnezeu… 161
7. Foame la Veneţia… 165
8. Patimile după Costel… 171
9. Rătăcit între Biblie şi Codul Penal… 175
10. Fraţi buni, de mamă şi de Facebook… 183
11. Şi pâinea l-a făcut liber… 187
12. Băiatul care aduce pizza… 192
13. Cimitirul de pe perete… 197
14. Păsărică şi alţi guguştiuci… 204
15. Fratele de pe mâna dreaptă… 209
16. Secretul fraţilor gemeni… 214
17. Viaţa amară a unui hoţ de dulciuri… 218
18. Libertate, haine grele… 223
19. Un continent de speranţă… 232
Îngerii chilugi de la Oncologie… 238
Rinichiul, inima asta împuţită… 250
O insulă în arhipelagul demenţei… 263
Cine a ucis-o pe Granesa Szomna?… 279
Ultimii nomazi… 288
Clanul din Casa Poporului… 300
Allah în cer, primarul pe pământ şi între ei un cartof… 314

Un sat se pregăteşte să moară… 324
Cizmăria salvează România… 335
Ora de compunere: „Diamante în noroi”… 348
Liceenii la optzeci de ani… 359
Cel care vorbeşte cu vântul… 368
Viaţa şi ambiţiile ologului Vasile, mort şi reînviat… 393
Omul care i-a făcut pe criminali să plângă… 407
ISBN 978 – 606 – 94151 – 2 – 2